

JINEOLOJÎ

3 Aylık Bilim Kuram Dergisi, Sayı:15

JINEOLOJÎ

Üç Aylık Bilim ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın / Sayı: 15

Ekim-Kasım-Aralık 2019

JİNGEH Basın Yay. Mat. Dağ. Tas. Ve
Reklam Org. Film Eğt. Tic. San. LTD
ŞTİ. Adına sahibi: Zeynep Demir

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ayşe Berktaş

Sayı Editörleri

Nesrin Orun, Ruşen Seydaoğlu

Yayın Kurulu:

Derya Aydın, Evin Soysal,
Haskar Kırmızıgül, Meral Çiçek, Nagihan
Akarsel, Laleş Çeliker, Nesrin Orun,
Rojda Yıldız, Ruşen Seydaoğlu

Danışma Kurulu:

Candan Yıldız, Dilar Dirik,
Feryal Saygılığil, Gönül Kaya,
Havin Güneşer, Hülya Osmanağaoğlu,
Kayuş Çalıkman Gavriloğlu,
Malalai Joya, Nazan Üstündağ,
Nükhet Sirman, Rabab El-Mahdi,
Rabab İbrahim Abdullhadi,
Remziye Arslan, Ronahi Önen,
Ruken Şengül, Saira Zuberi,
Seda Altuğ, Shiler Amini,
Silvia Federici,
Silvia Marcos, Şemsa Özar,
Şenel Karakaş,
Valantine M.Moghodam,
Yakın Ertürk, Yüksel Genç,
Zeynep Kıvılcım

Abonelik Koşulları:

Yıllık abonelik bedeli: 60 TL

Yurtdışı abonelik bedeli: 70 Euro

Türkiye Ziraat bankası Diclekent Şubesi

Hesap No: 74457524-5002

IBAN:

TR 66 0001 0020 0074 4575 2450 02

Euro Hesabi

Ziraat Bankası Galatasaray/İstanbul Şb.

Hesap No: 74457524 5003

IBAN:

TR260001000701744575245003

Yazışma Adresi:

JİNGEH Basın Yayın
Huzurevleri Mahallesi Sıtkı Göral
Caddesi 13. Sokak Kurdi-Der Apt.
Kat:4 No:4

Kayapınar / Diyarbakır

Tel: 0412 229 63 89

e-posta: editorjineoloji@gmail.com

internet adresi:

http://www.jineolojidergisi.org

facebook: @jineolojidergisi

twitter: @jineolojidergi

**Yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Dergide yer alan yazılar kaynak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir. Dergiye gönderilen yazıların yayınlanması yayın kurulunun kararına bağlıdır.*

Kapak Resmi

Sharmin Pirasteh

Kapak Uygulama

Başak Sıla Kaymak

İç Tasarım

Nazemin Çap

Basımevi

Ceylan Matbaa

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş

Merkezi B Blok No:318

Topkapı-İstanbul

BU SAYIDA...

- 5** | Editörden
- 10** | Demosa ve Kadına Karşı Demografya mı, Demos ve Kadın Eksenli Demografya mı? / Çiğdem Doğa
- 24** | Hanedanlığın Yeniden Üretimi ve Demografya / Fatma Ateş
- 39** | Hanedanlık Geleneği ve Demografi Sorunu / Şafak Ardem
- 56** | Üreme, Demografik Politikalar ve Kadınların Tutumu / Elif Kaya
- 69** | Bir İktidar Bilgisi Olarak Demografi: Uluslararası Nüfus Politikası ve Bilimine Yönelik Feminist Eleştirinin Tarihi ve Bugünü / Susanne Schultz
- 80** | Kapitalizmin Gelişim Sürecinde Demografya Politikaları / Jineoloji Cinsel Politikalar Birimi
- 95** | Bir Erkek Aklı Ürünü Olarak Soykırım ve Bitmeyen Hikâyelerin Kadınları / Rojda Yıldız
- 108** | Ağacı Kesen Balta Sapının Hikayesi ya da Kökeninden Koparıma / Zeynep Beydağı
- 123** | Distopya Değil Gerçeğin Dünden Bugüne Kurgulanışı: Gilead Kimin Ülkesi? / Fatma Koçak
- 131** | Cinsellik ve Üreme Diyalektiğinde Aşkın, Hazzın ve Yaşamın Sürdürülmesi
- 151** | Bir Annelik Atölyesi: Mücadele Eden Kadınlar Anneliği Tartışıyor
- 168** | Dönüş Yolunun Üstüne Kurulmuş Umut Kampları / Hüsna Emek
- 181** | Her Halk Kendi Kaderini Yazar: Devlet Dışı Otonom Demokratik Süreçlerdeki Kadınların Pratik ve Gerçek Deneyimleri / Yanira Hermida Martín

“Yaşamak için çoğalmak gerekli bir araçtır ama onu kavramaya asla yeterli değildir. Çoğalmak araçsaldır. Amaçsal veya anlamsal değildir. Anlamı sadece çoğalmak olan bir yaşam çok eksik, kusurlu bir yaşamdır...Kadınla insanca yaşamı çoğalmaya, cinsel üremeye bağlamak yaşamın sadece eksik anlamını değil, körleşmesini ifade eder.”

Hayatın doğal akışının bir yerlerde durdurulduğuna ve yatağının değiştirildiğine dair sorgulamalarla başladığımız bu yolculukta, tarihe ama hakikatin tarihine; varlığı apaçık ortadayken yok sayılan kadının tarihine gitmek, bilgiyi orada aramak gerekiyordu. Zira iktidarın tarihi, parçalayarak, yok ederek kazananların, kazandığını sananların tarihiydi. Ezmenin güç, yegâne aracın şiddet, tekliğin kutsallık anlamı taşıdığı ve mutlak doğru olarak sunulduğu anlatıda, üretim, toplumsallık, etik, estetik yani güzelden yana akla gelen ne varsa görünmez kılınmıştı. Ne yaşam ne de insan bununla izah edilemezdi. Serüveni kadının bedeninde başlayan, oradan doğaya yayılan, uyumlu bir parçası olduğu kadına, doğaya ve topluma savaş açması için hiçbir sebebi olmayan insan, ne olmuştu da kendi varlığına, anlamına ters yüz olacak denli uzak düşmüştü?

Jineoloji Dergisi'nin bu soruların cevaplarını aradığı, her cevaptan yeni sorular ama bir yandan da alternatifler ürettiği hakikat yolculuğu devam ediyor. Bu kez Demografya dosya konulu 15. sayımızla sizlerle. Heybemizde yeni sorular, cevaplar ve alternatifler...

Kadın aklının ve bedeninin kontrol altına alınması, doğurduğuna ve toplumuna yabancılaştırılması, iktidarın varlığını sürdürme arzusundan bağımsız ele alınamazdı. Bu yabancılaştırma ve koparma sisteminin önemli bir ayağı da politikaları ve uygulama yöntemleri ile demografya üzerinden üretiliyordu. Bu politikalar ile yerini sağlamlaştırılan sisteme karşı mücadele etmek ve alternatif yaklaşımlar üretmek, derinlikli düşünüş ve

etkili pratiklere duyulan ihtiyaçları açığa çıkardı. Bir yandan çocuk doğurma ya da doğurmama kararını sadece kendi iradesine bağlayan kadın akli diğer yandan iradesinin özgürlük ortamıyla bağını, iradesinin özgürlüğünü sorguladı. Savaş ve çatışma ortamlarının özgün koşulları, yok olma ve yok edilme gerçeği karşısında kadın bazen çoğalmayı bazen doğurmamayı çoğu zaman da doğurduğunun katledilmesine karşı durmayı seçti. Bu deneyimler, iktidarın hizmetkârı olmaya zorlanan kadının, bütün saldırılara rağmen taşıdığı değerleri kaybetmeme ve sürdürme mücadelesinin bir parçası olarak ele alınabilir.

Bedeni, ucuz iş gücü olarak kullanılan, iktidarların sermayesi büyüsün diye daha fazla doğurmaya, makineleşmeye zorlanan, doğurduğu çocuklar iktidarların kölesi haline getirilen; önce aklıyla ve bedeniyle sonra bu aklın ve bedenin ürettikleriyle bağı koparılan kadın varlığı, yok olmadı ama nesneleştirildi ve en nihayetinde de görünmezliğe sürüklendi. Sadece kendisi değil, ürettikleri de artık nesne ve görünmezdi. Oysa yaşam, başlangıçta ve hatta uzun bir zaman zarfında böyle değildi. Annelik ne şimdinin kapitalist modernitesinde olduğu gibi sahtekarca bir kutsallıkla kuşatılmıştı ne de ürettiğine, doğurduğuna ve emek verdiğine yabancılaşmaya dayanıyordu. İnsanların sonsuzlaşma arzusu, ailelerin genişlemesi ve soyunu sürdürmesi gibi tekil odaklar, doğanın ve toplumun uyumlu sürekliliğine duyulan toplumsal arzunun ve sorumluluğun, böyle devam eden yaşamın yerini çaldı ama ortaya çıkan sonuç ne sonsuzlaşmış insandı ne de kudretli ailelerdi; pekişen iktidarın zihniyeti idi.

Nüfus, kentleşme-sınıflaşma-ulus devletleşme süreçlerinin tamamında iktidarlar tarafından özel politikalarla kullanım amaçlarına uygun hale getirilmeye çalışıldı. Demografyanın dizaynı kapitalist modernitenin dizaynı olarak eşgüdümlü halde işledi. Özellikle kapitalist modernitenin ürünü olan ulus devlet bir yönüyle nüfusu şekillendirme yani nüfus politikaları olarak tarih sahnesine yerleşti. Ulusun hangi nüfusu temel alarak üzerinden yükseleceği, hangi nüfusun gözden çıkarılacağı, hangisinin dize getirileceği meselesi ulus devletin varoluş kodlarıdır. Kuruluş aşamasında hiçbir ulus devlet, bir ya da birden fazla ulusu dışlamadan, ret etmeden ya da ikincil görmeden kurulmamıştır. Çünkü bir ulusun varlığı üzerinden şekillenen bir devlet yapısı, birden fazla ulusu aynı varlık ve önem sahibi görmez. Bu onun, adıyla özdeş varlık nosyonuyla çelişen bir durum olacaktır. Ulus devlet sadece bir devlet inşası değil, bir ulus inşadır aynı zamanda, ulus burada çokluğun tek'e indirgenmesidir.

Çokluğun tek'e indirgenmesi, yani üzerinde devletin inşa edileceği bir ulusu öne çıkarmak, yüceltmek ve aynı zamanda devletle birlikte bu ulusu inşa etmek, devlet bünyesine alınan diğer ulusları, halkları rıza ve rıza dışı yöntemlerle buna adapte etmek, modern bir olgu olan ulus devleti kadim bir olgu olan demografya zemininde kurar. Ulus devlet, nüfusun yeni bir dizaynını gerektiren yapılanmasıyla yeni bir nüfus politikası eşliğinde kurulur.

Kapitalist modernitenin ve onun motor güçlerinden ulus devletin nüfusa bakışı, artık yaşamları birbirleriyle bağlantılı ve etik açıdan birbirinin yaşamını devam ettirme yükümlüğü olan bireyler, halklar, insanlar değil, hangi nüfusu nerede konumlandıracağına, hangisinin yaşayıp yaşamayacağına ve bunların nasıl yaşayıp nasıl ölebileceklerine dair biyopolitik bir nüfus planlaması olarak da işler. Yazarımız Çiğdem Doğa'nın belirttiği gibi demosa karşı demografya yani halka karşı bir nüfus politikası olarak...

Burada bütün yaşamı etik bir ilişkisellik halinde düzenleyip korumak yerine, bazı yaşamları korumak ve egemen kılmak için bazılarını gözden çıkarılabilir, harcanabilir ve elbette harcanması gereken nüfus olarak düzenler. Örneğin Kürtler, Ermeniler, Süryaniler, Aleviler ve bu toprakların onlarca kadim halkı, katliam, soykırım, sürgün politikasıyla ulus devlet inşası için harcanması gereken nüfus olurken, her yıl iş cinayetlerinde yaşamını yitiren binlerce işçi harcanabilir, gözden çıkarılabilir nüfustur.

Modern ve 'modern olmayan' tüm devlet ve iktidar formlarında harcanabilir ve harcanması gereken nüfus kategorilerinin ortak kesişeni ise kadınlar oluşturmaktadır. Erkek egemenliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın düşmanlığı, kadının ikincil konumu ve daha birçok kavramla ifade edilebilecek kadınlık durumu, dünya halinin bir geleneği olmaktan öte kadınların denetim altında tutulmasına dönük bilinçli bir nüfus politikasının ürünü olarak çalışır. Kadına yönelik her türlü şiddet tekil bireylere, erkeklere öğretilmiş bir denetim mekanizmasıdır. Tıpkı Butler'in feminicidio kavramıyla açıkladığı gibi: *"Feminicidio" (dişileştirilen ya da diş addedilen herkese yönelen şiddet) Şiddet, cinayet yalnızca toplumsal cinsiyete dayanarak işlenmez; kadınlara yönelik şiddet, mağdurun dişliliğini yerleşik kılmanın bir yoludur. Şiddet, kadın kategorisini katledilebilir, gözden çıkarılabilir kılmanın yollarını arar. Bu, kadın yaşamının varoluşunu bile maskülen bir imtiyaz olarak erkekler tarafından karar verilen bir şey şeklinde tanımlama teşebbüsüdür.*¹ Elbette tanımlamanın yanında sabit kılmanın da teşebbüsüdür.

Son tahlilde nasıl yaşayacağına karar verilenin nasıl ölebileceğine de karar verilebilir ve yaşamları eşit olmayanların ölümleri de eşit değildir. Yaşamları değerli olmayanların ölümleri de büyük kayıp değildir. Bu yaşamın doğal akışı değil, bilinçli hesaplanan, ölçülen, planlanan kadim matematik hesabıdır, yani nüfus politikasıdır.

Peki tarihten günümüze bu politikalar nasıl işledi? Daha da önemlisi başka bir politika (yol) mümkün mü?

¹ Willing the Impossible: An Interview With Judith Butler
<https://www.berfrois.com/2013/07/judith-butler-talks-cohabitation/>

İktidarların, demografya politikalarını kadın aklında ve bedeninde uygulamaya başlatmasının ve toplumu dalga dalga etkisi altına almasının arkasındaki eril zihniyet yapılanmalarını çözümlemeye ve nüfusun kadın eksenli ele alınışının mümkün olduğu alternatifleri tartışmaya çalıştığımız bu sayımızda yine birçok kadınla kol kola yürüdük. **Çiğdem Doğa, Demosa ve Kadına Karşı Demografya mı, Demos ve Kadın Eksenli Demografya mı?** yazısıyla kadın ve toplum değerleri etrafında süren yaşamı, buna karşı kadınsız ve toplumsuz bırakılmak adına değiştirilen zihniyet yapısını çözümlemeye, kadın mücadelesinin alternatifinin ne olabileceğine dair tartışmalarıyla genel bir çerçeve oluşturdu, bizler için.

Güç İlişkileri, Cinsiyetçilik ve Sömürgecilik Kıskaçında Bir Modern Bilim: Demografi başlıklı yazısıyla **Fatma Ateş**, demografyanın iktidarın cinsiyetçi ve sömürgeci yaklaşımı açısından bir bilim olmaktan ne denli uzak olduğu; ulus devlet, kapitalist modernite ve değişen toplumsal koşullar ile demografya arasındaki ilişkinin bilim olmayı nasıl etkilediği ve Kürt toplumunda yarattığı sonuçları ele aldı. **Şafak Ardem, Hanedanlık Geleneği ve Demografi** yazısıyla kendisini hanedanlık olarak örgütleyen aileciliğin kökenleri ve yarattıkları üzerinde durdu. Kapitalist modernitenin babasoylu aile yapıları ile hanedanlık arasındaki bağı ortaya koyarken “Kürt Kördüğümü” üzerine hem bütünlüklü hem de kronolojik bir bağ ile düşünme imkânı verdi.

Üreme, Demografik Politikalar ve Kadınların Tutumu yazısıyla **Elif Kaya**, nüfusun güç ve iktidar alanı haline getirilmesinin arkasında yatan nedenleri ele aldığı yazısında, nüfus tartışmalarını, niteliksel büyüme temelinde değerlendirmeyi önerirken; kadınların bu politikalar karşısında verdikleri mücadeleyi, mücadelelerinin felsefi ve pratik boyutlarını paylaşmayı da ihmal etmedi. **Susanne Schultz, Bir İktidar Bilgisi Olarak Demografi: Uluslararası Nüfus Politikası ve Bilimine Yönelik Feminist Eleştirinin Tarihi ve Bugünü** yazısıyla demografyanın zaten iktidar eliyle üretildiği ve hangi sebeple olursa olsun bu politikalara karşı durmak gerektiğini, nüfusun planlana bilirliliği fikrinin her koşulda egemene benzeme riski taşıdığı tartışmalarıyla bizler için farklı bir pencere açtı.

Kapitalizmin Gelişim Sürecinde Demografya Politikaları yazısıyla **Jineolojî Cinsel Politikalar Birimi**, kadın bedenine ve yaşamına dönük uygulamaların kapitalizmle birlikte zirveleşen sürecini, tarihsel geçmişini ihmal etmeden, kapitalizmin kökenlerine yaptığı vurgularla ele alarak diğer yandan da uluslararası mekanizmaların, kadın bedenini ve dünya nüfusunu ahlaki ve politik değerinden kopararak ekonomik planlamalar kapsamında değerlendiren yanlarını çözümlemenin yolunu açtı. **Rojda Yıldız, Bir Erkek Akı Ürünü Olarak Soykırım ve Bitmeyen Hikayelerin Kadınları** yazısıyla soykırım kıskaçındaki kadınların yaşadıkları ile

demografya arasındaki ilişkinin açığa çıkması adına Ermeni Soykırımı, Dersim Katliamı, Ezidi Kadınlar ve IŞİD örnekleri üzerine yaptığı güçlü değerlendirmeleri bizlerle paylaştı.

Ağacı Kesen Balta Sapının Hikayesi ya da Kökeninden Koparılmak, yazısıyla **Zeynep Beydağı**, iktidarların halkları denetim almaya çalışırken hayata geçirdiği demografya uygulamalarından bahsederken bizleri bilhassa Mankurtlaştırma, Gulam ve Pençik Sistemi, Lebensborn gibi örneklerin ayrıntılarıyla buluşturarak hem tek tek insanların hem de parçası oldukları toplumların kökenlerinden koparılarak sürükledikleri fiziksel ve zihinsel yaşam üzerine düşünmenin yolunu açtı. **Fatma Koçak, Damızlık Kızın Öyküsü** başlıklı inceleme-değerlendirme yazısında Margaret Atwood'un ünlü feminist distopya eseri ile kapitalist modernitenin bugün Işid'leşerek yaşattıklarının nasıl da örtüştüğünü bir kez daha gösterdi.

Jineoloji üzerine düşünen, araştırmalarıyla bu alanı güçlendiren bir grup kadın, **Cinsellik ve Üreme Diyalektiğinde Aşkın, Hazzın ve Yaşamın Sürdürülmesi** üzerine yaptıkları tartışmayı aynı başlıkla bir yazıya dönüştürdü. Bu yazı, beden, duygu ve düşünce parçalılığının toplumdaki yansımalarının aşk, haz ve üreme meselesinde yarattığı kaos ve anlamsızlığın nasıl aşılabileceğine dair hem tarihsel bir yolculuk hem de toplumsal inşa için bunun nasıl kırılabilceği üzerine derinleşen tartışmaları ile bizler için kapı araladı. Benzer bir şekilde Kadın Özgürlük Mücadelesi içinde yıllardır var olan kadınlar, annelik üzerine tartışmak için bir araya geldiler. Bu bir araya geliş neticesinde açığa çıkan **Bir Annelik Atölyesi: Mücadele Eden Kadınlar Anneliği Tartışıyor** yazımız ile direnişin annelikleri nasıl etkilediği, direnenlerin annelik ile ilgili çıkmazları ve toplumsal doğum üzerine düşünceler, kişisel deneyimlerle harmanlanarak bizlere ulaştı.

Yolculuğumuzun başka bir yolla kesiştiği yerde **Hüsna Emek, Dönüş Yolunun Üstüne Kurulmuş Umut Kampları** yazısıyla kamplarda yaşanan hayatları bizlere taşıyor. Normal olmayan bir hayatta kaosu aşmak için verilen mücadele de nüfustan bağımsız, kökenlerin sorumluluğundan azade olmuyor, hep birlikte fark ediyoruz. Sonra, **Yanira Hermida Martinez** ile buluşuyoruz, **Her Halk Kendi Kaderini Yazar** yazısıyla özgürlük mücadelesi veren Meksikalı halkın nasıl yaşamak istediği ve deneyimleri üzerinden kadınların toplumun dönüşmesindeki gücünü yeniden hatırlayarak, bununla mutlanarak sayımızı tamamlıyoruz.

Demosa ve Kadına Karşı Demografya mı, Demos ve Kadın Eksenli Demografya mı?

Çiğdem Doğa

Hakikate yabancılaşma, taşıdığı zihniyet sorunları ve olgusal niteliği açısından insan yaşamının dehşete düşüren deneyimlerindendir. Hakikate yabancılaşan insan, yaşamın, toplumun, doğanın, evrenin güzelliklerine, doğruluklarına, özgürlüklerine, iyiliklerine dokunamayan, onları tadamayan insandır. Hakikate yaklaşmak, doğru yöntemi uygulamakla bağlantılı olduğu gibi hakikate yabancılaşmak da yanlış yöntemi uygulamakla bağlantılıdır. Demografya gibi doğayla, toplumla ve kadınla direkt alakalı bir bilim alanını ele alırken de mevcut durumla hakikate yaklaştıran ve yabancılaştıran yönlerini tespit etmek gerekir.

Demografya kelimesi, eski Yunancadaki demos (halk) ile graphe (yazı) kelimelerinin birleştirilmesinden oluşturulmuş. Demografya, bilinen biçimiyle belli bir coğrafyadaki nüfus yapısını, özelliklerini ve hareketlerini; doğum, ölüm, evlilik ve göç gibi değişkenlikleri inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır. Nüfus ise Arapçadaki can veya kişi anlamına gelen nefis kelimesinin çoğul biçimidir, canlar veya kişiler anlamındadır. Nüfusun, İngilizce ve Fransızca karşılığı Latince kökenli Population (Populus+tion, halkla doldurmak, iskân etmek); Almanca'daki karşılığı Bevölkerung'dur (halk anlamına gelen das volk ve büyüme anlamına gelen erung kelimelerinin birleşimidir). Nüfus kavramı, birçok dilde, halk kelimesi ile birlikte kullanılır ve anlamlandırılır. Bu önemlidir çünkü kavram, kökenleri açısından halk-toplum anlamını taşıdığı halde günümüzde özellikle pozitivizmin elindeki demografya bilimi ile tam karşısına dönüşmüş yani toplum ve kadın karşıtı bir anlama büründürülmüştür.

Demografya Neden ve Nasıl Kadın Karşıtı Haline Geldi?

Bu iki temel sorun, elbette dergimizin bu sayısının bütün yazılarında cevaplanmaya çalışılacaktır; ancak kavramsal ve pratik alanlar açısından, içeriğiyle ters düştüğü boyutlarını ve jineolojî olarak özellikle odaklandığımız kadın üzerindeki yıkıcı sonuçlarını, başlangıç yazısında da kısmen değerlendirmemiz gerekir. Demografya, kadın özgürlük mücadeleleri açısından nasıl bir anlam taşır? Neden jineolojîde önemli bir yere sahiptir? Demografya doğumlar, ölümler, evlilikler ve göçler gibi kadını doğrudan etkileyen olaylar ve durumlar olmasına rağmen neden kadın tüm bunların öznesi değil nesnesi konumuna getirilmiştir? Neden ötelenmiştir? Ve jineolojî, mevcut pozitivist temelde gelişen demografya bilimciliğine karşı nasıl bir alternatif bakış açısı geliştirmelidir? Bu yazımızda bunlara cevap vermeye çalışacağız.

Pozitivist Demografya Bilimi, Nüfus ve Kadın Gerçeğine Nasıl Bakıyor?

İki temel noktayı belirterek konumuza giriş yapalım:

Toplum her anında ve mekânında canlı, hareketli ve içinde sürekli değişimleri barındıran bir varlıktır. Toplumu ve yaşadığı hareketlilikleri, salt niceliksel ölçülerle ele almak, bu varlığı can damarından vurmak demektir. Çünkü toplum fiziki olduğu kadar metafiziktir de. Hatta metafizik yanı daha ağır basar. Dolayısıyla toplumla ilgili bir bilimsel çalışma yapmak demek, onun fiziğine de metafiziğine de dokunmak, anlamak ve çözümlemek anlamına gelir.

Toplum başlangıçta kadın etrafında oluşurken, -inkâr edilip görmezden gelinse de- tarihsel gelişimi kadın etrafında ve kadın emeği ile yaşanır. Bu, toplumsal gelişimde emek veren erkeklerin, çocukların, farklı kesimlerin varlığını, çabalarını inkâr etmek değildir. Vurgulanan nokta, kadının maddi ve manevi emeği ile toplumda belirleyici olan öncülük rolüdür. Toplumsallığın fiziksel ve metafiziksel yapısını bütünleştiren, uyum içinde gelişmesini sağlayan, öncülük rolünün bilincindeki kadın varlığıdır. Buradan yola çıktığımızda, toplumla ilgili bilimsel bir çalışmada, kadının özne olarak ele alınması ‘olmazsa olmaz’ mahiyetindedir.

Toplum yoksa ya da nesneleştirilmişse, onun bilimi de olamaz. Yine kadın özne olarak yoksa, nesneleştirilmişse toplumsal varlık tehlike içindedir, yokluğa doğru gider. Peki kadının özne olarak görülmediği, nesneleştirildiği bir zaman ve mekânda bilim nasıl olacak da gerçekliği ifade edecektir? Buna bilim diyebilir miyiz? Buna ancak iktidarlara, erkek egemenliğine kulluk eden, hizmet eden bilimci uşaklar, şirketler diyebiliriz. Aksi takdirde bilimin anlamına hakaret etmiş sayılırız.

Şimdi, belirttiğimiz bu iki temel gerçekten yola çıkarak demografya alanını biraz daha mercek altına alabiliriz. İsminin içinde halk geçmesiyle halkçı olunmuyor. Başta da belirttiğimiz gibi demografya birçok dilde halkın-toplumun nüfus boyutuyla araştırmalarını ifade ediyor. Bu araştırmalar esasta toplumun ve kadınların, iktidarlar tarafından nasıl daha fazla sömürülebileceğini, bunun için neler yapılabileceğini ortaya koyuyor. Yani liberalizmin soykırımcı, toplum kırımcı ve kadın kırımcı politikalarına akıl hocalığı yapıyor, toplumsal mühendislik demografik araştırma ve rilerinin öncülüğünde geliştiriliyor. Elbette ki bu araştırmalar içinde, topluma, toplumculuğa ve kadına hizmet etmek isteyen ve eden araştırmalar da vardır. Ancak bu çalışmalar, toplumsallık aleyhine gelişen genel eğilimi aşmada yetersiz kalmaktadır. Bunun için mevcut bilimciliğin, paradigmasal ve yöntemsel açıdan bütünlüklü bir yaklaşımla aşılması ve ortaya çıkan özgürlükçü bilim paradigma-sının, genel bir eğilim haline gelebilmesi önemlidir.

Belirtmeliyiz ki, toplumu matematiğin, fiziğin, kimyanın ve biyolojinin homojenleş-tirici, tek tipleştirici bakış açısı ile ele alamayız. Toplumun maddeyi, fiziği aşan me-tafizik karakteri, onun enerjik, akışkan, manevi, kültürel, ahlaki ve politik yapısını ifade eder. Toplumun, manevi ve kültürel yaşamı salt sayısal ifadelere büründürülürse buradan bir kitle yığını ya da faşizm türer. Toplum içindeki canlar-bireyler, bir sürü gibi ele alınırsa ve sayısal bir kütle olarak ifade edilirse ışığın suda kırılması gibi ger-çeğin yaşamda kırılmasına tanık oluruz. Bunun da adı bilim olamaz. Doğum, ölüm, evlilik başta olmak üzere kadın-erkek ilişki biçimleri, göç gibi gerçeklikler, büyü-sünü ve manasını yitiren cansız rakamlara dönüşür. Cansız rakamlar derken et-kisiz değil; rakamların ya da rakamlar üzerinden iktidarın hükmettiği donuklaşmış bir yaşam gerçekliğini kastediyoruz. Mevcut demografya, nüfusun ilintili olduğu birçok boyutta araştırmalar yaparken, toplumun devingen, canlı gerçekliğini ra-kamların soğuk gerçekliğine hapseder. Rakamların iktidarların çıkarlarına göre işlenmesi, değerlendirilmesi ise bu hapisanenin içinde hangi işkencelerin uygu-lanacağını politikalarını belirlemektir.

Bununla birlikte kadın iradesinin görmezden gelinmesi ve inkâr edilmesi durumu daha da karmaşılaştırıp sürekli çözümsüzlük ve iktidar üreten bir düzeye geti-rir. Dikkat edersek doğum, ölüm, evlilik, göç gibi gerçeklikler, olumlu-olumsuz yönleriyle en çok kadınları etkileyen gerçekliklerdir. Devletlerin ve erkek ege-menlikli iktidarların tekeline alınmış bir yaşam, doğum, ölüm, evlilik ve göç olay-ları, insanlık açısından çok ağır sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Özellikle günümüzdeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte hem toplum ve kadın hem de doğa açısından krizi aşan, kaos aşamasına gelmiş bir karmaşa söz konu-sudur. İşte bu durumdan, iktidarın tekelindeki pozitivist bilimcilik ve onun dal-larından biri olan demografya sorumludur.

Her varlık, doğumu ve ölümü ile evrene, doğaya, topluma ve bireye doğrudan veya dolaylı anlam katar. Varlık olmanın, yaşamının temel iki döngüsü, doğumdur ve ölümdür. Doğa, ölçü sahibi olan özgürlük anlayışıyla her varlığa kendi farklılığı ile doğma ve ölme hakkı tanır; doğum ile ölüm arasındaki zaman ve mekânda, çeşitliliğin renkliliği içinde yaşama şansı verir. Her ölüm, bir farklılığın doğuşuna fırsat tanır, her doğum da bu fırsatı yaşamsallaştırır. Doğanın yazılmayan kanunlarında, bu diyalektik çok anlamlı bir şekilde yaşanır. Yaşamın kodlarında bu vardır. Hayvanlar ve bitkiler bu diyalektiğe göre yeterli düzeyde üreyip yaşayıp ölürlər, yenileri yerlerini alır ve bu döngü devam eder. Kısır olmayan bir döngüdür bu. İnsan açısından bitkilerden ve hayvanlardan farklılık, anlam yaratımı noktasında gelişir. Aynı döngü bizim için de geçerli olmakla birlikte, her birey doğum ve ölüm arasındaki yaşamda yeni anlam farkları yaratarak toplumsallığını büyütür, geliştirir, ölür ve anlam mirasını bir sonrakine bırakır. Burada sorun, insanların, iktidarcı sistemlerle birlikte yaşadığı anlam sapmasıdır. Toplumsal zekadan kopup bireycileşmiş ve maddeye-sermayeye hapsedilmiş analitik düşünce tarzı, bu anlam sapmasının sorumlusudur. Böylelikle doğal ve adil bir dengeye sahip doğum-ölüm diyalektiği, erkek egemenlikli iktidarların doğurtma (ya da doğurtmama)-öldürme (ya da öldürtme) çıkmazına sürüklenmiştir. Yani toplumun ve toplum içindeki bireylerin kendi iradeleri, rızaları olmadan doğurmalarını (ya da doğurmamalarını) ve ölümlerini yönlendirme politikası uygulanmaktadır. Elbette ki bu aynı zamanda doğanın yaşam ve ölüm diyalektiğini saptırma, var olan yaşam ve ölüm dengesini her anlamda ölümden yana ağırlığını koyarak dengesizleştirmedir.

Mevcut gerçeklik böyleyken saptırılmış olan bu gerçeği demografya bilimi hangi temelde ele almaktadır? Gerçeklerin asıl yüzünü saklamada nasıl bir rol sahibidir?

Demografya Biliminin İncelediği Konular Karşısındaki Tutumu

Demografya bilim dalını, merkezine aldığı ya da ilgilendiği konular kapsamında daha yakından ele almaya çalışırsak:

Doğum olayı, her canlının kendi varlığını devam ettirme içgüdüsünün insan toplumundaki tezahürüdür. İnsan doğumunun gerçekleşmesinde kadın ve erkek arasında cinsel ilişkinin gerçekleşmesi

Doğa,
ölçü sahibi olan özgür-
lük anlayışıyla her varlığa kendi
farklılığı ile doğma ve ölme hakkı
tanır; doğum ile ölüm arasındaki zaman
ve mekânda, çeşitliliğin renkliliği içinde ya-
şama şansı verir. Her ölüm, bir farklılığın
doğuşuna fırsat tanır, her doğum da bu
fırsatı yaşamsallaştırır. Doğanın yazıl-
mayan kanunlarında, bu diyalektik
çok anlamlı bir şekilde yaşanır.
Yaşamın kodlarında bu
vardır.

zorunludur. Bu anlamda iki cinsin özne olarak birlikteliği ile dölleme gerçekleşirken dölleme sonrası çocuğun anne karnında taşınması, doğması, doğduktan sonra her açıdan büyütülmesi, toplumsallaştırılması kadın sorumluluğunda gelişir. Karşılığı olamayacak kadar büyük ve anlamlı bir emek vardır burada. Doğal ve doğru olan, kadının hem kendi bedeni üzerinde hem de toplumun geneli açısından maddi ve manevi üretimde doğrudan söz sahibi olması, belirleyici bir konumda olmasıdır. Doğadaki adaletli dengeyi geliştirecek olan da budur. Ancak egemen sistemler, her şeyi olduğu gibi bunu da kendi tekellerine alarak kadın doğurmalı mı, doğurmamalı mı, doğuracaksa ne kadar çocuk doğurmalı, nüfus ne kadar olmalı, fazla görülen nüfus nasıl eritilmeli, var olanlar nasıl sömürüye tabi tutulmalı vb. birçok noktada demografya aracılığı ile hesap yapıp buna göre nüfus politikasını belirlerler. Bırakalım bu konuda kadının belirleyici bir konumda olmasını, kimse ne düşündüğünü bile sormaz. Oysa insan soyunun çoğalmasının tüm yükünü ve emeğini kadınlar taşır. Kadının belirleyici olması gerekirken tamamen etkisiz, daha da ötesi nesne haline getirilmesi hem kadını ve hem de toplumu oldukça zorlayan bir durum yaratmaktadır.

Çağımızda ulus-devletlerin faşizan politikalarına göre ayarlanan nüfus politikalarında, doğum endüstrisi oluşturulmuştur. Doğum endüstrisine, mitolojik, dini, felsefi ve bilimci yollardan geçerek gelinmiştir. Erkek egemenlikli paradigmalarla beslenen bu yollarda, kadınlık gerçeğinin parçalanması, kadının, rahmi başta olmak üzere bütün bedenine yabancılaştırılması ve doğum mucizesinin kadınlık gerçeğinden koparılması, özel savaş politikası olarak çağlar boyunca uygulanmıştır. Gerçeklik dışı bir algı yaratılmış, algı olgudan kopartılmış, bunun üzerinden de bir paradigma geliştirilmiştir. Mitolojilerdeki ve dinlerdeki doğumla değil çamurdan, kaburga kemiğinden yaratılma hikayeleri, cennetten dünyaya kovulan ve her doğurduğunda büyük sancılar çekme cezası verilen Havva ana mitolojisi, alnından Athena'yı doğuran Zeus mitolojisi vb. birçok mitoloji, kadınlık gerçeği ile doğum olayının birbirinden koparılması hikayelerinden başka bir şey değildir. Yine kapitalist sistemin başlangıç süreçlerinde Avrupa'da cadı kadınlara, büyük zulümler; işkence, zulüm, katliamlar yapılmıştır. Bunun temel sebebi, kadınların başta doğum olayı olmak üzere bedenleri ile ilgili bilgeliklerini çalma, kendine mal etme ve kadın iradesini yok etmedir. Böylelikle, kadının istenmeyen doğumu engelleme, sağlıklı doğum yaptırma ve daha birçok bilgisi ve tecrübesi, işkence ile erkek egemenliğinin tekeline geçirilmiştir. Tıbbın gelişim tarihinde, kadınların bilgelik tarihinin katliam ve işkence ile çalınmasından, demografik alt üst oluşların gerçekleştirilmesinden, hiç bahsedilmez. Doğumda asli rol oynayan kadın bedenine dair bilgi birikimi, cadı kadınların işkence ile konuşturulmasıyla ve yine binlerce kadının canlı canlı denek olarak kullanılmasıyla öğrenilmiştir. Doğuramayan erkek, doğurma ve kadın cinselliğine dair bilgiyi tekelleştirmek istemiştir.

Bunun çok ağır ve trajik bir tarihi vardır, bu tarihe girmeden şunu vurgulamak gerekir ki çok yönlü ve süreklileşen saldırılarla kadın, kendi bedenine ve bilgisine, çocuk da dahil olmak üzere maddi ve manevi yaratımlarına yabancılaştırılmak istenmiştir. Yaratımlarının hepsinin mülk olduğu ve bu mülkün tek sahibinin de erkek olduğu algısı geliştirilmek istenmiştir. Bir yandan annelik kutsanırken diğer yandan da annenin doğurduğu çocuğa mülk olarak el konulur. Kadının ne hamilelik sürecinde ne de çocuk doğduktan sonraki süreçte iradesi söz konusudur. Hanedanlık için, aşıret için, kavimler için, ulus-devletler için, savaşlar için, sermaye üretmek için ne kadar işgücü ne kadar asker lazımsa o kadar çocuk doğurmalıdır, kadın. Bu mitoloji, kapitalist modernite çağında da aynı kanaldan ilerlemeye devam etmektedir. Nüfus politikalarına, faşist ve endüstrileşmiş bir biçimde ayar verilmektedir. Erdoğan'ın, artan Kürt nüfusunun yakın gelecekte Türk nüfusunu geçme korkusundan Türk ailelerine "en az üç çocuk..." uyarı vermesi, buna çarpıcı bir örnektir. Yine son süreçte İstanbul'da Emniyetin, İl Sağlık Müdürlüğünden kürtaj yaptıran kadınların isim listesinin istenmesi de ulus-devletin doğuma ve kadın bedenine ne denli karıştığına diğer bir örneği olarak verilebilir.

Çağımız bilimciliğinin diğer bir marifeti de genlerle oynama, kadınsız doğum araştırmaları yapma, erkeği hamile bırakma arayışları, tüp bebeğinden sezaryen doğum modasına kadar geniş bir yelpazede gelişmektedir. Adeta Zeus'un alnından doğurma mitolojisi, bir erkeklik yemini gibi hayata geçirilmek istenmektedir. Ve yine hem genlerle oynayarak hem hamilelik esnasında çocuk cinsini öğrenerek daha anne karınıdayken nüfusun cinsiyet gelişimine faşizanca müdahale edilmektedir. Kısırlık veya doğuma engel olacak rahim hastalıkları dışında, keyfi bir biçimde ya da moda haline getirilmek suretiyle tüp bebeklerin yapılması, sezaryen doğumların gerçekleştirilmesi, kadından doğurganlığının çalınmasından ve kadının doğallığının bozulmasından başka bir şey değildir. Her kadın anne olmak zorunda değildir; ancak anne olacaksa bunun doğal bir seyri ve diyalektiği vardır. Bu diyalektikle devletlerin, iktidarların ve erkek egemenliğinin bu kadar oynaması, dengeyi bozması, gerçekten de dehşet verici bir durumdur. Bunu bilimin gelişmişlik aşaması, düzeyi olarak ifade etmek mümkün değildir; ancak faşizmin gelmiş olduğu aşama olarak ifade edebiliriz. Doğum olayını -kadın bedeni üzerinden ya da farklı yollarla- fabrikalaştırarak endüstrileştirme, faşizmden başka neyle tanımlanabilir ki?!

Bu konuyla ilgili olarak belirtmemiz gereken çok önemli bir boyut da kadınların kendi iradeleri ile hamile kalıp kalmadıkları, doğum yapıp yapmadıkları konusudur. Cinsiyetçiliğin zirvede olduğu, pornografinin, seks endüstrisinin yaşamın her alanını işgal ettiği bu çağda, erkeğin cinselliği sürekli kışkırtılmakta, kadınlar her an erkeğin kışkırtılan cinselliğinin boşaldığı bir nesne pozisyonunda tutulmaktadır. Böylesi bir ortam ise kadın bedeninde ağır tahribatlar oluşturmaktadır.

Aşırı cinsel ilişki, sürekli doğum kontrol haplarını ya da farklı kontrol araçlarını kullanmaya zorlamakta ve bu da kadın doğasını olumsuz etkilemektedir. Yine istenmeyen hamilelik durumu gelişmişse kürtajdandır değişik biçimlerde düşük yapmaya kadar cinsel organlarına zarar veren uygulamalarla sürekli karşı karşıya gelmektedir. Doğuracaksa bu defa da çok çocuk doğurmaktan bedensel ve ruhsal olarak tahrip edilmektedir. Kadının kendi iradesi dışında sürüklendiği bu cinsel ilişki biçimlerinin çok yönlü zararları ve sonuçları vardır. Hem kadının bedeni ve ruhu açısından hem de toplumsal yaşamın maddi ve manevi üretimi açısından çok yönlü irdelenmesi gereken bir realitedir bu. Bu alan kesinlikle kadınların karar verip düzenleyeceği bir alandır.

Yine insan nüfusunun dengesiz ve kontrolsüz artışı toplumsal yaşamı nasıl olumsuz etkiliyorsa doğayı ve ekolojik dengeyi de o kadar olumsuz etkilemektedir. Birbirini doğrudan etkilemiş söz konusudur. İnsan sayısı arttıkça ve ahlaki temel zayıfladıkça, toprağın, suyun, havanın, bitkilerin, ormanların ve hayvanların da dengesi bozulmakta, yaşamsal kaynaklar çürümeye, kurumaya başlamaktadır. Diğer canlıların yaşam alanları her geçen gün azalmakta, bir türün kontrolsüz artışı diğer türlerin yok oluşuna neden olmaktadır. Faşizm nasıl ki toplum yaşamında kanser hücreleri gibi her şeyi homojenleştiren, aynılaştıran bir rol oynuyorsa sadece insan türünü merkeze alan ve geri kalan bütün varlıkları yok sayan yaklaşım da benzer bir rolü oynar. Demek ki faşizm sadece topluma karşı değil doğaya ve diğer canlılara, türlere

karşı da saldırı halindedir. Dolayısıyla demografya bilimini, ekolojik sorumluluktan, duyarlılıktan muaf tutmak asla mümkün olamaz. Çünkü nüfusun yaşadığı, beslendiği, sorumlu olduğu bir dünya, doğa gerçekliği vardır, bu olmadan doğumu, yaşamı ele almak, bilimin doğruluk anlayışını ve ahlaki yanını şüpheli hale getirir.

Faşizm nasıl ki toplum yaşamında kanser hücreleri gibi her şeyi homojenleştiren, aynılaştıran bir rol oynuyorsa sadece insan türünü merkeze alan ve geri kalan bütün varlıkları yok sayan yaklaşım da benzer bir rolü oynar. Demek ki faşizm sadece topluma karşı değil doğaya ve diğer canlılara, türlere karşı da saldırı halindedir. Dolayısıyla demografya bilimini, ekolojik sorumluluktan, duyarlılıktan muaf tutmak asla mümkün olamaz.

Genel olarak demografya biliminin doğum olayını ele almasına baktığımızda, ülkeler, bölgeler ya da dünya çapında doğum sayısı, doğum biçimlerindeki farklılıklar, doğum esnasındaki bebek ölümleri, doğumla ilgili çeşitli istatistiki veriler, yine bu verilerden yola çıkarak sistem içi kimi idari çözümlerin üretildiğini görürüz. Nüfus artmalı mı, azalmalı mı, esas rotayı belirleyecek veri hazinesi demografyanın elindedir; ancak tüm bu verilerin sosyolojik etkileri nelerdir, doğada, toplumda ve özellikle

de kadın üzerinde nasıl sonuçları vardır, bu etkenler kaynakları çözümlenerek nasıl etkisiz hale getirilebilir vb. esas soruları sormaz, cevaplarını da aramaz. Özgürlük sosyolojisinden ve kadın iradesinden kopuk bir demografya bilimciliği, sistemin çarklarının daha iyi dönmesine hizmet etmekten başka bir işlev göremez.

Ölüm olayına gelirsek; doğumun bu kadar kadına ve bedenine yabancılaştırılarak ve çeşitli müdahalelerle gerçekleştirilmesi anlayışı, ölümün de insana yabancılaşmasına ve egemen müdahalelerle gerçekleştirilmesine denk düşer. Bu aynı paradigmanın tersinden görünüşüdür. Doğum politikaları nasıl ki erkek egemen merkezli geliştiriliyorsa ölüm politikaları da aynı biçimde geliştirilmektedir. Dinlere ve tanrı anlatılarına ne kadar da benziyor: Tanrı “ol” dedi, oldu. Tanrı “öl” dedi, öldü. Evet, çağımızda da ulus-devletler ve ulus aşırı oluşumlar, küresel erkek emperyalizmi, demografik politikalar ile “ol” deyip öldürtmek, “olma, öl” deyip öldürmek istiyor. Karşı direniş gelişmediği müddetçe onların yaptığı ve yapmak istedikleri tam anlamıyla budur. Bu, elbette direnişin olduğu yer ve zamanda ise sekteye uğramaktadır. Fakat kendilerini tanrı yerine koydukları çok açıktır.

Doğal ölüm dediğimiz ölüm biçimi, çok ama çok sınırlı bir sayıda yaşanmaktadır. Hastalıktan ölüm bile artık doğal ölüm kategorisine konulamaz çünkü her şeyi sunileştiren sistem, her anında hastalık üretmekte ve öldürmektedir. Kanser, kalp-damar hastalıkları, mide-bağırsak hastalıkları, migren, felç, şeker ve daha birçok hastalığın kaynağı yaşamın doğal dengesini, organikliğini bozan kapitalist sistemin kendisidir. Hava ve çevre kirliliği, meyve ve sebzelerin genetikleri ile oynama, hormonlama, teknikle aşırı iç içe giren, toplumundan kopan bireyci, konformist yaşam biçimleri, fakirlik, işsizlik, uzun süreli ağır işlerde çalışma ve daha birçok biçim, insanı yaşarken hem ruhen hem de fiziken öldürmektedir. Yani ölmüyoruz, öldürülüyoruz.

Çağımızın soykırımları tamamen ölüm tırpanını eline almış egemen erkek karakterli tekeli sermayedarların, çağdaş Azraillerin planları doğrultusunda gelişmektedir. Sadece soykırım olarak tanımlamak da yetersiz kalır, çünkü sadece bir soyun kırımı değil toplumsal varlığın kırımı, kadın cinsinin kırımı hatta çocuk kırımı yaşanmaktadır. Bunlar, toplumsal yaşamın esas öğeleridir ve kırıma uğratılmaları yaşamın kırıma uğratılması anlamına gelmektedir. Öl ve öldür, kapitalist sistemin devamlılığı açısından vazgeçilmez bir politikadır. Kendi işine yarayan, çalıştırabileceği ve sömürebileceği kadar insan sayısı önemlidir, fazlası ise savaşlarla, cinayetlerle, katliamlarla yok edilmesi gereken bir güruhtur. Bir yandan cinsellik güdüsü kışkırtılarak erkek, kadına saldırtılır, kadın çoğu kez gönüllü iradesinden yoksun bir biçimde hamile bırakılır, bunun sonucunda dizginsiz bir çoğalma gerçekleşir diğer yandan cinsel saldırganlığın sonucunda ortaya çıkan nüfus fazlasını, istediği coğrafyada kurgulanmış

senaryolarla savaş çıkartarak yok eder. İktidarlar, bu yolla hem nüfus fazlasından kurtulmakta hem savaş endüstrisini zenginleştirmekte hem de savaşa maruz kalan toplumları sürekli yoksul ve geri bir yaşama tabi tutarak kendine bağımlı hale getirmektedir. Elbette ki böyle bir savaş ortamında en çok ezilen ve her türlü cinsiyetçi saldırıya maruz kalıp bedel ödeyen de kadınlar olmaktadır. Kadınlar bir kere değil defalarca öldürülmektedir. DAİŞ hem bu zihniyetin en açık görünen yüzü hem de kapitalist sistem ikliminde mantar gibi çoğalma imkânı bulmuş çete örgütüdür.

Ulus devletlerin hâkim ulus anlayışını geliştirmesiyle birlikte etnik, mezhepsel, farklı kültürel kimliklerin öldürülmesi de temel bir politika haline gelmiştir. Kök kazıma denilen gerçeklik, farklı kimliklerin fiziki olarak ya da asimile edilerek yok edilmesi gerçeğini anlatır. Kök kazınırken de esas hedef kadındır. Hemen hemen tüm katliamlarda yok edilmek istenen toplumlara uygulanan saldırılara baktığımızda, kadınlarının cinsel organlarına saldırı, tecavüz ederek öldürme, hamile kadınların karınlarındaki çocuklarına kadar öldürme pratikleri hepsinde ortak yandır. O nesli, kültürü, kimliği kadınında ve karnındaki çocuğunda yok etmek isterler. Yok edemezler ancak mesaj çok ürkütücü ve nettir. Bunun yarattığı korku atmosferi vardır ve bu da sağ kalanlara “kimliğinizden vazgeçin, sizi katledene âşık olun, ondan vazgeçmeyin” mesajıdır. Bu yolla demografik yapı inanılmaz biçimlerde değiştirilmiştir. Yine hâkim uluslar, yok etmek istediği halklardan kadınları gizlice kısırlaştırma, doğan çocukları aşıyla ya da farklı yöntemlerle hastalıklı hale getirme ve dolaylı olarak öldürme gibi uygulamalar da geliştirmektedirler. Bu kırım politikalarının her biçimi günümüzde Kürdistan’da da açık ve gizli biçimlerde yürütülmektedir. Süleyman Soylu, Kürdistan’daki demografik gelişimi çok yakından takip etmekte, gün be gün dağda kaç Kürt gencinin öldürüldüğünden, Kürt ailelerinin kaç çocuk doğurmasına kadar sayıp nasıl ‘başarılı’ olduklarını kamuoyuna açıklamaktadır. Yine Ezidi kadınlarına yapılan katliamı da vurgulamak yerinde olacaktır. Hem fiziki olarak öldürülmeleri hem de kültürel anlamda İslamlaştırılarak, Araplaştırılarak ve carileştirilerek öldürülmeleri, tarihin affetmeyeceği öldürme biçimlerindendir.

Savaşların dışında da toplumsal yaşam, her an ölme ve öldürme olaylarına mahkûm edilmektedir. Her cinayet, intihar, tecavüz ederek öldürme ya da işkenceyle öldürme, toplumun ahlaki bağlarını bozmakta, zayıflatmakta, demografyayı erkek lehine değiştirmektedir. Kadın düşmanlığı, artık aklın, vicdanın, yüreğin hiçbir şekilde alamayacağı düzeylere gelmiştir. Kadın bir toplumun ahlakı, hafızası, maddi-manevi anlamda çoğalma kaynağıdır. Kadın öldürmeleri kesinlikle iktidar güçleri tarafından bilinçli bir biçimde organize edilen, teşvik edilen, seyrettirilen stratejik konseptlerdir. Yakın zamanda Emine Bulut’un öldürülmesi ve kameraya kaydedilerek milyonlara izletilmesi, saldırının planlı olduğunun bir göstergesidir. Daha Emine Bulut’un kanı kurumadan onlarca kadın aynı biçimde, bıçak veya kurşun

darbeleriyle katledildiler. Bir kadını elli bıçak darbesiyle öldürmek demek, kadın düşmanlığının zirveleştirilmesi ile “kadın katliamlarını süreklileştirin” demektir, üstü örtülü talimattır. Öldürmek kadar öldürme biçimlerinin de verdiği politik mesajlar vardır, hem kadınlara hem de erkeklerle. Bunu DAİŞ’in katliamlarında çok net bir biçimde gördük. Nitekim şimdi erkekler artık DAİŞ tarzı ile öldürmektedir.

Demografya bilimi, ölümler açısından da istatistiki bir yaklaşım ortaya koymakta; ancak çağımızda yaşanan ölüm biçimlerinin asıl nedenlerini, ortaya çıkardığı sonuçları gizlemektedir. Nüfusun azalması halinde doğum sinyalleri, çoğalması halinde de ölüm sinyalleri vermektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz, ortaya koyduğu verilerle, çağın Azrailleri için ölüm borusunu çaldırmaktadır.

Evlilikler veya kadınla erkek arasındaki farklı ilişki biçimleri açısından ise bu durum, doğum ve ölüm olgularıyla yakından bağlantılı olduğu gibi daha karmaşık bir yapıya da sahiptir; bunlar, mülkleşmeye, iktidara en yakın ilişki alanlarıdır. Yine aşk duygusunun salt soy sürdürmeye, cinsel ilişkiye indirgenmesi, durumun karmaşılaşmasında çok büyük bir etken olmaktadır. İlişkiler, beğeniler, kabullenişler sanıldığı gibi özgürce gelişmemektedir. Bu da iktidarların çıkarlarına göre şekillendirilmek istenmektedir. Özellikle devletlerin onayladığı resmi evlilikler, aile içini kontrol etmek ve yönlendirmek açısından önem taşımaktadır. Resmi anlamda birbirinin mülkü haline getirilen karı-kocalık ilişkisi üzerinden, sistem kendi geleceğini garanti altına almak ister. Dışa bağımlı devletler daha çok resmi evlilik kurumu üzerinden nüfus planlamalarını gerçekleştirmektedir. Böylesi ülkelerde nüfusun artışı veya çoğalması, ulus-devlet tarafından yakından takip edilmekte, bu nedenle resmi evlilik dışı ilişkilere sıcak yaklaşılmamakta ya da izin verilmemektedir. Emperyalist devletler ise hem resmi evliliklere hem de evlilik dışı ilişkilere açık bir tutum içindedir. Nüfus daha az bir seyirde ilerler, yine genç nesil azalırken yaşlı nüfusun sayısı artar. Azalan nüfus iş-gücü potansiyelini ve tüketim pazarını zayıflatır, bu nedenle dışarıdan gelen göçlerle bunu dengelemeye çalışırlar. Çünkü hem iş gücü hem de pazar alanı yaratmak açısından yeterli bir nüfusun olması gereklidir. Bu anlamda, doğurmanın teşvik edilmesinden tatalım doğum kontrol yöntemlerinin, kürtaın vb. yöntemlerin yasaklanmasına kadar geniş çaplı gündemler oluşturulur, muhafazakâr rüzgarlar estirilir ve kadın açısından ne ifade ettiği hiçbir biçimde dikkate alınmaksızın çocuk doğumu artırılmaya çalışılır.

Biçimi ne olursa olsun, burada, kadın ve erkek arasında gelişen ilişkinin ve cinselliğin iktidarlarca kullanılması söz konusudur. Bu nedenle esas olarak bu ilişki biçiminin geliştiği ideolojiyi, felsefeyi anlayabilmek, çözebilmek önemlidir. Türlerin yeni bir aşaması olarak gelişen insanın, kendi farkını salt soy sürdürmede görmesi, yine hazzın-arzuların cinsellik başta olmak üzere bedensellikte takılıp kalması ve

doğurup çoğalmayı metafizik olgulardan kopuk algılaması aslında insan olma aşamasına gelmediğini gösterir. İnsanın farkı tam da bu noktada ortaya çıkar, farklılık temelinde anlam doğumu ve çoğalmı diğer türlerden farklı olduğumuzu belirler. Bu, şüphesiz ki çocuk doğurmayı ya da cinsellik ve arzu duyumunu dışlamaz. Ancak bilinç ve anlam yaratımı temelinde bunları ele almayı gerektirir. Özne ve nesne ilişkisi olarak değil kendisini geliştiren, bilinçlendiren, aydınlatan öznelerin her açıdan eşit ve özgür birlikteliğini, maddi ve manevi boyutlarıyla anlamlı çoğalmayı geliştirir. Dolayısıyla kadın ve erkek arasında gelişen ilişki biçimlerinin hangi mekânlarda nasıl geliştiğini anlamak, üreme ve çoğalma anlayışını çözümlemek, bunun etrafında gelişen kültürel dokuları incelemek, olumlu-olumsuz yanlarını ayırt etmek, cinsiyetçiliğin de dayanmış olduğu özne-nesne ikileminden çekip çıkartmak, bunun anlam gücünü ortaya koymak, kadınların, temel görevlerindendir. Aynı zamanda bilimin ve demografyanın da temel görevlerindendir. Dolayısıyla toplumun temel hareketliliklerinden biri olan evlilik başta olmak üzere kadın-erkek ilişki biçimlerini, iktidar-devlet-erkek eksenli ve çıkarlı bakış açısından kurtarmak şarttır çünkü mevcut demografyanın bir diğer çıkmazı da bu noktada yaşanmaktadır.

Göç meselesi, tarih boyunca hep var olagelen bir mesele olup 21. yüzyılda çok yoğun ve trajik bir düzeye ulaşmıştır. Ulus-devletlerin ve ulus-üstü iktidar oluşumlarının geliştirdiği politikalardan kaynaklı sürekli bir göç akışı vardır. Toprakların işgali, sürekli savaşlar, katliamlar, fakirlik, devlet baskıları vb. birçok soykırımcı politika, göçü tetikler. Göçün yönü, geri kalmış ülkelere sözde gelişmiş ülkelere doğrudur. Zorla göç ettirilen ulusal, etnik ve kültürel kimlikler, yerelliğinden, topraklarından kopararak derin bir fiziki ve kültürel soykırıma maruz bırakılmaktadır. Kısa ve uzun vadede kültürlerin, kimliklerin erimesi, yok edilmesi bu biçimde gerçekleştirilir. Ortadoğu coğrafyasında Süryani katliamı ve tehciri ile başlayan süreç Ermeni, Rum ve Kürt katliamları sonucunda gelişen göçler ile korkunç düzeylere getirilmiştir. Ortadoğu'nun Ermeni, Rum ve Süryani nüfusu farklı coğrafyalara kayarken, Kürtler ise kendi coğrafyalarında parçalanarak sürekli sürgünle ve katliamla karşı karşıya kalmıştır. Yine en yakın tarihte DAİŞ saldırıları ile Ezidi Kürtler, Araplar, Ermeni ve Süryani halklar göç ettirilmiş, yeni bir nüfus kayış dalgası yaratılmıştır. Tabii ki tüm bu süreçlerde, şiddeti her yönüyle en yoğun yaşayan kadınlar olmuştur. Savaşlarda esir alınıp köle pazarlarında cariye olarak satılmaktan tutalım farklı ülkelere gidip fakirlikten, en ucuz iş gücü olmaya, fahişeliğe, cinayetlere, tecavüzlere maruz kalmaya kadar çok geniş bir yelpazede, kadın kırımına uğramışlardır ve bu durum devam etmektedir. Çocuklar açısından da kırımın benzer biçimde yaşandığını belirtmek gerekir. Yine Türk devleti, Afrin saldırısıyla kadim Kürt coğrafyasının Araplaştırılmasına yol açmışken aynı demografik değişimi genel olarak Kuzey ve Doğu Suriye

topraklarında da geliştirmek istemektedir. BM'deki konuşmasında gösterdiği haritayla bu niyetini açıkça tüm dünya kamuoyuna yansıtmıştır. Tam bir demografik işgal, saldırı söz konusudur.

Değişik biçimlerde de olsa insanlığın zorunlu göçe tabi tutulması, farklı kültürlerin kaynaşmasına değil aynılaşmasına yol açmaktadır çünkü politikalar, kendi kimliğini, toplumsal-yerel hafızasını, kültürünü unutturma, kapitalizmin küresel yaşam kültürüne benzeştirme niyetiyle uygulanmaktadır. Dolayısıyla dünyamızın renkli, kültürel haritası tek renge bürünmektedir ki bu da yaşamı manasından koparmakta, tatsız, mekanik ve rutin bir yaşama mahkûm etmektedir. Kimliklerin bu biçimde kayboluşu, kadının kayboluşuna; kadının kayboluşu, kimliklerin kayboluşuna yol açmakta, kısır bir döngüde bu kayboluş derinleşmektedir. Öyleyse demografya bilimi, bu konuda da hegemon iktidarların gerçeğini deşifre etmekten, hakikati açığa çıkarmaktan ve ortaya çıkardığı sonuçları toplumun hizmetine sunmaktan sorumludur.

Alternatif Yaklaşımlar

Genel hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız bu boyutlarda, kadının ve toplumun nasıl bir demografik cendere altına alındığını görüyoruz. Dolayısıyla bu alanı erkek egemenliğinin tekeline, insafına bırakmak, kabul edilemeyecek bir durumdur. İktidarların ve erkek egemenliğinin var olduğu her yerde alternatif bilinci ve direnişi geliştirmek, kadın özgürlük hareketlerinin ve bilim insanlarının başta gelen görevi olmalıdır. Kadın bilimi, kadına, topluma ve doğaya karşı sorumludur, daha doğrusu bu üç gerçeklikle koparılamayacak yaşamsal bir bağ içerisinde. Demografyanın jineoloji temelinde yeniden ele alınması ve bu noktada alternatif bir yaklaşımın belirlenmesi, bu açıdan vazgeçilemez, ertelenemez, göz ardı edilemez bir öneme sahiptir. Tam da bu sebeplerle demografya, jineolojinin temel çalışma alanlarındandır.

Jineoloji, bilimciliği, iktidarcılığı ve erkek egemenlikçi yaklaşımları aşma temelinde ortaya çıkardığı sonuçları ve analizleri, topluma ve kadın hareketlerine sunma anlayışındadır. Hayatın akışını, devinimini belirleyen temel faktörlerde kadın bakış

Değişik biçimlerde de olsa insanlığın zorunlu göçe tabi tutulması, farklı kültürlerin kaynaşmasına değil aynılaşmasına yol açmaktadır çünkü politikalar, kendi kimliğini, toplumsal-yerel hafızasını, kültürünü unutturma, kapitalizmin küresel yaşam kültürüne benzeştirme niyetiyle uygulanmaktadır. Kimliklerin bu biçimde kayboluşu, kadının kayboluşuna; kadının kayboluşu, kimliklerin kayboluşuna yol açmakta, kısır bir döngüde bu kayboluş derinleşmektedir.

açısı ile çözümler üretme, nüfus üzerinden oluşturulan iktidarcı politikalara karşı alternatif politikaların zeminlerini oluşturmak durumundadır. İşte bu da yaşama, direnişe, politikaya kadın iradesinin doğrudan katılımı anlamına gelir. Kadının nesneleştirilmesi için geliştirilen demografik politikalara karşı kadının özne ve öncü rolüyle var olacağı alternatif yaşam, direniş ve bilinç alanları oluşturulmalıdır. Kadın bedenini parçalama, kullanma, tecavüz, gerektiğinde yok etme politikalarına karşı asıl öz savunma, kadının hakiki aydınlanması ile gerçekleşebilir. Her gün kadını öldüren politikalara karşı Emine Bulut'un ölmeden önceki saniyelerde ifade ettiği gibi "Ölmek İstemiyorum" diyorsak, O ve Onun gibi milyonlarca kadının öldürülmesine son vermek istiyorsak, kadınları her anlamda öldüren politikaları çok güçlü ve derinlikli çözmek, bunun üzerinden direniş odaklarını, örgütlenmelerini geliştirmek zorundayız. Aksi taktirde bir niyetin ötesine gidemeyiz.

Çağımız kadın hareketlerinin gelişimi, egemen sistemlerin çizdiği sınırları ve yine kadın kişiliklerine içerilmiş oto sınırları aşma yeteneğine ve başarısına bağlıdır. Köleleştirmek ve sömürmek için inceden inceye düşünülmüş, hesaplanmış iktidarcı sistemler karşısında, kadınlar olarak daha detaylı, kapsamlı ve sistemli bir bilinç, örgüt, öz savunma ve eylem gücünü geliştirmemiz gerekmektedir. Demografik politikalar çok yönlü gelişirken kadın hareketlerinin sadece kadın bedenine karşı geliştirilen saldırılar üzerinden ve parçalı bir biçimde protesto vb. eylemsellikler içine girmesi yeterli olmamaktadır. Yine bir mekânda bir olaya karşı çok duyarlıyken başka bir mekânda gelişen saldırılara sessiz kalmak, duyarsız davranmak da parçalılıktandır. Bu noktada kadın hareketlerinin politikasını ve öz savunma anlayışını bütünlüklü bir tarzda geliştirmesi hayatidir. Ne için ve nasıl doğurduğumuzdan tutalım doğurduklarımızı her açıdan sahiplenmeye, özgür kılmaya, nasıl politikalarla öldürüldüğümüzün çözümlmesine, nasıl ilişkilere sürüklendiğimize, ne sonuçlar yarattığına, göçlerle nelerin yaratıldığına, doğanın ne hale geldiğine kadar realiteye geniş bir açıdan bakarak çözümlmek ve alternatif politikalar üretmek zorunludur. Yani bizler de doğum, ölüm, kadın-erkek ilişki biçimlerine, göçlere ilişkin her yerde aktif politik eylemsellik içinde olmalı, bu konuda örgütlü, koordineli hareket etmeliyiz. Egemen erkek sistemine karşı mücadelemiz, yerellik ve evrensellik bütünlüğü içinde politik, örgütlü, öz savunmalı ve eylemli bir sistem haline gelebilmelidir. İşte demografya bu açıdan çok önemli bir alan açmaktadır.

Bu tartışmalarla geliştirmek istediğimiz demografya anlayışını ilkeleri açısından özetlersek;

Jineoloji, ana kaynağı olarak özgürlük sosyolojisini görür, kendini toplumun biliminden asla koparmaz. Ahlaki ve vicdani sorumlulukla nüfusun, sosyolojik analizlerini geliştirir. Hakikati ortaya koyar.

Her türden egemenlikçi, tekelci, mülkleştirici yaklaşımlara karşı duyarlı, çözümleyici ve deşifre edici bir rol oynar. Yürüdüğü yol hattı erkek egemenlikçi iktidarların yollarından, özne-nesne ikilemelerinden, çıkmazlarından ayrıdır. Bu yol, toplumcu, ekolojik ve kadın iradesinin gelişimi temelinde eşitlikçi ve özgürlükçü yoldur.

Kadının toplumsal yaşamın gelişimindeki belirleyici rolünden hareketle; kadının doğrudan etkilediği ve etkilendiği nüfus hareketliliklerinin kaynağını açığa çıkarır. Doğum, ölüm, kadın-erkek ilişkileri ve göç olaylarına, demokratik, adil, eşitlikçi ve özgürlükçü bir bakış açısıyla bakar, yaşanan çözümsüzlüklere çözüm yolları ve alternatifler geliştirmeye çalışır. Özellikle bu konularda kadının iradi olarak doğrudan katılım ve karar sahibi olması için gerekli bilimsel ve vicdani çalışma yürütür.

Kadın bedenini metalaştıran, endüstrileştiren her türden bilgi sapmalarını analiz edip deşifre eder. Kadının başta cinsellik ve doğurma olmak üzere her açıdan kendi bedeni ve varlığı ile ilgili kararları kendisinin verebilmesinin bilimsel anlayışını geliştirir. Fizikî ve metafizikî en estetik uyumunu ifade eden kadın doğasına uygun bilgi yapısını, hafızasını canlandırmayı, uyandırmayı ve harekete geçirmeyi esas alır.

Zamanın ve mekânın ruhunu kavrama, hissetme temelinde bilimsel sonuçlara gitmeyi esas alır. Çünkü her zaman ve mekân toplumsal köklerini, renklerini, kültürel varoluşlarını geliştirir. Bu mekân ve zamanlarda gelişen nüfus hareketliliğini varoluş kaynağına dayanarak çözümlemeye çalışır. Her toplumsal farklılığın kendini var etme, adil bir biçimde sürdürme yaklaşımına saygılı ve demokratik yaklaşır. Evrenselleşmeyi, yerel irade ile bütünlüşme temelinde ele alır.

Nüfusun yaşamasına imkân tanıyan, ona sayısız ve anlatılamayacak güzellikte nimetler sunan doğa anaya karşı titiz bir duyarlılık ve sorumluluk içindedir. Nüfus politikalarını tüm doğa ve canlıların yaşam hakkını savunma perspektifiyle ele alır. Bu noktada da demokratik ve adil yaklaşım esastır. Diğer bir deyişle birinci doğanın (insan toplumu dışındaki doğa) ve ikinci doğanın (toplumsal doğa) ahenkli uyumunu ifade eden üçüncü doğa felsefesi ile hareket eder.

Demografyayı cansız soğuk rakamların egemenliğinden kurtarıp vicdani ve politik sorumluluğu ayaklandıran bir çıkış kaynağına dönüştürmeyi esas alır. Bu temelde çağımızda gelişen kapitalist modernitenin kırımcı demografik politikalarına karşı başta kadınlar olmak üzere tüm ezilenlerin direniş ilhamı, bilinci olma amacını taşır.

Alternatif demografik gelişimin, dünyayı, toplumu daha anlamlı ve estetik kılacağı açıktır. Alternatif bilgi yapısını ve paradigmasını geliştirebildiğimiz oranda, söylediğimiz ve yapmak istediklerimiz yaşam bulacaktır, niyet düzeyinde olma aşılarda hakikate yakınlaşma olanağı yakalanabilecektir. Jineoloji temelinde demografik yaklaşım, kadınlara ve topluma bu aydınlanma mücadelesinin zorlu ama güzel yaşam alternatifini göstermektedir.

Hanedanlığın Yeniden Üretimi ve Demografya

Fatma Ateş

Her canlı doğduğu veya ürettiği an itibariyle beslenmeye ihtiyaç duyar. Beraberinde barınabileceği veya varlığını koruyabileceği bir savunma refleksi ve tedbirini geliştirmeye koyulur. Bütün canlılarda üreme, beslenme ve kendini savunma ölüme ve yok olmaya karşı var olan içgüdüsel duruş olurken, insanda bilmeye dayalı yaşam ilkeleri olarak öne çıkmaktadır. Bazı canlılar ölüm ve yok olma karşısında varlığını koruma ve sürdürmenin tedbirini çoklu üremede bulmuşlardır. Çoklu üreme birçok canlı açısından sanki yaşamın devamlılığının kendisidir. Bu çoklu üremenin beslenme ve korunma olarak ortaya çıkardığı sorunları her canlı geliştirdiği farklı yöntemlerle çözmektedir. Bazı hayvanlarda besleyemediği yavruyu boğma yaşanırken bazı türlerde ise yeterli besin bulamamaktan kaynaklı kendiliğinden bir ölüme bırakıldıklarına dair var sayım ve imleme bulunmaktadır. Kediler bunun için örnek gösterilen canlıların başında gelmektedir. En başında şunu belirtmekte yarar var; insan dışındaki diğer canlıların üreme biçimlerinin bir kesimi benzerlik gösterirken, diğer kesimlerde ise değişik ölçeklerde farklılık gösterir. Çoklu veya tekli üreme durumu her canlı açısından farklılık içerdiği gibi, çiftleşmenin de daha çok üreme ihtiyacı temelinde şekillendiği anlaşılmaktadır. İnsan dışındaki varlıklar yaşam döngüsünü ihtiyaçlar ve yaşamın devamlılığı üzerinden geliştirmişlerdir.

İnsan olgusu üreme konusunda da ciddi anlamda bir ayrışma yaşamıştır. Bu ayrışma ve farklılığa girmeden, konumuz olan demografyaya yani insanlık doğuşunun ortaya çıkardığı nicel ve nitel durumları incelemeye dair birkaç şeyi belirtmek gerekir. İnsansı varlıklardan günümüz insanına üreme-doğma, beslenme, barınma ve savunma refleksinin tarihsel gelişim seyrinden bağımsız, son iki yüz yıl ile sınırlı doğumu, ölümü, evliliği göçle ele alan ve tarihi 17. yüzyıla kadar giden demografya ile

sınırlı tutamayız. İnsanlığın milyonlarca yılı alan yaşam serüveni ve tarihsel gelişim hattında oluşan-yaşanan toplumsallaşma, sosyalleşme ve bilme yöntemleri ile birlikte demografyaı ele almak daha doğru olur. Demografya, sosyal bilimlerin bir disiplini olarak diğer sosyal bilim disiplinleri ve özellikle siyaset bilimi ile ele alınmak durumundadır. Çünkü siyaset bilimi ile çok yakından bağı vardır. Kendi başına sadece demografyaı inceleme yetmez. Bu anlamda insanlık tarihi sadece; doğumlar, ölümler, evlilikler, göçler gibi nicel sonuçları ile sınırlandırılmaz ve ele alınamaz. Bir de nicel-sayısal sonuçları bizzat belirleyen ve etkileyen nedenler vardır. Nedenleri ile birlikte bir doğum, ölüm, evlilik-aile ve göç konusu vardır. Demografya kavramının ilk kullanımı 1855 yılında Fransa’da Achille Guillard tarafından geliştirilmiştir. Ondan önce de 1662’de İngiliz istatistikçi John Graunt “bilimsel” bir şekilde ele almaya başlamıştır. Demografyanın bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı Avrupa rasyonalizminin (akılcılığının) gelişim sürecine denk gelir. Deneye dayalı gelişen akılcılığın sadece görünür olan, tespit edilen ve somut veriye dayalı pozitivist yöntemi şimdilerde çokça eleştirilmekte ve eksik yanları ifade edilmektedir. Bunun yansımalarını demografya biliminde görmek gerekir. Bu eksikliklerinin bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz. İnsanı diğer hayvanlardan ayıran temel olgu elbette ki düşüncedir. İnsan düşünen, akıl eden, deneyimleyen, bu deneyimlerden ortaya çıkan yanılgıları yeni deneme yöntemleri ile öğrenen ve bilmeyi temel amaç edinen bir varlık haline gelir. İnsan öğrendikçe ve bilmede yöntemler geliştikçe de yaşamın anlamını sorgulayan ve yok olmaya karşı kendi varlığının devamına dair yöntemler ve yaşam tercihleri geliştirir. Bu anlamda insanın diğer canlılardan ayrıldığı veya saptığı temel noktalardan biri çiftleşmedir; yani cinselliğe dayalı bir ilişki ve yaşam biçimini ihtiyaç olmaktan çıkarması ve yaşamın öncelikli tercihi haline getirmesidir. Üreme ve doğum bir noktadan sonra insanın varlık gerekçesi ve yok olma karşısında var olmanın, yaşamın sürdürülmesi çizgisinden öte bir role bürünür. Kışkırtılan cinsellik, zevki erkeğin tek taraflı istemi üzerinden araçsallaştırır ve bunun neticesinde aşırı üreme ve nüfus artışına neden olur. Demografik durum analizi yapılırken esas sapmanın ve kopuşun doğru tespiti bu anlamda çok önemli oluyor.

Erkek Egemen Siyasetin Bir Örneği Olarak Hanedanlık ve Demografya

Evrimsel gelişmenin doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak üreme, doğum olgusu kendi başına nötr bir durumdur. Aşırı üremenin yarattığı sonuçlar bugün insanlığın karşı karşıya kaldığı devasa problemler sadece fiziki sonuçlar üzerinden analiz edilemez. Bu duruma yol açan temel nedenler görülmeden, bunlar doğru tespit edilmeden ve giderilmeden büyük felaketlere gebe sorunlara çözüm yaratılamaz. Bu nedenlerin en başına siyaset bilimini, erkek egemen siyaset şekillenmesinin sorumluluğunu yerleştirmek gerekir. Toplum işlerinin çözüm adresi olması gereken siyaset

bilimi, beş bin yıldır erkek egemen iktidar ve hiyerarşinin kurumlaşmasına hizmet eden araç olma rolünün ötesine geçememiştir. Neolitik toplum birikimlerinin erkek egemen iktidarcı etkisiz kılınması ve değerlerin gaspı üzerinden başlayan bu süreç kendi içinde bazı ayrışmalar, farklılıklar, yarılmalar yaşasa da kurumlaşarak kendini bugüne taşımayı başarmıştır.

Dünyanın karşı karşıya kaldığı aşırı nüfus sorunun aile, iktidar, devlet ve hegemonya ile yakından ilişkisi vardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi iktidarın merkezine hortlatılan erkeklik oturtulmuş ve erkek egemen sisteme, erkek lehine geliştirilen cinsellik olgusu kaynaklık etmiştir. Erkekler için iktidar ve güç aracı haline getirilen üreme, birçok toplumda özellikle erkek çocuk isteme üzerinden, kadının iradesizleşmesine, köleliğine ve teslimiyetine giden yolun yapı taşı rolünü oynamıştır. Kadın, çocuk doğuran araç konumuna düşürülmüş, tek taraflı dayatılan cinsellik ile iradesi kırılmıştır. Tek taraflı dayatma; cinsel zevk de dahil, yaşamın tüm olumlu ve güzel yanlarının kadın açısından bitişini getirmiştir. Cinsiyetçi politika erkek egemen iktidar tarafından planlı ve sistematik biçimde geliştirilmiştir. Bir canı yaratma-doğurma avantajı ve farkı kadınlar açısından baş aşağı gidişin ve köleliğin zemini haline getirilmiştir. Kadın, üremede temel role sahip iken, bu rolünden düşürülmüş ve erkek belirleyici hale gelmiştir. Erkek için yaşamın amacı haline getirilen cinsel birleşme, kadın açısından kocaman işkence, acı ve zevksizlik haline gelmiştir. Bu durumu çarpıcı bir ifade ile Abdullah Öcalan şöyle tanımlamaktadır:

“Nüfus sorunu cinsiyetçilik, aile ve kadınla yakından bağlantılıdır. Daha çok nüfus, daha çok sermaye demektir. ‘Ev kadınlığı’ nüfus fabrikasıdır. Sisteme çok ihtiyaç duyduğu en değerli malları, ‘dölleri’ üretme fabrikası da diyebiliriz. Maalesef tekelci egemenlik altında aile bu duruma sokulmuştur. Tüm zorluklar kadına çıkarılırken, malın değeri ise sisteme en değerli hediyedir. Artan nüfus en çok kadını mahveder. Hanedanlık ideolojisinde de böyledir.”¹

Hanedanlıklar bir nevi devletin prototipleri olarak halkın yaşam düzeyini her türlü kontrol etmenin yöntemlerini geliştirirler. Hanedanlıkların prototipi ulus devlettir. Bazı durumlarda ise devletin gücünü çok aşan bir ekonomik ve politik düzeye sahiptir. Erkek egemen iktidar sistemin oluşum halinin ilklerindendir. Üzerinden şekillendiği felsefe ve düşünce biçimi erkek egemendir. Gelişim kaydettiği süreç ise kadın iradesinin kırıldığı, söz söyleyemediği ve karar veremez duruma düşürülmesine denk gelir. Hanedanlık, ideoloji ve uygulama olarak; kadın öncülüğüne dayalı

¹ Abdullah Öcalan. *Özgürlüğün Sosyolojisi*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 109

neolitik düzene ihanet temelinde tersine çevrilen ve yok edilen zemin üzerinden gelişmiştir. Gerek çok kadınla evlilik gerekse sürekli erkek çocuk sahibi olmak hanedan ideolojisinin baş istemidir. Bunun anlaşılır nedeni politik güç sahibi olmaktır. Hanedanlık aileye dayalı ekonomik veya politik yönetim olarak gelişir. Yönetimin merkezinde belirttiğimiz gibi aile vardır ve bu sistem olarak kuşaklar boyu sürer. Onun için erkek çocuk neredeyse bu politik ve ekonomik hanedanlığın garantisi gibidir. Ne kadar çok çocuk, o kadar büyümüş, yayılmış ve kontrolü sağlamış büyük bir aile gücü demektir. Abdullah Öcalan ataerkillik, hanedanlık ve mülkiyet arasındaki ilişkiyi şu şekilde dile getiriyor:

“Hanedanlık çocukların ve malların egemenliğinin erkeğe, babalık kurumuna geçtiği köklü kadın karşıtı bir devrimdir. Tutucu, baskıcı ve istismarcı düzene yol açmasından ötürü daha çok bir karşıdevrimdir. Çok çocuk sahibi olmak ilk mal düzeni olsa gerek. Çocuklar ne kadar çoğalırsa, güç ve mal, mülkiyet sahibi olmak o denli artar. Ataerkillik, hanedanlık ve mülkiyet arasındaki ilişki açıktır. Hanedanlık klandan daha büyük bilincine varılmış, mülkiyeti tanımış ilk geniş aile kurumudur. Ataerkilliğin ilk biçimidir. Kadının çocuklar ve mallar üzerindeki sahipliğinin gerilemesi, düşüşüyle el ele gider. Ana tanrıça kültürü yerini erkek kral-tanrılar kültürüne bırakır.”²

Bundan sonra tüm evlilik ve aile kurumu hanedanlık modelinin etkisi altında şekillenir ve gelişir. Hanedan-kral, artık tanrı otoritesi adına düşünen, karar veren ve uygulama sahibi haline gelmiş olandır. Tebaası içinde kadına köle rolü verilmiştir. Hanedanlığın yürütmesi için çok fazla erkeğe ihtiyaç vardır. Erkek çocuk ihtiyacını giderecek olan da kadındır. Ailenin ve kral-hanedanın geleceği ve varlığı erkek çocuklarının çokluğuna bağlıdır. Aile-kan bağı üzerinden gelişen bu hanedanlık kültürünün dünyanın ekonomik ve politik gelişiminde etkisi sürekli hale gelmiş ve halen de etkilidir. Avrupa’nın yönetim biçimi ulus devlet olsa da kral ve kraliçelik sistemi üzerinden hanedanlık kültürünün sembolik görüntüsünün ötesinde bir rolü ve etkisi vardır. Ekonomik güç olarak da belli başlı tekelleşmenin kaynağı ve zemini hanedanlık kültürüdür.

1700’lerin Avrupa’sında gelişme gösteren Rothschild aile hanedanlığı buna ekonomik tekelliliğin politika ve savaş üzerinde etkisi anlamında örnek verilebilir. Hanedanlığın beş oğlundan biri olan Mayer Amschel Bauer Rothschild’in şu sözü, hanedanlığın politika üzerindeki etkisini ortaya koymak açısından çarpıcıdır: “*Bir ulusun parasının denetimi elimde olsun, onun kanunlarını kimin yazdığını umursamam artık.*”

² Abdullah Öcalan, *Ortadoğu’da Uygurluk Krizi*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 314

Alman Tarihçi Prof. Wilhelm, "*Rothschildler, Avrupa politikasına paranın hükümünü getirmiştir. Dünyayı paranın ve onun fonksiyonlarından ibaret hale getirmek için çalışmışlardır.*" der. Hanedanın kurucusu Aşkenaz Yahudisi Mayer Amschel Rothschild'dir. Hanedanlığın kuruluş tarihi 1744 olarak geçer. Beş ok ile sembolize edilen Rothschild hanedanının varisleri, finans dünyasında izledikleri yayılmacı politika sonucunda Avrupa ekonomisini büyük ölçüde kontrol altına alırlar. Bu beş oğuldan Amschel Mayer Frankfurt'ta kalır. Solomon Mayer Viyana'ya, Karl Mayer Napoli'ye, James Jacob Mayer Paris'e ve Nathan Mayer de Londra'ya gönderilir. Bu beş Rothschild da gittikleri finans merkezlerinde büyük güce ulaşırlar. Kapitalist Modernitenin gelişiminde en belirleyici finans kuruluşu haline gelirler. Hannah Arendt, "*Totalitarizmin Kökenleri*"³ adlı kitabında Rothschildların gücüne değinirken, 19. yüzyılda pek çok devlet adamının günlüklerine, yeni bir savaş çıkmayacağını, çünkü Rothschildlar'ın şimdilik böyle bir şey istemediklerini yazdıklarına dikkat çekiyor. Arendt, "*Rothschild ailesi buna karşı koyarsa, herhangi bir Avrupa ülkesinin ciddi bir savaşa girebileceğine inanan var mı gerçekten?*" diye sorar. Rothschild ailesinin Fransa devleti üzerindeki etkisi, başka herhangi bir yabancı devletin etkisinden daha fazladır. Bu konuya ilişkin bazı araştırma belgelerinde, Napolyon Savaşları sırasında, hanedanın Paris'teki kolu James Jacob Mayer'ın Fransız ordularını, kardeşlerinin ise karşı taraftaki orduları finanse ettiği belirtilir. Napolyon Savaşlarının ardından Fransa'nın ödediği 120 milyon poundluk tazminatın ödenmesinde de Rothschildlar aracılık ettiğine dair tespitler yer alır. Aile hanedanlığının ekonomik güç olma üzerinden gelişim seyri ve erkek egemen iktidarcılığa dayanan politika üzerindeki etkisi sadece Avrupa kıtası ile sınırlı kalmamıştır.

Hanedanlıkların veya krallıkların dayandığı aile kültü halen dünyanın farklı coğrafyalarında etkili ekonomik ve politik bir güçtür. Asya ve Ortadoğu'da hanedanlıkla yönetim tarzı halen baskın bir durum olmaya devam ediyor. Arabistan'da Suud ailesi belirgin örnektir. Adı krallık değil de Cumhuriyet veya başka bir adlandırma üzerinden de olsa tanımlamaların çoğunda halen aile hanedanlığının etkisi yaşanmaktadır. Birçok Arap ülkesinde buna benzer durumlar vardır. Babadan oğula geçen devlet yönetimlerinin siyasetteki etkisi varlığını sürdürmektedir. Ekonomik olarak da zaten hanedanlığın modern hali, üzeri kapitalizmle cilalanmış bir biçimde yaşanmaktadır. Kürtlerde de buna örnek verilecek aile hanedanlıkları hem ekonomik hem de politik olarak gidişatta etkilidir. Bu konuya sonraki paragraflarda döneceğiz.

Aile hanedanlığının çağımızdaki isimlendirmesi tekelleşiyor. Kapitalist tekeller, dünyanın ekonomik geleceğini ve politik gidişatını halen belirlemeye devam etmektedir. Ekonomi karşıtlığı üzerinden gelişen aileye dayalı tekelleşme dünya ekonomisi-

³ Hannah Arendt, (2014), *Totalitarizmin Kökenleri*, İstanbul: İletişim Yayınları

nin büyük bölümünü birkaç yüz aile arasında paylaşmaktadır. Bu aile tekelleri de devlet ve iktidarlarda belirleyici konumdadırlar. Ekonomik ve politik hanedanlıkların tüm bilimlerde olduğu gibi, sosyal bilimlerdeki etkisi de analiz konusu edilmeye değerdir. Aslında sosyal bilimlerin içinde olduğu durumu anlamamıza katkı sunacak düzeydedir. Tekelciliğe dayalı iktidarların himaye ve ekonomik desteğine ihtiyaç duyan bilim problemlerin tespiti ve insanlığın geleceğine yön vermede belirleyici konumdadır. Tekelci iktidar gerçeğinden beslenen bilimin ölçüsü ve ilkesi önemli oranda ekonomik destek anlamında bağımlı olduğu egemen-hegemon alandır. Ölçü genelde egemene göre belirlenir.

Modernite, Ulus Devlet ve Demografya

Demografik analizler genelde hâkim-egemen kültür, dil ve etnik yapıya göre şekillenir. Asimilasyon, soykırım, sürgün ve göçlerin nedenleri matematiksel ele alınır. Kültür ve dil vb. durumlar araştırma konusu edildiğinde; kültürel hafıza, birikim, insanlığın gelişiminde verdiği katkı, önemi ve dil açısından literatür-kelime hazinesinin zenginliği bir noktadan sonra belirleyici olmaz. Pozitif bilimin ulaştığı veriler ve sonuçlar bir anlamda egemen-hâkim felsefe ve bakış açısından etkilendir, söz konusu demografik analizler olunca, bu daha fazla böyledir. Analiz ve değerlendirme, baskın-hâkim kültür, dil ve etnisiteye göre belirlenir, anlam kazanır veya kazanmak durumunda kalır. Sistem dışı kalan, çok çeşitli nedenlerle nüfus olarak sayısı az olan etnik, inanç ve dil grupları karşısında ölçü her zaman nicelik çokluktan ve hâkim olandan yanadır. Kadın karşısında erkek her zaman ölçü olarak ele alınır. Yaşam ona göre belirlenir. Cinsellik, üreme ve yaşam ona göre içerik ve biçim kazanır. Ezilen ve sayısal olarak belirleyici konumda olmayan ya da ekonomik ve siyasi güç pozisyon kazanmamış etnik ve inanç gruplarının durumu da hâkim ulus pozisyonuna göre ele alınır. Sınıflaşmanın gelişimi, ezen ve ezilen çelişkisi ve doğa üzerindeki talan, gasp ve hakimiyet peşi sıra gelişir. Kadın şahsında geliştirilen ezen ve ezilen çelişkisinin tüm topluma, halklara, farklı inanç ve dil gruplarını içine alarak derinleşmesi “kaçınılmaz tarihsel zorunluluk” diye teorileştirilir. Bu teoriye göre, karışıklık yararlanma ilkesi ve farklılıkların özgürlüğü temelinde eşitlik artık bir farazidir, hakikatle ilişkilendirilmez.

Modernitenin de temel çekirdek yapılanması, beslendiği anlayış ve dayandığı zemin belirttiğimiz temelde aileciliktir. Hanedanlığın yeni biçimi ve kurumlaşması, en üst tekelleşmesi olarak ifade edeceğimiz ulus devlet, bütün vahşeti ile karşımızda durmakta ve ısrarlı biçimde varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Yaşamın kurgusu, düşüncesi-ideolojisi ve toplumsallık genellikle ulus-devletçiliğe

göre belirlenir. Hanedanlığın vardığı kurumlaşma düzeyi olarak artık iktidara göre halk, ulus, toplum, dil ve kültür tanımı belirlenir. Buna göre doğum, evlilik, göçler ve ölüm oranı istatistikî bilgi ve sonuçlar diye halklara kabul ettirilir. Peş peşe yapılan tüm sayımların ölçüsü ulus devletin belirlediği ölçü ve kurallardır. Azınlık veya çoğunluk belirlenen bu ölçülere göre şekillenir. Nitelik, tarihsel ve kültürel birikimde ve gelişmişlikte rol sahibi olmak çok önemli olmaz. Artık analitik düşünme tarzı devrededir, bilimin bütün disiplinleri ve yöntemleri denetime alınmıştır. Deneyden geçmeyen birikim, mana ve anlamların pek bir geçerliliği yoktur. İki kere iki eşittir dördü aşmaz. Ulus devlet yasa ve kural olarak kalıcılığının tedbirini alır. Hâkim ulus olarak kalmanın gereğinden hareketle aile planlaması adı altında kadınların kaç çocuk doğurması gerektiği kararı alınır. Başka bir deyişle “*devletin ve ulusun geleceği söz konusu ise, gerisi teferruattır*”. Kadın artık modern çağa göre formüle edilmiş “ihtiyaçlar ve gereklikler” üzerinden ulus devletin etkin çocuk üretme aracıdır. Ulus-devlete sürekli evlat yetiştirmekten daha değerli ne olabilir? Daha çok ulus-devlet nüfusu, daha çok güç demektir. Dünyanın karşı karşıya kaldığı nüfus patlamasının altında sıkı sermaye ve erkek tekellerinin hayati çıkarları yatmaktadır. Öcalan, ulus-devletin kadına verdiği rolü şöyle özetler:

“Zorluk, kahr, hakaret, acılar, suçlamalar, yoksulluk, açlık kadına; keyfi kazancı ise ‘beyine’ ve sermayedarınadır. Tarihte hiçbir çağ günümüzdeki kadar kadını çok yönlü bir istismar aracı olarak kullanma güç ve deneyimini göstermemiştir. Kadın ilk ve son sömürge olarak tarihinin en kritik anını yaşamaktadır.”⁴

Bu anlamda halen gelişimi ve kalıcılığını nüfusun çoğalmasında bulan, globalleşen büyük sermaye ve tekellerle rekabet edemeyen ulus devletler ve özellikle geleneksel ulus devletler vardır. Buna halen direnen ve çok çocukluğu savunan emperyal devletler ve güçler de azımsanmayacak düzeydedir. Özellikle sağ-popülist iktidarlar ve yönetimlerin nüfus çoğunluğuna dair güç olma anlayışı ve bu temelde siyaset yapma hali varlığını sürdürmektedir. Fakat genel durum küresel güç konumu kazanan büyük tekeller, paranın gücü ile bilginin de tekeli elinde tutarak, demografyaya dönük analizlerde belirleyici hale gelerek yönlendirmektedir. Çok çocukluluk olgusu güçler açısından yerini paranın yönetimi temelinde ihtiyaç duyduğu

⁴ Abdullah Öcalan, *Özgürlüğün Sosyolojisi*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 109

kadar çocuk ile sınırlandırılır. Daha fazlasına gerek duymaz. Zaten paranın gücüne dayanarak tüm ekonomik, politik ve toplumsal gelişmelere yön verdiklerine kanidirler. Nicel değil, nitel bir hâkimiyet yeterli görülmektedir.

Erkek Egemen İktidar, Kapitalist Modernite ve Demografya

Ezilen ve sömürge olan uluslar, halklar ve toplumların gündemini, siyasi ve toplumsal duruşunu da belirlediğine ve yönlendirdiğine inanılır. Ezilen, sömürge ulus ve toplumlara bilginin ve teknolojik gelişmelerin ancak kırıntısı yansıtılır. Bilgiyi, parça parça ve sömürü politikası temelinde, tüketimi de yaşamın merkezi ve esası haline getirerek verir. Tüketim temelinde oluşan gündem popüler kılınır. Bilgi de teknolojik gelişmelerin bir aracı haline getirilerek verilir veya yansıtılır. Kırıntı olarak piyasaya sürülen her sürümün, “daha yeni ve gelişkinini” bekleyen bir sanal kitle gündemi oluşturur. Can alıcı ve hayati bilgiyi, teknolojik gelişme ve bunun başına insan yaşamı açısından en önde gelen tıp bilimindeki gelişmeler konulabilir; bu bilgiler üst-elit belli bir kesimin dışına aktarılmaz ve bundan yararlanmasının imkânı da verilmez.

Yukarı da ifade ettiğimiz realite temelinde “Üçüncü Dünya Ülkeleri” denilen coğrafyalarda çocuk doğumunun fazla olması veya ölümünün çokluğu da bu tekelci sermayeden beslenen bilimin gündeminde de-

ğildir. Sadece sonuçları istatistiki veri ve analiz konusu yaparak yeni incelemelere konu etmeyi marifet sayar. Bununla da çok çocuk doğumu, çocuk ve anne ölümlerini önlemeye dönük ciddi bir arayış ve çaba içinde olduğunu göstermeye özen gösterir gibi görünür. Pozitif bilimin insanın çoğalması, beslenmesi ve korunmasındaki rolü belirttiğimiz tekeli siyasetin sınırları ve ölçülerine göredir. Anne-kadın, annelik rolü üzerinde övgülerle kutsal kılınmakta ama aynı anne kadın olarak da meta pozisyonundadır. Üremede kadının rolü belirleyici olsa da çocuk, cinselliğin ve yaşamın merkezi haline gelir ve çocuk doğumu konusunda kadın karar verici değildir.

Kırıntı olarak piyasaya sürülen her sürümün, “daha yeni ve gelişkinini” bekleyen bir sanal kitle gündemi oluşturur. Can alıcı ve hayati bilgiyi, teknolojik gelişme ve bunun başına insan yaşamı açısından en önde gelen tıp bilimindeki gelişmeler konulabilir; bu bilgiler üst-elit belli bir kesimin dışına aktarılmaz ve bundan yararlanmasının imkânı da verilmez.

Bu durumda erkek egemen iktidar gerçeği belirleyicidir. Fakat bilim, erkek egemen iktidar ile içine girdiği bu ilişki durumunda etkilidir ve buna karşı yapılan analiz, tespit ve geliştirilen eleştirilere yaklaşımı savunmacıdır. Tüm bu sorunların adresi olarak sadece iktidarcı yönetim erkini gösterir. Sorumluluğu üstlenmez. İktidarların bilimi kullanma haline karşı tavır sahibi değildir. Birey gibi durur. Nasıl ki, insanlığın gelişiminde rol sahibi ise, mevcut gidişata karşı durma ve tutum almada da pekâlâ rol alabilir. Bilim insanları neredeyse dünyada en büyük örgütlü topluluğu oluştururlar. Yeni icatlar için bir araya gelmede, dayanışmada ve yeteri kadar tartışmada sorun yaşamazlarken bilginin iktidarcı tekellerin elinde insanlığa karşı bir koz haline gelmesine karşı mücadele etmede ortaklaşmaya gelmezler. Onun için bilim insanların, küremizin bu günkü kriz ve kaos halinden en az iktidar güçleri kadar sorumlulukları vardır. Bilimsel tüm gelişmelerin iktidar ve sermayenin tekeline girmesini masumlaştırmakta ve başka da çıkar yolun olmadığı gösterilmektedir.

Demografya bilimi de iktidar ile içine girilen bu ilişki gerçeğinin bir devamı ve tamamlayıcısı gibidir. Onun için güç ile içine girdiği ilişki, ulaştığı tespit veriler açısından güvenilirliğine etki etmektedir. “Azınlık-çoğunluk” “özne-nesne” ikilemi de güç ilişkisinin etkisi ve yönlendirmesi altındadır. Doğum, ölüm, göç ve evlilik ayrışmasına dayalı tespitler yeterli değildir. Doğum sadece evlilik olgusu ile sınırlı bir üreme hali değildir. Kaldı ki dünyada üremenin, yani çocuk doğumunun önemli bir kesimi evlilik kurumunun dışında gelişmektedir. Konuya ilişkin Öcalan yine aşağıdaki gibi bir belirlemede bulunmaktadır:⁵

“... demografya nüfus sorunu dünyayı, toplumu sınıf sorunundan giderek daha fazla tehdit etmektedir. Nüfus çoğalması cinsiyetçi toplum ve kapitalist moderniteyle yakından bağlantılıdır. Günün yirmi dört saatinde cinsel iştah, hanedanlık, aile kültürü ve kapitalizmin, ulus-devletin kâr ve güç için artan nüfus politikası çığ gibi nüfus patlamasını beraberinde getirir. Buna tekniğin ve tıbbın katkıları eklendiğinde ortaya çıkan gerçeklik, toplumun ve çevrenin sürdürülebilirliği açısından en büyük tehlike

⁵ Bu yazı, Abdullah Öcalan’ın geliştirdiği *Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Paradigma* üzerinden gelişen alternatif analiz, yorum ve değerlendirme içerdiğinden Öcalan’ın görüşlerine sık sık başvurmaktadır.

konumunu ifade eder. Demografik kaos bu gerçeklikle bağlantılıdır. Gezeganimiz ve çevre çoktan mevcut hacmi (6,5 milyar katlanarak devam ederse) kaldıramaz sınıra dayanmıştır. Sistemin iflasını bu yönüyle de değerlendirmek önemlidir. Çok iyi bilmek gerekir ki çok çocuk doğurma araçsallığı olarak kadın, korkunç ve dayanılması güç bir yük altına sokulmuştur. Sorun çocuk sahibi olmanın çok ötesinde çok ağırlaştırılmış bir angarya sisteminden kaynaklanmaktadır. Ayrıca çocuk doğurmanın biyolojik değil, sistemsel, kültürel bir olgu olduğunu iyi bilmek gerekir.”⁶

Ağırlıklı kesimi “Üçüncü Dünya” diye tabir edilen coğrafyalarda fiziki çoğalma esastır. Daha çok iktidar ve tekel olgusu baz alınarak “üçüncü dünya halkları veya toplumları” tanımlamaları zaten kendi başına sorunlu bir durumdur. Ezilen uluslar, halklar ve sınıflarının ekseriyeti bu coğrafyalarda yaşamaktadırlar. Ezilen uluslar, halklar ve toplumlar için demografik durum analizi kendi başına bir değeri ve önemi içermektedir. Kapitalist modernite sistem dışı kalan halklar, toplumlar, uluslar ve kadın açısından aşırı çocuk doğumuna dayalı yaşamın yarattığı sonuçlar açısından barınma, beslenme ve savunma anlamında yüz yüze kalınan problemler devasa boyuttadır. En çok da ezilen halklar ve topluluklar yok olmama ve varlığını sürdürmeyi fiziki çoğalmada bulur. İdeolojik, felsefi ve düşünsel gelişme yerine, fiziki çoğalmayı içinde yaşadıkları yaşam imkânlarının bir sonucu olarak zorunluluk sayar ve görürler. Halklar, inanç grupları veya topluluklar açısından var olmanın bir nevi vazgeçilmez gibi bir durumdur. Bazı halklar ve topluluklar için var olmanın böylesi bir tedbiri neredeyse yaşamın anlamı gibidir. Hâlbuki egemen erkek sistem, kapitalizmin bilgi üzerindeki tekelciliğini koruyarak, bu kesimleri felsefi, düşünsel, yorumlama ve sorgulama gerçeğinden uzak tutmanın yolu ve yöntemini bilinçli bir durum olarak geliştirmiştir. Aşırı üreme ve ölüm, yeterli beslenememe, barınma ve korunma zeminlerinin oluşmaması için de sömürgeci devletler ayrıca çaba içinde olmuştur. Bu coğrafyalarda talan, gasp, katliam, ölüm ve sürgünler üzerine geniş ve uzun süreli bir sömürü politikası geliştirilmiştir. Bir süreden sonra ezilen halk ve toplumların ağırlıklı olarak yaşadığı dünyanın bu çok büyük bölümünde beslemenin en temel gereği olan üretimin koşulları ortadan kaldırılmıştır. Su ve toprağa dayalı üretim de içinde olmak üzere doğal kaynaklar talan edilmiş, çorak ve verimsiz uçsuz-bucaksız çölleşmelerin oluşmasına zemin hazırlanmıştır. Bu yıkım politikaları bazı etnik grup ve inanç yapılarının tümünden yok oluşuna giden sonuçları doğurmuştur. Halen de bu politikalar dizginsiz, kontrol edilemez ve engellenemez bir biçimde devam etmektedir.

⁶ Abdullah Öcalan, *Ortadoğu’da Uygurluk Krizi*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 316

Demografyaya ilişkin analiz ve tespitler ise tekrar olarak kaç etnik ve dil grubunun veya inanç yapılarının yok olduğu, ne kadarının büyük tehlike altında olduğu ve bazılarının da risk sınırında yaşadığını gösterme çabasıdadır. Bunun ötesinde bir etkisi ve katkısı olmuyor. Çare ve sorunun yanıtının ne olduğu ise kocaman bir bilinmezliktir.

Birçok halk ve etnik kesime dönük okuma yazma imkânlarının oluşumunun engellenmesi “cahil bırakma” politik bir proje olarak geliştirilmiştir. “Cehalet”, dayatılan bilinçsizlik, bunun sonucunda da felsefi, düşünsel ve özgürlük-eşitlik gibi temel olgulardan yoksunluk, çok çocuk üzerinden bir yönelime maruz kalma gibi bir sonucu doğurmuştur. Yaşadığımız ve yakın coğrafyalarda bunun çokça örneklerine rastlamak mümkündür. Kürtler halk olarak bu nokta da çarpıcı bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Fiziki olarak var olmayı başarmış halkların başında gelmektedir. İnsanlığın gelişimine beşiklik etmiş Mezopotamya’nın en kadim halklarından olmalarına rağmen, en büyük soykırım saldırıları ve savaşlarına maruz kalmıştır. Yok olmaya karşı, var olmanın güvencesini aşırı çoğalma ve dağlara sığınarak korunma temelinde bir stratejisi oluşturmuştur. Çok çocuk doğurma, geçiş veya dönüşüm olarak Kürtlere dayatılan inkâr, imha, yok sayma ve katliamlara karşı tedbir, dönüşüm ve değişime kapalı hale gelmek, var olma ve yaşamanın bir tedbiridir. Halk olarak var olma bu tedbir bir dönem açısından güvence oluşturmuştur. Ama bilişim ve teknolojik gelişim dünyasında fiziki olarak çoğalma, içe kapalılık artık bir tedbir olmuyor. Bu açıdan aşağıdaki belirlemem çok önemlidir:

Değişen Toplumsal Koşullar ve Demografya

Aynı coğrafyada yaşayan birçok uygarlık ve halk toplulukları bir kısmı tümünden ve önemli bir kesimi de neredeyse yok olma derecesine kadar gelmişlerdir. Çok çocuk doğurmaya dayalı bu yöntem bir dönem açısından varlığın korunmasında etkili olsa da esasta eski ve gelişmeyi engelleyici bir yöntemdir. Öz bilincin gelişmediği her top-

“Çok az, tüm sağlık tedbirleri alınmış, her şeyden önce zihnen hazırlanmış bir çocuk doğurma kültürü geliştirmiştir. Gezegenin geleceği, güvencesi; çocukların geleceğinde belirleyici hale gelmiştir. Fiziki var olmanın teminatı erkek egemen-iktidarcı güç olgusunun aşılması ile sağlanır. Sonsuzluk ve güç fikrini çocuk üzerinden değil, mutlak bilgiye, güzelliğe, ahlâkî ve politik toplumun gelişimine dayandırarak çocuk yetiştirilmesi gerekir.”⁷

⁷ Abdullah Öcalan, *Ortadoğu’da Uygarlık Krizi*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 316

lumda yaşanan olgudur. En büyük çelişki bir halkın, toplumun ve cinsin yaşamının vazgeçilmezleri olan güvenlik ve beslenmenin koşulları oluşturulmadığı için çok çocukluk büyük sorunlara yol açmıştır ve açmaya devam etmektedir. Savunmanın artık çok çocukluk yerine bilinçli birey ve örgütlü toplumlara dayalı gelişmesi güvencedir. Beslenme, barınma ve korunma toplumsal ve kolektif bilince ihtiyaç duyar. Felsefi, düşünsel, ideolojik ve politik bilimin rolü de bu nokta da devreye girer ve belirleyicidir. Birey olma bilincinin de tüm bu komünal ve toplumsal gelişme sürecine katkısı hayati önemdedir. İradî, örgütlü ve bilinçli birey ile örgütlü topluluk ve halk olgusuna varılır. Bu da varlığını koruma ve sürdürmenin bilincidir.

Son kırk-elli yıllık mücadele süreci Kürtlerde ideolojik, düşünsel ve politik alanda önemli gelişmelerin yaşanmasına yol açtı. Bu gelişmeler politik ve toplumsal alanda büyük değişim ve dönüşümler yarattı. Birey ve toplum bilincinin gelişmesini sağladı. Bilinir toplum ve birey dengesinin oluşması her iki kesimi güçlendirdiği gibi, gelişkin bir toplumun koşullarının ortaya çıkması anlamında hayati değerdedir. Dönüşümde toplum ve birey yararının dengesi aynı zamanda birinci doğa ile kurulacak ilişkiyi de belirler. Bu denge farklı renkler ve bütün tonların birlikte, birbirinin yok etmesi değil, tam tersine var etme yasasının yararına bir yaşamın oluşmasında katkı sunucu olur. Kadının öncülük ettiği bu değişim ve dönüşüm paradigmasının adının *Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü* olması ideolojik, politik, toplumsal özgürlükleri içermesi kadar, doğa ile kurulacak özgür ilişkiyi de

belirleyici bir yere koymaktadır. Yurt edinilen aynı toprak parçası üzerinde yaşayan farklı halklar ve inanç yapıları farklılıkları yaşamın zenginliği ve derinliği olarak kabul ettiklerinde demografik yapı zedelenmez. Tam tersi bir gelişim düzeyi ortaya çıkar doğum ve ölümün dengesi oluşur. Kadın ve erkeğin ille de evlilik kurumuna dayalı değil de özgür birliktelikler üzerinden bir araya gelmelerinin koşulları oluşur. Böylesi bir özgürlükçü gelişmenin Ortadoğu ve giderek tüm halklar ve toplumlar için örnek teşkil etmesinden ürken güçler özgürlük mücadelesinin önünü alması ve etkisiz kılmayı başından beri hedeflemişlerdir. Emperyalist sömürü çarkı, halklar, inançlar ve topluluklar arasındaki çelişki ve çatışma zeminlerinden beslenir. Sert veya yumuşak güç, hangi yöntemle olursa olsun, erkek egemen iktidarcı güç özgürlükçü geliş-

Yurt
edinilen aynı toprak
parçası üzerinde yaşayan farklı
halklar ve inanç yapıları farklılıkları
yaşamın zenginliği ve derinliği olarak
kabul ettiklerinde demografik yapı zede-
lenmez. Tam tersi bir gelişim düzeyi ortaya
çıkarak doğum ve ölümün dengesi oluşur.
Kadın ve erkeğin ille de evlilik kurumu-
na dayalı değil de özgür birliktelik-
likler üzerinden bir araya
gelmelerinin koşulları
oluşur.

meleri ve toplumların birlikte eşit yaşamasını sermaye ve iktidarlarının çıkarına görmezler. Çelişkili, çatışma ve savaş halinden çıkar sağlamayı ve ölüm, sürgün vb. analizler üzerinden de timsahın avını yutarken gelen gözyaşları benzeri bir rolü oynamayı da insan hakları, hümanizm ve “halkları koruma adına müdahale” gibi demagojik tutumlar sergilerler. Bu arada bu toplumlar ve halklar içinde işbirlikçi sınıfı güçlü ve örgütlü tutmayı da ihmal etmezler.

Kürtlerde de siyaset ve ekonomide bazı aileler öne çıkarılarak denetime alınmış ve bunlar üzerinden bir kontrol mekanizması kurulmuştur. Bu hanedanlık kültürünün bir devamıdır. Yıllardır var olma adına halkın büyük bedeller pahasına elde ettiği kazanımlar halkın yararına değil, iş birliği içinde olan hegemon güç ve aile hanedanlığı arasında pay edilmektedir. Özgürlük-eşitlik, demokratik kriterler ve kadın iradesi pek bir anlam ifade etmez. Hanedanın çocuğu lüks ve sefa içerisinde, bedel ödemiş halkın çocuğu açlık sınırında ve göç yollarındadır. Doğum, ölüm, özgür birliktelikler ve çocukların korunmasına dönük bir ekonomik ve toplumsal inşa projesi gündeme alınmaz. Bunun gerekli olduğuna da inanılmaz. Çünkü üst ve alt sınıf arasındaki çelişkinin ve yaşam kalitesinin açtığı fark ve uçurum doğal bulunur. Kürt Özgürlük Hareketinin karşısında bu sınıf özellikle ayakta tutulmaktadır. Kürtleri de benzeri halklar gibi kontrol ederek, bölgede emperyalist çıkarlar temelinde bir iş birliği çizgisinde tutma amaçlanmaktadır. Buna gelmeyen ve engel oluşturanlar ise imha ve tasfiye sürecine alınırlar. Bir halkın öz bilince dayalı varlığını koruması ve diğer tüm halklarla birlikte yaşama felsefesini edinmesini engellemeyi çıkarları için hayati görürler. Rum, Ermeni, Asuri-Keldani, Êzidi, Alevi, Filistin halklarına ve Türkiye’de var olan onlarca etnik yapıya dönük yapılan katliamlar ve gerçekleşen demografik müdahalelere karşı hegemon politika katkı sunmuş ve göz yummuştur.

Çağdaş-devrimci, sosyalist-komünal paradigma ile aşılma sürecine giren Kürt hanedanlığı halen direncini korumaktadır. Temsil ettiği iktidar gerçeğinden hareketle de hep işbirlikçidir. Çünkü dışa bağımlıdır. Bu bağımlılık hem politiktir hem de ekonomiktir. İş birliği içinde ve bağımlı olduğu güç ve ilişki ağına göre davranmak ve hareket etmek durumunda kalır. Aksi durum ekonomik ve politik çöküştür. Bu çöküş-çıkarcı ilişkisi üzerinden yarattığı sınıf, iktidarı altında olan halk için de büyük risk oluşturmaktadır. Bu riskler yurdundan edinme, katliam, soykırım, göç ve ölüm olarak dönebilir. Özgürlükçü paradigmanın başarısı bilinçli, sorgulayan ve mücadele eden birey ve toplum olgusunu yaratmada kaydettiği gelişmesindedir. Bilinçli toplum ve birey sosyal, ekonomik ve politik olarak yön belirlemede ve yaşam kalitesini özgürlerin eşitliğine oturtur. Bu anlamda esas tedbir felsefi, düşünsel, ideolojik ve politika biliminde kaydedilecek gelişmedir.

Bunu en iyi başarmış kesim Yahudi toplumdur. Yahudi toplumu fiziki, kültürel ve toplumsal soykırım politikalarına karşı bilim, sanat, edebiyat, felsefi ve ideolojik alanların tümünde gelişmeyi sağlayarak varlığını korumayı başarmış en belirgin örnektir. İdeolojik, politik düzeyini iktidar ve güç olgusu ile birleştirerek kendisine dayatılan sürgün, göç ve katliam politikalarını aşmıştır. Fakat yaşadığının bir benzerini aynı coğrafyada yaşayan Filistin halkı üzerinde uygulamada bir sakınca görmemiştir. Bu noktada Filistinlilerin nicel azlığı veya çokluğu çok anlam ifade etmemektedir. Çünkü ideolojik ve politik gelişmişliğini “seçilmiş ırk” teorisi ile gerekçelendirmiştir. Filistin halkına yapılanın paradoksun büyüğü gibi görünse de burada hegemon güç ilişkisi üzerinden gelişen iktidarcılığın etkisi belirleyicidir. Tabi en büyük etki, mitolojik olarak seçilmiş ırk gibi teorinin esasında ideolojik ve politik duruştur. Bugün yeni sürgün ve katliamlara vesile olmalarının var olma ve kendini korumakla alakası yoktur.

Sonuç Yerine

Demografya ya da nüfus bilimini yukarı da ifade ettiğimiz hiyerarşi, iktidar, güç ve para ilişkisinden ayrı ele almamız mümkün görünmemektedir. İnsan eliyle inşa edilmiş gerçeklere dayalı uygulamaların sonuçları üzerinden değerlendirme, analiz ve yorum bizi doğrularla buluşturmaz. Esasında demografya halkın yaşam anlayışı, niteliği ve biçiminin oluşmasında ulaştığı nokta olmak durumundadır. Pozitif olarak ölümü, göçü engelleyen ve özgür kadın ve erkek birliktelikleri üzerinden yaşanılır bir dünya yaratma koşullarında doğmuş çocuk geleceğin garantisi olur. Sosyal, ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşamı özgürlük felsefine göre oluşturmuş toplumlar yok olmazlar tam tersine güvencededirler. Ölüme ve yok olmaya karşı var olmanın felsefesi yakalanmış olur. Hayat şartları içeriği ve biçimi toplumun bilinci ile ilgilidir. Üreme, barınma ve savunma; bilinçli topluma dayandırıldığında riski-tehlike değil, dünyamız ve geleceğimiz içinde güvence oluşturur.

Çok çocuk ve aşırı üremeye dayalı savunma anlayışı ve yaşam tarzı artık güvence olmadığı gibi, aşılacak durumundadır. Kadını özgürlüksüz kılan sürecin artık tersinden gelişmeye yol almasının koşulları giderek gelişmektedir. Günümüz dünyasında paranın gücüne dayanan tekellerin yürüttükleri politikalar biçim değiştirse de içerik olarak aynı tarzda kadını meta konumunda, para ile alınabilecek veya satılacak cins olarak ele almayı ısrarla dayatmaktadırlar. Toplumsal cinsiyetçilik teorileştirilmiştir, pratik politikası da buna göre geliştirilmektedir. Demografik olarak tehdit altında olan halklar ve kadın, ideolojik ve politik olarak kendini üreterek fiziki çoğalmadan ziyade zihinsel, ruhsal güçlenmeyi sağlayabilir.

Kadın ve erkeğin rolü dünyamız ve insanlığın geleceği açısından tersine çevrilmek durumundadır. Bunun anlamı kadına dayalı soy sürdürme ve egemen olma yerine demokratik uluslaşmasını kendi öz gücünde sürdürmesi bunun ideolojik örgütsel gücünü oluşturmaları ve kendi politik otoritesini egemen kılmasıdır.

“Toplumsal aşkın doğasını bu gerçekler sağlar. Aşk kesinlikle iki kişinin duygudaşlığına, cinsel cazibesine indirgememek gerekir. Hatta kültürel anlamı olmayan şekilsel güzelliklere de kapılmamak gerekir. Kapitalist modernite aşkın inkârı üzerine kurulu bir sistemdir. Toplumun inkârı, bireyciliğin azgınlaşması, cinsiyetçiliğin her alanı kaplaması, paranın tanrılaşdırılması, ulus-devletin tanrı yerine ikame edilmesi, kadının ücretsiz veya en az ücretli bir kimliğe dönüştürülmesi aşkın maddi temelini inkârı anlamına da gelir. Tüm bunlar aşkın inkârı üzerinden kadını bir kuluçka makinesine dönüştürme aracıdır.”⁸

Demografya bilimi toplumsal ahlak temelinde yeniden ele alınmadan kadın aleyhinde rol olan bir bilim disiplini olmaktan kurtulamaz ki bu da en çok kadınların başarabileceği bir devrimdir.

⁸ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf.486

Hanedanlık Geleneği ve Demografi Sorunu

Şafak Ardem

Günümüzde insanın çoğalması konusunu ele alırken, soruna sadece biyolojik olarak türün doğal var olma seyri sınırlarında yaklaşamayacağı açıktır. Yaşam için gerekli ihtiyaçların karşılanma oranının çok üstünde bir sayıyla kendini çoğaltan, çoğalırken yok oluşa koşan bir insan gerçekliği söz konusudur. Bunun nedenlerini türün yaşam çabasına dayandırmak ya da toplumların, bilinçsizce var olma ve kendini savunma refleksiyle çoğalmaya yöneldiğini belirtmek gerçekçi olmayacaktır. Tıbbın gelişimi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle insan ömrünün uzaması sonucu doğum-ölüm dengesinin bozulması tarzındaki açıklamalar da esasa dayalı değildir. Güncele hap-solmuş daha da çoğaltılabilecek neden arayışları, belki tespitlere dayanarak çok nüfusluluğu tanımlamaya çalışabilir ama kaynaktan yoksun bir bakış, sorunu doğru yerde arayamaz. Bu nedenle anlayamaz, haliyle çözüm bulamaz. Soruna kaynağın-dan bakmak, daha doğru olur. İnsan, diğer tüm canlılardan farklı olarak bilinç seviyesinin yüksekliği ve toplumsallık kazanmış gerçeğiyle doğayla uyumlu bir gelişim seyrinin neden gerekli olduğunu kavrayabilme niteliğine sahiptir. Gelineen noktada, insan toplumsallaşmasının ve yaşamının sonuçları bunun tersini ortaya koyuyorsa insan eliyle doğal gelişim seyrine yapılmış bilinçli bir müdahaleden bahsetmek, bunu görmek yerinde olur.

Nüfus oranının, kadın-erkek ilişkisi ve “neden çoğalmalı” sorusuna cevabın, amaçla bağının kurulması gerekir. Ana-kadın etrafında gelişen ve insanlığın en büyük devrimsel çıkışı olan toplumsallaşmanın gücü, temelde iktidarı, mülkleştirmenin her türünü ve buna dayalı statüleri barındırmamasından kaynaklıdır. Özellikle neolitik aşamayla ürün fazlasının gelişmesi ve giderek bunu mülkleştirme eğilimi, şaman-komutan-yaşlı yönetici ittifakıyla gelişen erkek karakteri, doğal toplum değerlerinden

kopmaya başlar. Kadınla sürekli mücadeleyi barındıran, henüz dengenin aşılmadığı hiyerarşik düşünce ve düzenlenişin gelişmesi, doğal toplum değerleri aleyhinde bir çatallaşmaya yol açan temel nedenlerdir. Ataerkil aile düzenine geçiş, Abdullah Öcalan'ın da belirttiği gibi, ilk toplumsal baskı ve istismarın denendiği sistemi ifade etmektedir.

Doğal toplumda ana soylu aile, cinsel hazzın sınırsız tatmini ya da çok çocuklu olmakla otorite oluşturma amaçlarına dayanmaz. Toplumsal yapılanmanın alt birimi olarak insan yaşamının sürdürülebilmesinin örgütlülüğünü sağlama amacını taşır. Doğal düzenlilik durumunun en işlevsel kurumu olarak rol oynar. Kadının doğurganlığı, toplumu oluşturma gücü ve etkinliğiyle bütünleştirilerek kutsanır. Analık otoritesi ya da sembolik olarak tanrıçalıkta ifadesini bulan, başaran, kazanan kadının gücü, yaşamı oluşturma öncülüğüyle anlam ve içerik bulmaktadır. Erkeğin de “dayılık” sıfatıyla aile içinde etkinlik kazanması doğal toplum değerleriyle uyumluluk çerçevesindedir. İnsanın insana, cinslerin birbirine, insanın doğaya yaklaşımında bütünlük ve tamamlayıcılık temel ilkedir. “Sahip” olma değil, “aidiyet” duygusu, bundan da öteye toplumsallığa dahil olma ilkesi birleştirici, bütünleştirici ve tamamlayıcı olmanın esas dayanağıdır. Böyle bir toplumsal gerçekliğin tür olarak çoğalımı doğal seyirlerdedir ki; doğal seyri cinselliğin istismarına ve kontrolsüz kullanımına dayalı olmadığından nüfus çoğalması gibi bir sorun da yoktur.

İnsanın insana, cinslerin birbirine, insanın doğaya yaklaşımında bütünlük ve tamamlayıcılık temel ilkedir. “Sahip” olma değil, “aidiyet” duygusu, bundan da öteye toplumsallığa dahil olma ilkesi birleştirici, bütünleştirici ve tamamlayıcı olmanın esas dayanağıdır. Böyle bir toplumsal gerçekliğin tür olarak çoğalımı doğal seyirlerdedir ki; doğal seyri cinselliğin istismarına ve kontrolsüz kullanımına dayalı olmadığından nüfus çoğalması gibi bir sorun da yoktur.

Kadın, cinsel birleşmede söz sahibidir, hamile bir kadına erkeğin yaklaşması tabularla yasaklıdır. Çocuk belli bir büyüme aşamasına gelmeden ya da kadın uygun görmeden bir cinsel ilişki söz konusu değildir. Üremede belirleyici olan kadındır. Çocuğu karnında taşımaktan, doğum yapmanın acılarıyla yüzleşmekten, büyütmekten sorumlu olduğundan, cinsel ilişkide kadına belirleyici rol vermek, günümüzü çok aşan bir ahlaki ilkeyi temsil etmektedir. Böylesi bir toplumda, ailede ve yapısallaşmada insanın kendini sürdürmesi soruna dönüşmez ya da sorun yaratmaz. Ataerkil düşünce ve duruşun kendini öncelikle ailesel zemine taşıması, erkek soylu aileye geçiş, bu gerçeğe bir müdahaledir.

Babasoylu Aile, Sürekli İktidar Üretir

Ataerkillik, iktidara, istismara, el koymaya, mülkleştirmeye dayalı bir düşünce biçimi ve ideolojik bir yaklaşımdır. Bunun ailede somutluk bulması, ilk toplumsal baskı ve istismar denemesi olarak düşünsel ve yapısal açıdan erkeğe alan açan yeni bir örgütlenme formunu ifadelendirir. Uzun bir dönemi ve kadınla sert çatışmaları barındıran üçlü ittifaka dayalı ataerkil yapılanma, kadını toplumsal yaşamdan soyutlayarak doğurganlığından ibaret hale getirmiştir. Yaşamın sürdürülebilme işlevine dayalı, kadın etrafında oluşan ilk örgütlenme olan aileyi, amacına ters bir işlevle kadının hapsolme zeminine ve aracına dönüştürmüştür. İktidar ideolojisi, iktidarın erkeğin lehine salgılanan bir niteliğe sahip olması, aileyi de ideolojik amaçlarla örgütlendirmiş, buna dayalı aile, erkeklik ideolojisinin amaçlarını hayata geçirmek için kurumlaştırılmıştır.

Ailenin baba soylu niteliği, iktidar amacına dayandığı gibi bu amaçla oluşturulmuş aile, kendi içerisinde iktidarı sürekli üretip çoğaltmaktadır. Toplumsal zeminde ilk baskı kadın üzerinden geliştirilirken, çocukların ve malların sahipliği erkeğin hakkı olarak şekillenmektedir. Çocuklar mallaştırılmakta, sermaye-iktidar ikilisinin iç içeliği, tanımlanan aile ve çocuğun pozisyonunda kendisini somutlaştırmaktadır. Toplumsal sistemin giderek iktidar düzenine geçmesiyle erkek lehine katılan bir aile düzeni söz konusudur. Öne çıkan, gasp ve mülk düzeninde etkin olan, elinde bulundurduğu güçle sivrilen aile temelli iktidarlar, hanedan olarak vücut bulmaktadır. Böylelikle aile+iktidar, ideolojik ve yapısal karakterli bir sistem ve örgütlenmeye dönüşmektedir. İktidar nitelikli ilk yönetim mekanizmalarının hanedan karakterinde gelişmesi ve yönetimin giderek politik güç kazanması, devlet mekanizmasına kurumsal bir nitelik kazandırmakta ve aile-devlet, erkek-devlet denklemi iktidarcı ideolojinin olmazsa olmazları olarak anlam ve içerik bulmaktadır. Erkek egemenlikli ideoloji, iktidarın temeli olarak gelişen hanedancılık ve onun alt birimi olarak ailecilik salt bir mekanizmayı ifade etmemekte, kültürel dokunun değişimine, sosyal şekillenişe yol açmakta, böylelikle iktidar toplumsallaştırılmakta, toplum iktidara bağımlı hale getirilmektedir. Geniş bir değerlendirme konusu olan hanedancılık erkek soy çizgisi, çok çocukluluk, sülalenin büyütülerek etkin kılınması, etkinliğin bir sınıfsal gelişime ve kimliğe dönüşmesi; özü cinsiyetçilik olan kadınlık-erkeklik tanımları ve rolleri temelinde ideolojik, politik, sosyal, ekonomik boyutlarıyla bütünlüklü bir kurumlaşma ve tekelleşmedir. Erkek egemenliği, hanedan, onun bir alt birimi olarak aile, bunların bütünlüklü kurumlaşması olarak devlet; iktidarcı uygarlığın ideolojik kimliği ve yapısallığı olarak günümüze kadar kendisini aynı amaç ve nitelik üzerinden sürdürmektedir.

Hanedanlık, Sermaye ve İktidar Tekeline Dönüşür

İnsan nüfusunun artış nedenini iktidara, cinsiyetçiliğe, kâr amacına dayandırmak; cinsiyetçiliğin ve iktidarın üretilme ve geliştirilme örgütlülüğü ve aracı olarak aileyi, hanedancılığı, bugün için de temel sorun olarak görmek gerekir. Kapitalist modernite kendisini benzersiz ve en gelişkin sistem olarak sunsa da devletçi uygarlığın son aşamasını temsil ettiği ve uygarlığın ilk izlerini taşıdığı bir gerçektir. Nihayetinde ulus devlet, ataerkil ideolojiye dayalı gelişen iktidarın, Sümerlerden bu yana en derinleşmiş ve yoğunlaştırılmış halinden başka bir şey değildir. Ulus devlet, erkeğin ve iktidarın iç içe geçen var olma gerçeğinin, büyük aile olarak formüleleştirilmiş halidir. Hanedan ve hanedanın alt birimi, küçük maketi olarak erkeğin devletleştiği aile gerçeği, ulus devletin vazgeçilmezidir.

Hanedanlaşmış aile, devletin ilk biçimi ve model formudur. Bu, devlet-erkek-aile-sermaye dörtlüsünün kısa ve kesinlik içeren ortak kimliğidir. Kapitalist modernite daha fazla kâr ve sömürü amacıyla şahlandırdığı bireycilikle açığa çıkardığı enerjiyi sınırsız kullanmayı hedeflerken, aile dokusunun formunu kısmen esnetir; ancak ulusu, büyük aile haline getirerek, dayandığı geleneği sürdürür. Kapitalist sistemin özü bu politikanın sürdürülmesine dayanırken, feodal toplumun örgütlenme birimi olarak tanımladığı hanedanlığı-aileciliği aştığını iddia eder. Birey özgürlüğüne dayalı toplumsal örgütlenmeyi benimsediğini söylemesi, birey hakları temelinde kadın-erkek eşitliğinin mümkün olduğunun propagandasını yapması, sadece bir demagogjidir. Cinsiyetçilik temelinde kadının en basit pazar aracı haline getirilmesi ve bununla toplumda özgürlük yanılsaması yaratması, liberalizmin yoğunluklu ve sürekli uyguladığı bir politikadır. Erkek-iktidar denklemi aşılmamış, bu denklemin sermaye ile kendisini sürekli büyütmesi sistemin esasını oluşturmuştur. Kapitalizmin içine girdiği kaos, devletleştirdiği erkek etrafında ördüğü ailenin dağılmaya yüz tutmasında da kendini göstermektedir. Batı ülkelerinde, ailenin içinde bulunduğu çöküntü, özde ulus-devletin, kapitalist sistemin çöküntüsüdür. Birkaç temel maddede Batı toplumsal gerçeği, daha doğrusu sistemsel gerçeği açısından aile-iktidar-devlet ilişkisinin mevcut durumunu özetlemek daha kısa yollu bir tanımlama imkânı doğurabilir:

a- Kapitalizmin ulus-devlet formu, iktidarın aristokrasiden burjuvaziye geçişini ifadelendirmekle birlikte hanedan ve erkek kültü özde aşılmamış, iktidarın kendini örgütlenme alanı ve araçları genişletilmiştir. Nihayetinde geniş topraklara sahip olan aristokrasi yerine sermayeyi elinde bulunduran, tekelleştiren aile şirketleri konumlanmış, erkek ideolojili sermaye ve iktidarın tekelleştirilmesi değişmemiştir. Batı toplumlarında soyluluk hala kökü geçmişin hanedan-asil aile kesimlerine dayandırılmakta, bu kesimler, sermayenin kapitalist dönemdeki sahipleri olmaktadır. Örneğin Almanya’da günümüz itibarıyla “von” ünvanı soyluluğun aile kökenini

tanımlamakta ve bu bir statüyü ifadelendirmektedir. Yine “lordluk” bir statü olarak, özü iktidarlaşmış aileye dayalı bir ünvan olarak İngiltere’de yaygın biçimde kullanılır. ABD’de, petrol alanları tekel gücü kazanmış ailelerin elindedir ve bu kesim ABD siyasetinin gelişiminde belirleyicidir. Elbette günümüz şirketleri saf halli aile yönetimlerinden oluşmamaktadır, ama iktidar kendi etkinliğini yine tekelleşen aileler temelinde sürdürmektedir.

Ailenin iktidarlaşması, erkeğin tekel güce dönüşmesi anlamına geldiğinden dile getirdiğimiz iktidar biçimlerinin cinsiyetçilikten bağımsız ele alınması mümkün değildir. Batı toplumlarında devlet yöneticilerinin sağlam bir aileye sahip olması ve ülkeye, çocuklara, ülkeyi yöneten erkeğe sadık, olgun, tamamlayıcı kadın figürünün korunması, iktidarın teminatı gibi ele alınmaktadır. Yöneticinin “eşi” olmak bir statüdür, görevi sadakat sınırlarında, devlet politikasını aileyle özdeş bir uygulamaya dönüştürmektir. Bu tür durumlarda aile olmak, devlet politikasının gereğidir; bunu temsil etmek, devlet politikasını hayata geçirmektir.

b. Kapitalist sistemin bireyciliği önceleyen politikaları nedeniyle gevşeyen, dağılmaya yüz tutan aile gerçeği, sistem tarafından inşa edilmesine rağmen artık bir sorun olarak görülmektedir. Ulus-devletler, insan gücü açısından, üretimini ülke içinden sağladığı dönemde, çok çocukluluk ulusun temelini sağlamlaştırma propagandasıyla ailenin temel görevi haline getirilmişti. Burjuvazi, kendini devlet sınırları dışında sağlamlaştırmak için sömürgeleştirme politikasını dışa yöneltmiş, sermayenin dolaşımını sağladığı oranda gelişimini süreklileştirmişti. Bu dolaşım sayesinde kazancı tekelleştiren kapitalist devletler, yoksullaştırdıkları ülkeleri ve halkları kullanmanın her türlü imkanına da kavuşmuşlardır. Örneğin, reel sosyalizmin yıkılışından sonra makyajı akan Rusya ulus devleti, milliyetçiliği temel politikaya dönüştürmüş, sosyalizm ideoline ortak olmuş Asya halklarını ucuz işgücü dönüştürerek tam bir erkek siyaseti uygulamış, üstün ulus vasıflarını geliştirmeyi hegemon güç olmanın olmazsa olmazı haline getirmiştir.

Ortadoğu’da Dincilikten Cinsiyetçiliğe Erkeklik

Ortadoğu’da aile-devlet-erkek çıkmazı daha derin ve sancılıdır. Ortadoğu, ideolojik ve yapısal olarak uygarlık sisteminin yaşadığı bunalımın en dip noktası, en şiddetli dışa vurum alanıdır. Zihniyet dünyasında yaşanan tıkanma, ulus-devletin yapısal krizi ve toplumun bu krizle yaşayamaz hale gelmesi sorunun maskelenmesine izin vermeyecek kadar çıplak gerçekliklerdir. Bu krizin merkezinde yer alan aile, ideolojik bir kurum olarak tarihsel geleneğini etkin bir biçimde sürdürmektedir. Bölgede, ulus-devlet formunun katı-otoriter niteliği ve demokratik gelişime imkân tanımaması,

bünyesindeki hanedan kültürünün baskınlığından kaynaklıdır. Katı-benmerkezci otorite, esnemeye meyil göstermemekte, dar iktidar alanını korumak adına dışa bağımlı siyaseti yönetim tarzı olarak bölgede hâkim kılmaktadır. Ortadoğu'nun hem devletleşmeye dayalı tarihsel geleneği ve bunu aşma gücünü gösterememesi hem de uluslararası hegemon güçler, bilerek bu formu ayakta tutmaktadır.

Hanedanlık otoritesinin etkinlik alanı haline getirilen kadının, cins olarak karşı karşıya kaldığı durum, tam bir sömürgeleştirilme durumudur. Abdullah Öcalan, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü adlı kitabında, Ortadoğu'nun hanedan kültürünü ve sonuçlarını şöyle açıklamaktadır: *"Günümüz Ortadoğu toplumunda halen güçlü olan hanedancılık ve ailecilik kültürü yol açtığı aşırı nüfus, iktidar ve devletten pay alma hırsı nedeniyle sorunların ana kaynaklarındandır. Kadının asıgılanması, eşitsizliği, çocukların eğitimsizliği, aile kavgaları, namus sorunu hep ailecilikle bağlantılıdır. İktidar ve devlet içi sorunların küçük bir maketi âdeta aile içinde kurulmuş gibidir. Aileyi çözmek iktidar-devlet-sınıf ve toplumu çözmek için şarttır."*

Bu bağlamda Ortadoğu gerçeğinde hanedan-aile ideolojisinin etkinliğini birkaç başlıkta ele almak daha yararlı olabilir.

a. Ortadoğu'da hanedana dayalı yönetim biçimi, günümüzde de etkin bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Ulus-devlet, bölgede hanedan örgütülüğüne dayanmakta, bazı Arap ülkeleri krallık ve emirlik şeklinde monark yönetimlerle hanedan kültürünü direkt temsil etmektedir. Katı erkek otoritesinin, dar aile-sülale çıkarı üzerinden örgütlenmesi; bölgede demokratikleşmeyi engellemekte, kadının köleleştirilmesi, mallaştırılmasını merkez alan bir anlayış ve yapılanmayı temsil etmektedir. Kadını yok saymak, toplumu yok saymaktır. Bölge ulus devletleri cinsiyetçi politikalarla kadının yaşamda görünür hale gelmesini engellemekte, soy sürdürmenin aracı olarak kullanılmaktadır. Ailede, ülkede, katı-otoriter erkek yönetici sıfatı, hegemon güçlere karşı işbirlikçi olarak gelişmektedir. Türkiye'nin mevcut yönetiminde ve Arap ülkelerinde bu gerçeği bariz olarak görmek mümkündür.

b. Dar aile çıkarı temelinde devletten, iktidardan pay kapma istemi mutlaka hegemon güçlere bağımlılığı gerektirir ki bu yapılar kadınlar ve halklar açısından çok tehlikeli sonuçlara yol açar. Sistemin yapısal bunalımının sonucu olarak gelişen 3. Dünya Savaşı'nda hegemon güçler, statükocu bölge ulus devletlerini yıkıma sürüklerken, demokratik güçleri görmezden gelme, etkisiz kılma çabalarını sürdürmektedir. İşbirlikçi aileleri devrede tutmakta, yürüttükleri gizli görüşmelerle hanedana dayalı yönetim sistemlerini etkin kılmaya çalışmaktadırlar. Suriye'de rejim karşıtı gibi görünmekle birlikte aynı yönetim tarzına yol açacak aile ve aşiret ileri gelenleriyle görüşmeler yürütmektedirler.

c. Hanedan çıkarına dayalı yönetimler işbirlikçi karakterli olur ve demokratik gelişime imkân tanımaz. Bu hanedanlar dini, toplum ve kadın üzerinde otoriteyi sağlamlaştırmanın aracı haline getirmişlerdir. Ortadoğu’da neredeyse iktidarlaşmış her ailenin ya bir dini sıfatı vardır ya da dini söylemleriyle kendilerine bir sıfat kazandırmaya çalışırlar. Ortadoğu iç dinamiklerine dayalı bir çözüm geliştiremiyorsa, bunun birinci dereceden sorumlusu bu tür hanedan ve aileler, bunların negatif politik rolleridir.

d. Bölgede cinsiyetçiliğin halen etkin olması, hanedan ideolojisinin de diriliğinden kaynaklıdır. Ana tanrıça erdeminin bin yıllarca hayat bulduğu bu kadim topraklar, çıkmaz sokakların, çoraklaşmış toprakların, suyu akmayan çeşmelerin, sütü kesilmiş annelerin, ağrıların, talanların, tecavüzlerin, namus adına katledilişlerin, din adına ötekileştirmenin en vahşi yüzünün sergilendiği topraklara, mekâna dönüştürülmüştür. Tüm bu tablodaki “umut” yaratılanın insan icadı ve aşılabilir, değiştirilebilir olmasından kaynaklıdır.

e. Hanedan kültü, her erkeğin baş haline gelme, güç alanını genişletme çabasıyla özdeş bir konudur. Bu nedenle ailenin kutsanması ve bu kutsallığın çok çocuklulukla daha fazla yüceltilmesi, iktidar özelliğidir. Ortadoğu’da soy sürdürme iktidar perspektifiyle ele alındığından gelişen nüfus artışı ulus devletlerin güç kazanması, devlet için işçi, asker, hizmetli rezervini arttırması anlamına gelmektedir.

f. Ailede, erkeğin kadını kullanma hakkı tartışılmazdır, itiraz edilemezdir ve evliliğin sürdürülme şartıdır. Kadının aile içinde erkeğin cinsel istismarına uğraması tabusaldır, üzerinde konuşulmaz, ailenin kutsal sırrı olarak muhafaza edilir ve gerekleri zor da olsa yerine getirilir. Değer görme, biraz dikkate alınma, çocukları sayesinde söz hakkı sahibi olma düşüncesinden hareketle erkek evlat doğurma eğilimi kadınların da istemi olarak gelişir. Kadın bedeni, doğurganlığı kaldırabildiği oranda kullanılır. Vücudun yıpranması, eskimesi, doğurganlığını kaybetmesi halinde, yeni evlilikler soyun sürdürülme zorunluluğuyla gündeme gelir ve erkeğin cinsel düşkünlüğü, soyun sürdürülme kutsallığıyla ilahi bir niteliğe bürünür.

Ortadoğu gerçeğinde, İslamiyetle de garantilenen cariye-harem kültürü, soy sürdürme ve sınırsız cinsel tatmin hakkının en açık temsilidir. Cinsellik üzerinden hizmete alınmak, kadın kimliğinin daha fazla düşürülmesine, kadının kadınla ilişkisinin tamamen rekabet sınırlarında seyretmesine yol açar. Varoluşu, erkeğin gözünün gördüğüyle anlam kazanan kadın, kendini görünür kılmak için kırk hile-yalanı kadınsılık temelinde geliştirir. Kadının kadınla rakip hale getirilmesi, erkek egemenlikli sistem karşısında tek başına kalması ve her türlü istismarın, kullanımın temel aracı haline getirilmesi, kendini savunma araçlarından mahrum kalmasına sebep olur. Bu durumdan erkek-devlet, sonuna kadar yararlanmaktadır.

Evde erkekleşen, otoritesi kesinleşen erkek, dışarda devleti sorgulamaz, onun hizmetçisi rolündedir. Ortadoğu'da savaş ve yıkım arttıkça dağılmayla karşı karşıya kalan devletler, iç yasalarda erkeğe daha çok alan açarak, haklar vererek iç muhalefetin, demokratik mücadelenin gelişmesini engellemek istemektedirler. Yani ulus devlet tehlikeye düştükçe, cinsiyet temelli sertlik dışa vurmakta, erkek bunun üzerinden pazarlığa çekilmekte ve alanı genişletilen erkeklik var olanla yaşamayı kabul etmektedir. Son yıllarda İran'da, Suudi Arabistan'da, Irak'ta, Güney Kürdistan bölgesinde kadının özgürlük talepleri sert karşılanırken diğer yandan yeni kanunlarla erkeklik garantilenmektedir. Ulus devlet ya da işbirlikçi yönetim mekanizmaları, ne zaman tehlikeye karşı karşıya kalsa, zemini güçlendirmek adına, kadını, erkeğe peşkeş çekmenin kırk türlü yolunu saptamaktadır.

Nüfus fazlalığı, savaşın getirdiği istikrarsızlık nedeniyle göç, hem işsiz nüfusunun fazlasını göç veren devletleri ekonomik açıdan rahatlatmakta hem de toprağından, değerlerinden kaçmış bu insanları hak ve hukuk gözetmeksizin devletlerin kullanımına açmaktadır. Ortadoğu'da vebadan kaçarcasına yaşanan göçlerin, aile ideolojisi, devlet ilişkisi, sermaye faktörü ve bunların uygulamalarıyla ilişkilendirilerek ele alınması gerekir. Kutsanan ve yüceltilen soyluluğun yaşam tanımı basit, değer algısı çıkara dayalı geliştiğinden, kopuşu ve dağılışı köksüzdür. Nüfus fazlalığı, iktidarcı devletçi ideolojinin hem oluşum hem yıkım anlarının en fazla kullanılan aracıdır.

Evde
erkekleşen, otoritesi kesinleşen erkek, dışarda devleti sorgulamaz, onun hizmetçisi rolündedir. Ortadoğu'da savaş ve yıkım arttıkça dağılmayla karşı karşıya kalan devletler, iç yasalarda erkeğe daha çok alan açarak, haklar vererek iç muhalefetin, demokratik mücadelenin gelişmesini engellemek istemektedirler. Yani ulus devlet tehlikeye düştükçe, cinsiyet temelli sertlik dışa vurmakta, erkek bunun üzerinden pazarlığa çekilmekte ve alanı genişletilen erkeklik var olanla yaşamayı kabul etmektedir.

g. Hanedan-aile kültürünün kadına biçtiği sosyal-toplumsal statü, tam da bu alanda devrim ihtiyacını açığa çıkaran sorunlu bir durumu ifadelendirmektedir. Kendine aidiyetin yitimini dayatan aile ideolojisi, kadını mal-mülk konusu yaparken insan olma vasıflarını ortadan kaldırmaktadır. Ek-uzantı tanımlarını sosyal davranış ve katılımı politikaya-eyleme dönüştürmektedir. Ataerkil ideoloji, siyasal ve sosyal bir statü olarak "analık" olgusunu yeniden şekillendirmiştir. Cennet annelerin ayağı altındadır ama anneler cennetin içinde değildir. İffet, namus, aile normlarını ayakta tutan, çok doğuran, büyüten, erkeğine hizmeti yaşam gerekçesi haline getiren, tüm görevlerini kutsallık derecesinde kabullenen, vazgeçtiği tek şey kendisi olan bir "analık" olgusu oluşturulmaktadır. Namus olgusu, Ortadoğu'da kadının özel mülkiyet olarak görülmesine ve kadının yaşam alanının

kısıtlanmasına, ihlal ederse cezalandırılmasına dayanan ataerkil bir yasa özelliğiyle devrededir. Aile anası-iffetli kızı bununla denetlenmekte, yaşamı bu yasanın hükmü altında belirlenmektedir. Savaşın ve yıkımın derinleşmesine paralel olarak, namus adına işlenen cinayetlerin artış göstermesi, erkeğin iktidar alanını kaybetme dürtüsünün sonucudur.

Savaş içinde varlığını devletle özdeşleştiren erkek, devlet sınırlarının yıkıldığını görünce dinin tutucu kimliğine sığınarak kendini savunmaya çalışmaktadır. Küçük devletini korumak adına, evdeki erkek rolünü giderek sertleştirmekte, ölüm korkusunu, üreme dürtüsüyle bastırarak, cinselliği sürekli bir kullanım aracına dönüştürmektedir. Cinsellik, en temel sömürgeleştirilme alanıdır. Kadının kendinden vazgeçtiği, erkeğin güdü mahkûmu olarak sisteme bağlandığı bu ilişki, kadın ve erkeğin değer yitimiyle karşı karşıya gelmesine sebep olmaktadır. İstatistiki sonuçlara göre Ortadoğu ülkeleri, en fazla kozmetik ürün ithal eden ülkeler arasındadır. Yıkımın ve ölümün, açlığın, işsizliğin, değersizliğin kol gezdiği bu topraklarda kozmetik ürüne para vermek, estetik ameliyatlara bıçak altına yatmak, kendinden vazgeçmektir. Anlamsızlık, cinsiyetçiliğin açığa çıkardığı kadınlık ve erkeklik rolleriyle aile bireyleri olduğunda da trajik olarak kendisini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde aile kurumunun ezberi olarak çocuk doğumları en fazla, savaş yüzünden göçenleri barındıran kamplarda gerçekleşmektedir. Dağılan iktidarın kendini kurtarma çabası, soyunu çoğaltmaya yönelmektedir.

Buradan da anlaşıldığı üzere daha fazla değersizleşen kadın, ucuz işgücü olmak kadar savaşların ganimetlerine dönüştürülmekte, köleliğin güncel hali hem de en klasik biçimiyle kadına dayatılmaktadır. Toplular, kadınlara el konularak bitirilmek istenmektedir. Devletlerin ezilen halklara yönelik saldırıları, kadın üzerinden siyaset ve savaş, en etkili teslim alma ya da bitirme aracı olmaktadır. İŞİD vahşeti bunun en kurumsal ve somut ifadesidir. Başta Ezidi kadınlar olmak üzere Arap, Kürt, Türkmen, Asuri, Ermeni kadınlar savaşta gasp edilmekte, cariyelik sistemine dahil edilmekte, pazarlarda satılmaktadır. El konulan kadınlar, erkeğin isteği üzerine evlendirilmekte, esir alınan kadınlara, dinsel onayla zorla fahişelik yaptırılmakta, bu çeteye mensup olan koca öldüğünde kadına tanınan kısa süreli yas ardından yeniden evlenmesi dayatılmaktadır. Bu ve benzer uygulamalar, kadınların küçük düşürülmesinin, cinsellikten ibaret varlıklar olarak tanımlanmasının en bariz örnekleridir. Sadece küçük düşürülme olarak değerlendirmek yetersizdir, gerçekleşen bir kadın kırımıdır.

Ortadoğu'da yaşanan yıkım, demokratik dinamiklerin, kadın özgürlüğü temelinde gelişmesi için verilen mücadelenin gerekçesi olurken; iktidarların bundan duyduğu korkuyla milliyetçilik ve cinsiyetçilik politikalarını tırmandırmaktadır. Ortadoğu'da yıkılan sadece statükocu yapılar değil aynı zamanda statükocu erkeklik ve onun aile

gerçeğidir. Kadını tekrar alt yapı malzemesi haline getirme, erkeklerle uzlaşmış bir forma dönüştürme çabası görülmektedir. Bu durumun önlenmesi ve kadının sosyal statü olarak toplumsal özgürlüğün çekirdek gücü haline gelmesi, varlığının anlam bulması için ataerkil aile ideolojisi ve kadınlık kimliğinin aşılması, özgürlük mücadelesinin yükseltilmesi gerekir. Yani Ortadoğu’da, doğal toplumun “Ana Kadın” ek-senli bakış açısıyla aile kurumunun iktidarcı yapılanmasının önünü alma, demokratikleşmeye alan açma, toplumsal gelişimi yeniden örgütleme perspektifine ve mücadelesine ihtiyaç, her zamankinden fazladır.

Kürt Kördüğümü Olarak Aile-Hanedan Gerçeği

Ortadoğu’nun en kadim halklarından biri olan Kürt halkındaki aileciliğin karşılığına bakmak gerekir. Kuşkusuz Ortadoğu açısından dile gelen hususlar, Kürtlerin de gerçeğini ve sosyolojisini belirlemektedir. Fakat Kürt halkı, ulus-devleti olmayan, sömürgeleştirilmiş bir halktır. Ulus-devletlerin saldırılarıyla karşı karşıya kalmış bir halk olarak daha derin ve kendine has özelliklere sahiptir. Kuşkusuz, ulus-devlet olmak bir ayrıcalık değildir ama sömürgeciliğin sert uygulamaları altında toplumsal kurumlaşma hiçbir alanda sağlanamamıştır. Buna imkân bulamamış, varlığını sürdürme koşulları, çok dar alanlara sıkıştırılmıştır. Bu durum Kürt halk sosyolojisini daha fazla içe büzmüş ve var olma biçimi aile üzerinden inşa edilmiştir. Kürt toplumunun kendine ait tek kurumlaşması ailedir, bu nedenle daha fazla özelleşerek korunmuş ve tabulaştırılmıştır. Abdullah Öcalan’ın “Kürt kördüğümü” olarak ifade ettiği aile gerçekliği, adeta yaşamı hapseden bir niteliğe sahiptir.

Kadın, ev kölesi, çocuk doğurma makinası, cinsel tatmin aracı ve özel mülk haline getirilir. Aile kurumu, sömürgecilik karşısında çözüm bulamayan, iradesizleşen erkek gerçeğini saklama, otoritesini mutlaklaştırma, değerli kılma aracıdır. Kadının namus kisvesiyle tahakküm altına alınması ve tabulaştırılması bundandır. Toplum olmanın gerektirdiği tüm değer yargıları, aile içi kadın-erkek ilişkilerinin düzenlenmesine indirgenmekte, böylelikle sömürge toplum olma gerçeği unutulmaktadır. Aile kurumunun bu düzeyde tabulaştırılması, devlet politikalarının uygulanmasına zemin sunmakta, erkek bu yolla teslim alınmakta, sistemin işbirlikçisi haline getirilmektedir. Kürdistan’da, cinsiyetçi yargılarla işlenen suçlara, devletin müdahale etmemektedir; bu durum, kördüğümü kendi lehine kullanma çabasıdır.

Kürt toplumu açısından en zor düğüm; aileye ve zürriyetin çoğaltımına dayalı bir var oluşun, düşkünlüğü, teslimiyeti toplumsallaştırdığı ve varlığı sonlandırdığı gerçeğidir. Özgürlük mücadelesi, sosyal gerçeğin çözümlenmesi ve dönüştürülmesinde ciddi bir mesafe almasına rağmen cinsiyetçi tabuların gücü, özgürlük eğiliminin daha az hissedilir olduğu anlarda hemen dışa vurmakta, belirleyici olmaktadır.

Aynı gerçeğe dayalı olarak, halkın özgür kimlik mücadelesi bir siyasal talep olarak öne çıkmakla birlikte toplumsal dönüşüm, aynı yoğunlukta gelişmemektedir. Aile, kadınlık ve erkeklik dönüşümü daha sancılı sürmektedir ve zamana yayılmaktadır. Tüm kazanım ve gelişmelere rağmen, sosyal-toplumsal sorunların ağırlığı, aileciliğin oluşturduğu kültürü yeterince aşamamaktan kaynaklıdır. Özet halinde dile getirirsek:

a. Kürt toplumunda var oluşun tek kurumlaşması olan aileciliğin, erkek egemenliği temelinde katılaştırılması toplumu sömürüye ve istismara açık hale getirmektedir. Devletler bazı aileleri ekonomik imkânlar ve ailesel imtiyazlarla işbirlikçileştirmekte, bu aileler aracılığıyla cinsiyetçilik, teslimiyetçilik üretmektedir. Örneğin Bedirxanlar isyan liderliği yaptılar, ama ailenin korunması şartıyla isyan nedenlerinden vazgeçtiler. Barzaniler, Güney Kürdistan'ın tüm maddi imkânlarını kendi tekellerine alarak ve petrol gelirine rağmen halkı yoksullaştırarak sınırsız bir kazanç hırsıyla hareket ederler. Dar ailesel, aşiretsel çıkarlarını toplumsal çıkarların önünde tutarak devletçi sistemlerle işbirliği içinde varlıklarını güçlendirirler. Kuzey Kürdistan'da da durum farklı değildir. Kimi çevreler, aile olarak palazlanmanın, bunun için her türlü ahlaki yitimin erkek temsilcileri olarak klasik Kürt sosyolojisinin en çirkin özelliklerini somutlaştırmaktadırlar. Buna gelmeyen, etkin ve belirgin aileler ise devlet yönelimleriyle dağıtılmakta, kendilerine ekonomik olarak devlete hizmet sahası dışında alan bırakılmamaktadır. Böylelikle tek tek bireyler devletle ilişkilendirilerek aslında etkisizleştirilmektedir. Aileye dayalı var oluş, toplumsal olarak teslimiyete ve inkâra götürür. Klasik aile kurumu aşılamazsa aile, varolan haliyle sadece kadın açısından değil, tüm toplum açısından iktidara bağlanarak köleliğin ve düşkünlüğün yayılmasının aracı haline getirilir. Yeniden toplumsallaşma; ailenin demokratikleştirilmesi, iktidarın kullanım aracı olmaktan kurtarılmasıyla mümkündür.

b. Kürt toplumsal gerçekliğinde ailenin dışı kapalılığı, erkeğin bu alanı özelleştirmesi, devletle ilişkinin erkek üzerinden gelişmesi nedeniyle kadınlar, toplumsal değer ve kimlik temsiliyetini daha fazla koruma avantajına sahiptir. Kadının sistemle ilişkisinin sınırlı olması, asimilasyona maruz kalmasını engelleyen, özgürlük eğilimini ifadelendiren pozitif bir yön olmaktadır. Geleneksel kadınlık tüm toplumsal yapılarda olduğu gibi Kürt toplumunda da yıkıcı etkilere sahiptir; kölelik üretir, var oluşunu erkeğe hizmetin sınırlarında tanımladığından köleliği içselleştirir ve yaşatır. Buna rağmen, kadın kişiliğinde sisteme tam bulaşmamış yönler, doğal toplum kadınlığının özünü taşıyan küçük hücreler olarak varlığını sürdürür. Bu pozitif bir zemin olmakla birlikte cinsiyetçiliğin şekillendirdiği kadınlığı ve aile normlarının kadında çok etkili olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Erkeğin karısı olmak, aile ideolojisinin geliştirdiği tek gelecek ütopyasıdır ve Kürt toplumsal gerçeğinde de çok barizdir.

Özgürlük mücadelesi ve Kürt kadın kimliği muazzam bir ilerleme sağlamasına rağmen kadın özgürlük değerlerinin daha etkili bir toplumsallığa dönüşmemesi, geleneksel kadınlığın henüz aşılammamasından kaynaklıdır. Sömürge toplumunun aile gerçeğinde kadın olmak, çok krizli bir kimlik sahibi olmak demektir. Çünkü kendini tanımlama sorunu ciddidir, aidiyet duygusu ve alanları aileyle sınırlıdır. Toplumsallığı güçsüzleştirilmiş aile ve kadın, devletin ve erkeğin saldırılarına açık haldedir. Bu nedenle aile ideolojisini çözümlmek için verili kadın ve erkek kimliğini önce tanımlamak ve aşmak gerekir. Kadın ve erkek kimliğinin, iktidardan ve cinsiyetçi rollerden arındırılarak yeniden oluşturulmasına dayanan cins mücadelesi, doğru bir stratejidir. Toplumsallaşmayan, toplumsal kimlikte somutlaşmayan hiçbir özgürlük değeri kalıcılaşmaz.

Marksizm ve Sistem-Karşıtı Hareketlerde Aileye Yaklaşım

Özgürlük, kadının, erkeğin ve toplumun var olma gerçeğiyle bağlantılı ve öncelikli bir konudur. Özgürlük sorunu nedir, ne değildir, sorularının cevabı stratejik özelliğindedir. Çünkü sorun nasıl tanımlanırsa çözüm arayışı da onun üzerinden şekillenir. Kadın özgürlük sorununu tanımlarken cins çelişkisinin ilk ve öncelikli olduğunu görmek, bunu toplumsal özgürlük sorunundan kopararak ele almamak gerekir. Yani özgürlük sorunu ne sadece kadının sorunudur ne de kadın üzerinde gelişen işgal ve tahakküm görülmeden, salt toplumsal bir sorun olarak ele alınabilir. Sorun toplumsaldır ama öncelikli halkası kadındır. Bu bakış açısı temelinde, özgürlük sorununun nasıl ele alındığına ilişkin bazı kuramsal yaklaşımların hanedan-aile yorumlarını da değerlendirmek gerekir. Marksizmin kadın özgürlük sorununu öncelikli görmeyen, ekonomik temelli-dar sınıf yaklaşımı, kuramsal olarak sonuç almamasının en temel nedenlerindendir. Salt işçi sınıfının kurtuluşuyla kadın özgürlük sorununun çözüleceğine inanmak, iktidarı çözememektir. İktidarın, erkek egemen karakterinin baskınlığını görememek; cinsiyetçiliği, ataerkil ideolojinin süreklileşmiş ve toplumsal politikaya dönüşmüş hali olarak değerlendirememekle ilgilidir. Kuşkusuz kadın özgürlük sorununa dair değerlendirmeler vardır ama kaynağı doğru tanımlanmamıştır.

Marx “Ailenin özgürlük düzeyi, toplumun özgürlük düzeyidir” der ama ailenin nasıl özgürleşeceği konusundaki cevabı çok geneldir. Çünkü özgürlük sorununda esas alınan, sınıfların gelişim tarihi ve buna dayalı eşitlik arayışıdır. Engels’in “devletin, ailenin, özel mülkiyetin kökeni” üzerine yaptığı değerlendirmeler çok önemlidir. Marksizmin özgürlük sorununun kaynağına bakış açısını yenileyebilir ve derinlik katabilirdi ama Marksist kuramın yorumu ve pratikleştirilmesinde bu derinlik ve yenilik yakalanamadı. Aile, mülkiyet ve devlet arasında bağ olduğu doğru bir tespittir

ama devletin el değıştirmesi bu konudaki sorunu çözmez. Devlet, iktidar örgütlenmesidir, aileyle ve mülkiyetle ilişkilidir. Nihayetinde bu yetmez bakışa dayalı gelişen devrimler süreci, özelde reel sosyalist deneyim, tam bir yıkılmayla karşı karşıya gelmiştir.

Reel sosyalizmin uygulamaları cinsiyetçidir. Aile-mülkiyet ilişkisi ve değerlendirmesi, ilk yıllarda kısmen yapılmakla birlikte “Aile yok ol” sloganı altında, ailenin tümünden ortadan kaldırılması ve komün evleri yaratma girişimleri, eksik tahlilin, yetmez pratik deneyimleri olarak sonuç alamamıştır. Zaten Stalin’in sert müdahalesiyle bu süreç aşılarak aile karşıtı söylemler, devrim karşıtı duruşlarla özdeş tutulmuştur. Bütün bu yaklaşım ve uygulamalar, ailenin var olan problemlili haliyle korunma altına alınmasına, devletin ve ataerkil ideolojinin sahiplenilmesine sebep olmuştur.

Kadın özgürlük sorununun öncelikli bir sorun olduğunu söylemek ama çözümü proletarya devletine dayandırmak; ataerkil ideolojiden kopmamak yani tekrar iktidarı örgütlemektir. Bu konuda düşünsel parçalılık ve kafa karışıklığı söz konusudur. Ailenin toplumun ilk temel örgütlenmesi olduğu, ataerkil ideolojinin yeniden şekillendirmesiyle iktidarı üreten, alt birim haline getirilmesi dikkate alınarak aile, daha köklü değerlendirilmelidir. Verili kadınlık-erkeklik çözümlenmeli, özgürlük sorunu bunu önceleyen, toplumsal çözüm perspektifine dayandırılmalıdır.

Feminizm kadın sorununu önceleyen bir bakış açısı, kuramı olması itibariyle önemlidir ama özgürlük sorunu salt kadınla sınırlar. Toplumsal bütünlüğü olmayan bir analiz, gerçekçi değildir. Feminist kuramdaki çok parçalılık, özgürlük sorunu yeterince tanımlayamamanın sonuçlarıyla karşı karşıyadır. Kendini yenileme düzeyini geliştiremezse mezhepleşme öne çıkar. Mezhepçilik, kaynağını aldığı akımı eleştirmeye odaklanır, esas çözülmesi gereken sorundan uzaklaşır. Feminist kuram açısından da bu belirtilebilir. Birçok isimlendirme altında gelişen feminist yorumlar, temel halkayı yakalayamamanın sonucu olarak açığa çıkmıştır. Sıkıntı, kadın özgürlük sorunu ve toplumsal özgürlük sorunu arasındaki ilişkinin yetersiz tanımı ve çözümüdür.

Özgürlük sorunu salt kadınla ele almak ve özgürlüğün toplumsallığını göremek, ataerkil ideolojinin iktidarla-devletle ilişkisini görememek anlamına gelir. Buradan hareketle feminist kuramın gerçekçi bir aile eleştirisi ve çözüm perspektifinin olduğunu belirtmek güçtür. Elbette erkeğe ve aileye yöneltilmiş eleştiri çoktur ama devlete yöneltilmiş eleştiri aynı düzeyde değildir. Nihayetinde aile kan bağları temelinde gelişen ilk örgütlenmedir ama ataerkil-devletçi ideolojinin işgali altındadır. Toplumsal örgütlenme nasıl gelişir, özgürlük sorunu nasıl çözümlenir? Kadın hakları sadece yaşam standardının, eşitlenmiş koşullara sahip olmanın sınırlarında ele alınabilir mi? İdeolojik yapı çözülmeden atılacak adımlar kalıcı olabilir mi?

Modernist yaşamı benimseyerek ataerkil ideolojiyle mücadele edilebilir mi?

Nasıl ki Bolşevik Devrimi'ni milyonların inancı, emeği ve tüm insanlığın umudu gerçekleştirdiği halde sistemin doğuşu özgürlük değil, devleti dünyaya getirdiyse; kadın özgürlüğünü isterken de benzer bir bakış açısıyla yaklaşmak aynı sona mahkûm edecektir. Bu nedenle bir yandan kadın özgürlüğüyle toplumsal özgürlüğün ilişkisini diğer yandan erkeğin, devletin ve mülkiyetin birbiriyle ilişkisini çözümlemek yani hem ideolojik hem yapısal bir çözüm geliştirmek gereklidir. Ailenin dağılmasını talep etmek, dayandığı ideolojik kimliği ve toplumsal şekillenmeyi dağıtmaz. Aile, toplumsal cinsiyetçilikle bütünleştirilmiş bir ideolojidir ve bir mekanizmayı dağıtmak bu gerçeği değiştirmez. Kadın özgürlüğü için erkeklik ideolojisinin kadında ve erkekte yol açtığı sonuçları aşmak; aileyi özgürleştirmek için devleti aşmak gerekir. Aile konusunun feminist kuramca daha ciddi gündeme alınmasına ve alternatif bakışın somutlaşmasına ihtiyaç vardır.

Kuramsal olarak anarşizmin iktidar-devlet çözümlemesi ve bunu aileyle ilişkilendirmesi, doğru bir eleştiridir. Ancak anarşizmin giderek bireysel özgürlük perspektifine yönelmesi ve toplumsal özgürlük sorunundan uzaklaşması, liberalizmden etkilenmesiyle bağlantılıdır. Devlet ve iktidarın reddi yerindedir ama hem alternatifte yetersizdir hem de ataerkil ideolojinin daha köklü bir eleştirisi gereklidir. Kuşkusuz aileyi mevcut haliyle iktidar üreten bir mekanizma olarak ele almak yanlış değildir ama

aile, ataerkil ideoloji tarafından işgal edilmiştir ve reddi değil,

iktidardan arındırılması gerekir. Toplumsal yapısallıklar, iktidara ait değildir, iktidarın işgali altındadır.

Devlet ve iktidarın reddi yerindedir ama hem alternatifte yetersizdir hem de ataerkil ideolojinin daha köklü bir eleştirisi gereklidir. Kuşkusuz aileyi mevcut haliyle iktidar üreten bir mekanizma olarak ele almak yanlış değildir ama aile, ataerkil ideoloji tarafından işgal edilmiştir ve reddi değil, iktidardan arındırılması gerekir. Toplumsal yapısallıklar, iktidara ait değildir, iktidarın işgali altındadır.

Günümüz itibarıyla bu kadar bireysel özgürlük perspektifine odaklanmak, kuramın ilk teorik çerçevesinden uzaklaşmayı da beraberinde getirmektedir. Burada kastedilen şey, kendisini yenilememesi gerektiği değildir; yenilik derinleşmeye bağlıdır, sorunu daha net görerek genişlemeyi gerektirir. Kuşkusuz toplumsal özgürlüğü değerlendiren önemli duruşlar da söz konusudur ama modernizme mahkûm olmuş bir değerlendirmenin yaşamsal değeri olmaz. Kadın konusunda anarşizmin radikal tutumu, iktidarı aşmak üzerinden gelişmelidir. Mekanizmayı dağıtmak, aynı zamanda çözmek değildir. Kadınlar ve erkekler mevcut modernist yaşamın bir parçası olarak ama hiçbir yasal sınır kabul etmeden bir

arada yaşasalar bile bu özgür bir ilişki olmaz. Böyle bir kadın özgür, bu birliktelik aile ideolojisinden kurtulmuş bir birliktelik olamaz. Toplum en büyük örgütlenmedir ve insanın yaşama ihtiyacının sonucu olarak gelişmiştir. Bu gerçeklik değişmemiştir. Buna rağmen örgütlenmeyi yok saymak, konu ne olursa olsun, yanlış maya yüzünden sütü heba etmek anlamına gelir. Anarşizm, devlet ve iktidar eleştirisiyle özgürlük sorununu çözmeye, Marksizmden daha fazla yakınlaşmıştır ama retleri yıkıma, örgütlenme ihtiyacını boşluğa salmak, çözüm üretemez.

Toplumsal Özgürlük ve Aile İlişkisi

Hanedan-aile eleştirisinin doğrultusunu daha güçlü belirlemek, yönümüzün neye dönük, çözümün ne olacağı konusunda, kısa bir özetleme yapmak gerekir. Toplumsal örgütlenmenin ilk gerçekleşme biçiminin klan etrafında olması, kan bağlarının etkinliği, ana-çocuk etrafında toplumsallığın gelişmesi doğal olandır. Bunu bir gerilik, kendi başına iktidarın gelişimine sebep olarak değerlendirmek yanlış olur. İnsan toplumsal bir varlıktır, haliyle toplum olabilmenin örgütlülüğü ve koşullarını değerlendirmek gerekir. Nihayetinde tüm örgütlenme biçimlerine “dur” demek, form olarak reddetmek hiçbir pratik değer içermez.

Kadın sorununun çözümünde, ailenin temel yapı olarak ele alınması ilerletici olmaz. Kan bağları fetişleştirilir, özelleştirilirse toplumsallığa zarar verir ki ataerkil ideolojinin ailesi bu nitelikleri taşır. Bu özellikleri içermeyen aileye, toplumsal örgütlenmede yer vermek, onu doğal-ilk örgütlenme birimi olarak kabul etmek gerekir. Aile, devleti süreklileştirmenin aracına dönüştürüldüğünden köklü bir mücadeleyi ve ayrıştırmayı gerektirir. Konu ne çözüm içermeyen basit retlerle ne de aile etrafında gerçekleşen tüm bu iktidar biçimlerini ve sistem ilişkilerini hafife alarak ele alınabilir. Neyin sahiplenilip neyin reddedilmesi gerektiği net olmazsa, iktidar her zaman karşıtını kendisine benzeştirebilir. 5000 yıllık erkek egemenlikli-devletçi uygarlık tarihi bu konuda derslerle doludur. Bu nedenle hem amaçta net olmak hem de retlerle mücadele etmek gerekir.

Demokratik uygarlık paradigması, toplumsal özgürlük sorunlarının kadın özgürlüğüne dayanarak çözümleneceği gerçeğini esas alır. Aslolan, insanın insanla, kadının erkekle, insanın doğayla ilişkisinin çözümlenmesidir. Bu çerçevede köklü bir iktidar ve ataerkil ideoloji reddi vardır. Devletin, sınıfın, iktidarın çözümlenmesi için, ailenin çözümlenmesi ve iktidarın, ataerkil ideolojinin işgalinden kurtulması gerekir. Bunun için, verili kadın ve erkek kimliğinin reddi ve bununla mücadele zorunludur. Kuşkusuz bunlar birkaç ayda giderilebilecek sorunlar değildir, köklü bir zihniyet devrimi, yeniden bir sosyal düzenleniş, toplumsallaşma gerektirir. Salt evrimsel gelişmeye havale edilecek bir konu da değildir.

Kadın devrimi ilk ve öncü devrim sıfatıyla doğru bir kavramlaştırmadır. Özü toplumsal cinsiyetçiliğin aşılması, kadın ve erkek kimliğinin iktidarcı ideolojinin rollerinden arındırılmasına dayanır. Ailenin demokratikleştirilmesini, devletin etkisizleştirilmesi, geriletilmesi ve devlete ihtiyacın ortadan kaldırılması temelinde; kömünal örgütlenmeyle sistemleştirilmesine bağlar. İdeolojik, toplumsal ve siyasal mücadeleyle iç içe gelişen sosyal bir devrimi içerir. Sosyal devrim kaynağını özgürlükçü ideolojiden alır. Bu bağlamda Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği iç içe devrim kuramı, sorunların aşılmasına zemin sunan bir kuramdır. Devletçi ideoloji ve yapılaşmalarla mücadele ve ataerkil ideolojinin-devletçi kullaşmanın üretildiği toplumsal gerçeği dönüştürme içiçedir. Cins mücadelesi temelinde, sistem içileşmenin tüm yollarını ortadan kaldırarak özgürlüğü insanda somutlaştırmak ve toplumsallaştırmak bu devrimin kapsamındadır. Sistem oluşturmak, tek başına, eksik bir hali ve uzun vadede sonuçsuzluğu getirdiği gibi kadın özgürlük sorununu salt sosyal sınırlarda ele almak da aynı düzeyde sonuçsuzluğu getirir. Reel sosyalizmin belirttiğinin aksine cinslerin özgürlük sorunu, devrim sonuna ertelenemez. Bir düşünce insana mal olduğu sürece toplumsallaşır, toplumsallaştığı sürece ihtiyaca dönüşür ve gerçekleşir. Bu süreç çocuktan kadına, erkeğe yoğun eğitim çalışmalarıyla zihniyet oluşturmayı ve radikal bir mücadeleyi gerektirir. Aile bu mücadelede, dönüştürülmesi, kadında ve erkekte gelişen özgürlük düzeyiyle özgürleştirilmesi ve çocuk gelişiminin bu bakış açısıyla şekillendirilmesi gereken bir örgütlülük olarak ele alınmalıdır.

3. Dünya Savaşı, uygarlık krizinin aşılmasına dair yoğunlaşmış bir çatışmayı ifade ederken, bu savaşın taraflarını, iktidar cephesinin kendi içinde sürdürdüğü rekabet olarak tanımlamak gerçekçi olmaz. Yaşanan uygarlık krizinin kaynağı, tıkanan erkek egemenlikçi-devletçi ideoloji, bu ideolojinin yapısallaşması ve toplumsal düzeni bu paradigma krizi ile sürdürmenin artık imkânsız hale gelmesidir. Alternatifi, “Demokratik Uygarlık” paradigmasıdır. Kadın özgürlük mücadelesi, demokratik uygarlık paradigmasına dayalı bir mücadeledir. Bu nedenle kadın özgürlük cephesini 3. Dünya Savaşı içerisinde bir taraf olarak görmek gerekir. Kırk yıldır yürütülen özgürlük mücadelesi, bölgede kadın özgürlük sorununu görünür kılmış ve çözüm yolunu göstermiştir. Ortadoğu’da tıkanmanın nedeni olan ataerkil ideolojinin, aşılması ve çözümün geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Bu kritik eşikte, kadın özgürlük mücadelesi ve devriminin mutlaka sosyal devrimle siyasal mücadeleyi iç içe geçirmesi ve ilerlemenin buna dayalı gelişmesi gerekir. Özgürlüğü salt siyasal kazanımlarla ele almak, cins mücadelesini haklar tanımının dar hukuksal sınırlarında yürütmek, toplumsallaştıramamak bir tehlike olabilir. Kadın özgürlük mücadelesi yaşamsal alanda iktidarın işgaline, yönlendirmesine açık hale gelir ve sistem içileşme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Nasıl ki kadın özgürlüğünü, elit, toplumsal sorunların dışında ele alan, kopuk teori ve mücadele duruşları

yanlıssa, toplumsal dönüşümü yeterince sağlayamamış büyük kalkışlar da yeterince sonuç alamaz. Kişilik dönüşümünü, ataerkil ideolojiden kurtulmayı önceleyen bir mücadele çizgisi, tüm ayakların paralel olarak gelişimiyle sağlanabilir. Meydanda özgürlük isteyen, evde de yaşamı değişmelidir. En önemlisi de modernitenin yaşam anlayışına karşı tavır ve retler geliştirilmeli ki iktidarın işgali sonlandırılabilin.

Özgürlük ihtiyacı çok barizdir ve harekete geçiricidir. Bu ihtiyacın nasıl karşılanabileceğini netleştirmek, harekete yön vermeyi beraberinde getirir. Cinsiyetçilikten arınmış bir dünya, iktidarın tüm yapısallıklarından da arınmayı ve reddi gerektirir. Gerçek anlamda özgürlük, tüm bu alanlarda komple bir katılım ve mücadeleyle mümkün kılınabilir. Kısa erimli mücadelelerin ve rötuşlamaların kalıcı etkiler oluşturacağını sanmak ve bunun merkezine, hemen özgür ilişki tanımını yerleştirmeye çalışmak yanlıştır. Cins mücadelesini, uygarlığın iktidarcı, köleleştirici zihniyetinden, yaşam tarzından, toplumsal normlarından kurtulmaya dayanan “sonsuz boşanma” teorisine ve stratejisine dayandırmak gerekir. Ailenin dönüşümü ancak buna dayalı bir mücadeleyle gerçekleşebilir. Ahlaki ve politik değer kazanmış, insan olma saygınlığıyla birbiriyle ilişkilenen kadın ve erkek, farklılıkların birliği temelinde özgürlüğü ve eşitliği tanımlayabilir, yaşayabilir. Özgür eşyaşam, özgürlüğün, kadın ve erkek kimliğinde, toplumunda, sistem örgütlenmesinde, anlamında ve özünde somutlaşmasının bütünlüklü hali olarak değerlendirilebilir. Aile, ancak bu gerçekliğe ulaşma düzeyiyle kabul edilebilir, özgür eş yaşamın anlamında ve bütünlüğünde bir örgütlenme olabilir. Özgürlük var olmanın anlamıdır, buna yönelmiş yaşam ve mücadele ancak tüm kadınlar adına, insanlar adına geleceğin yaratım gücüne dönüşebilir.

Üreme, Demografik Politikalar ve Kadınların Tutumu

Elif Kaya

Yaşam, her zaman başka bedenlere, başka biçimlere bürünerek süreklileşme eğiliminde. Bu eğilim, aklın hükmettiği sınırların ötesinde olup, canlıların varolma, kalıcılığa, zamanın ve koşulların yıkıcı etkileri karşısında kendini koruma, geleceğe taşıma içgüdüsü olarak açığa çıkar. Bu tüm canlılarda görülen evrensel bir ilke düzeyindedir. Her canlı kalıcılığa ister. Kendinde, bitebilen deneyimleri-tecrübeleri geleceğe aktarma dürtüsüyle hareket eder. Nesilden nesile devraldığı evrenin ve türünün gelişim bilgisini geleceğe aktararak, ölümün yok edici etkisini belki de böyle aşmak ister. Evrenin sonsuzlaşma arayışı ve çabasına her canlı kendi cephesinden böyle bir süreklilik kazandırmak istiyor olsa gerek... Kendini çoğaltarak, deneyimlerini yeni bedenlere, nesillere aktararak ölümün yok edici etkisiyle baş etmek ister gibidir. Tarihsel süreç boyunca hem korkulan hem de her daim merak edilip, sırrına ulaşılmak istenen ölüm olgusuna karşı bu bir varoluş ve süreklileşme biçimi olsa gerek.

Bu denli felsefik ve yaşamın özüyle doğrudan bağlantılı olan üreme-çoğalma refleksi, insan topluluğunda çok başka biçimlere bürünmekte ve egemenin elinde yıkıcı bir iktidar aracına dönüşebilmektedir. Sayı konusu olan demografyanın pek çok boyutuyla ele alınıp, tartışılacağına inanıyorum. Bu nedenle bu yazıda daha çok ezilen halkların- kesimlerin, özelde kadınların, egemenlerin geliştirdiği demografya politikalarına karşı üremeyi bir direniş ve mücadele alanı olarak gören yaklaşımlarını kimi deneyimler ışığında ele almaya çalışacağım.

Yaşanan deneyimlerden görüyoruz ki ataerkil- kapitalist sistemin demografya politikaları karşısında başta kadınlar olmak üzere, ezilen kesimler kolayca boyun eğmemiş, dayatılan politikaları kabul etmemişler. Nüfus üzerinden geliştirilen sömürü ve

soykırım politikalarına karşı farklı biçimlerde eylemler ortaya koymuşlardır. Ezilenler kimi kez sessizce, sabır ve inatla mücadele etmiş, gücünün yettiği oranda kendi lehine politikalar geliştirmişlerdir. Kadınlar kimi kez soykırım politikalarına karşı çoğalarak, kimi kez sömürüye karşı doğurmama grevi yaparak, kimi kez soy sürdürme ve soy bozumuna karşı başkaldırarak, tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Peki, üremek ya da üremeye karşı durmak bir direniş yöntemi mi? Üremenin, ezel ve ebed arasında bağ kurma ve yaşamın sürekliliğini sağlama amacı olduğu bilinir. Fakat nasıl bir üreme, nasıl bir çoğalma da bir o kadar önemle irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Niceliğin nitelikle bağlantısı ve bunun optimal dengesi sağlanmadan üremeyi ele almak mümkün mü? Niteliksiz bir nicelik hangi farklı sorunlarla bizi karşı karşıya bırakır?

Bu bağlamda yazımızda soykırım politikalarıyla karşı karşıya olan halkların- toplumsal kesimlerin varlık sorununu gidermenin yol-yöntemleri neler olabilir konusunu irdelemeye çalışacağız. Uygulanan tüm bu politikaların merkezinde ve aynı zamanda geliştirilen karşı direnişte öncü olan kadınlardır. Bu nedenle yazımızın ana ekseninde kadınların bu uygulamalar karşısında geliştirdiği politikalara yer vereceğiz. Kadın bedeni üzerinde geliştirilen bu politikalarda kadının sözü, kararı ve eylemi hangi düzeyde? konularına göz atacağız.

Giriş

Konuya başlamadan belirtmek gerekir ki insan diğer tüm canlılar gibi binlerce yıl üremeyi doğal dengesi içinde sürdürmüş, üreme yaşamın devamı ve sürekliliği açısından ancak bir anlam ifade etmiştir. Nüfusun bir güç ve iktidar alanı olduğu fikri hanedanlık kültürü ile kısmen gelişse de zirvesini kapitalist modernite sürecinde yaşamıştır. Bu dönemde demografya alanı başka bir ifadeyle nüfus konusu giderek iktidarın politika geliştirdiği bir sömürü ve hükmetme zeminine dönüştürülmüştür. İktidar sahipleri kimi kez kendisine asker, köle, ucuz işgücü elde etmenin bir yolu olarak üreme politikalarını teşvik etmiş, kimi kez egemenliklerine yönelik tehlike olarak görülen halkların- kesimlerin çoğalmasını sınırlamak amacıyla önleyici politikalara başvurmuştur. Nüfus kimi kez bir güç kaynağı ve iktidar alanı olarak görülmüş kimi kez egemenlik alanına yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Nüfusun artması ya da çoğalması iktidarın ihtiyaç duyduğu iş gücü, asker sayısı veya kendine karşı bir tehlike olarak görüp görmemeye göre belirlenmiştir. Bu bağlamda uygulamada tek politika ile sınırlı kalınmamış, bazen bir birine zıt çoklu politikalar da iç içe uygulanmış, bazen dönemsel çıkarlara göre bunlardan biri esas alınmıştır. Doğum kimi kez kutsanan, teşvik edilen kimi kez geri kalmışlığın, cehaletin bir göstergesi olarak görülüp, itibarsızlaştırılmıştır. Üremenin felsefik ve varoluşsal anlamı yerine, araç-sallaşan, egemenin çıkarları temelinde değeri belirlenen bir düzeyde ele alınmıştır.

Köleleştirmeye Karşı “Doğurmama Grevi”

Bunun en bariz örneğine Amerikan kıtasının sömürgeleştirilmesi döneminde tanık oluyoruz. Amerikan kıtasında daha yüz elli yıl öncesine kadar kölelik resmi olarak kabul edilen bir durum olup, nüfusun neredeyse yarısını köleler oluşturuyordu.¹

Amerikan kıtasının keşfiyle birlikte henüz ekime açılmamış, alabildiğine geniş topraklarda çiftlikler kurmak ve üretim için ihtiyaç duyulan insan gücü, büyük oranda Afrika’da hala doğal toplum formunda yaşayan siyahi insanların avlanarak köleleştirilmesi ve getirilip bu alanlarda zorla çalıştırılmasıyla gerçekleştirildi. Amerika kıtasının sömürgeleştirilmesi, büyük üretim alanlarına dönüştürülmesi, büyük oranda insansızlaştırılan Afrika kıtasından taşınan siyahi insanların emeği üzerinden sağlandı. Avcılık kültürü belki de en büyük maharetini burada sergiledi. Afrika ormanlarında klanlar, kabileler tarzında yaşayan bu insanları, kurulan tuzaklarla avlayıp, Amerika kıtasına götürüp satmak masrafı az, kârı çok bir iş haline geldi. Toprak sahipleri açısından köle satın almak sömürgeciliğin ilk dönemlerinde ucuza mal oluyordu. Bu nedenle kölelerin evlenmesi, aile kurması, çocuk doğurması meşakkatli işlerdi, çok tasvip edilen ve teşvik edilen bir durum değildi. Köle efendisi için ömrünün sonuna kadar çalışıp, hizmet etmekle yetinmeliydi. Çocuk doğurmak, büyütmek zaman alan masraflı bir işti. Bir çocuk doğuran köle en az 16 ay çalışmanın dışında ya da yarı zamanlı çalışmak durumunda kalırdı ve bu süre boyunca biraz daha özel beslenmek durumundaydı. Bu ise toprak sahibi için masraf ve zarar demektir.

İlk başlarda küçük ya da orta ölçekli işletmelerde kölelerin üremesi belli bir yere kadar normal koşullarda gerçekleşiyorken, büyük plantasyonların üretime açıldığı dönemlerde ise kölelerin çocuk doğurmaları açıkça engellendi. 1760'larda başlayıp aşağı yukarı 1800'e kadar süren bu dönemde, köle kadınların çocuk doğurması ve aile kurması aktif bir şekilde engellendi.² Bu nedenle Afrika kıtasından ucuz kölelerin geldiği dönemlerde kölelerin evlenmeleri ve çocuk doğurmaları normal karşılanmaz, yadırganarak caydırıcı olunmaya çalışılırdı. Karayipler’de köle kadınların uzun yıllar boyunca evlenmesine ya da çocuk sahibi olmasına izin verilmedi. Köle ithali, köle emeğinin yeniden üretilmesinin masrafını karşılamaktan daha ucuza mal oluyordu.”³ Ancak 18. yy ile birlikte Afrika kıtasının da sömürgeleştirilmeye başlanması

¹ ABD de 19 Haziran 1862’de kölelik yasaklandı. Ancak güneydeki eyaletler bu yasağı reddettiği için Kuzey ve Güney arasında iç savaşa yol açtı. 1865’te kuzeyin savaşı kazanmasından sonra yapılan yeni anayasa ile ABD’de de kölelik tümden kaldırıldı. Ancak yasal olarak yapılan bu değişime rağmen siyahlara yönelik ayrımcılık uzun yıllar devam etti. Halen bu ayrımcılığın derin yansımalarını toplumsal yaşamda görmek mümkündür

² Maria Mies, *Ataerki ve Birikim*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012

³ Maria Mies, a.g.e.

ve burada bulunan siyahilerin Amerikan kıtası yerine kendi yerelinde çalıştırılması-
nın sermaye sahipleri için çok daha kârlı olmaya başladığı bir dönemde Amerika kı-
tası ihtiyaç duyduğu insan emeğini karşılamak için kölelerin çocuk yapmasını teşvik
etmeye başladı. Bunun için kiliseyi devreye koyarak evlilik kurumu yüceltmeye,
çocuk doğurmayı ilahi bir görev ve sorumluluk olarak gösterilmeye çalışıldı. Ancak
yıllarca serbest yaşamış, bir birine mahkûm ilişkiler içine girmemiş siyahi kadın ve
erkekler için evlilik kurumu garipsenen bir durum olup, kolay benimsendi ve böyle
bir ilişkiye kendilerini mahkûm etmeye hiç de gönüllü olmadılar. “Uzun kölelik yıl-
ları boyunca köle kadınlar, annelik karşıtı tutumu kölelik sistemine direnişin bir bi-
çimi olarak içselleştirmişlerdi; neredeyse 19. yüzyılın ortalarına kadar bir tür
doğurmama grevi sürdürdüler. Hamile kaldıkları zaman düşük yapmak için çöp kul-
landılar ya da çocukları doğduktan sonra *“kaderleri efendisinin zenginleşmesi için bütün
hayat boyunca ter dökmekten ibaret olacak köle çocuklar doğurmaktan duydukları hoşnutsuz-
luktan dolayı, çoğu ölüme terk edildi”*⁴

Bu durum ezilenin egemenler tarafından kendisine dayatılan politikalara karşı bir
başkaldırı ve isyan biçimidir. Köle kadınlar çocuklarının kendisiyle aynı kaderi pay-
laşmaması için doğurmamayı, köle sistemine yeni köleler eklememeyi bir direniş tu-
tumu olarak esas almışlardır. Köle kadınların bu tutumu oldukça etkili sonuçlara yol
açar. Öyle ki Karayipler de kadınların doğurmama grevi ihtiyaç duyulan işgücü ih-
tiyacını o kadar derinleştirir ki Küba’da köle kadınların doğurması için “damızlık çift-
likler”⁵ kurulur. Köle kadınlar her bakımdan ‘efendiye’ ait bir nesne konumdayken
bile üreme yeteneği ve bedenleri üzerinden geliştirilen politikalara karşı direnmeyi
esas almış, doğurmamayı bir eylem biçimi olarak geliştirmişlerdir. Doğan çocukla-
rın kendi kaderlerini paylaşmamaları için doğurmama ya da doğan çocuğu ölüme terk
etme gibi yöntemlerle bir karşı duruş içinde olmuşlardır. Günümüzde kadınları ku-
luçka makinası olarak gören ve üstelik kadında buna rıza üretmeye çalışan ataerkil-
kapitalist politikalarla karşılaştırıldığında bu direnişin önemi ve kadının bedeni
üzerinde söz sahibi olmasının gereği daha iyi açığa çıkmaktadır.

Kırım Politikaları Karşısında Yaşamsal Tutum

Nüfus, egemenler açısından güç ve sömürü kaynağı olarak ele alınırken kimi du-
rumlarda iktidar sahipleri hükmedemedikleri alanlarda nüfusun çoğalmasını kendi
varlıklarına yönelik bir tehdit olarak ele alır. Çünkü nüfus güçtür. Güç, iyi yönetile-
mediğinde ya da sınırlandırılmadığında iktidar açısından her zaman bir risk ve

⁴ Maria Mies, a.g.e.

⁵ Maria Mies, a.g.e.

tehlike ifade eder. İktidarlar, varlığına yönelik bu tehdit potansiyelini etkisizleştirmek ya da kontrol altına alabilecek düzeye getirmenin yollarını ararlar. Bu amaçla fiziki ve kültürel soykırım politikaları da dahil nüfus kontrol yöntemlerine tarihin her aşamasında başvurulduğunu tarihi okumalardan biliyoruz. Tarihte nüfusu denetim altında tutma ve kontrol etmenin en yaygın yolu soykırım, soybozum ve asimilasyon yöntemleridir. Soykırım varlığı fiziki olarak ortadan kaldırmayı hedeflerken, soybozum tecavüzü ve asimilasyonu bir yöntem olarak kullanıp, soy zincirini bozuma uğratmayı hedefler. Ermeniler, Yahudiler, Kürtler, Filistinliler en son Bosnalılar, Ezidiler gibi pek çok halk soykırım ve soybozum politikalarına maruz kalmışlardır. Bu politikalar karşısında geliştirilen tutumlar farklılık içerse de özünde varlığını koruyup, savunmak ortak yaşamsal bir refleks tarzında açığa çıkmaktadır. Ancak bunu yansıtmaya ve yaşamsallaştırma biçiminde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklı iki şekilde açığa çıkabilmektedir. Bunlardan biri niteliksel çoğalmayı önemseyen ve bu temelde kendini örgütleyip, niteliği öne çıkaran bir yaklaşım olurken, diğeri ise sayısal çoğalmayı bir direniş biçimine dönüştüren tutumdur.

Yok Edilmeye Karşı Üreyerek Var Olma

Yok edilmeye karşı karşıya olan halklarda üreyerek ve çoğalarak ölüme meydan okumak yaygın bir tutum olarak açığa çıkmaktadır. Savaşın, yıkımın yaygın olduğu ve ölümlün yaşamdan daha fazla yaşandığı durumlarda ilkel ve dürtüsel bir refleks olarak üremek baskın bir tutum olarak öne çıkıyor. Bazen dürtüsel ve güdüsel bir hareket, bazen bilinçli planlanan ve organize edilen bir tutum tarzında yansımasını buluyor.

Yok edilmeye karşı karşıya olan halklarda üreyerek ve çoğalarak ölüme meydan okumak yaygın bir tutum olarak açığa çıkmaktadır. Savaşın, yıkımın yaygın olduğu ve ölümlün yaşamdan daha fazla yaşandığı durumlarda ilkel ve dürtüsel bir refleks olarak üremek baskın bir tutum olarak öne çıkıyor. Bazen dürtüsel ve güdüsel bir hareket, bazen bilinçli planlanan ve organize edilen bir tutum tarzında yansımasını buluyor.

Savaşın ve geleneksel kültürün kıskacında yaşamın devamı ve sürekliliğini sağlamak için egemene karşı bir meydan okuma biçimi olarak kadınlar çocuk doğurmaya, çocuk yapmanın farklı yol ve yöntemlerine başvurmaktadır. Bu son duruma ilişkin en somut örnek Filistin’de “Sperm kaçırma yoluyla dölenme”dir. Filistin halkı yıllardır savaşın içinde yaşayan, yaşamını savaş içinde örgütleyen ve bu savaşta ağır bedeller ödeyen bir halk. Eşit olmayan koşullarda yürütülen bir savaşta, varlık mücadelesini her boyutta verirken çoğalmayı da bir direniş biçimi olarak tanımlarlar.

Ölüm, tutuklanma, ömür boyu hapse mahkûm olmanın olağan ve yaygın hale geldiği savaş koşullarında yaşamı sürdürmek, devamından yana çaba içine girmek özel bir yoğunlaşma ve emek gerektirmektedir. Bu konuda en çok etkilenen ve geleneksel kültürün baskısına maruz kalanlar kadınlardır. “Sati Geleneği”⁶ Ortadoğu kültüründe çok yaygın yaşanan ve farklı biçimlerde yansımaları bulan bir durumdur. Şehit eşi, tutuklu eşi sıfatı alan kadın, toplumsal yapının çizdiği sınırlar içinde seyreten, beklentilere yanıt olmayla yaşamını geçiren konumdadır. İstem ve arzuları olan, bunları gerçekleştirmek için çaba sahibi olan bir özne olma hakkı elinden alınarak, durağan ve politik özne olan erkeğin geride bıraktığı bir nesne- emanet konumuyla ele alınır. Kadının yaşamı bir anlamda evlendiği kişinin kaderine bağlıdır. Eşi ‘şehit’ olan kadın çevrenin gözetiminde başka kimseyle ilişkililenmeden çocuklarıyla birlikte yaşamak, eşi cezaevinden çıkıncaya kadar onu beklemek ve geride kalan işleri yürütmek durumundadır. Hiç kuşku yok ki bu bekleme ve beli sınırlar içinde yaşama mahkûm olma hali kadınla sınırlıdır. Savaşta yaygın olarak kadınların yer aldığı, ölümlerin ve tutuklanmaların yaşandığı günümüzde dahi bu kural sadece kadınlar için geçerli olmaya devam ediyor. Yani bunun özgürlük mücadelesi ve değerlerinin yüceltilmesiyle değil, ataerkil kültürün kutsallık kılıfına büründürülmesiyle doğrudan bağlı vardır. Ortadoğu toplumlarının tümünde bu durum halen yaygın bir gelenek olma özelliğindedir.

Filistinli kadınlar hem soykırımla karşı karşıya olma hem de sati geleneğinin kadını mahkûm eden yaklaşımı karşısında farklı bir tutum sergilerler. Dünyada benzerine pek rastlanmayan “sperm kaçırma eylemi”ni bir direniş biçimi olarak tanımlıyorlar. Feodal kültürün güçlü olduğu toplumsal zeminde kadınların mağduriyetini azaltmak amacıyla böyle bir yönetime gittiklerini belirten Myassar Atyani, “*Dünyadaki herkes gibi bizlerde yaşamayı seviyoruz. Çocuklarımız olsun istiyoruz. Evlenmek istiyoruz. Yaşamlarımız devam etsin istiyoruz... Bu konuda tutuklular başarıya ulaştı. Siyonistlere karşı sperm kaçakçılığı alanında mücadeleyi kazandılar.*” diyerek bunu bir direniş ve sonuç alınmış olmasını başarı olarak niteliyor. “*Tutsak erkeklerle evli olan kadınların dışarıda çocuk sahibi olmalarını mümkün kılan yöntem sayesinde 78 çocuk dünyaya geldi. Müebbet alan ve hapisanede tutulan erkeklerle evli olan kadınlar şimdi dışarıda çocuk sahibi. Ben Myassar olarak bu alanda çalışıyorum. Çünkü bu tutsak erkeklerin problemi değil, kadınların ihtiyacı.*”⁷

Kadınlara bu hakkın tanınması gerektiğini, çünkü İslam hukukuna göre erkeğin isterse dört kadınla evlenebileceğini, üreme yeteneğini daha uzun süre devam ettirdiğini ve

⁶ Ortodoks Hindu inancının en acı ritüellerinden birisidir Sati geleneği, kocası ölen kadının, kocasının yakılma töreninde kendisini de ateşe atarak yaşamına son vermesidir.

⁷ Atyani’nin bu demeci A. Wolf Enstitüsüne verdiği bir seminerden alınmıştır.

dışarı çıktığında çocuk sahibi olabileceğini belirten Myassar, bunu kadından yana bir hak elde etme arayışı olduğunu belirtiyor. Kadınların istem ve öncülüğünde gelişen bu durum aynı zamanda toplumsal yapıya onaylatılan, din adamlarından fetvası alınan ve bir direniş-eylem biçimi olarak kabul edilen bir durumdur. İlk kez 2002 yılında gündeme gelen tutuklu eşten sperm kaçırılarak döllenme yöntemine tepkiler gelişse de bir süre sonra tutuklular arasında kabul edilen ve topluma benimsetilen bir yöntem olur. Tutukluların ve eşlerinin bunu kabul etmeleri ve istemeleri yetmez, din alimlerinin görüşü ve onayı da alınır ve bunun caiz olduğuna dair fetvalar yayınlanır.⁸ Eşi uzun süredir cezaevinde olan bir kadının hamile kalmasına dönük toplumsal yapıdan farklı yorumların, gayri meşru olduğuna dair söylemlerin gelişmemesi için çevrede “sperm kaçırma” yoluyla çocuk sahibi olunacağına dair bilgilendirmeler yapılır. Muhafazakâr toplum yapısı içinde bir anlamda kamuoyunun onayı alınır. Herkesin bilgisi ve onayı ile gerçekleşen bu durum neslini sürdürmek, çoğalmak ve İsrail devletinin kırım politikaları karşısında bir direniş ve başarı olarak nitelendirilir.

İsrail devletinin bu durum karşısında gösterdiği güvenlikçi politikalar da bunun bir eylem olma niteliğini doğrular gibi. Sperm kaçırma yoluyla doğum yapan kişilere cezalar vermekte, kendi denetiminde, izin ve onayı olmadan böylesi bir girişimi suç olarak nitelendirmektedir. Bir yandan geliştirdiği güvenlik politikalarıyla böylesi bir şeyin gelişme imkânı olmadığını belirtirken diğer yandan “sperm kaçırma” yoluyla çocuk doğuran kişilere cezalar vermekte.⁹

Kırım Politikalarına Karşı Niceliksel Artış

Savaşın, soykırımın yaşandığı yerlerde en fazla göze çarpan durum doğum oranlarında yaşanan artıştır. Ölümün sıradanlaştığı bir ortamda çoğalarak varlığı savunma ve sürdürme yaşamsal bir refleks olarak açığa çıkmakta. İktidarlar sayısal büyümeyi tehlike olarak görüp, devlet buna yönelik politikalar geliştirdikçe, sayısal büyümeyi önemseme daha fazla gelişebilmektedir. Ancak ilkel bir savunma biçimi olan sayısal olarak çoğalma yaşamı savunmaya ve sürdürmeye yetmediği gibi, kadın bedeni üzerinden sömürünün derinleşmesi ve insanca olmayan koşullarda yaşamaya mahkum edilmesiyle daha fazla sonuçlanmaktadır. Sayısal çoğalma niteliksel olarak gelişmeyi sağlayamayan, örgütlenme düzeyi zayıf, bilimde, felsefede gelişme kat etmeyen halklarda bir savunma refleksi olarak daha fazla öne çıkabilmekte. Aşiret formunun

⁸ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/filistinli-esire-sperm-cezasi>

⁹ “İsrail’in güneyindeki Bir Seba Mahkemesi, Abdülkerim Rimavi isimli Filistinli bir tutukluya cezaevi dışına sperm kaçırdığı için 5000 Şekel (1500 Dolar) para ve ailesiyle 2 ay görüşmeme cezası verdi.” <http://www.aljazeera.com.tr/haber/filistinli-esire-sperm-cezasi>

bir yansıması olarak sayısal çoğunluğu bir savunma mekanizması olarak görmek halen yaygın görülün bir durumdur. Savaşların ve göçün yoğun yaşandığı, aşiret formu örgütlenmenin etkisinin fazla olduğu yerlerde sayısal çoğalmada belirgin bir artış gözlemlenir.

Sürekli soykırım politikası altında yaşayan ve niceliksel artışı bir savunma mekanizması olarak geliştiren halklardan biri de Kürt halkıdır. Varlığına yönelik tehditleri niteliksel gelişmeyle aşma gücü gösteremediğinde ve örgütlülüğün zayıf olduğu dönemlerde niceliksel artış ilkel bir savunma refleksi olarak çıkmaktadır. Bu refleksin canlı olmasında devletin geliştirdiği kırım politikaları ve Kürtlerin sayısal çoğunluğunu tehlike olarak gören yaklaşımı da önemli rol oynamıştır. Devlet uzun yıllar boyunca Kürt halkının nüfusunu temel bir sorun olarak ele almış, sayıyı sınırlandırmak ve etkisizleştirmek için karşı politikalar geliştirmiştir. “1930’lu yıllarda, ‘Kürt nüfus artış hızı’ bir ‘derin devlet’ sorunu olarak kodlanır ve daha çok ‘derin devlet söyleminin’ bir parçası iken, 1960’lı yıllarda Türkiye’nin doğum kontrol politikasını resmî olarak hayata geçirmesiyle birlikte ‘görünür devlet söylemi’nin bir parçası haline gelecektir. Kürt sorunu artık sadece devletin bir sorunu olmaktan çıkıp Türklerin de yüzleşmek zorunda kaldıkları bir sorunu haline geldiği 1990’lı yıllarda, Kürt nüfus artışı Milli Güvenlik Kurulu’nun da gündemine gelecektir.¹⁰ Kürtlerin sayısal olarak artış hızının tehdit olarak ele alınması bu konuda devletin her tür operasyonu yapmasına meşruluk kazandırır. Bu nedenle Kürdistan’da yıllarca yaygın doğum kontrol yöntemleri, kısırlaştırma, kadınların onayı alınmadan tüplerinin bağlanması gibi pek çok yöntem denendi. Yapılan tüm bu uygulamalara rağmen Kürtlerde nüfus kontrol yöntemlerinden etkili sonuç alınmadı, kadınlar çoğunlukla bu yöntemlerle alay edip, gülüp geçti.

Çok sayıda doğum en fazla kadının yaşamını olumsuz etkilemektedir. Her doğum kadının ömründen bir parça eksildir. Buna rağmen kadınların doğum kontrol yöntemlerine fazla itibar etmemelerinin altında yatan en önemli etken devlet eliyle geliştirilen her tür uygulamaya güven duymamaları ve varlıklarına yöneltilmiş bir tehlike olarak algılamalarından kaynağını alır.

MGK değişik aralıklarla Kürtlerin nüfus artışını gündeme getirip, buna yönelik tedbirlerin alınması için bir dizi kararlar aldı. 1996 Kasım ayında yapılan MGK toplantısı¹¹ ve ardından 2005 yılında MGK Kürt nüfusunun hızlı artışını tekrar gündemine

¹⁰ Fuat Dündar, ‘Abidin Özman’ın ‘Siyah Raporu’, ‘Kürt Nüfusu Artışı Sorunu’, Toplumsal Tarih, sayı 226, Ekim 2012

¹¹ Bu toplantıda Kürtlerin nüfus artış oranının devletin bekası için tehlike oluşturduğunu, bu artış hızıyla gidilirse 2025 yılında Kürtlerin nüfusunun Türkiye nüfusunun yarısına erişeceği, bunun gerçekleşmemesi için önlemlerin alınması gerektiği ve bu önlemlerin neler olacağı tartışılıp, kararlaştırılır.

alır ve bunu tehlike olarak nitelendirip, konuya dikkat çeker. Bu toplantıda göç de bir iç tehdit olarak konulur. İç göçün entegrasyon sorununu çözmediğini ve Kürt kimliğini eritemediği ifade edilir.¹² Kamuoyunda yansımaları bulan bu tartışmalar ve geliştirilen nüfus kontrol yöntemleri karşısında Kürtlerde konuşulmayan, belki bir kararlaşılmaya bağlanmayan ama refleksel olarak ortaya çıkan inadına çoğalmak bir direniş yöntemi olarak görülür. Her gün yaşanan katliamların ardından kaldırılan cenazelerde analar, “*bir daba doğurur, biyyütür, mücadele edecek evlat yetiştiririm*” diye yemin eder. Bu durum somut şartların dayattığı koşullarda farklı bir direniş biçimi geliştirememenin bir yansımasıdır. Savaşın yıkıcı, yok edici etkisine karşı niteliksel anlamda bir varoluş şekli ortaya konulamadığında sayısal çoğalma varlığını korumanın bir yöntemi olarak öne çıkar.

Devleti nezdinde fobiye dönüşen, Kürtlerin sayısal artışı gerçek anlamda Kürt varlığını korumaya yeterli mi? Nitelikten yoksun bu çoğalma biçimi Kürt halkının toplumsal, kültürel, siyasal varlığını korumayı sağlar mı? Kürtler sadece Türkiye’de değil, dört ülke sınırı içinde konumlandıkları coğrafyada benzer sorunlarla karşı karşıyadırlar. Güney Kürdistan’da (Kuzey Irak) 1988 de başlatılan Enfal Harekâtı Kürt nüfusunu imha etmek, göç ettirmek ve sayılarını sınırlandırıp, etkisizleştirmek amaçlıydı. Suriye devletinin Kürtlere vatandaşlık vermemesi, muhacir statüsünde yıllarca tutması bu politikanın farklı bir versiyonunu oluşturur. Amaç ulus-devletin tekçi anlayışını hâkim hale getirmek ve farklı halkların ülke siyasetinde etkilerini sınırlandırmaktır. Bunun karşısında bir varoluş biçimi olarak sayısal çoğalma bu sorunu aşmak bir yana yeni sorunlara kapıyı aralayıp, sömürünün daha fazla katmerleşmesine yol açtı, açmaya devam ediyor.

*“Yaşamak için çoğalmak gerekli bir araçtır ama onu kavramaya asla yeterli değildir. Çoğalmak araçsaldır, amaçsal veya anlamsal değildir”.*¹³ Çoğalmanın çok fazla olduğu yerde anlam yitimi ve yaşam değerlerinden uzaklaşma belirgin olarak açığa çıkmaktadır. Sayısal çoğalma niteliksel büyüme imkânlarını sınırlandırmaktadır. Bir çocuğu eğitmek, bakımını yapmak, geleceğe hazırlamak için gerekli zamanı on çocuğa ayırmak ve yetiştirmek on kat daha fazla emek ve çaba harcanmasını gerektirir. Çok sayıda çocuk doğurmak kadının bedeninden, emeğinden, enerjisinden feragat etmesi demektir. Görev ve sorumluluklarının katlanarak artması demektir. Bir çocuğun doğumu ve bakımı en az iki yıllık zaman diliminde annenin bir fiil ilgilenmesini gerektirir. Çok çocuk demek “eti senin kemiği benim,” diyerek çocuğu başka ellere teslim etmekle, eğitememekle, toplumsal kültürden nasiplenmesini sağlayamamakla sonuçlanır.

¹² <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/11/13/her-yer-kurt-oldu-2-cogalma-fobisinin-kokeni/>

¹³ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Çözümü*

Bu da nüfus olgusunu en iyi haliyle sömürgecilğe ucuz iş gücü ve asker yetiştirmekten öteye götüremez.

Bu gün ülkesinden başka ülkelere kaçıp, en ucuz iş gücü olarak, kötü çalışma koşullarında çalışmak zorunda kalanların başında Kürtler gelmektedir. Ülkesinde devrim gerçekleştiren bir dinamizm ve mücadele geleneği yaratılmış olmasına rağmen her gün Akdeniz sularında batan gemilerle karaya vuranlar da yine Kürtlerdir.¹⁴ Avrupa ülkelerinde en zor işlerde çalışmak durumunda kalan ve yaşamsal hiç bir güvenceye sahip olmayanlar da yine bu göçmenler topluluğudur. Demek ki çok çocuklu olmak yaşamsal bir güvence oluşturmuyor. Rojava, Güney Kürdistan bölgelerine bakıldığında Avrupa başta olmak üzere batı ülkelerine göç revaçta olan bir durumdur. Bu bölgelerde nüfus göç yoluyla yarı yarıya başka alanlara taşınmış, toplumsallık zemininden kopartılarak, etkisiz bir pozisyona indirgenmiştir. Göçün bir sonucu olarak Rojava’da son yıllarda büyük aileler büyük oranda parçalanmış durumda. Her aileden bir kişi Kanada, Türkiye, Arabistan, Irak gibi Avrupa’nın veya Ortadoğu’nun her hangi bir ülkesinde yaşamaktadır. Ailenin nüfus sayısına göre

bu liste uzayıp gidebilir. Her çocuk bir ülkeye iltica etmiş. Siyasi istikrarsızlığın yaşandığı, savaş riskinin olduğu bir ortamda bunu bir güvence olarak görme ve benimseme durumu yaşanır. Bu kendisiyle birlikte yeni bir durumu açığa çıkarmakta, büyük aileler parçalanıp, farklı ülkelere dağılırken, toplumsallığından uzaklaşmalarından dolayı toplumsal kimlik yitimiyle sonuçlanmaktadır. Bu tarzda devam etmesi halinde bir kuşak sonra bir birine yabancılaşan ve birbirini tanımayan topluluklara dönüşmek çok uzak bir ihtimal olmasa gerek. Sayının çokluğu, üremedeki niceliksel artış, varlığı korumak bir yana, dağılma, yozlaşma ve ucuz iş gücü konumuyla emperyalizme katkı sunmaktan öteye götürmediği yaşanan deneyimlerden görülmektedir. “Çok doğurganlık kendini birey ve toplum olarak entelektüel ve politik güçle

“Çok doğurganlık kendini birey ve toplum olarak entelektüel ve politik güçle geliştiremeyen geri, sömürge halkları için bir öz savunma olarak değer taşıyabilir. Kendine yönelik kırıma, soyunu çoğaltarak cevap vermek de bir direniş, kendini var kılma yöntemidir. Fakat özgür yaşam şansı olmayan toplumların öz savunmasıdır. Anlam düzeyinin bu denli düşük olduğu toplumlar içinde kadınla bu nedenle estetik ve doğruyu esas alan bir yaşam olmaz”

¹⁴ 2 Eylül 2015 tarihinde annesi ve kardeşleri ile birlikte Ege Denizi’nde sulara gömülen gemide karaya vuran Alan Kurdi henüz 3 yaşındaydı. Deniz kıyısına vurmuş ölü bedeni fotoğrafı üzerinden çokça gündeme gelmiş olsa da ne bu göçün önü alındı ne de her gün deniz kıyısına vuran cansız bedenlerin sonu geldi.

geliştiremeyen geri, sömürge halkları için bir öz savunma olarak değer taşıyabilir. Kendine yönelik kırıma, soyunu çoğaltarak cevap vermek de bir direniş, kendini var kılma yöntemidir. Fakat özgür yaşam şansı olmayan toplumların öz savunmasıdır. Anlam düzeyinin bu denli düşük olduğu toplumlar içinde kadınla bu nedenle estetik ve doğruyu esas alan bir yaşam olmaz” .¹⁵ Bu nedenle niteliğin mutlak anlamda üreme süreciyle buluşturulmasını sağlamak, niteliksel büyümeye önem vermek, niceliksel büyümeyi en aza indirmek hem varlık sorunu, hem özgürlüksel bağ hem de kadının sağlığı açısından daha hayatidir.

Demografyaya Müdahalenin Bir Yöntemi; Tecavüz- Soybozumu

Militarizmin güç kazandığı dönemlerde demografik yapıya müdahale etmek, soy zincirini bozuma uğratmak kullanılan acımasız yöntemlerden biri olmaktadır. Erkeklerin öldürüldüğü, kadınların ise tutuklanıp, tecavüze uğradığı ve çocuk yapmaya zorlandığı bu durum toplumsallığın ciddi anlamda yara almasına neden olurken, bu uygulamalar en çok kadın bedeni ve ruhuna zarar verir. Bu durum ölümden beter bir yaşama kadını mahkûm etmektedir. Militarizm bir yandan ezdiği toplumun değerlerini yok etmeyi ve üreme yeteneklerini darbelemeyi bir yandan da tecavüzden doğan çocuklarla yeni bir toplumsal yapı oluşturarak ihtiyaç duyduğu insan kaynağı yaratmak ister. Bunun en son örneklerine Sırpların Bosna Hersek’te yürüttükleri soykırım politikaları ve Daiş’in Ezidi kadınları kaçırıp cariyeye olarak sattığı uygulamalarda görüyoruz. Erkekler büyük oranda öldürülürken çocuklar ve kadınlar tutuklanıp, kaçırılarak tecavüz altında çocuk doğurmaya zorlanmıştır.

1992-1995 yılları arasında Bosna Hersek’te süren savaşta kimi kaynaklara göre 300 bin sivil katledildi.¹⁶ 20 bin ile 50 bin arasında kadın tecavüze uğradı.¹⁷ Kadınlar sistematik olarak tecavüze maruz bırakıldı, Sırpların çocuklarını doğurmaya zorlandı. Hamile kalan kadınların çocuğunu düşürmemeleri için gözetimde tutulup, kadınlar tecavüz sonucu çocukları doğurmaya zorlandı. Bu bilinen toplumsal formların dağılmasına, bozuma uğramasına yol açtığı gibi kadınları daha büyük acılarla baş başa bıraktı. Kadın tecavüzcünün çocuğunu doğurmak zorundaydı. Bir yaşam boyunca tecavüzün derin acısını yaşamaya, kendi çocuğuyla yaşam boyunca bunun derin acısını hep hatırlamaya mahkûm bırakıldı. Bir yandan çocuğun annesidir. Bulunduğu toplumsal zeminde, yakınlarını, halkını katleden ve toplumsal değerlerini yerle bir eden bu durumun kabul görmesi zordur. Kadının yaşadıklarını sürekli kendisine

¹⁵ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Çözümü*

¹⁶ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/bosnada-tecavuze-ugrayan-kadinlar-anlatiyor-991875/>

¹⁷ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/04/140401_bosna_tecavuz

anımsatan bir durum olması itibariyle de çocuğuyla bağı dolayısıyla anne- çocuk ilişkisi yara alır. Kendi toplumuna döndüğünde çocuğunu yanında götürmesi kendi toplumuyla yeni bir savaşı göze almasını gerektirir. Sonuçta kendi toplumuyla da bağları zedelenir. Bu çocukların çoğu bakılmak üzere yetiştirme yurtlarına verilmiş olsa da kadınlar açısından yaşananlar çok derin travmatik etkileri olan bir durumdur. Benzer durumu Daiş tarafından kaçırılan Ezidi kadınlar yaşadı. Halen etkileri aşılmış, sorun bir bütün çözümlenmiş olmaktan uzak olaylar silsilesi olarak önümüzde durmaktadır.

Tecavüz ederek, kadınları “damızlık” gibi kullanarak, halkların soyzincirini bozuma uğratmak sonuçları her açıdan ağır olan ve telafisi zor durumlara yol açan bir durumdur. Kadınların bedeni üzerinden geliştirilen bu politikalar toplumsal yapı açısından içinden çıkılması zor karmaşık sorunlara yol açmaktadır. Bir yandan işgal edilen bölge halkının demografik yapısıyla oynanır, bir anlamda onursal değerleri hiçleştirilerek kendine güven duygusu zedelenir. Halkların soy zinciri bozuma uğratılarak tecavüz sonucu bilinçli olarak melez bir nesil yaratılır. Kadınların üreme yeteneğine zarar verilerek ezilen halkın nüfus artışı sınırlandırılır.

Kadınların bu tür saldırılar karşısında yaşadıkları oldukça trajik ve acılı bir durumdur. Kadınlar bununla baş etmenin bir yolu olarak suçluların yargılanması ve faillelerin cezalandırmasını geliştirmişlerdir. Bosna Hersek’te kadınların bu amaçla kurduğu derneğe 25 kişi başvurarak tecavüzcülerin yargılanması için girişimde bulunmuşlardır.¹⁸ Ezidi kadınlar ise halen böyle bir sürecin başlatılmasını beklemektedir.

Kırım Politikalarına Karşı Niteliksel Büyüme

Yaşamın sayısal çoğalma ile güvenceye alınamadığının yaşanan günümüz deneyimlerden rahatlıkla görmek mümkündür. Niteliksel çoğalma yaşamın anlamına daha yakın duran ve sonuç alıcılığı olan bir yoldur. Yukarıda da işlemeye çalıştığımız üzere 40 milyonu aşan nüfusuna rağmen her gün katliamlarla yüz yüze olan ve sömürgeciliğin ucuz iş gücünü karşılamaktan öteye bir anlam ifade etmeyen Kürt halkının durumu buna en iyi örneği oluştursa gerek. Halen göç yollarında ölü bedenleri toplanmakta, emperyalizmin metropollerinde en tortu işlerde çalışan, ucuz iş gücünü oluşturmaktadır. Oysa niteliksel büyümeye önem veren halklarda ölüm bu denli olağanlaşan bir durum değildir. Çok üremek ve çok ölmek yerine az üremek ve nitelikli olarak yaşamak esastır. Örneğin 8 milyonluk İsrail ülkesi Ortadoğu’nun kaos ortamında kendi güvenliğini sağlayabilmekte, her tür saldırıya karşı savunma-

¹⁸ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/bosnada-tecavuze-ugrayan-kadinlar-anlatiyor-991875/>

sını yapabilmektedir. Tarihsel süreç içinde en acımasız soykırım politikalarıyla karşılaşan bir halk olmasına rağmen, niceliği değil, niteliği önemsemekte ve bunun olumlu sonuçlarını yaşamaktadır. Ancak kendi halkı için bunun olumlu sonuçlarını yaşamakla birlikte diğer halklara kırım politikası olarak uygulamakta beyiz görmezler. Hatta bunu önemli bir kırım politikası olarak denetiminde ki Filistin halkına karşı kullanmaktan geri durmaz.

Niteliksel büyümeyi önemsemek kadın bedeni üzerinde geliştirilen sömürünün azalması ve kadının yaşama dahil olma biçimlerini daha özgün ve zengin kılar. Kadın sadece doğurma işlevi olan bir canlı değil, yaşamın her alanına dair düşünceleri olan, karar geliştiren ve eylemde bulunan bir varlık olur. Kadın dünyaya getirdiği canlar oranında değil, kendisi can olduğu ve bir ömürlük yaşamın da kendi anlamını yaratıp anlamla buluşma imkanı yakaladığı için değerli olur.

Sonuç olarak, tarihsel dönemler boyunca nüfus üzerinde egemenler çıkarları temelinde pek çok politika geliştirmiş, kimi kez nüfusu kısıtlayarak, kimi kez çoğalmayı teşvik ederek nüfus oranları üzerinde oynamışlardır. Her şeyi belirleme kudreti ve yetkisinde kendilerini gören egemeler, kimi kez hiç ummadıkları alanlarda ve yöntemlerle kadınların direnişiyle karşılaşmışlardır. Nesne konumunda ele alınan kadının egemenin hükmedemediği bu alanlarda geliştirdiği direnişi sonucu belirleyen tutum olmuştur. Kadınlar toplumsallığa, bedenlerine, iradelerine yönelik gelişen tehditler karşısında bazen çok bilinçli ve planlı bazen yaşamsal bir refleks olarak tavır koymuş, sonucun belirlenmesinde belirleyici olmuşlardır. Bazen de geliştirilen ince politikalarla kadınlar egemenin istem ve hedefi doğrultusunda rıza gösterilmeye ikna edilmiştir. Kadınlar özgürlük istemini canlı tuttuğu oranda kendi bedeni üzerinde kurulan tahakkümü en zor tutsaklık koşullarında bile rahatlıkla boşa çıkarmasını bilmiştir. Hiç bir konu üreme- nüfus konusu kadar doğrudan kadınla bağ içinde ve sonucun tayin edilmesinde kadının belirleyici olduğu bir konu olmamıştır.

Bir İktidar Bilgisi Olarak Demografi: Uluslararası Nüfus Politikası ve Bilimine Yönelik Feminist Eleştirinin Tarihi ve Bugünü

Susanne Schultz

Çeviri: Münevver Azizoğlu Bazan

Devletlerin kadın bedenine ve doğurganlığına, dolayısıyla cinsellikten hamileliğe, doğumdan kürtaja ve korunma metotlarına el atmasının uzun bir tarihi var. Kolonilerde, köle toplumlarında ya da Avrupa'daki cadı avları zamanında çeşitli başkaldırı formlarının olduğu günümüzde bilinmektedir. Bu metinde sadece ikinci dünya savaşının ardından şekillenen uluslararası population establishment'e (nüfus lobisine) karşı başkaldırı tarihinin üzerinde duracağım. Bu konu başlığı altında asıl olarak belirli kuruluşlar özellikle Küresel Güney'deki nüfus artışını önlemeyi hedefleyen ağlar (özel vakıflar, kalkınma ajansları, düşünce kuruluşları, çok uluslu organizasyonların) kast edilmektedir. 1980 ile 1990 yılları arasında nüfus politikasının baskıcı programlarına karşı başkaldıran uluslararası feminist bir ağ örgütlenmişti. Geçmişe dönüp bakarak kadın hareketi içinde de mücadele edilmiş radikal feminist bir politikayı hatırlamanın, ama aynı zamanda antinatalist, yani belirli sosyal gruplardaki kadınların doğurmasının engellenmesine yönelik nüfus politikalarına karşı yapılan güncel protestoları dile getirmenin faydası olacaktır.

Bu yazıda giriş olarak kısaca bu hareket tarihinin bazı boyutlarına değineceğim ve antinatalizm programlarının gelişimini ve günümüzdeki durumunu ele alacağım. Ancak metnin merkezinde nüfus planlamasıyla ayrılmaz bir bağa sahip olan 'demografik düşünme'yi eleştirel ele alma yer alacak. Kanımca nüfus bilimi ya da demografi, esasında ırkçı ve sınıfsal-hiyerarşik yapılanmalarla sarmalanmış ve tüm olabilecek

toplumsal krizleri “çözmek” adına Küresel Güney’li kadınların bedenine müdahale eden nüfus programı tarihinden bağımsız ele alınamaz.

Aynı zamanda feminist bir demografi oluşturmayı mantıklı bulmadığımı baştan belirtmeliyim. Çünkü demografik düşünmek pek çok yönden evrensel iktidar ilişkileriyle örülmüştür. Aksine asıl ihtiyaç duyulan “nüfus” ya da “popülasyonlar” hakkındaki düşüncelerin özünü sorgulayan ve demografiyi eleştiren feminist stratejileridir. Bu yüzden toplumsal krizlerin ve sorunların demografik düşüncede nasıl “nüfus problemine” dönüştürüldüğünü, böylelikle neyin görünmez kılındığını, neyin problem çözümü olarak ortaya atıldığını sürekli sorgulamak gerekir. Kısaca söylemek gerekirse 1993 yılında Bangladeş’deki enternasyonalist feminist buluşmada geçen bir cümle her şeyi özetleyebilir: “People are not population!” (İnsanlar nüfus değildir!)

Nüfus Politikasına Karşı Yapılan Radikal Feminist Protestolar

1970 yılında başlayan ve 1980 yılında daha güçlü bir şekilde örgütlenen, nüfus politikasına karşı duran ve üreme haklarını¹ savunan enternasyonalist feminist bir etkileşim vardı. Ortak hedef 1970’li yıllarda formüle ettikleri gibi kadınlar için kurtaj ve korunma imkanlarının talebinin ötesine geçmekti. Küresel Güneyli kadınlar, ırkçılığa maruz kalan kadınlar, engelliler ve sakatlar hareketlerinden kadınlar ve solcu anti-kapitalist feminist ortaklıklar bu taleplerin genişlemesini, üreme haklarının ötesinde daha kapsamlı olmasını istedi. Bu durum aynı zamanda belirli kadınları çocuk sahibi olmaktan dışlamayı amaçlayan politikalara karşı mücadeleyi de içermeliydi. Bu süreçte farklı direnişler ortaya çıktı ve birbiriyle etkileşim haline geçtiler: Örneğin Küresel Güney’deki, Amerika’daki Afro-Amerikan ve yerli kadınları kısırlaştırmayı hedefleyen baskıcı programlara ya da kadınlara uygulanan uzun süreli korunma metotlarına karşı, engelli olarak damgalanan kadınların öjenik² program ve uygulamalara karşı direnişi gelişti. Bununla birlikte kadınlar tarafından kontrol edilebilmesi güç, zararlı korunma metotları ve yeni gen/üreme teknolojisini kapsayan “kalite standartlarını” ve buna bağlı olarak uygulanmaya başlayan üreme kontrolündeki yeni “kapsam içi-kapsam dışı” konular, feminist teknoloji eleştirisinin tartışma konularını oluşturdu. Bu bağlantıyı bir araya getiren temel taşlar anti-kapitalist, ırkçılık, öjeni, devlet ve ataerkil zihniyet karşıtı bakış açılarının beraberce

¹ Women’s Global Network for Reproductive Rights in Amsterdam. (Üreme Hakları için Kadınların Küresel Ağı-Amsterdam) bu hareketlerin uluslararası buluşmaları sonucu oluşan önemli bir ağıdır.

² Öjenik, sağlıklı-sız-hastalıklı ceninleri ayırıp, sağlıklı-hastaliksız ceninler yetiştirmenin yöntemlerini arayan, bilimselliği tartışmalı bir öğretilerdir.

düşünülmesi olmuştur ki bu durum “kesişimsellik” kavramının üniversitelere ulaşmasından çok daha önce gelişmiştir. Fakat bu radikal iddia her zaman sorunsuz değildi. Örneğin, kısa süre içerisinde öjeni ve doğum öncesi ‘gen-kontrolü’ karşıtı eylemler ile kadınların kişisel karar verme hakkı konusunun nasıl bir çatı altında toplanabileceğine dair tartışmalar başladı. Doğum öncesi tanı ve seçici kürtaj hakkı hala feminist tartışmalarda farklı ele alınan sorunlar. Aynı zamanda doğum yanlısı kesimler (Latin Amerika’daki katolik kilise gibi) ile uluslararası nüfus lobisinin doğum karşıtı programlarına karşı geliştirilen eleştirilere politik olarak nasıl ağırlık verileceği konusunda farklı düşünceler oluştu.

Kahire’deki Eylem Programı ve Üreme Haklarının Kurumsallaşmasına Yönelik Problemler

Kadın hareketleri içerisinde daha pragmatist olan ve büyük sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen bir grup, UNO’nun 1994 yılında Kahire’de düzenlediği Uluslararası Nüfus Konferansı’ndan sonra nüfus ajanslarının ilerici temsilcileriyle görüşerek ve Kahire eylem programından feminist tavizler -bu tavizler bu güne kadar halen uluslararası tartışmalarda etkilidir- vererek radikalliğinden (ve nüfus bilimi eleştirisinden) vazgeçti. O dönemde bireysel “cinsellik, üreme hakları ve sağlık” konuları demografik politikaların temel anahtar sözcüğü ve çıkış noktası olmaya başlamıştı. Nüfus programlarının bariz şekilde baskıcı elementleri uluslararası hukuk bağlamında yasaklanmasa da önemli bir şekilde sorgulandı ve teşhir edildi. Örneğin, nüfus programlarında o döneme kadar gelenekselleşen ve kısırlaştırma karşılığında verilen ‘teşvikler’ (rüşvet de diyebiliriz) ve ‘caydırıcı’ (korkutucu önlemler) olarak tabir edilen tedbirler reddedildi. Bu caydırıcı veya korkutucu tedbirler arasında aile planlaması programlarında çalışan kişilerin belirli bir zaman içerisinde yeterince kadını (özellikle belirli bölgelerden gelen kadınları dikkate alarak) kısırlaştırmamaları durumunda işlerini kaybedecekleri gibi tehditler yer almaktaydı. Ya da meşhur “kotalar” ve “hedefler” biçiminde formüle edilen, hükümetlerin belirli bir zaman içerisinde kısırlaştırmayı veya uzun süreli etkili doğum korunma yöntemlerini “kabul eden” belirli bir kesim kadına ulaşmayı hedeflediği süreler söz konusuydu.

Teşhir edilen bu tür baskıcı tutumların hukuksal olarak yasaklanmamasına ek olarak, Kahire Eylem Programı çerçevesinde ortaya çıkan ve bugün hala etkisini korumaya devam eden iki önemli sorun daha ortaya çıktı. Birinci problem: *population establishmen*’ın(nüfus lobisi) temel amaçlarından olan Küresel Güney’deki nüfus artışını azaltma hedefine bağlı kalmaya devam etti. Bazı feministler bu önemli ve esas problemi Kahire’nin ‘ideolojik şizofrenisi’ olarak adlandırdılar.

Zira devletlerin kesintisiz devam eden nüfus planlamaları hedefleri ile bireylerin kendi iradeleriyle karar verme hakkı düşüncesi arasında açık bir çelişki söz konusuydu. Kahire Eylem Planı'nın ikinci büyük ve baskın olan problemi ise belirli bir yaşam modelini kadınlar için ideal "öz irade" ve "öz güç" modeli olarak öne sürüp, bu modeli tek geçerli model kılmak ve var olan çelişkinin inkar edilmesiydi. Kadınların çocuk doğumunu 'kendi istekleri doğrultusunda karar vermeleri gerektiğini' savunduğunu idda eden bu model, doğumu belirli bir yaşa ertelemenin, az ve geniş aralıklarla çocuk yapmanın doğru olduğunu öne sürerken, kadınların sadece böyle bir durum ile 'kendi istekleri doğrultusunda' yaşayabileceğini ileri sürdü. Böylelikle Batı'ya ait belli bir norm, evrensel bir norma çevrildi ve kendisini "ilerici" olarak tanıtan nüfus lobisinin bir kısmı modern doğum korunma yöntemleri ve programları ile ulaşılabilecek normatif bir öz gücün (empowerment) otomatik olarak doğum oranlarını düşüreceğini savundu.

Uluslararası kadın hareketinden ve başlardaki radikal pozisyona bağlı kalan hareketin önemli bir kısmı Kahire Fikir Birliği olarak (Kadın Sağlığı STK'ları ile nüfus lobisi arasındaki uzlaş) tanımlanan konsense eleştirel ve redçi bir tavır takındılar. Her ne kadar cinsel haklar, üreme hakları ve kadın sağlığı gibi konseptleri politik-stratejik konular olarak önemli görseler de Kahire Eylem Planı'nın uluslararası bağlayıcılığının olmamasına karşı, Küresel Güney'e karşı sürdürülen antinatalist programlara karşı ve batılı feministlerin postkolonyal kibrine karşı eleştirel bir tavır takındılar ve tüm bunları protesto ettiler. Ancak buna

Son yıllarda birçok yerde ırkçılık ve öjenik karşıtı, anti-kapitalist projeler "reproductive justice" (üreme hakları/adaleti) ismiyle bir çatı altında toplandı. Bu terim daha çok Amerika'daki Afro-Amerikan kadınların hukuki olarak içeriği daraltılan ve çoğu zaman kürtaj hakkı ile sınırlandırılan liberal bir konsept olan "üreme haklarına" karşı mesafede duran bir terim olarak ortaya çıktı.

rağmen Kahire'dan sonra bu eleştirel ağın ortak tutumunda güç kaybı gözlemlendi. Şimdilerde ise daha çok (Peru'da ve Hindistan'da olduğu gibi) önemli lokal ve ulusal düzeyde düzenlenen protestolar var. 1980'lerde başlayan ve 1990'lara kadar uzanan uluslararası dayanışma ağı Kahire Konferansı'ndan sonra gücünü kaybetti. Fakat son yıllarda birçok yerde ırkçılık ve öjenik karşıtı, anti-kapitalist projeler "reproductive justice" (üreme hakları/adaleti) ismiyle bir çatı altında toplandı. Bu terim daha çok Amerika'daki Afro-Amerikan kadınların hukuki olarak içeriği daraltılan ve çoğu zaman kürtaj hakkı ile sınırlandırılan liberal bir konsept olan "üreme haklarına" karşı mesafede duran bir terim olarak ortaya çıktı.

Baskı Programlarının Sürekliliği ve Aile Planlaması ile Uzun Süreli Korunmaya Geri Dönüş

Günümüzde büyük ölçüde güçlenmiş olan küresel feminist hareketlerin nüfus politikası konusunda hala zayıf bir ağ biçiminde örgütlenmesi, Kahire'de görüldüğünden sorunlu bir duruma işaret etmektedir. Uluslararası antinatalist hedeflerin sürekliliği Kahire'deki standartlara bile uyulmadığı anlamına geliyordu. Böylece, Kahire'deki BM Konferansı'ndan kısa bir süre sonra, 1990'ların sonunda, Peru'daki Fujimori hükümeti altında -yüzde 90'ı kadın olmak üzere- yaklaşık 300.000 kişiye yönelik sert ve baskıcı bir sterilizasyon programı gerçekleşti. Kahire'deki başarısını kutlayan uluslararası feminist STK topluluğu, "Üreme Sağlığı Ulusal Programı" başlıklı bu programa geç ve ihtiyatlı bir tepki gösterdi. Bu programdan en çok etkilenenler yerli ve düşük gelirli kadınlardı; bunlar çoğunlukla bilgilendirilmeden ya da büyük baskı altında sterilize edildi. Sterilizasyonu reddetmeleri durumunda yiyecek yardımı alamayacakları biçiminde tehdit edildiler veya oyun bozucu olmakla itham edildiler. Sadece bir avuç cesur mağdurun örgütlediği eylemlerden ancak yıllar sonra, Fujimori'nin kızı Keiko'nun cumhurbaşkanı adayı olduğunu açıklamasıyla bu politikaya yönelik geniş feminist protestolar yapılmaya başlandı. Hindistan'da da doğum karşıtı programların sürekliliği, sözde "hedeflerin" yalnızca ulusal düzeyde Kahire'den sonra kaldırılmasına yol açtı. Bununla birlikte, Hindistan'da bir çok eyalet, halen "iki çocuk politikası" yürütmeye devam etmekte, sterilizasyon için teşvikler sürdürülmekte ve ikiden fazla çocuğa sahip ailelere karşı çeşitli şekillerde ayrımcılık uygulanmaya devam etmektedir.

Son yıllarda uluslararası nüfus politikasında farklı odak konuları ve etkileriyle ortaya çıkan bir geriye dönüşten söz etmek mümkündür. 2012 yılında, Londra'da Bill ve Melinda Gates Vakfı'nın büyük oranda katkısı ile "Aile Planlaması 2020" (kısaca FP2020) girişimi, uluslararası nüfus programlarını "özel-halk-ortaklıkları" temelinde yeniden yapılandırdı. Hükümetlerin, çok uluslu ajansların, vakıflar ve ilaç firmalarının FP2020 ortaklıkları sonucu sadece doğum kontrol ve sterilizasyon yöntemlerine odaklanan, izole olmuş aile planlama programlarına geri dönüş söz konusu oldu. Bu biçimiyle bu programlar, doğum kontrol ve sterilizasyon hizmetleri, doğum bakımı gibi kadınların daha geniş bir sağlık hizmetine daha fazla entegrasyonunu amaçlayan Kahire üreme sağlığı konseptinin daha da gerisine düştü.³ İkinci olarak FP2020 teknokrat bir biçimde Küresel Güney'deki antinatal hedeflere ulaşmak için uzun vadeli doğum kontrol ilaçları kullanımına odaklanmaktadır:

³ Bu durumun kendisi bile sorunludur. Kanımca temel sağlık hizmeti ile üreme sağlığı hizmeti arasında bir ayrımın olması söz konusu olamaz. Hepsi birbirine bağlıdır.

Örneğin, ilaç şirketi Bayer Health Care ile işbirliği içinde, dünya çapında 27 milyon Jadelle marka hormon implantının dağıtımı altı yıl içinde planlandı. Eskiden Norplant adı ile satışa sunulan ve 1990'lı yıllarda kadın hareketlerinin dünya çapında protestolarına neden olan bu ilaç, kolun üst kısmına dikilip beş yıl boyunca vücuda hormon salgılıyor. Bu hormon çok sayıda sağlık sorunlarına ve engellerine (depresyon, migren, kilo kaybı veya artışı, düzensiz veya aşırı kanama, kanamada kesinti gibi) neden olduğu gibi tıbbi yardım olmadan vücuttan atılamamaktadır. İlacın kullanımı özellikle nüfus kontrol politikasının (*population establishment*) günümüzde yoğunlaştığı bazı Afrika ülkelerinde, özellikle daha kırsal ve tıbbi olarak hizmet verilmeyen bölgelerde yoğunlaşmaktadır.

FP2020 bağlamında, şimdi aşağıda daha ayrıntılı olarak tartışacağım söylemsel bir boşluğu gözlemleyebiliriz. Nüfus kontrol politikası, Kahire'den sonra *küresel ekonomik ya da sosyal krizlerin nedenini insan sayısının çokluğu* ile gerekçelendirdiği (fakat kurduğu bu ilişkiyi ilkesel olarak bırakmadan) çürük tezinden geri adım attı. Bugün ise, bir kez daha kamusal tartışmada sınırsız bir Neo-Malthusyanizmle⁴ karşı karşıyayız. Başka bir deyişle, şu anki aktüel nüfus sayısı ya da gelecekteki nüfus sayılarına yönelik spekülatif tahminler, bazen uluslararası göç ve mülteci hareketlerini, bazen "istikrarsızlık" ve savaşları ve bazen de -ve bu, özellikle sol için tartışma konusu- küresel iklim değişikliği fenomenini tanımlamak için (gerçek sebeplerinden ziyade nüfus çokluğu gerekçesi ile) giderek daha fazla kullanılmaktadır.

Population establishment bugün nüfus sayısına ek olarak, yaş ve cinsiyet konusuna da özel bir önem vermeye başladı. Ve bu yeni ilgisini büyük ırkçı anlatılarla bağlamaktadır: Mesela Küresel Güney'deki "tehlikeli" genç insanlar güvenlik tehdidinin temel bir faktörü olarak tanımlanırken, buna karşılık Küresel Güney'deki kız çocukları ve genç kadınların daha az doğum yapmalarını sağlayacak ve aynı zamanda potansiyellerinden daha iyi yararlanabilmelerine vesile olacak yatırımların yapılması önerilmektedir. Yaş konusu, uluslararası nüfus politikasının, pek çok güney ülkesinde doğum karşıtı programların halen uygulanmasını haklı çıkarmak için tartışmaya dahil edilirken, aynı zamanda Almanya veya Japonya gibi ülkelerde ayrıcalıklı orta sınıflar hükümetleri tarafından daha fazla çocuk sahibi olmaları için teşvik edilmektedir. Kimin çoğalması gerektiğine ve kimin çoğalmaması gerektiğine karar veren bu ırkçı ve sınıfsal hiyerarşik dağılım böylesi soyut yaş analizlerine atıfta bulunularak görünmez kılınır ve reddedilir. Bunun yerine, ulusal yaş kompozisyonu karar kılıcı kriter olarak tanımlanarak, "yaşlanan" ulusların neden daha fazla

⁴ Neo-Malthusyanizm, dünya çapında artan yoksulluk, açlık, göç, savaşlar veya çevresel yıkım gibi kriz fenomenlerini artan nüfus artışı ile açıklar ve bu krizleri çözmek için özellikle Küresel Güney'de doğum oranlarını azaltmaya yönelik aile planlaması programları çağırısı yapar.

çocuğa ihtiyaç duydukları ve tersi biçimde genç nüfus oranı daha yüksek olan ve “henüz demografik bir geçişte bulunmayan“ ulusların neden antinatal programlara dahil edilmesi gerektiği haklı çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Bu basit ve çoğu zaman kolayca anlaşılır tartışmaları eleştirmek için, sadece yukarıda belirtilen demografik politikaların baskıcı uygulamalarını sorgulamak değil aynı zamanda demografik sorunda yatan toplumsal sorunları yorumlayabilmek ve “nüfusu“ politik-stratejik bir değişken olarak görebilmek için demografik bilgi üretimini ve stratejilerini de sorgulamak gerekir.

Demografik Bilginin Gerekli Radikal Eleştirisi

Demografi bugün politik istişarenin tarafsız temel bilgisi olarak tanımlanmaktadır. Eşit olmayan toplumsal yapılar ve gelişmeleri anlayabilmek için tekrar tekrar istatistiksel verilere dönüp bakmaya ihtiyacımız olduğu varsayımına dayanır. (bununla birlikte, istatistiki toplumsal yapı verilerinin her zaman dayandıkları öncülleri ve hangi koşullar altında oluştuklarını sorgulanmak gerekir) Ancak, burada odaklandığım konu, bu tür istatistikler değil, demografik bilgi üretiminin boyutudur. Bu boyut nüfus büyüklüğünde veya kompozisyonunda herhangi bir değişikliğin, kriz durumlarında çözümün politik stratejileri için başlangıç noktası olabileceğini ve olması gerektiğini varsayar. Resmi bir nüfus idaresi için veri toplama ve sağlama, yani demografik bilim, "devlet bilimi olarak ve mükemmellik derecesinde" baştan beri bu tarihin içerisinde. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bile, demografinin küresel bir bilim olarak her yerde demirlemesini ve sömürgeleştirilmiş ülkelerde nüfus istatistik kurumları olarak tüm nüfus programlarının temeli olarak oluşturulmasını sağlayan, *population establishment* ajanslarıydı.

Toplunun demografide veya nüfus bilimi diye tanımlanan bilimde ele alınma şekli, kendi içinde aşırı derecede sorunlu olan belli bir toplum ve politika anlayışına tanıklık eder: Demografik bilgi, temelde matematiksel-istatistiksel ve indirgemeci olduğu için, değişken toplumsal ilişkileri değil, belli nüfus gruplarının sabit olduğu düşünülen özelliklerini temel alır; milliyetçidir; spekülâtif gelecek projeksiyonları ile çalışır ve sınıfsal, hiyerarşik ve ırkçı olarak organize edilir. Tüm bu boyutlara şimdi kısaca birkaç tezle değineceğim:

İlk olarak, demografi statükoyu belirleyen bir bilimdir: Demografiyi sosyal statükodan başlayan ve onu mutlaklaştıran bir bilim olarak adlandırabiliriz. Böylece dinamik ve değişken olan sosyal ilişkileri soyutlar. İktidar ilişkileri, üretim koşulları, tüketim ve yeniden üretim, kaynaklarının dağılımı ve dünya kapitalist sisteminin sömürge süreklilikleri çıkış noktası değildir. Ve insanların hayatlarının belirli zamanlarında

toplumsal güç ve sömürü ilişkileri bağlamında içine düştükleri değişken sosyal yaşam koşulları da onun çıkış noktasını oluşturmamaktadır. Aksine, demografinin çıkış noktası, belirli bir halk grubunu, belirli spesifik özelliklere veya problemlere indirgeyerek -ve bu grubun nüfus sayısı bilgisi üzerinden- toplumsal sorunları kavrayabilmeyi ve etkileyebilmeyi hedefler. Uluslararası nüfus politikasına karşı yapılan bir protesto bu noktayı çok canlı bir şekilde ortaya koydu: Nüfus politikası "yoksullukla mücadele yerine fakirlerle mücadele" sloganı ile sürdürüyor. Başka bir deyişle; bir kısım "problemlili" insan sayısının miktarını açıklayarak sorunların üstesinden gelinebileceği iddia edildi: Böylece yaş ayrımcılığı, yaşlı ve çocuk bakımı gibi sorunların toplumsal koşullarından ziyade yaşlı insan sayısına odaklanıldı. Toprağın dağılımına değil de toprağa erişimi olmayan ve toprağın dağılışı dışında kalanların sayısına odaklanıldı. Ekolojik tahribatın ve baskının tarihine ve nedenlerine değil de ekolojik olarak hassas bölgelerde yerlerinden edilmiş kişilerin sayısına odaklanıldı.

İkincisi, demografinin toplumu açıklama biçimidir. Bu anlatı metodolojik bir milliyetçilikten ağır bir şekilde etkilenir ve bu nedenle milliyetçi olarak örgütlenir. Nüfus istatistikleri ulusal düzeyde toplanmaktadır. Bu hesaplamalar, ulusal bir popülasyon ve bu nüfusun gelecekteki gelişmesi, ulusal yaş kompozisyonu, ulusal doğum oranları ve şayet göç faktörü demografik tartışmalarda yerini almışsa, ulusal göç oranı konularını kapsar. Daha sonra, bu ulusal nüfus verileri ile ulusal ekonomik veriler arasındaki ilişki ele alınacak ve ardından nüfus gelişiminin ulusal ekonomik taleplere mümkün olduğunca ucuz bir şekilde nasıl uyarlanabileceği tartışılacaktır. Demografi, izole edilmiş ulusal bir konteynır içinde planlama fantezileri geliştirmektedir. Bu şekilde, küresel dünyanın ekonomik sömürü koşullarını, ekstraktizmi⁵, kapitalist dünya sisteminin eşitsizliğe ve hiyerarşilere dayanan sürekliliğini, kapitalist krize dayanan ekonomik gelişmenin öngörülelemeyeceği ve buna bağlı olarak planlanamayacağı gerçeğini örtbas etmektedir.

Üçüncüsü, demografik tartışmalar uzak geleceğe dönük spekülatif nüfus olasılıkları ile çalışmaktadır. Bu nüfus projeksiyonları, bugünün nüfus politikalarının demografik gerekçelerinin merkezindedir. Aslında, demografik düşünce kuruluşları bu "politik olasılık öngörülerini" sürekli olarak değiştirmek ve düzeltmek zorunda kalıyorlar; çünkü birçok gelişmeyi öngörme yetisinden yoksundurlar. Örneğin, 1994'teki Kahire Konferansı'ndan hemen önce küresel nüfus artışının katlanarak artması ve tabiri caiz ise patlaması bekleniyordu. Bugün ise BM istatistikçileri sadece

⁵ Ekstraktizm, doğal ortamda gelişen canlıların (endemik bitkilerin veya vahşi hayvanların) tür kompozisyonunu olumsuz yönde etkilemeden -kişisel veya ekonomik amaçlarla- doğal ortamından çekme eylemini temsil etmek için kullanılan bir terimdir. (Ç.N.)

hala “yükselen” fakat daha sonra “düzleşen” veya “durgun bir büyüme” eğrisinden bahsediyorlar. Ve yakın zamanda, Birleşmiş Milletler geleceğe yönelik projeksiyonlarını yeni verilere uyarladı. 2015 yılında, orta değışkende (birkaç ve birbirinden çok farklı senaryolarla) 2100’de dünyanın 11 milyardan fazla bir nüfusa sahip olacağını varsayıyordu; bugün ise (2019 itibari ile) 2100 yılında 11 milyarın altında bir nüfus sayısının olacağını hesaplıyor. Sonuç olarak, nüfus olasılıkları oldukça belirsiz, spekülatifdirler; -gelecekteki diğer küresel gelişmeler gibi- tahmin edilemezler. Bununla birlikte, istatistiksel olarak üretilen bu “gelecekler”, insanlarda alarm duygusunu arttırmak için -özellikle de genel olarak ayrımcılığa maruz kalan gruplara karşı- ve bugünkü siyaseti haklı göstermek için kullanılırlar.

Dördüncü olarak, demografik bilgi her zaman soyut ortalamaları hiyerarşik dışlama ve seçim biçimleriyle kombine eder. Açık bir şekilde ırkçı veya klasik bir değersizleştirme yapmak yerine hiyerarşiler ve dışlamalar üretmek için garip tartışmalı yorumlara geri dönmek, demografik düşüncenin tipik bir örneğidir. 18. yüzyılın sonunda günümüzde Neo-Malthusianizm olarak tanımlanan ve bugünkü demografik bilgiyi tanımlayan (fakat o dönemde gerçekleşmeyen) “nüfus yasası”nı kuran İngiliz teolog ve iktisatçı Thomas Malthus bu anlayışı ilk geliştiren kişiydi. İlk önce nüfus artışının gıda üretiminden daha hızlı olduğuna dair genel bir tespitte bulundu; ancak daha sonra fakirlerin ve sömürgelerdeki “vahşilerin” çoğalmasına dair uyarılar yaptı ve fakirlerin doğum kontrolünü destekleyecek yasaların geliştirilmesi çağrısında bulundu.

Nüfus söyleminin refleksiv ve aynı zamanda paradoksal olan yanı bugüne dek daha az kaynak kullanan veya kaynaklara erişimleri olmayan kesimleri problem olarak açıklamasıdır. Veya iklim değışikliği konusundaki tartışmalar kapsamında ele alırsak: Özellikle iklim değışikliğine katkısı Küresel Kuzey’in yüksek gelirli metropol vatandaşlarına nazaran çok daha az olan Küresel Güney’in bu gruplarının, küresel bir sorun olduğu düşünülmektedir. Bu biçimiyle nüfus bilimi ve siyaseti, yüksek gelirli, erkek, beyaz büyükşehir vatandaşlarının –onlara yönelik kitlesel sterilizasyon veya kısırlık için stratejiler geliştirmek bir yana üreme davranışlarına dahi ilgi göstermez. Bunun yerine, daha az ayrıcalıklı ve “ırkçı” biçimde değersizleştirilen gruplar küresel aşırı nüfus sayısına neden

Demografik bilgi
her zaman soyut ortalamaları hiyerarşik dışlama ve seçim biçimleriyle kombine eder. Açık bir şekilde ırkçı veya klasik bir değersizleştirme yapmak yerine hiyerarşiler ve dışlamalar üretmek için garip tartışmalı yorumlara geri dönmek, demografik düşüncenin tipik bir örneğidir.

olarak gösterilir. Demografi hesaplamalarında bu grupların doğum engelleme veya yıllar süren doğum kontrol ilaçları kullanımı gibi yöntemlerle kontrol altına alınması pozitif olarak değerlendirilir. Bu düşünce belirli bazı toplumsal grupların gelecekteki “yok oluşunu” pozitif bir ulusal ekonomik faktör olarak ilan eden oldukça tehlikeli bir düşüncedir. İnsanların kaynaklara ulaşma imkanının ve bunların birbiriyle oranının irdelendiği ve başlangıçta soyut ve objektif-dağılımcı olan bir düşünceden, seçici bir sıçrayışla sınıfsal-hiyerarşik ve ırksal olarak üretilen "aşırı nüfus" tezine geçiş mantıksal olarak gerekli değildir. Ancak bu tez nüfus politikasının içine öyle yerleştirilmiştir ki sürekli olarak yeniden üretilmektedir (birinci teze bakınız). Ancak bu seçici sıçramanın olmadığını varsaysak bile, iki niceliği -bir yandan insanların sayısı ve diğer taraftan tükettikleri kaynakların sayısı- karşı karşıya getirerek toplumsal koşulları anlamak ve değiştirmek imkansızdır. Her şeyi bu basit istatistiklere bölen bu yaklaşıma karşı bunlar oldukça kompleks kategorilerdir ve bunları karşı karşıya getirmek bize nasıl yaşamak istediğimiz, hangi sosyal ilişkileri geliştirmek istediğimiz, nasıl üretebileceğimiz, tüketebileceğimiz, dağıtacağımız ve hatta daha iyi nasıl yaşayabileceğimiz hakkında hiçbir şey söylemezler. Bütün bunlar geleceğe göre hesaplanamaz. Toplumdan ayrı düşünülen “biyokütle insan” hakkındaki soyut, spekülatif küresel sayılar bu sorulara cevap veremez. Sayılar sadece kimin “çok fazla” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair tehlikeli fikirler üretmekten ibaretler.

Demografi Karşısı ve Demografinin Ötesinde Feminist Bir Bakış Açısı

Bu makalede şimdiye kadar işlenen demografik düşünme konusundaki eleştirel tezlerde ırkçılık ve küresel sınıf ilişkilerinin nüfus söylemine nasıl entegre edildiğine odaklandı. Ancak, demografik fikirlerin hayata geçirilmesiyle toplumsal güç ilişkilerinin bir başka boyutu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda tarif edildiği gibi, nüfus programları, çocuk doğumlarını demografik hedefler doğrultusunda kontrol altında tutabilmek için ve -küresel antinatalist programlar söz konusu olduğunda- çocuk doğumunu engellemek⁶ için, şimdiye kadar neredeyse sadece kadınların bedenlerine müdahale etmişlerdir.

Bu müdahale, çocuk dünyaya getirmenin ve çocuk bakımının kadınlara atfedilmesi, bedensel üretimin kadınla tanımlanması, bunun yanında erkeklerin demografik istatistiklerde (doğum oranları gibi) ve nüfus politikası

⁶ Büyük protestolardan sonra kaldırılan ,1970'lerde Hindistan'da erkeklerin sterilize edildiği askeri sterilizasyon kampları gibi istisnalar var.

stratejilerinde maskelenmesi ataerkil küresel ilişkilerin merkezi bir boyutudur. Kadın hareketlerinin, -özellikle ırkçılık karşıtı, anti-genetik ve solcu feministler olmak üzere- demografik düşünmeye en fazla eleştiri getirmeleri ve çeşitli küresel kriz durumlarında nüfusun her seferinde günah keçisi haline getirilmesini reddetmeleri bir tesadüf değildir. Gerici, muhafazakar, aynı zamanda teknokratik düşünen bazı ekolojik güçler bizleri krizin çözülmesinde belirleyici noktanın “değişken nüfus” olduğuna ikna etmek istiyorlarsa, buna karşı sesimizin yüksek çıkması yine çok önemlidir.

Çocuk doğurmanın toplumsal örgütlenmesinin önemli sorunları ile ilgilenen feminist bir politika bence demografik düşünceye entegre edilmemeli, onu reddetmeli ve bu tür bir bilgiden bağımsız olarak eşitlikçi bir toplumun merkezinde bulunan tüm bu meseleleri tartışmalıdır: Bunlar, nasıl bir cinsellik yaşamak istediğimiz, hangi doğum kontrol ve kürtaj olasılıklarına ihtiyacımızın olduğu, çocukların ortak bir şekilde nasıl bakılabileceği ve -çok farklı aile modelleri ya da ötesi bağlamında- çocuklarla eşitlikçi ve iyi bir birlikte yaşama modellerini nasıl geliştirmek istediğimiz sorunlarıdır. Ancak bence bu tamamen farklı bir tartışma ve demografinin sorunlu koordinatlarıyla ölçülmemeli, bütünleştirilmemeli ve hiç bir şekilde günümüzün büyük sorunları (kaynakların yağmalanmasına karşı mücadele, sosyal küresel eşitsizlik, militarizm ve çevrenin ve iklimin tahrip edilmesi) için siyasi bir başlangıç noktası olarak düşünülmemelidir.

Kapitalizmin Gelişim Sürecinde Demografya Politikaları

Jineolojî Cinsel Politikalar Birimi

Jineolojî tartışmalarının başladığı ilk yıllardan itibaren Jineolojî Atölyeleri'nde buluşan sekiz kadın, iktidar sistemlerinin cinsel politikaları üzerine tarihsel ve kuramsal olarak yoğunlaşarak karşı politika üretmenin jineolojî ile mümkün olduğuna inandı. Bu inançla bir araya gelen kadınlar, ilk aşama için tarihte cinsel politikalar; felsefede cinsellik ve beden üzerine düşünceler; psikanalizde cinsellik; cinsel politikaların hukuka etkisi üzerine kaynak taraması, verili bilgilerin kadın eksenli bir yaklaşımla yeniden yorumlanması ve arşiv oluşturulması için Eylül 2018'den bu yana birim olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Giriş

Kapitalist modernite ve ulus devlette demografyayı ele almaya başlarken tarihsel toplum yönteminden yola çıkarak cinsellik ve üreme bilgisinin kökenlerini ve iktidarla olan ilişkisini tartışmaya açmamız gerekiyor. Ancak önemli bir nokta da kapitalizmi tarihsel süreç içerisinde nereden ve ne zaman başlattığımız; sermaye kavramını tanımlarken hangi verileri esas aldığımızdır.

Andre Gunder Frank'ın Dünya Sistemi isimli kitapta bahsettiği gibi, kapitalizmi sadece beş yüzyıl öncesinden, Avrupa'da başlatmak ile beş bin yıl öncesinde, Mezopotamya'da kurulan Sümer rahip devletlerinde başlatmak yöntem olarak sorunun tespiti ve çözüm noktasında yönümüzü belirlemede etkili olacaktır. Yaşadığımız yüzyılın krize dönüşen yaşam koşullarını belirleyen hegemonya ve sermaye oluşumlarının ideolojik bağını dikkatli bir inceleme ile beş bin yıl öncesinde de görebiliriz.

Sermaye kavramını ise tek başına para, artı ürün, iş gücü olarak değerlendirmek sistem olarak kapitalizmin kavranmasında yetersiz kalmaktadır. Abdullah Öcalan'ın, “Bilme anlamında meşruiyet sağlamamış hiçbir üretim-birikim-iktidar yapılanması varlığını uzun süre kalıcı kılamaz.” sözlerinden de anlaşılacağı üzere artı ürünü biriktirmek ve ona el koymak kadar toplumsal bilgiyi ele geçirmek ve kendi tekelinde biriktirerek sermayeye dönüştürmek kapitalizmin ideolojik malzemeleri için vazgeçilmezdir. Jineoloji atölyelerinde, kadın kültürünün yarattığı bilme düzeyini ve o bilginin yaşam, doğa ve toplum ile olan bağını inceledikçe; binlerce yıldır erkek egemen zihniyetin öncelikle bu bilgileri gasp etme yoluyla kendi çıkarlarına göre düzenleyerek meşruiyetini ve sürekliliğini sağladığını görmekteyiz. Yaşama can verme bilgisinden tutalım doğal toplumu yaşanır kılan tüm bilgilerin ya unutturulmaya ya da tersyüz edilmeye çalışıldığıyla yüzleşmekteyiz. Ana soylu klan bilgisi, ataerkil sistemde farklı anlamlara büründürülmüştür. Babanın spermleri sayesinde soyun sürdürüldüğüne ısrarcı olunmuş, yaşam kaynağı olan kadının kutsal kanaması lanete, doğal şifacılık bilgisi ise kocakarılık- batıl inanç bilgisine dönüştürülmüştür.

Egemen zihniyetin toplumu, kadın hakikatine karşı savaşa ikna etmesi ve yeni bir rejim yaratması bu gasp ve tersyüz edilmeye mümkün kılınmıştır. Maddi birikimi tekeline alarak onu yönetmekle bilgiyi tekelletirmek arasında kopmaz bir bağ vardır.

Sistem karşıtı birçok araştırmacı, toplumsal nüfusu düzenleme konusunda değerli bilgiler açığa çıkarmıştır. Mirasın soy zinciriyle aktarıldığı hanedanlık kültüründe, iş gücüne olan ihtiyacın toplumun nüfus artışına teşvik edilmesi; başka bir coğrafyada ve dönemde nüfusun düşürülmesi için çocukların öldürülmesi ve aldirılması gibi nüfus politikaları üretilmiştir.¹ Ancak jineoloji bize kadına karşı açılmış savaşta, ideolojik olarak üstünlük kurmayı isteyen sistemlerin, demografya uygulamalarında kadını sadece “edilgen bir kutsal ana” statüsüne gerileterek doğurganlık bilgisine el koymayı, toplumsal kutsallığını alaşağı etmeyi, aslında sermaye birikiminin önündeki engeli aşmayı hedeflediğini gösterir.

Yaşama gizemli gücüyle can verme yeteneği kadar o varlığı yetiştirme sanatına sahip olan bilgi kadındadır ve kadın hiyerarşiye, sınıflı topluma ve devletçi yapıya karşı direniş göstermekte, toplum bireylerini de etkileme gücünü korumaktadır. Öyleyse kadınların nüfus planlama kapasitelerinin elinden alınması gerekmektedir.

Toplumlar tarihinde kadın kültürünün doğayla ilişkilenebilmesi ve doğurganlığından bilgiyi ürettiği; bunu da toplumla paylaştığı bilinmektedir. Şifacılıktan tutalım beslenme ve korunma biçimlerine, astrolojiden inanç sistemine kadar kadınların bilgisi

¹ Gordon Childe, *Taribte Neler Oldu?* Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2009, sy. 270

toplumda tanrısal bir özellik kazanmakta ortaya çıkan bereketle birlikte bir kimliğe dönüşmektedir. Toplum, kendini ifade etme biçimi olarak doğal toplumdan tarım-köy devrimi süresince “her şeyi doğuran, yaratan, bereketi arttıran, adaleti sağlayan” bilgilerinin karşılığı olmaktadır. Devletli uygarlıklar öncesi toplumlarda cinselliğin ve doğumun tanrısal bir gizem içerisinde tanımlandığı, doğayı, hayvanları gözlemleyerek; üreme bilgisini keşfettikleri buna anlam verirken ana soylu toplum ahlakını ve politikasını benimsedikleri görülmektedir.²

İnsanlık tarihi boyunca nüfusun hızla artışının nedenleri üzerine tartışmalar sürdürsün, neolitiğin son dönemlerinde ayak sesleri duyulmaya başlayan sınıflı, hiyerarşik, devletçi mekanizmaya dönüşen erkek egemen zihniyet açısından cinsellik bilgisi ile doğurganlık ve kadın bedeninin kontrol altına alınma denklemi bugünkü kapitalizmin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Çünkü sadece fazla iş gücüne ve sermayesini bırakacak soy zincirine ihtiyaç duymak kadar kadının cinsellik ve üremeye dair bilgisini ve iradesini ele geçirmeye de ihtiyaç duyar. Çünkü kadınlar toplumsal statülerinden de anlaşılacağı gibi cinsel ilişkideki seçiciliğine, çocuk dünyaya getirme kararlılığına ve düzenleme güdüsüne, çocuğu ahlaki ve politik toplum kurallarına göre yetiştirme yeteneklerine sahiptir.

Günümüzden en az 6.000 yıl öncesine dayanan sınıflı ve devletçi uygarlığın ilk temsilcilerinden Sümerler’in tabletlerinde bulunan cinsel ilişki figürleri ve mitolojik yazılar bize kutsal dışı tarafından verimliliğin korunması geleneğinin hala sürdüğünü anlatmaktadır. Kadınların doğal toplumdan gelen saygınlık statüsü ile bugünkü kapitalizmin yapı taşları olan devletçi uygarlık temsilcilerinin muazzam çatışmasında kadınların yaşama dair politika üretme kararlılıklarından vazgeçmek istemediklerini ve toplumun da uzun süre bu inanca sahip olduğunu görebilmekteyiz. Cinsel Politikalar Birimi’nde yaptığımız araştırmalar çerçevesinde insanlık tarihinin ilk yazılı tabletleri olarak kabul gören Sümer tabletlerini incelerken erkek evlat olgusunun her geçen bin yıl daha fazla yüceltildiğini, ancak nüfus artışına teşvik noktasında söylemlere rastlamadığımızı vurgulamak isteriz. Muhtemeldir ki fazla işgücü ihtiyacını etraflarındaki klan ve kabileleri köleleştirerek ya da ikna ederek gerçekleştirmektedirler. Ve yine muhtemeldir ki cinsellik ve üreme bilgisi doğanın doğal döngüsünden henüz daha tam anlamıyla kopmamıştır.³

² Ayrıca bkz. Friedrich Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*; Evelyn Reed, *Kadının Evrimi*; Merlin Stone, *Tanırlar Kadınlardan*

³ Alaeddin Şener, *İlkel Topluluktan Uygar Topluma*, Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, sy. 208

Sümerlerde aşırı nüfus artışına dönük teşvik politikalarına rastlamasak da oğluna tembelliğinden dolayı sitem eden babanın sözlerinden üç erkek çocuğu olduğunu anlıyoruz ancak kız çocuğu olup olmadığını baba belirtmemektedir. “*Senin gibiler çalışıp anne babalarının geçimlerini sağlıyorlar. Küçükler bile babalarına 10 gur (72 kile) arpa getiriyor. Ama sen, haylazlıkta üstüne yok... ağabeyini örnek al, kardeşini örnek al...*”⁴.

Şimdi de Sümerlerde bir anneden ninni dinleyelim:

*Ben oğluma bir eş alacağım
Çok tatlı bir oğul doğuracak ona
Yanan kucığında yatacak karısı
Açılmış kollarında yatacak oğlu⁵*

Sümer ve Babil’in ölümsüzlüğü arayan ünlü kralı Gilgameş’in ölümsüzlük otunu yılanla kaptırmasından sonra umudunu kaybederek ülkesi Uruk’a dönüşünde yeni doğan oğlu Andrubal’ın onu gülererek karşılaması aslında iktidarını bırakacağı varisin kim olacağına dair bilinçli bir mesajdır.⁶ Bedeni ölümsüz olmasa da malları ve erkek evlat üzerinden ölümsüzlüğü sürecektir. Bugünkü ulus devlete dair temel taşların hanedanlık döneminde atıldığı birçok hikâyede inandırıcılığını korumaktadır.

Akadlı Sargon’un (MÖ 2300); “Benim annem tapınakta yüce bir rahibe, babam ise bilinmiyor” sözlerinden; Baş tanrı Marduk adına düzenlenen Hamurabi Yasaları’na (MÖ 1700) ve ardından gelen Asur Yasaları’na (MÖ 1200) kadar toplum nüfusunu kontrol altına almak ve yasal babalık kurumunu sağlamlaştırmak için kadına karşı korkunç savaşlar açılmıştır.⁷

Düşünce yöntemi olarak mitolojinin egemen erkek aklın hizmetine girdiği bu süreçler kadın bedeninin, cinselliğinin ve doğurganlığının acımasızca denetim altına alındığı bir dönemdir. Demografya konusunda diğer toplumsal sorunlar eşliğinde-kapitalist sistemde olduğu gibi- politika üretme aşamalarının sadece fiziksel

⁴ Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümer’de Başlar*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2017, sy.35

⁵ Samuel Noah Kramer, a.g.e. sy.396

⁶ Hikâyenin tamamı için bkz. Harold Baraem, *Uruk Kralı Gilgameş*

⁷ Diğer taraftan Mısır uygarlığında M.Ö. 3100’den M.Ö. 333’e kadar geçen süreçte kadınlara genel olarak saygı duyulduğu, evliliğe, mirasa ve mülkiyete ilişkin eşitlikçi bir yaklaşım olduğuna dair yine M.S. 2000’lerde Sümerlerle yakın ilişkide olan Elam’da mirasın kız çocuklarına aktarıldığı gibi veriler bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, sy.90-93; Merlin Stone, *Tanrılar Kadınken*, Payel Yayınları, İstanbul, 2000, sy. 65-69

saldırılarıyla değil; din ve felsefe ile ikna yönteminin de uygulandığı zamanlara geliyoruz. Antik Yunan'da Demosthenes, yasal çocukların siteye kazandırılması sürecini şöyle aktarır: *"Erkeğin erotik zevkleri için kibar fabişeler vardır, günlük kullanımları için caryeleri ve çocuklarını yetiştirip sadık birer ev kadını olmaları için de kendi düzeylerinde eşleri..."*

Kadının yaşama yeni bir can katma yeteneği ve bunu düzenleyebilme iradesi bugünkü bilgilerimize göre M.Ö. 4.000'lerden itibaren önce erkeğin, sonra da M.Ö. 1600'lerde Hz. İbrahim döneminde tek tanrılı dinlerle beraber tanrının himayesine geçecektir. Bu dönüşüm, yüzlerce yıl sürmüş ve farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda yaşanmıştır. Kutsal olan doğurma ve yaratma bilgisi artık tanrının, erkeğin, devletin ve zenginin hikayelerinde ters yüz edilecektir.⁸ Mitolojik dönemde İnanna'nın sol eli olan Lilith, erkeklerin spermlerini çalıp gayri meşru çocuklar yapan ifrite dönüşecek, Yahudi Levi Rahipleri, kadın cinselliğini ve doğurganlığını en ağır cezalarla kontrol altına alacak, Hristiyanlık cinselliği günah kabul edecek, sadece haftanın bir günü soy sürdürmek için birleşmeyi öngören kefaretleri kilise eliyle halka dağıtacaktır.⁹

Doğal toplumda doğurganlığı şenlik havasında gerçekleşen Havva ise kutsal kitaplarda artık iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yasak meyveyi yediği için cezasının karşılığı olarak sancılar içerisinde doğum yapacak ve erkeğe tabi olacaktır. Yine Bakara, 223'te geçen ifadelerle kadın rahmi tarlaya benzetilerek erkeklere ne zaman isterlerse o tarlayı sürme izni verilecektir. Müslümanların kutsal kitabı Kuran'da geçen ifadelerle kadın rahmi tarlaya benzetilerek erkeklere ne zaman isterlerse o tarlayı sürme izni verilecektir (Bakara 223).

Bir yazıyla aktaramayacağımız kadar çokluktaki tarihsel bilgide her yüzyılda, her düşünce yönteminin esasında kadın hakikatine düşmanlığını merkezine alarak demografik dizaynı sağlamaya çalıştıkları görülür.

Tarihsel süreç içerisindeki bu birikimin kapitalist modernite ile tırmandırılması geçmişten bağımsız olmayan ama yeni yöntemlerin de geliştirilmesiyle demografya politikalarını sürdürmüştür. Bu döneme kadar da varlıklarını sürdüren kadın eksenli doğal yaşam savunucuları, kapitalizmin ilkel sermaye döneminde sağlık, üreme, aile planlaması, cinsel sorunlardaki bilgeliği ve özellikle çocukların dünyaya gelip gelmemesini belirleyecek gücü ellerinde bulundurmaları nedeniyle tehlikenin zirvesi olarak algılandı ve milyonlarcası cayır cayır yakıldı.¹⁰ Cadı avları olarak da bilinen bu

⁸ Tartışmanın ayrıntıları için ayrıca bkz. Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*; Fetna Ayt Sabbah, *İslamın Bilişçiliğinde Kadın*

⁹ Örnekler için bkz. Merlin Stone, *Tanrılar Kadınsa* sy. 182, 218, 219- sy 62,206, 213

¹⁰ Jineoloji Akademisi, *Jineolojiye Giriş*, Aram Yayınları, İstanbul, 2015, sy. 233

dönem, en çok hala doğal toplumun ana eksenli yaşamını sürdüren heretikleri hedef almıştır. Heretikler hakkında Silvia Federici Caliban ve Cadı adlı kitabında şunları demiştir:

“Heretikler, yeni bir toplum yaratma yolunda bilinçli bir çabaydı. Üç yüzyıldan uzun bir süredir İtalya, Fransa, Flamanca ve Almanya’nın “alt sınıfları” arasında boy gösteren ve şüphesiz ortaçağın en önemli direniş hareketi olan ve pagan kültürünü devam ettirdikleri söylenen heretik mezheplerin hakkında günümüzde çok az şey bilinmektedir. Bu durumu büyük oranda öğretilerinin en ufak bir izini dahi ortadan kaldırmak için elinden geleni ardına koymayan kilisenin zulmünün şiddetine borçluyuz. Heretiklik, ortaçağ proleterleri için “özgürlük teolojisi” anlamına geliyordu. Heretiklik, insanların ruhsal yenilenmeye, toplumsal adalet taleplerine bir çerçeve sunmuş, daha yüksek bir hakikate başvurarak hem kilise hem de laik otoriteye karşı gelmişti. Toplumsal hiyerarşileri, özel mülkiyet ve servet birikimini kınarken insanlar arasında yeni ve devrimci bir toplum anlayışının yayılmasını sağlamıştı. Heretiklerin mücadelesi esas olarak siyasi bir mücadeleydi.”¹¹

Elbette ki bu hareketin içindeki farklı mezheplerin kadın ve doğum üzerine de çeşitli tutumları, yaklaşımları vardı.

“Katharlar (heretik mezhep) aynı zamanda evliliğe ve çoğalmaya karşıydılar. Kimi heretikler ise cinselliğe mistik bir değer atfetmiş, hatta cinsel birleşmeye bir ayin gibi yaklaşmış, masumiyete ulaşmanın en iyi yolunun cinsel eylemden kaçınmak değil, bunu gerçekleştirmenin olduğunu telkin etmişlerdir. Diğer bir deyişle heretiklerin cinsellik ve üremeye ilişkin kurallarında ortaçağda doğum kontrolünü sağlamaya yönelik çabaların izlerini görmek mümkündür. Bu da bize 14. Yüzyılın sonlarında çok ciddi bir nüfus krizi ve emek kıtlığı koşullarında nüfus artışının en büyük mesele haline gelmesiyle birlikte, heretiklerin neden özellikle “oğlancılık”, bebek katili ve kürtaj gibi üreme suçlarıyla birlikte anıldığını açıklar.”¹²

14. yy sonlarına doğru vahşi kapitalizmin yükselmesi ile birlikte cinsellik ve üreme tamamen bir politikaya dönüşmüş, kadın bedeni; çocuk doğurma, pazar ekonomisi ve militarizmin üretim aygıtı haline getirilmiştir. Bu politikalar dinle desteklenmiş,

¹¹ Silvia Federici, *Caliban ve Cadı*, Otonom Yayınları, 2017, sy.53-55

¹² Silvia Federici, a.g.e, sy.57-58-59

annelik kutsanmış ve kadın kutsal anne olarak kimlik bulmaya başlamıştır. Ayrıca cinselliğin hayatın olağan akışındaki varlığı bozuma uğratılmıştır, yerine kuluçka makinesine dönüştürülen kadınlarla yaşanan sömürü ilişkisi kurulmuştur. Ulus-devlete üretilecek asil kan halk, savaş için doğrulacak askerler ve üretim aracı olarak insan... Bunları üretmek üzere bedeni nesneleştirilmiş ve hiçleştirilmiş kadınlar... Bunun tarihteki en çarpıcı örneğini ise, İngiltere faşizminde görmek mümkündür. Victoria döneminde kadınlara “sevişirken gözlerini kapat ve İngiltere’yi düşün” denmesi gibi...¹³

Kadının kendi bedeni üzerinde söz hakkı bilim, felsefe, dinler ve erkeklerin sistemleşmiş politikaları içinde ve egemen aklın söz sahibi olduğu bir nüfus politikası sürecine evrilmiştir. Bu politikanın çözümlemesini bio-politika/bioiktidar kavramıyla gerçekleştiren Foucault, bioiktidarın kapitalizm için vazgeçilmez olduğunu, kapitalizmin bedenlerin denetimli bir biçimde üretim aygıtına sokulması ve bunun ekonomik süreçlere göre ayarlanmasıyla güvence altına aldığını belirtmektedir.¹⁴ Bu da biosiyasetin işletilmesi demektir ki bu kadın bedeni üzerinden gerçekleştirilen politikaların en büyük kaynağıdır. Biyopolitika, kavramsal olarak, çıkışından itibaren birçok farklı anlayış ve tartışmaya zemin olmuş, hala tartışmaları süren, değerlendirme ve eleştirilere konu olan bir alandır.¹⁵ Tarıma destekten tutalım, tıp alanındaki araştırmalara, kürtaja ilişkin düzenlemeler ve sağlık alanında geliştirilen yasa ve yönergelere kadar pek çok meseleye gönderme yapar.¹⁶ Foucault tarafından geliştirilen biyopolitika anlayışına göre; hayat politikanın temeli ya da nesnesi değildir. Hayat politikanın sınırını gösterir. Biyopolitikanın nesneleri, tekil insan varlıkları değil, onların nüfus düzeyinde ölçülen ve gruplandırılabilen biyolojik özellikleridir. Nüfusa ilişkin bir dizi müdahale ve düzenleyici denetim söz konusudur. Hayata ilişkin süreçleri nüfus düzeyinde çözümlemeyi ve cezalandırma, dışlama, normalleştirme, disiplin, sağaltım ile en uygun hale getirme pratikleri vasıtasıyla toplulukları ve bireyleri “yönetme”yi olanaklı hale getirir. Foucault’ya göre biyopolitika, iktidarın uygulanmasının özel bir modern biçimini işaret eder.¹⁷ Foucault’nun biyopolitika/bioiktidar kavramı içeriğinde bazı tutarsızlıklar barındırsa da, Cinselliğin Tarihi

¹³ Emre Caner, *Toprak ve Kadın*, Su Yayınları, İstanbul, 2004, sy:104

¹⁴ Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*, çev:Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017, sy:100

¹⁵ Kavramı ilk kullanan İsveçli siyasetbilimci Rudolf Kjellen iken, Foucault, farklı bir bakış açısı geliştirmiş, bunu eleştirenler ve yeniden formüle edenler ise Giorgio Agamben, Michael Hardt, Antonio Negri gibi isimler olmuştur. Ayrıntılı tartışma için bkz. Thomas Lemke, *Biyopolitika*, çev:Utku Özmağas, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016

¹⁶ Thomas Lemke, a.g.e. sy:15-77

¹⁷ Michel Foucault, a.g.e. Sy:99-102

kitabında yer verdiği bölümler konumuz için ilgi çekicidir. Foucault iktidarın biçimleri arasındaki “iki eksenin birleşme noktası”nda yer aldığından dolayı cinsellikle ilgilenir. “*Cinsellik, normatif beklentilere yol açan ve gözetleme ile disiplin önlemlerine açık olan bedensel bir davranıştır. Ayrıca yeniden üretim araçları için ve nüfusun biyolojik süreçlerinin bir parçası olarak önemlidir.*”¹⁸ Cinsellik, etkileri bedeninin mikro düzeyinde ve nüfusun makro düzeyinde konumlandığından ötürü ayrıcalıklıdır. Cinsellik biyoiktidarın siyasal işlemler, ekonomik müdahaleler ile bireyi ahlaklı ve sorumlu kılma amacıyla girilen ideolojik kampanyalar haline gelir.¹⁹ Bu da modern politikanın giderek biyopolitikleştiği savına götürür.

Kapitalizmin Kadın Bedenine Müdahalesi

Nüfus politikalarının tümü; üreme, sağlık, göç ve kentleşme, ekonomi politikalarını içerir. Doğum kontrolü, doğum öncesi ve sonrası alınacak önlemler, aile planlaması, gebelik öncesi ve sonrası kadının hamile kalmasını engelleyecek yöntemler, düşük, kürtaj ve kısırlaştırma bu kapsamda kullanılan yöntemler ve araçlardır.

Nüfus politikalarının kapitalizm tarihiyle birlikte ele alındığında bu sürecin birçok boyutla etkileşim halinde olduğunu görürüz. Ekonomik, sosyal şartlar, tarım-sanayi, siyaset gibi konularla bu politikalara yön verilmiştir. Ucuz işgücü olarak çocukların da kullanıldığı ve sömürüldüğü, saatlerce çalıştırıldığı dönemlerde işgücü ihtiyacından dolayı doğumların artışı desteklenmiş ve savaş dönemlerinde bu durum daha fazla din ve devlet eliyle pompalanmıştır. Örneğin, Sanayi Devrimi dönemi Fransa’sında fabrikalardan işçi çıkartılması gerektiğinde ilk kadınlar çıkarılmış, bu şekilde evde üretim araçları faaliyetine ücretsiz katılması sağlanmış, işçilerin ihtiyaçlarını eve kapatılarak (dini söylemlerinde desteğiyle) karşılaması sağlanmıştır. Aynı zamanda işçi alımlarında yine ilk çocuklar ve kadınlar erkeklerden daha ucuza ve daha uzun saatler çalıştırıldığı için ucuz işgücü olarak yeniden üretim mekanizması döngüsüne sokulmuştur.²⁰ Kadın bedeni üzerine mülkiyet, bir yandan biyolojik yeniden üretim işlevi görürken, bir yandan muhafazakarlaşmanın gücüyle kadını eve kapatma ikinci

¹⁸ Thomas Lemke, a.g.e. sy.59

¹⁹ Michel Foucault, a.g.e. sy.145-146

²⁰ Yusuf Nazım, “*Dünya Kadın Mücadelesi ve Bir Tarihçe*”, Evrensel Gazetesi, 6 Mart 2017, <https://www.evrensel.net/haber/310957/dunyada-kadin-mucadelesi-ve-bir-tarihce> e.t. 20 Eylül 2019; Sanayi Devrimi’nin kadın işçiler üzerindeki etkilerine dair daha geniş tartışmalar için ayrıca bkz. Ed. Aynur Özügür, 21. *Yüzyıl Feminizmine Doğru- Neoliberalizmin Ötesinde Bir Kadın Hareketi İçin Tartışmalar*, Notabene Yayınları, Ankara, 2013; Catharine A. MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 1. Bölüm: *Feminizm ve Marksizm*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003

işlevini görür. Bu anlamda sosyal güvenlik, esnek çalışma ve güvencesizleştirme politikalarıyla ucuz işgücü, kadınlar üzerinden ideolojik yeniden üretim işlevini derinleştirilir.²¹

Bir diğer örneğini kapitalizmin demografya politikalarının başka boyutunu içeren Türkiye’de görmüştük. 12 Aralık 1996, MGK toplantısında hükümete sunulmak üzere bir rapor hazırlanmış ancak bu rapora dönemin devlet bakanı Salim Ensarioğlu tarafından karşı çıkılmış ve tartışmalar sonucunda raporun gizli kalmasına karar verilmiştir. Rapordaki ifadeler şöyledir : “Böyle giderse 2010 yılında nüfusun %40’ı, 2025 yılında ise yarısı Kürt olacak. 2025’ten sonra Kürtler mecliste anayasayı değiştirecek güce sahip olacaktır. Gerekli önlemlerin alınmasına, üç çocuktan fazla yapan ailelere cezai işlem uygulanmasına...vs” Her ne kadar rapor hükümet tarafından onaylanmamış görünse de erkek çocuklarına bayat kızamık aşısı yapma, kadınların bilgisi dışında kordonlarını bağlama, sezaryene sevk etme vakalarına sıkça rastlanmıştır.²² Aynı sistem politikasının ve zihniyetinin hala devam ettiğini, Erdoğan’ın Türkiye’deki kadınlara, “Siz niye daha çok çocuk yapmıyorsunuz, bakın teröristlerin en az 15 çocuğu var!!!” söyleminde görmekteyiz.²³ Esasında bu söylem, devletin Kürt nüfusuna ve bu yönlü politikaların değişmediğine kanıt niteliğindedir. Aynı tekçi ve ırkçı anlayış bugün topraklarından koparılmış, Suriyeli mültecilere yönelik ‘patır patır doğuruyorlar, çok doğuruyorlar, yakında Suriyeli nüfusu bizi geçer’ gibi söylemlerle kendini açıkça var etmektedir. Bu örneklerin genelinin, ulus-devlet anlayışının demografya politikaları üzerinden okunması mümkünken, başka bir boyutunu ekonomik süreçlerden okuyabilmekteyiz.

Uzunca bir süre ekonomik süreçlere bağlı olarak işgücü ve tüketici sınıfı oluşturmak adına pompalanan nüfus artışı politikaları, 1960’lardan itibaren özellikle Çin ve Hindistan’da nüfus kontrol politikalarına dönüştü. Bu dönüşümün de hedef aldığı kitle kadın bedeniydi. Örneğin Çin’de 1979’da başlatılan tek çocuk politikası ile üreme hakları kısıtlanıyordu. Bu uygulamada sınırlı kontraseptif seçimi, düşüğe ikna, gebelikte cinsiyet seçimi gibi durumlar bir arada bulunuyordu. İlk doğumdan sonra kadınların spiral kullanması bekleniyordu. İlk çocuğun kız olması halinde ikinci çocuğa izin veriliyor ve ikinci doğumdan sonra sterilizasyon

²¹ Görkem Akgöz, Ecchan Balta, *Kapitalizm Krizine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak: Anlitik bir Çerçeve Önerisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, sf:10

²² İlgili MGK kararına dair verilen soru önergesi için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/d26/10/10-226104gen.pdf>

²³ http://www.cumhuriyet.com.tr/video/video/863712/Erdogan_Turkiye_deki_teror_orgutu_bu_konuyu_cok_onemsiyor_en_az_10__15_cocuklari_var.html

uygulanması bekleniyordu.²⁴ Bu müdahaleler kadın bedeni üzerinden yapılıyor ve net bir insan hakkı ihlali olma niteliğini taşıyordu. Buradan hareketle, nüfus politikalarının tarihsel olarak belirlenen stratejilerle kadın bedeni üzerinde hangi koşullarda ve hangi yöntemleri kullanarak icra ettiğine baktığımızda ise karşımıza, medya, diziler, yasalar, edebiyat ve sanatın çıktığını görür ve bunların birer araç oluşturduğuna şahit oluruz. Örneğin Türkiye’de cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda, savaştan çıkmış olması dolayısıyla yaşanan ciddi nüfus azalması, nüfus artışı politikalarının geliştirilmesine götürdü. Bunun ilk ayağı yasada değişiklik yapmaktı ve evlenme yaşı 1938 yılında çıkarılan yasa ile, erkekler için 17, kadınlar için 15’e düşürüldü. Bu yaşlar 1925’te kabul edilen Medeni Kanun’da 18 ve 17 idi. Aynı şekilde 6 Mayıs 1930 tarih,1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 152. Madde, gebeliğe engel olacak ya da çocuk düşürmeye yarayacak her türlü araç gerecin ithalini, dağıtımını ve satışını yasaklıyordu. Ayrıca TCK’nın 468, 469, 470 ve 471.maddeleri çocuk düşürme ve düşürtmeyi, çocuk yapmaya engel olacak nitelikteki hareketleri ağır cezai yaptırımlara bağlamaktaydı.²⁵

Günümüzde de nüfus politikalarına göre medyanın, sanatın dilinin nasıl şekillendiğini görmek mümkündür. “Üç çocuk yapılınsın, o da yetmez beş çocuk” açıklamalarıyla gelen, nüfus artışı talepleri, kürtaj ve sezaryene ilişkin çıkarılmaya çalışan yasaları birbiri ardına patlayan reklam ve dizilerle desteklendi. “Annem, Çocuk, Kadın vb. isimli dizilerde, toplumsallıktan kopuk, çocukların adeta özel mülkiyete dönüştüğü temalar işlenmeye başlandı. Çok kalabalık ailelere özent, çocuk/torun temasının işlenmesi (örn. İstanbullu Gelin dizisi) tesadüf değildir. Reklamlarda satışa sunulan malın aile bireylerinde vazgeçilmez mutluluk kaynağı olması, temizlik malzemeleri, içecekler, kozmetik ürünleri vb. daha pek çok örneğini görebileceğimiz bilinçli, ideolojik yöntem ve araçlar söz konusudur. Eğitim müfredatında ve kitaplarda kullanılan dil ve resimlerde ise demografya politikalarına en açık haliyle şahit olmaktayız.

Günümüzde de nüfus politikalarına göre medyanın, sanatın dilinin nasıl şekillendiğini görmek mümkündür. “Üç çocuk yapılınsın, o da yetmez beş çocuk” açıklamalarıyla gelen, nüfus artışı talepleri, kürtaj ve sezaryene ilişkin çıkarılmaya çalışan yasaları birbiri ardına patlayan reklam ve dizilerle desteklendi. “Annem, Çocuk, Kadın vb. isimli dizilerde, toplumsallıktan kopuk, çocukların adeta özel mülkiyete dönüştüğü temalar işlenmeye başlandı. Çok kalabalık ailelere özent, çocuk/torun temasının işlenmesi (örn. İstanbullu Gelin dizisi) tesadüf değildir.

²⁴ Gürkan Sert, *Üreme Haklarının Yasal Temelleri ve Etik Değerlendirme*, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2013, sy:22

²⁵ TÜSİAD, *Türkiye’nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdişimleri*, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 1999, sy:39-40

Üreme kararının bu politikalarla belirlendiği ve kadının söz hakkı olmadığı tarihsel süreci kadın hareketlerinin de dirençle karşıladığı ve buna dair farklı bakış açılarıyla mücadele ettiği görülmektedir.

Kadın Hareketlerinin Nüfus Politikalarına Yaklaşımı

Kadınların üreme politikaları hakkındaki dönemin en çarpıcı çıkışlarından biri, radikal feministler tarafından yapılmıştır. Radikal feministler, evliliğin ve aile kurumunun, yani “heteroseksüel seks kurumu”nun ortadan kaldırılmasını ve “üremede rahim dışı yolların” geliştirilmesini savunuyorlardı. Bir başka grup, New York Radikal Feministleri, Aralık 1969 da Shulamith Firestone, Anne Koedt, Diane Crothers ve Celestine Ware tarafından kuruldu ve Ego Politikası başlıklı bir manifesto yayınladılar. Bu bildiri kadınların baskı altına alınmasının temel olarak ekonomik değil psikolojik etmenlerden kaynaklandığını öne süren ilk bildiriydi.²⁶ Bununla birlikte S. Firestone 1969 yılında yazdığı *Cinselliğin Diyalektiği* kitabında ise kadınların doğal gebelikleri ile ilgili çarpıcı fikirler sunmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte “yapay üreme” önerisini geliştiren Firestone, doğal çocuk doğurma isteğini gerici bulur ve yapay üremenin kendi başına insanlığa karşı bir şey olmadığını savunur. “Böyle bir olasılığın geliştirilmesini, hiç değilse anneliğe verilen eskimiş değerin dürist bir biçimde yeniden ele alınmasını sağlayacağını belirtir.”²⁷

Kültürel Feministlere göre, kadın cinsel bir meta olarak görülmemeli, kendi vücudu üzerinde tasarruf hakkına sahip olmalıdır. Çünkü kendi bedeni üzerinde tasarruf hakkına sahip olmak özgürlüğün temel koşuludur.²⁸ Bu bağlamda Elizabeth Cady Stanton gibi feministler tarafından “gönüllü annelik” veya “cinsel perhiz” konuları desteklenerek “doğum kontrolü” ve “kürtaj” hakkının kadınların tercihine bırakılması gerektiği savunulmuştur.²⁹

Avrupa ve Kuzey Amerika’da liberal feministler kontraseptif (gebelik önleyici korunma yöntemleri) yöntemlere ve kürtajın yasallaşmasına karşı çıktılar, çünkü kürtajı ve kontraseptif yöntemleri, kadının anneliği seçme hakkını sağlayacak bir araç olarak değil, kadının cinsel sömürsünün aracı olarak görüyorlardı. İngiliz feministler çok sayıda çocuk doğurmanın sorunlarını ya da kadınların kontrolündeki kontraseptif yöntemlerinin kendileri üzerinde kontrolü arttıracığını düşünüyorlardı.

²⁶ Josephine Donovan, *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, 2016, sy. 270

²⁷ Shulamith Firestone, *Cinselliğin Diyalektiği*, Payel Yayınları, 1993, sy. 211

²⁸ Nedret İler, *Toplumsal Cinsiyet Gerilimleri Üzerinden Feminizmi Tartışmak* (yüksek lisans tezi), Mardin Artuklu Üniversitesi, 2014

²⁹ Josephine Donovan, a.g.e. sy. 107

Ayrıca cinsel ilişki sonucunda hamile kalma korkusunun ortadan kalkması durumunda, kocalarının başka kadınlarla da ilişkiye girmesi ihtimalinden bahsediyorlardı. Bu karşı çıkışlar radikal ve sosyalist feministler tarafından üst ve orta sınıf talebi olarak görülüyor ve işçi sınıfındaki kadınların taleplerini asla karşılamıyor olması itibarıyla eleştiriliyordu.³⁰ Çocuk doğurma ve kürtaj hakkına yönelik bugünde kadın hareketleri içinde mücadele ve talepler devam etmekte, kadınların kendi bedenlerine ilişkin seçme hakkı savunulmaya devam etmektedir. Benim Bedenim, Benim Kararım kampanyası olarak da kadınlar arasında ses getiren doğurma kararı hakkı mücadele tarihinde yer edinmiş bir hamledir.

Kürt Kadın Hareketi, 2000'ler sonrası yürüttüğü kampanyalarla kapitalizmin demografya politikalarını açığa çıkarmış, özellikle *"Biz Kadımlar Kimsenin Namusu Değiliz, Namusumuz Özgürlüğümüzdür"* ve *"Tecavüz Kültürünü Aşalım Demokratik Toplumun İnşa Edelim"* kampanyalarının yanı sıra 2019 yılında başlattığı *"Değişim ve Özgürlük İçin Sen de Ayağa Kalk"* kampanyasında kadın köleliği inşasına karşılık demografyayı da yakından etkileyecek olan kadın erkek ilişkileri, özgür eş yaşam, erkeği değiştirip dönüştürmek konuları sıkça işlemiştir. Soykırım kısıpacı ile karşı karşıya kalan bir halkın öz savunma olarak çok çocuk doğurma kararı bu kampanyalarda ele alınmış; çocuk dünyaya getirirken en başta kadının kendi iradesinin esas alınması; bu kararlaşıma yaşanırken ekolojik krizin, toplumsal sorunların, ekonomik yoksunlukların ve kadın köleliğinin hassasiyetle ele alınması öncelik olmuştur. Kadınların yaşamdan koparılması amacıyla çocuk doğurma makinesine dönüştürüldüğü vurgulanmış, özel mülkiyete dönüştürülmek istenen çocuğun toplumsal bir varlık olarak şekillenmesinin tarihi bir sorumluluk olduğu dile getirilmiştir.

Uluslararası Mekanizmalarda Nüfus Politikaları

Üreme hakkı 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden ancak 20 yıl sonraki 1968 Tahran konferansında insan hakları çerçevesine alındı. Nüfus kontrolü sürecine denk gelen üreme hakkının insan hakları beyannamesine alınması değerlendirildiğinde, bu hakkın belirsiz, muğlak ve devletlerin siyasal politikalarından bağımsız olmadığı göze çarpar. Örneğin, Romanya'da işyerlerinde her ay zorunlu jinekolojik muayeneler yapılarak hamile kadınlar işten çıkarılmış veya Doğu Avrupa'da Çingeneler zorla kısırlaştırılmıştır. Bu politikaların cinsellik, üreme hakkı, ekonomik politikalar ve ulus-devlet anlayışından doğru değerlendirilmesi bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.³¹

³⁰ Ebru Özberk, *Nüfus Politikaları ve Kadın Beni Üzerinde Denetim*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003

³¹ Ebru Özberk, a.g.e.

1920-1930’larda ABD’de yaşanan ağır ekonomik bunalım nedeniyle işsizlik ve göç arttı. Buna bağlı olarak Batı ve Kuzey Amerika’da iki farklı nüfus politikası izlendi. Eğitimli, beyaz üst sınıf nüfusunu arttırma, işçi sınıfı ve göçmenlerin doğurganlıklarının sınırlandırılması...³² Dünyadaki yoksulluğun, besin tüketiminin kalkınma önündeki engelleri nüfus artışına bağlanması yoksul kadınların doğurganlığına müdahaleye neden oldu. Oysaki dünya nüfusunun %22’sini oluşturan endüstrileşmiş ülkeler, dünya kaynaklarının %70 ila %85’inin tüketimine neden oluyor.³³ Nüfus politikaları yaklaşımına yön veren Malthusçu anlayışın ileri dönemleri neo-malthusçu yaklaşım olarak tarif edilmektedir. Neo-malthusçu yaklaşıma göre, hızlı nüfus artışının nedeni yoksul kadınların, cahillikleri, ihmalleri, duyarsızlıkları ya da doğum kontrol araçlarına ulaşamamalarıdır. Oysa çocuk doğurma her toplum için ayrı bir anlamı ifade etmektedir. Batı toplumlarında çocuğun hiçbir ekonomik katkısı yokken, birçok toplumda yaşlanınca bakılma güveni ve çocuktan ekonomik destek görme beklentisi bir doğurma gerekçesi olabilmektedir. Ayrıca birçok toplumda kadın annelikle kimlik bulmaktadır. Çocuk doğurma birçok kadın için tek güç kaynağıdır. Çocuk doğurmama özellikle de erkek çocuk doğurmama, birçok kadının dışlanmasına, eksik ve ayıplı görünmesine neden olmaktadır. Kaldı ki cinsiyetler arası eşitsizlik bu kadar kabul görmüşken kadının doğurganlığı üzerinde belirleyici olmadığını tahmin etmek zor değildir. Bugün nüfus politikalarını üreten sistem, kadına yönelik şiddetin varlığını kabul etse dahi, cinsel şiddet ve cinsel ilişkiye zorlama sonucu meydana gelen hamilelikleri yok saymaktadır. Örneğin Ruanda’daki son iç savaşta 200-5000 arası çocuğun tecavüz sonucu doğduğu tahmin edilmektedir.³⁴

“Nüfus ve planlama arasındaki ilişki 1954’ten itibaren her on yılda bir yapılan uluslararası konferanslarla ele alınıyor. 1974’te Meksika’daki konferansın en dikkat çekici yanı, o zamana kadar nüfus artışının karşısında olan ABD’nin, o konferansta “nüfus artışının doğal bir olay olduğunu” yaşam kalitesinin arttırılması ve gelişme için Pazar ve özelleştirme politikalarının uygulanması gerektiğini savundu. Bunun nedeni ABD’nin Pazar ekonomisinden beklentileri, bir diğeri ise uluslararası alanda yaşam hakkı savunucularının etkisidir.”³⁵

Bunun üzerine, uluslararası alanda yaygınlaşan ve kürtajın bir doğum kontrol yöntemi olarak kullanılması ve yaygınlaştırılması konularında kadınların, hükümetler ve

³² Asoka Bandarage, *Women, Population and Global Crisis: A Political-Economic Analysis*, Zed Books, London, 1998, sy. 63-64

³³ Betsy Hartmann, *Reproductive Rights and Wrongs: The Global Politics of Population Control*, Boston, South End Press, 1995, sy.23

³⁴ Ebru Özberk, a.g.e

³⁵ Ebru Özberk, a.g.e

kuruluşlardan yardım almayacağı açıklandı ve bu durum Meksika politikası olarak bilinmektedir.³⁶ Bu da kadınların yıllardır mücadele alanının ana gündemlerinden biridir. Nitekim kadın bedeni üzerine alınmış bir karar ve uygulamadır. Kadın hareketi nüfus kontrolü odaklı çalışmalar yürütürken, her kadın kendi bedeni, cinselliği ve üremesi üzerinde kontrol hakkını savunan bir mücadele çizgisi izliyordu.

Buradan doğru 1994'te Kahire'de yapılan Nüfus ve Kalkınma üzerine uluslararası konferansta nüfus programları demografik amaçlardan üreme sağlığı ve kadınların konumunun iyileştirilmesi amacına doğru yöneldi.³⁷ Hala devam eden bu politikaların, tarihsel analizi, politikalara yön veren etmenler, kadınların direnişi ve bu direnişin politikalara etkisi uzun örnekleri ve tartışmaları barındırır. Nitekim, Feminist tarihçi Barbara Duden'in de belirttiği gibi, demografi alanında ve bu alandaki çalışmalarda (nüfus sayımları ve araştırmaları gibi) insanların bilimsel ve bürokratik bir sınıf tarafından kontrol edilebilir bir nesne olarak ele alınır.³⁸

Sonuç

Nüfus politikalarının; tarihsel olarak temelini, kapitalizmin de temellerinin atıldığı beş bin yıl öncesinden başlatıp bu sürecin ataerki ve merkezi uygarlık sistemiyle birlikte ne hale geldiğini, uygulanan politikaların etkilediği süreçleri, tarihsel, sosyolojik, politik argümanlarını tartışmaya ve açmaya çalıştık. Elbette ki, demografyanın her boyutunun uzun tarihsel araştırmalar gerektirdiğinin ve kadın perspektifiyle uzun soluklu, yeniden okumalara muhtaç olduğunun farkındayız; ancak tartışmalarımızı paylaşmayı ve sorgulama ateşini yakmayı jineolojinin yöntemlerine içkin görüyoruz. Deneyimlerimiz, mücadelemiz, binlerce yıldır taşıdığımız bilgimizle açığa çıkaracaklarımız, kadının yaşam kültürüne açılmış savaş karşısında da temel dayanağımız oluyor.

Kadınların üreme hakkına ve cinselliğine yönelik tutumların; cinsiyetler arası eşitsizliğin, sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıkların, coğrafi ve zamansal değişikliklerin etkisiyle şekillenen uygulamalardan bağımsız ele alınmaması gerekir. Dolayısıyla üreme hakkının bireysel olarak tanınması, homojen olarak düşünüp belirlenebilecek bir şey değildir. Her toplumun/topluluğun, kimliğin ve coğrafi yapının talepleri, gündemi ve ilişkileriyle belirlenebilir. Buradan hareketle nüfus politikalarının, tüm dünya kadınlarının bedeni üzerindeki nesneleştirici, değersizleştirici ve yok sayıcı etkisinin belirlenmesi ve buna ilişkin yine topyekün bir hak talebiyle çözülmesi gerektiği

³⁶ Ebru Özberk, a.g.e.

³⁷ Ebru Özberk, a.g.e.

³⁸ Ayrıntılar için bkz. Barbara Duden, *The Development Dictionary*

aşıkardır. Ancak bununla birlikte kadının etnik, sınıf, kültür, yaş, cinsel yönelimi, eğitimi gibi konuları kendi özgün koşullarından hareketle anlaşılabilir.

Nüfus politikalarının, kadını, nesneleştirmemesi, pazar ekonomisi ya da askeri gücün artması gibi amaçların bir aracı haline getirmemesi ahlaki ve politik toplum inşasında temel yaklaşım olarak ele alınmak durumunda olduğu gibi bugün, kapitalist modernitenin kadın bedenine dair uygulamalarına karşı verilen mücadelelerin de gerekçeleri arasında yerini ve önemini korumaktadır. İktidarların nüfus politikalarına karşı özgür iradesi ile üreme hakkını kullanması ve savunması kadının, özneliğiyle direkt ilişkilidir. Kadın bir yandan toplumsal özneliği ile doğal yaşam kültürünü sürdürme, ekolojik dengeyi koruma, savaş ve yıkımlara karşı politik tavır üretme diğer yandan da birey olarak kendi değerini koruma pratiği ile tarihsel varlığını ayakta tutmuştur.

Kapitalist modernitenin nüfus politikaları, salt kadının bedeni ve doğurma-doğurmama eylemleri ile açıklandığında üreme-üretim ilişkisi görünmezleşebilir. Yaşamı üretmek, kadın açısından, çocuk doğurmak kadar topluma ahlaki ve politik değerlerle yön vermek anlamlarını da bağrında taşır. Cinsel politikalar ile kadının zihni ve bedeni arasında uçurumlar yaratan iktidar sistemleri, kadının düşünme, hissetme ve eyleme biçimlerini birbirinden parçalamayı ve parçalanmış kadının toplumla olan ilişkisini zayıflatmayı hedefler. Doğal yaşamın değerli rutinleri arasında sayılan doğum, kapitalist modernitenin denetimine girdiği andan itibaren kadın bilgisinin tersyüz edildiği, yeteneğinin erkek egemen aklın aracı haline getirildiği, kendi doğurduğuyla bile ilişkisinin koparıldığı bir pratiğe dönüşür.

Jineolojî ile nüfus politikalarını yeniden düşünmek, kapitalist modernitenin bu politikalar ile aslında neyi hedeflediğini yani sorunun ne olduğunu tanımlamaya, bu tanımlama sonrası alternatif-karşı politikalar üretmeye kapı aralıyor. Bir yandan kürtaj yasakları ile çocuk doğurmayı, kalabalık-güçlü aileler üretmeyi kadının yegâne görevi sayan, tersine kutsallık yaratan, bütün teknolojsi, medyası ve diğer siyasi güç alanları ile çok çocuk politikasını topluma empoze eden anlayışın diğer taraftan halkları denetim altına almak adına milli güvenliğe konu edilecek denli gizli, doğurma yasakları getirmesi, eril akıl ile örgütlendirilmiş sistemli bir yapı ile karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Bu sistemli yapı, nüfus politikaları ile kadını doğadan, toplumdan ve bedeninden uzaklaştırarak; doğayı, toplumu ve kadın bedenini sömürmeye müsait alanlara dönüştürüyor. Jineolojî de bütün saldırılara rağmen tarihten bugüne kendini taşıyan kadın kültürünün, bazen çok çocuk doğurarak, bazen gizli kürtaj merkezleri kurarak, çoğu zaman özgürlüğü için örgütlenerek, sokakta, evde, fabrikalarda ve meydanlarda mücadele ederek gerçekleştirdiği toplumsal doğumunun izlerini sürüyor.

Bir Erkek Akli Ürünü Olarak Soykırım ve Bitmeyen Hikâyelerin Kadınları

Rojda Yıldız

İlk taşı bulan, ilk yayı bulan, ilk oku bulan ve insanın ölümlü olduğunu keşfeden ilk insan belki de bunun sonunun toplu insan kıyımlarına kadar uzanacağını tahmin etmemişti. Milyonlarca insanın katledildiği, vahşice öldürüldüğü, sağ kalanlara “kendilerinden başka her şey” olabilme seçeneğinin dayatıldığı korkunç bir yüzyıl yaşadı insanlık. 20. Yüzyıl bir yandan modernizmin bütün şatafatı ile Hollywood’larda boy gösterdiği, laboratuvarlarda göklere çıkarıldığı, yeni parlamenter sistemleri ile sahte özgürlük havariliği yaptığı bir yandan da geçmişe ait olan ne varsa iğdiş edildiği bir yüz yıla tanıklık etti. Her şeyin tepetaklak edildiği, insan aklının tek doğru sayıldığı, insan ilişkilerinin motorize edildiği, yaşamın merkezine aklın koyulduğu bir süreçte insanlık yine kendi tarihinin en kanlı, en acımasız ve en insanlık dışı uygulamalarının sahnesi oldu. Soykırım gibi bir tanım insanlığın gündemine önce pratiği sonra teorisi ile girdi. Erkeklik sorunu ise bu soykırımların temel sorunu görülebilecek kadar merkezi bir yerde duruyordu. Bilimden, siyasetten, toplumsal karar alma mekanizmalarından yüzyıllardır dışlanan kadınlar bu soykırım süreçlerinin neredeyse tek değişmez kurban kategorisi olarak tarihte yerini aldı. Rasyonalitenin (erkek aklının), modernizmin (erkek kurgusunun), ulus devletin (erkek tahayyülünün) ortaya çıkardığı bu kanlı süreçlerde kadınlar neredeyse hiçbir zaman kendi yaşamının öznesi olamadı. Kadınların tarihsel olarak pasifize edilme süreçleri belki de bu sonucu doğuran temel etkeni. Fakat özne olmaları işi değiştirir miydi? Modernizmin bu denli “kadınların fikri alınmadan” kurgulanması dışında başka bir ihtimal mümkün müydü? Bilemiyorum. Bu yazıda anlatmaya çalışacağım şey soykırım süreçlerinin bir erkek akli ürünü olarak kadınlar üzerinden yürüttüğü politikalarına dair bir şey-

ler söylemek olacak. 1915 Ermeni Soykırımı, 1938 Dersim Soykırımı, 2016'da başlayan ve hala devam eden Êzîdî Soykırımı zaman geçse de bize değişmez kurban adresleri olarak hep kadınları gösteriyor.

Bir Modernizm Ürünü Olarak Soykırım

*Holokaust, salt bir Yahudi sorunu ve yalnızca Yahudi tarihinin bir olayı değildi. Holokaust bizim modern mantıklı toplumumuzda, uygarlığımızın yüksek sabnesinde ve insanoğlunun kültürel zaferinin zirvesinde doğmuş ve uygulanmıştır; bu nedenle de toplumun, uygarlığın ve kültürünün bir sorunudur.*¹

Soykırım kelimesi ilk olarak Yahudi Soykırımı sonrası 1944 yılında bir hukukçu olan Polonyalı Yahudi Raphael Lemkin tarafından kullanılmıştır. Yunanca “ırk”, “soy” anlamına gelen *génos* ile Fransızcaya Latince “katletmek” anlamına gelen *cidium* kökünden geçmiş *cide* sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş. Lemkin “Jenosit konusuna nasıl geldiniz?” sorusuna cevaben “Jenosit ile ilgilenmeye başladım, çünkü birçok kez gerçekleşti. Önce Ermenilerin başına geldi, ardından da Hitler harekete geçti” diye cevap vermiştir.² 1951 yılında ise Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin yürürlüğe girmesi ile beraber resmi olarak da tanınmıştır. Soykırım kelimesi üzerine, neyin soykırım olup olmadığına dair birçok tartışma yürütüldü hala daha yürütülüyor. Türkiye’nin hala Ermeni Soykırımını sadece bir “tehcir” olarak adlandırması, Dersim Soykırımını “harekât” olarak nitelendirmesi devletler nezdinde bu kavramın yanında getirdiği yaptırımlar yüzünden o kadar da kabul edilebilir bir içeriği olmadığını gösteriyor.

Belli bir gruba, kimliğe, kültüre, etnik topluluğa, bir ırka yönelik sistematik olarak işlenen, hedef noktası haline getirilen, belli bir program dahilinde uygulanan bu politika toplu insan kıyımlarının yanı sıra çok ciddi doğa tahribatları yaratmış, kültürleri yok olma noktasına getirmiş ve ciddi bir toplumsal krize de yol açmıştır. Yukarıda Bauman’ın dile getirdiği gibi bu mesele yani soykırım kavramı her ne kadar Holokoust üzerinden doğmuş ve ele alınmışsa da soykırım modern zamanların ruhsuz dünyasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişten gelen “nefret”ler ulus-devlet, modernizm çağında artık çözülmesi gereken sorunlar olarak görülmüş ve toplumların en krizli hallerinde bu nefret “nesne”leri yok edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 1. Dünya Savaşı’nın kaosu ortamında

¹ Bauman, Zygmunt. (2016), *Modernite ve Holokaust*, Sf. 15, İstanbul: Alfa Yayınları

² Çavdar, Adalet. <https://t24.com.tr/yazarlar/adalet-cavdar/soykirim-kavraminin-kokeni-uzerine,22497>. Erişim Tarihi: 02.09.2019

Ermeni'ler, 2. Dünya Savaşı sırasında Yahudiler³, Ortadoğu'da yaşanmaya devam eden 3. Dünya Savaşı diyebileceğimiz Ortadoğu krizi sırasında da Êzîdî halkı hedef haline getirilmiştir. Bu üç grup da yaşadıkları coğrafyada tarihten gelen bir dışlanma mottosu ile yaşamlarını devam etmişlerdir. Keza 38 Dersim Soykırımının da bu top- rakların “çıbanbaşı” olarak görülen Kızılbaşları hedef alması tesadüfî değildir. Bu an- lamda soykırıma uğrayan halkların bir anlık bir nefrete kurban gitmediklerini, geçmişten gelen nefret olgusunun artık ortadan kaldırılabılır bir nesne topluluğuna dönüşmesi ile kendisini var ettiği söylenebilir.

Modernizmin motor gücü pozitivizmin ortaya çıkardığı bütün bilimsel veriler “daha fazla insan daha hızlı ve az maliyetli nasıl öldürülür” sorusuna cevap olarak kulla- nılmaya başlanmıştır. Hitler Almanya'sının sanayileşmede ve bilimde yaşadığı artışın en çok Holokoust dönemine denk gelmesi bir tesadüf değildir. Ölüm odaları ola- rak bilinen “gaz odalarının” bir fabrika şeklinde dizayn edilmesi ve en az “zarar”la ölümlerinin gerçekleştirilmesi insan ruhundan, vicdanından azade bir şekilde gelişt- irilmeye çalışılan yeni modern dünyanın ürünlerinden başka ne olabilirdi?

Soykırım tanımlamalarına, gerçekleştirilen yol ve yöntemlerine, her bir soykırımın kendi içerisindeki özgünlüklerine bakıldığında değişmez bazı hakikatleri görüyoruz. Bu hakikatler modernizmin ürünü olarak bilimin soykırımlarda etkin bir biçimde kullanılması, akılla yönetilebilir kitlesel bir ölüm furyası ortaya çıkarması, ölümü his- sizleştirmek, “yaşamasına gerek olmadığı düşünülen zararlı bedenler fikrini üremek”, bu soykırımların birer “devlet, örgüt ihtiyacı” olarak ortaya çıktığını iddia etmek ve konumuz itibarı ile de soykırım süreçlerinde kadınları özel olarak hedef olan politi- kalar üretmek ve uygulamak.

Soykırım süreçlerinde kadınlara bir bütün hedef alınan gruba yönelik politikalardan etkilenmelerinin yanı sıra cinsiyetlerinden kaynaklanan özel politikalar uygulanmış- tır. Bir erkek aklı ürünü olarak ortaya çıkan modernizmin ve pozitivizmin kadını hedef almaması şaşırtıcı olurdu zaten... Bu politikalar farklı süreçlerde farklı ülke- lerde farklı işlemler de genel olarak taciz, tecavüz, şiddet, “doğum makinesi”, seks kölesi, ev hizmetçiliği gibi köleleştirici fiillerle kadınlar ve çocuklar erkek saldırıları- nın özel hedefi olmuşlardır. Bir grubu yok etme girişimi içerisinde özellikle o gru- bun geleceğini yok etme, nüfusunu bitirme meselesinde kız çocuklarına ve kadınlara dair başka bir soykırım süreci işletilmiştir. Soykırımın temel amacı olan hedef gru- bun ortadan kaldırılması hususunda kadınların doğum gücünün kontrol altına alın- ması ve arkada kalanların kendi özlerinden, kimliklerinden, kültürlerinden uzak bir

³ Bir “rivayete” göre Adolf Hitler'e yaptığı katliamların hesabı sorulursa ne yapacağı sorulur ve Hitler şu cevabı verir; “Ermenilerin hesabını soran mı var?”

şekilde yetiştirilip üst kültür tarafından asimile edilmesi soyun devam ettiricisi ve kültürün aktarıcısı olarak kız çocuklarına ve kadınlara yönelik politikalarda kendisini göstermiştir. Erkek egemen sistem bu anlamda soykırım ve sonrası süreci planlar-ken kadınları bir “araç” olarak kullanmayı da ihmal etmemiştir

De Te Fabula Narratur ⁴; “1915 Ermeni Soykırımı”

1915 Ermeni Soykırımına giden yola dair birçok analiz ve durum tespiti mevcuttur. Türk-Sunni ethosunun ulus-devlet tartışmaları ile beraber giderek ya-şatılmaya çalışıldığı 20. Yüzyılın başında Anadolu coğrafyası olarak tabir edilen bu topraklarda bir tehlike kimliği olarak ortaya atılan Ermeni’ler İttihatçıların planlaması, Kürtlerin ve Kürdistan’da yaşayan diğer halkların desteği ve katılımı ile soykırıma maruz kaldı. Resmi olmayan rakamlara göre bir buçuk milyona yakın insan katledildi. Dönemin ünlü paşalarından ve soykırımın beyin takı-mından Enver Paşa’nın “Ancak Çölde Yaşayabilirler”⁵ sözü üzerine “öldürül-meyen” Ermeniler Suriye’de bulunan Deyr el Zor çölüne sürülmüş ve sürgün yollarında kabileleri saldırıya uğramış, açlıktan, susuzluktan yüz binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Resmî açıklamalar her ne kadar bunun bir “tehcir” ol-duğunu ileri sürse de bir etnik grubu ortadan kaldırmaya yönelik olduğu bilgisi ile bir soykırım olduğunu söyleyebiliyoruz. Bölge halklarının da desteği ile ger-çekleştirilen bu soykırımda ne kadar kadın katledildiğini bilmiyoruz. Fakat son-rasında özelde Ermeni feminist araştırmacıların yaptığı araştırmalar, genel olarak sağ kalan ya da yurtdışında yaşayan Ermenilerin yaptığı araştırmalar ka-dınlara dair özel politikalar uygulandığını gösterdi bizlere.

Soykırım sırasında katledilen kadınların yanı sıra Ermeni Soykırımında özel olarak uygulanan politikaların başında Ermeni kız çocuklarının ve kadınlarının esir olarak tutulması, komşuları, köylüleri ya askerler tarafından ikinci, üçüncü eş olarak alınması, ev hizmetçisi olarak alınması ve Müslümanlaştırılarak kendi kimliklerinden, inançlarından kopartılmaya çalışılmasıdır.

⁴ Latince “Anlatılan Senin Hikayendir.” manasına gelmektedir. Bu söz kimi kaynaklarda K. Marks’a ait bir söz olarak kabul edilse de, tarihi daha eskilere, Roma imparatoru Augustus döneminin en önemli Romalı şairi, Horatius ait olduğu belirtiliyor. Ulus Baker’in bu söz üzerine detaylı analizi için;

<http://www.korotonomedy.net/kor/index.php?id=21,33,0,0,1,0> Erişim Tarihi: 20.09.2019

⁵ Ronald Grigory Suny isimli ünlü Ermeni tarihçi aynı söz ile başlayan bir kitap ele almıştır. Ermeni Soykırımına dair detaylı bilgi için bkz: Suny, Ronald Grigory. (2016), *Ancak Çölde Yaşayabi-lirler*, İstanbul: Aras Yayıncılık

Soykırımdan kurtulan erkeklerin sayısı kadınlara nazaran çok azdır. Çoğu katledilmiştir. Fakat kadınlar ve çocuklar bir “sosyal sermaye” olarak görülmüş, çeşitli kategorilere göre el konularak köleleştirilmiştir. Güzel kadınlar, alımlı kadınlar, “soylu kadınlar”, “zengin kadınlar”, bu kategoriye girmeyen diğer hemcinslerine göre daha fazla kurtulma şanslarına sahip olmuşlardır. Müslüman erkeklerle eş olamayan veya hizmetçi olarak el konulmayan kadınlar seks kölesi olarak köle pazarlarında satılmıştır. Halep’teki Bab-Nera çarşısı çok eski zamanlardan beri esir pazarı olarak bilinmektedir ve Ermeni kadınlar da bu pazarlarda satılmıştır. Bunun dışında Diyarbakır, Urfa, Mardin gibi illerde de kadın pazarlarının kurulduğu ve burada 5-7 yaşlarındaki çocukların 5-50 kuruşa yani bir kuzu fiyatına, genç kızların ya da genç erkeklerin 2-3 meciדיये, Ermeni bir kadının 1 liraya satıldığı belirtilmektedir.⁶ Zengin ve soylu kadınların da daha yüksek bir paraya satıldığı bilinmektedir. Bu süreçte köle olarak el konulan, alınan kadınların kayıtlarının savaş sırasında bir tür iç pasaport olarak kullanılan mürür tezkerelerde olduğu bilinmektedir. Müslüman, Türk, Kürt yani farklı bir etnisite ve inançtan olan kimselerin mürür tezkerelerinde bu kadınların da bilgilerinin yer aldığı, hiçbir aile bağı olmamasına rağmen bu tezkerelerde adı geçtiği bilinmektedir. Nor Zartonk’ta çıkan bir makalesinde Ali Sait Çetinoğlu, fahişelik kavramının ve kurumunun 1. Dünya savaşı öncesi Kürtler arasında bilinmediğini, duyulmadığını savaş sırasında soykırım ile beraber bu olgunun Kürtler arasında da yayılmaya başladığını belirtmektedir. Deyr el Zor’a sürülen Ermeni kadınlara, yolda hem onlara “refakat” eden Türk askerler tarafından hem de yol güzergâhında bulunan erkekler tarafından tecavüz edildiği, bu tecavüzlerin çöl kamplarında da devam ettiği ve kadınların kamp hayatlarından sonra “tek yol” olarak gördüğü fahişeliğe başladığı yine bu yazıda geçmektedir.

Alıkonulan kadınlar ve çocuklar ise ev işlerini yapma, hizmetçilik ve alan kişinin isteğine göre evde ikinci, üçüncü eş olarak yaşamaya başlamaktadır. Bu süreçte kadınların gittikleri evlerde ev halkı tarafından ayrıca zulme uğradığı, dışlandığı, “filleh” (gavur) olarak adlandırıldığı bilinmektedir. “Yüzyıllık Ah! Toplumsal Hafızanın İzinde 1915 Diyarbakır” isimli kitaplarında Adnan Çelik ve Namık Kemal Dinç Diyarbakır Ermenilerini sözlü tarih yöntemi ile çalışmış ve kadınlara dair söylenen, anlatılan hikayelerden de kitapta bahsetmişlerdir. Lice’nin Bey ailelerinden birine mensup olan Fahriye isminde bir kadın bizzat tanıdığı üç Ermeni kadından bahsediyor; “Bu Şuşan dediğim kadın babamlarda çalışıyordu. Elo diye bir Ermeni kadın vardı, beyler almıştı himayesine, saklayıp götürmüşler. Bir de Pulo vardı, o da Mehmet Dünder ailesindeydi. Şuşan ismindeki kadını dedem kurtarıyor, neneme yardım

⁶ Çetinoğlu, Ali Sait. 1915 Ermeni Sürecinde Seks Köleliği <http://www.norzartonk.org/1915-ermeni-soykirimi-surecinde-seks-koleligi/> Erişim Tarihi: 22.09.2019

etsin diye. Babamı, amcalarımı hep o büyütmüş. Yani evdeki yardımcıydı, bakıcı gibi bir şey, fakat Ermeni'ydi".⁷

Kürdistan'da kurtarılan Ermeni kadın hikayeleri oldukça yaygın. Fakat kurtarılan bu kadınlar hayatlarının geri kalanını nasıl geçirdi? Kurtarmak, kurtarılmak neyi ifade ediyor? Bulundukları evde kalabilmek için ilk şart olarak Müslümanlığı kabul etmek zorunda kaldıklarını biliyoruz.

Soykırım sürecinde kadınlar birkaç sebepten ötürü alıkonulmuştur diyebiliriz. Bunlardan biri birer "sosyal sermaye" olarak görülmesi. Köle pazarlarında kadınları satarak para elde etmek, kadınların ev işlerinde kullanılarak ev içi emeklerinin kullanılmak. Bir diğeri tarihsel olarak kadın kimliğinin güçsüz bir kimlik olduğunun ve çok daha kolay asimile edileceğinin düşünülmesi. Ve tabi ki kadınların nüfusa dahil edilerek aile, bölge nüfusunun arttırılmaya çalışılması ve kadınların doğurdukları çocuklarının artık bir Ermeni olmaması. Böylece geride kalan Ermeni nüfus hem Ermeni kültürünün ortadan kalkması için kullanıldı hem de asimile edilerek baskın kimliklerin birer taşıyıcısı ve nüfusu haline getirilmeye çalışıldı. Soykırıma dair yapılan çalışmalarda anlatılanların hep kadınlar üzerinden yürümesi bu noktada bir tesadüf değildir. Ayşegül Altınay Ermeni Soykırımına dair yapılan araştırmalarda anneanne ve babaanne figürünün ön planda olduğunu aktararak şunları belirtmiştir;

"Neden kadınlar? Bu sorunun cevabını en az üç yerde arayabiliriz. Birincisi 1915'te Ermeni erkeklerinin önemli bir kısmı doğrudan öldürülüyor; sürülenler ağırlıklı olarak kadınlar ve çocuklar oluyor. İkincisi erkek çocuklarının bir kısmı büyüdüklerinde İstanbul ya da diasporadaki aileleriyle buluşabiliyor. Evlenip, çocuk sahibi olan kadınlar için bu pek mümkün olmuyor. Üçüncü bir dinamiğin de ataerkil/atasoylu zihniyet olduğunu söyleyebiliriz. Anne veya nenenin Ermeni olması daha az ciddiye alındığı için (çünkü "soy" erkek üzerinden kurgulanıyor) onlara dair hikayelerin paylaşıyor olması daha kolay oluyor olabilir. Hatta burada daha ince bir ayırım daha var; Hikayeler hep "anneanne" hikayeleri, "babaanne" hikayeleri çok az. Kısacası, hem daha az Ermeni erkeğin Müslümanlaştırılarak hayatta kalmış olması, hem daha azının Müslüman olarak devam etmiş olması söz konusu, hem de dedesi Ermeni olan ve hatta "babaannesini" Ermeni olan torunların anneannesi Ermeni olanlara nazaran daha az konuşuyor olması olası"⁸

⁷ Adnan Çelik, Namık Kemal Dinç. (2015). *Yüzyıllık Ab! Toplumsal Hafızanın İzinde 1915 Diyarbekir*, syf:287, İstanbul: İsmail Beşikçi Vakfı Yayınları

⁸ Altınay, Ayşegül. *Yüzyıllık Ab! Toplumsal Hafızanın İzinde 1915 Diyarbekir* isimli kitaptan aktarılmıştır. Syf. 316.

Altınay'ın belirttiği anneanne ve babaanne arasındaki ayrım özellikle dikkate değer. Bir nüfus aktarıcısı olarak görülmemeyen kadınlar daha az “tehlikeli” ve daha “yaşanabilir” kimseler olarak görülüyor. Nüfusun, “soy”un devam ettirilmesi isteniyor. Fakat bunun erkekler tarafından yapılıyor olması “soy”un erkekten geldiği düşüncesi ile Ermeni “soy”unun devam ettirileceği bu yüzden kadınların tercih edildiğini görüyoruz. Ama Ermeni kelimesinin hala nefret barındıran unsurları anlatılan hikayelere de yansıyor. Anneannesi Ermeni olan kimse, babaannesi Ermeni olan kimseden çok daha rahat konuşabiliyor çünkü gen aktarımının anneden değil babadan geldiği ve dolayısı ile Ermeni değil, Türk-Kürt olduğunu iddia edebiliyor.

Ermeni kadınların cinsiyetleri, üreme-analık özellikleri “daha zayıf daha çabuk eritilebilir” olarak görülmüş ve nüfusa dahil edilerek asimilasyon sürecine tabi tutulmaları sağlanmıştır. Binlerce Ermeni kadının el konuldukları evlerde gördükleri zulme dayanamayıp intihar ettiği ise bilinen gerçekler arasında. Kadınların her ne kadar Müslümanlığı kabul etmiş, Ermeni kimliğini unutmuş olduğu üst kimlikler tarafından düşünülse de Ermeni kadınların bir öz savunma olarak, hayatta kalabilmek adına dayatılan kimlikleri yaşadığı, yaşıyormuş gibi görüldüğü söylenebilir;

“Ez Ermeni me Seyda. Weki te gotin bavfileh. Ne tene bavfileh, fileh im.

A roja qyameta Xwede, a roja qirkirine me. He zarok bum.

Neh deb sali, ku ji pexira diya min qetandin...”⁹

De Te Fabu1a Narratur; “1938; Dersim’in Kayıp Kızları”

Cumhuriyet öncesi ve sonrası Anadolu’nun “çıbanları” birer birer temizlenmeye çalışıldı. Yeni kurulan Türk-Sunni ulus-devleti içerisinde bu forma uymayan başta Kürtler olmak üzere birçok kimlik elimine edilmeye çalışılmıştır. Çok uzun yıllar Dersim eyaletinde özerk bir yapılanma olarak yaşayan Dersim’li Kızılbaş’lar bu politika çerçevesinde bir soykırıma uğratılmak istenilmiştir. Özel olarak Kızılbaş’ların hedef alınması ve bu grubun ortadan kaldırılmaya çalışılması da bilinçli bir politika olarak üretilmiştir. 4 Mayıs 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Dersim’de yaşanan “huzursuzluğun” giderilmesi, “asilerin” dize getirilmesi ve bölgenin “sükuneti”nin sağlanması amacı ile “tedip ve tenkil harekâtı” düzenlenme kararı alınmıştır.

⁹ Türkçesi; “Ben Ermeni’yim Seyda. Söylendiği gibi bavfileh. Sadece bavfileh (Müslümanlaştırılmış Ermeni) değil, Ermeni’yim. Ben Allah’ın kıyametinin olduğu günün, katliamın olduğu günüm. Beni annemin göğsünden kopardıklarında daha dokuz on yaşında bir çocuktum...”

Devletin Dersim'e saldırmasının hakikatleri ise başka. Dersim halkının hem etnik kimlik hem inanç olarak Türk-Sunni ethosuna uymayıp, Cumhuriyet'in dayattığı yeni "modern" dünyadan farklı bir yaşam tarzının hakim olması, bu yaşam tarzı içerisinde aşiret yapılanmalarının ve toplumsal bağların çok güçlü olması ve bu gücün hükümet açısından bir tehlike olarak görülmesi.

Binlerce askerin Dersim bölgesine gönderilmesi ve havadan müdahale ile Dersim'e büyük bir tertele başlatılır. Ermeni Soykırımından deneyimli olan devlet aklı soykırımı aşama aşama gerçekleştirir. İlk olarak direnen aileler, köyler, kişiler toplu olarak katledilir. Öyle ki Munzur'un günlerce kan aktığı söylenir... Kadınların, çocukların ölümden kaçabilmek için mağaralara, kovuklara saklandığı, ağlayan çocukların kaçanların yerini belli etmesini diye Munzur'da boğulduğu anlatılır...

Dersim bir devlet projesi olarak modernleşmenin önündeki bir "engel" olarak görüldü. Ve iki aşamalı bir soykırım gerçekleştirildi. Bu soykırımın birinci ayağı, ikinci ayağına direnecek olanların, direnenlerin, tehlikeli görünenlerin (potansiyel olarak birçok Dersim'li tehlikeli olarak kodlanmıştır) katledilmesidir. Bir toplumsal mühendislik ideolojisi ile ilerleyen Cumhuriyet kadroları tıpkı kalemle çizilen "vatan" sınırları gibi aynı sınırları ve oranları "vatan" içerisinde de uygulamaya karar vermiştir.

'Yurdun' üzerinde yaşayacağı kararlaştırılan unsurların yüzdelik oranlarının ölçülmesine kadar 'ince elenip sık döşenerek' planlanmış ve uygulamaya konulmuş politikalar, Kürdistan coğrafyasındaki Kürt halkına 'zorunlu asimilasyon'u uygun görmüştür. Aynı coğrafyada yer alan ancak 'ayrık' Dersim'in 'uygarlığa kazandırılması' sürecinin son dönemlerine denk gelen Cumhuriyet algısı, Dersim'in de Kürdistan'a uygulanması öngörülen politikalara tabi tutulması gerektiğine dairdir; nitekim modern devletin Dersim algısı artık "yasa tanımaz, asi, otorite düşmanı, başına buyruk" Dersim halkının Kürt de olduğu biçimindedir.¹⁰

Diğer Kürt coğrafyalarına Osmanlı'dan beri uygulanan nüfus mühendisliği Dersim'e de uygulanmaya başlanır ve soykırımın ikinci ayağı olarak planlanır. Bu amaçla 1927 yılında çıkartılan Mecburi İskân Kanunu ve 2510 sayılı 1934 tarihli İskân Kanunu ile Kürdistan'ın genelinde uygulanan bir nüfus politikası söz konusudur. İskân Kanununun Kürdistan coğrafyasının nüfusu ile oynama noktasında devlet nezdinde ayrı bir önemi vardır. "Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, TBMM üyelerine

¹⁰ Ozan Değer, *Dersim 1938 ve Zorunlu İskân: Hatırlatma Yasağının Ağır İhlali*. <http://www.birikim-dergisi.com/guncel-yazilar/305/dersim-1938-ve-zorunlu-iskan-hatirlatma-yasaginin-agir-ihlali#.XZdPukYzBIU> Erişim Tarihi: 28.09.2019

yaptığı konuşmada kanunun dört amacından söz etmiştir. Bu amaçlardan birincisi nüfusla, ikincisi muhaceretle, üçüncüsü içerdeki seyyar aşiretlerle, dördüncüsü ise topraksız ve başkalarının toprağında çalışan topraksızlarla ilgiliydi. Şükrü Bey sözlerini “Bu kanun tek dille konuşan, bir düşünen, aynı hissi taşıyan bir memleket yapacaktır” diyerek yoğun alkışlar içinde noktalamıştır.”¹¹ İskân Kanununun 2. maddesi ise iskân yapılacak bölgelerin ayrımına dair bir maddedir;

“Dâhiliye Vekilliği’nce yapılıp, icra vekilleri heyetince tasdik olunacak haritaya göre, Türkiye, iskân mıntıkaları bakımından üç nevi mıntıkaya ayrılır. 1 numaralı mıntıkalar: **Türk kültürlü nüfusun** tekâsüfü (yoğunlaşması) istenilen yerlerdir. 2 numaralı mıntıkalar: **Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun** nakil ve iskânına ayrılan yerlerdir. 3 numaralı mıntıkalar: Yer, sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleri ile **boşaltılması istenilen ve iskân ve ikamete yasak edilen yerlerdir.**”

Ve kanunun işleyişini anlatan 10. Maddesinin dördüncü bendi şöyle;

Türk tebaasından olup da, Türk kültürüne bağlı bulunmayan aşiretler fertlerinin dağınık olarak 2 numaralı [Şark Vilayetleri dışında kalan] mıntıklara, **Türk tabiiyetli ve Türk kültürlü** göçebe aşiretler fertlerini sıhhat ve yaşama şartları elverişli yerlere nakledip yerleştirmeye, **Türk tebaası olmayan ve Türk kültürüne bağlı bulunmayan** göçebe aşiretler fertlerini icaba göre Türkiye dışarisına çıkarmaya Dâhiliye Vekili selâhiyetlidir.”

Tercümesi, Kürtlerin yoğun yaşadıkları illerden tehcir edilmesi, Kürt illerine Türk-Türkmen kimselerin yerleştirilmesi, Kürtlerin bir daha bu bölgelere dönmesinin yasaklanması...

Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri bu maddelerin sistematik olarak Dersim halkı üzerinde uygulamıştır. Kızılbaş ve Kürt kimliklerinin başka kimlikler içerisinde eritilmesi için Dersimliler toplu olarak “modern iskanın” laboratuvarına gönderilmiştir. Burada değişip, dönüşüp bir Türk kimliğine bürünmeleri beklenmiştir. 30 bine yakın insan zorunlu iskana tabi tutulmuştur ve bu işlem öncelikle kız çocuklarına uygulanmıştır. Kız çocuklarının özellikle asker, yüksek devlet rütbeli kimselerin yanına hizmetçi, evlatlık olarak verildiği bilinmektedir.

¹¹ İskân Kanununa dair detaylı analiz için bkz. Ayşe Hür, *1934 İskan Kanunu ve Kürtler*.
<https://www.haksozhaber.net/1934-iskan-kanunu-ve-kurtler-23626h.htm> Erişim Tarihi: 01.10.2019

Bir kısmı ise tıpkı erkek çocuklar gibi Elazığ, Kayseri, Konya gibi bölgelerdeki yatılı okullara gönderilmiştir. *İki Tutam Saç: Dersim'in Kayıp Kızları* belgeselinin yönetmenleri Nezahat Gündoğan ve Kazım Gündoğan kız çocuklarına dair şu bilgiyi aktarıyor;

Dönemin eğitim politikalarından Elazığ Kız Enstitüsü'nün yatılı bölümü bu katliamdan sonra açılır. Sürgüne gönderilmemiş Dersim'de yaşayan ailelerin kız çocuklarını özellikle de 10-11 yaş kız çocuklarını önce jandarmanın zoruyla toplarlar köylerden. Getirip yatılı bölüme yerleştirirler. Sonra tekrar yazın köylerine gönderirler, o zaman eğitim süreci üç yıldır... Burada Türkçe, dikiş nakış vs öğrenecekler. Köylerine ise birer küçük misyoner olarak gönderilecekler. Köylerinde de burada öğrendiklerini oradaki insanlara öğretecekler.¹²

Bu okullara gönderilen çocukların annesi, babası olan çocuklar olduğu bilgisini de aktarıyorlar. Ailesi olan, olmayan çocukların bir kısmı bu okullarda eğitime tabi tutuluyor, bir kısmı asker ailelerinin yanına “evlatlık” olarak veriliyor. Dersim'de kalan kimselerin asimile edilmesi için yine kendi çocukları kullanılıyor. Okullara gönderilmeyip “evlatlık” verilenler ise tamamen kendi kültürlerinden, ailelerinden uzak bir şekilde birer “Türk-Sunni” gibi yetiştiriliyor. Asker ailelerinin evleri bir okul, medenileşme, ıslah etme mekanları olarak görülüyor ve özelde de kız çocuklarının köksüzleştirilmesi için çaba sarf ediliyor. Zaten bu tür örgütlü politik şiddetin amacı sosyal grup ile “taşıyıcısı olduğu sosyo-kültürel öğeler arasındaki bağları” tahrip edip grup kimliğini ortadan kaldırmaktır.¹³ Toplumsal kimliklerin aktarıcısı, taşıyıcısı olan kadınlar bu asimile süreçlerinin kurbanı olmak yanı sıra bir yandan da asimilasyonun aktarıcısı olarak kurgulanıyor. Hala kaç tane kız çocuğunun hangi ailelere, nerelere gönderildiğine dair devlet tarafından yapılmış bir açıklama yok. Ama yaşanan acıların, kültürden, toplumdan kopmanın yaşattığı travmaların birçoğu Dersim ağtalarında kendini sürdürmeye devam ediyor. Dersim'in kayıp kızlarından Huriye Aslan belgeselde unutamadığını şöyle anlatıyor;

“Ormanda kalıyoruz, bıçaklanıyoruz, amcamdır, hanımıdır, iki tane çocuğudur... Asker bastı, bunların oturduğu ormanın içinde. Askerler beni yakaladı. Beni aldılar, götürdüler, bindik, gittik, askerler yanımda dolu, kimi şarkı söylüyor kimi gülüyor kimi kahkaha atıyor

¹² <http://bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/126128-dersim-in-kayip-kizlari-bir-hiclestirme-oykusu>

¹³ https://www.academia.edu/38507732/Dersim_Alevilerinde_Kimlik_%C4%B0n%C5%9Fas%C4%B1_ve_Travma

ben ağılıyorum... Beni keloğlan yaptılar. Ne bileyim, nasıl dayandım nasıl yaşadım onu düşünüyorum. O mezarları, o yolları, o ormanı, o taşı, o tarlayı hiç unutmam ki..."¹⁴

De Te Fabula Narratur; Êzîdîler'in 73. Fermanı ve Soykırım

3 Ağustos 2014 tarihinde bütün dünyanın gözü önünde 21. yüzyılın en büyük kıyımlarından biri yaşandı. Êzîdî inancı Tek tanrılı dinlerin yaşatılmaya başlanması ile beraber bin yıldan fazladır hedef haline getirilmiştir. 7. Yüzyıldan itibaren Ortadoğu ve Kürdistan'da yayılma gösteren İslamiyet, inanç olarak kendisi ile büyük farklılıklar gösteren Êzîdîliğe ve Êzîdîlere yönelik çeşitli baskılarda bulunmuştur.¹⁵ Êzîdî toplumu IŞİD terör örgütünün de hedefi haline geldi ve binlerce Êzîdî öldürülerek, sürgün edilerek, köle pazarlarında satılarak yok edilmek istendi. Halen IŞİD'in elinden kurtarılamayan yüzlerce kadının olduğu bilinmektedir.

IŞİD terör örgütü için Êzîdî inancından kaynaklı Şengal'i ve Şengalliler'i fethetmek ayrı bir önem arz ediyordu. İslam ve cihad fikirleri ile kendi terörlerini meşrulaştıran, burası üzerinden kurgulayan bir örgüt için Êzîdî halkının hedef seçilmesi tarihsel ve bilinçli bir karardır. Bu soykırım sürecinde ele geçirilen genç erkeklerin neredeyse hepsi katledilmiştir. Erkek çocukları zorla Müslüman yapılmaya çalışılmış, olmaları da yine aynı akıbete uğramıştır. Kadınlar ise tecavüze uğramış, el konulmuş, seks kölesi olarak pazarlarda satılmış, kaçmaya çalışanlar öldürülmüştür. IŞİD, diğer soykırım süreçlerine benzer şekilde çocukları ve kadınları birer "sermaye" olarak görmüştür. Êzîdî kadınlar sadece bir kez değil birkaç kez satılmış, erkek çocuklar eğitilerek kendi ordularına dahil edilmeye çalışılmıştır. Bazı aileler ise yüksek meblalar karşılığında IŞİD'e para ödeyerek çocuklarını geri alabilmiştir.

IŞİD kendi muhtevası itibari ile tamamen zora, şiddete dayanan bir örgüttür. Bu anlamda diğer soykırım süreçlerindeki gibi eğitim, kültür, evlenme yolu ile asimile etme yoluna girişmemiş belki bunu yapacak vakti de kalmamıştır... El koyduğu kız çocukları ve kadınları birer sermaye olarak görüp onlar üzerinden para kazanmaya çalışmış, satmadıklarını da kendi üyelerine "bahşetmiştir". Tabi her bir üye istediği zaman istediği yerde Êzîdî kadınları bir başkasına satma hakkına da sahiptir.

¹⁴ Huriye Aslan'ın konuştuğu bölüm için bkz.

https://www.youtube.com/watch?v=mApLI_z2jvY Erişim Tarihi: 01.09.2019

¹⁵ Namık Kemal Dinç, (2017), *Êzîdîlerin 73. Fermanı Şengal Soykırımı*. Diyarbakır: Zan Vakfı Yayınları. Syf.43

IŞİD “Esir ve Köle Almakla İlgili Sorular ve Yanıtlar” isimli bir broşür yayınlamış ve “hakları” kendi üyelerine anlatmıştır.¹⁶ Anlatılan sorulardan biri şu şekilde;

Soru: Henüz ergenliğe adım atmamış olan bir köle kızla cinsel ilişkiye girilebilir mi?

Cevap: Henüz ergen olmayan köle kızla, yeterince gelişmişse cinsel ilişkiye girebilirsiniz. Eğer gelişmemişse cinsel birleşme olmadan da zevkini çıkarabilirsiniz.

Kadın bedenine, kadın kimliğine bakışın en aşağılık biçimde uygulanma halini 21. yüzyılda IŞİD yaptı. Kadını sadece bir seks kölesi olarak gören, her türlü şiddete reva gören bir anlayış ile hareket etti. Hele mesele Êzîdî kadınlar olunca, Müslüman olmayan kadınlar olunca en fazla hakareti ve şiddeti gören de yine Êzîdî kadınlar oldu. Êzîdî kadınlar eğer din değiştirmeyi kabul ederlerse çete üyeleri tarafından evlendiriliyor fakat kabul etmezlerse çete üyeleri tarafından seks kölesi olarak kullanılmaya devam ediliyor. Soykırım başladığı süreçten itibaren dört bine yakın Êzîdî kadının köle olarak alındığı biliniyor.

Êzîdî kadınların tecavüz sonucu oluşan hamilelik sürecinden sonra doğan bebekler ile ilgili de sorunlar devam ediyor. Birçok Êzîdî kadın bu bebekler ile bağ kuramadığı için bakmak istemiyor. Bunun için “Çocuklar Masumdur” şiarı ile Êzîdî pir ve şeyhlerinin kurduğu bir bakımevi var. Bu bakımevinde IŞİD’lilerden doğan çocuklara da bakım hizmeti veriliyor. Ancak Êzîdî kadınların bebekler ile beraber Êzîdî toplumuna geri dönmesi noktasında hala Êzîdî Meclisi tarafından tartışılan konular var. Êzîdîlerin büyük birçoğu kadınların topluluğa tekrar “gelebileceğini” ama çocukları getirmemelerini istiyor.

IŞİD’in elinden kurtarılan kadınların neredeyse hepsi DSG tarafından kurtarıldı. Hala kurtarılmayı bekleyen 2 bine yakın kadının akıbetinin ne olduğu ise bilinmiyor. Kaçarak hayatlarını kurtaran Êzîdîler’in ise farklı ülkelere, farklı coğrafyalara göç ettiği biliniyor. Yüzyıllardır coğrafyası ve toplumsal yapısı ile ayakta duran Şengal Dağı’na ise artık çok az insan geri dönmek istiyor...

¹⁶ Seks Kölesi Ezidi Kadınlar Anlatıyor.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141222_Ezidi_kadinlar Erişim Tarihi: 01.10.2019

Sonuç;

Özgürlük, adalet, daha güzel bir yaşam nidaları ile kendisini ilan eden modernizm, ulus-devlet ve erkek aklı son yüz yılda tarihin en büyük acılarını yaşattı. Kendinden olmayan, hâkim olmayan, azınlık statüsünde ne varsa homojenize edilmek istendi ve öldürme ile başlayan yok etme politikaları, sermayeye, asimilasyona, kültürel kırma kadar uzandı. Bahsi geçen üç soykırımda da dinî saikler soykırım için temel motivasyonlardan biri oldu. Türk-Sunni, Sunni ethosu bir üst kimlik olarak “öteki”leştirdiği her kimliği zaman içinde yok etme eğilimine girdi. Bu anlamda 1915’te gerçekleştirilen soykırım ile 2014’te IŞİD’in gerçekleştirdiği soykırım bir zincirin halkaları olarak görülmelidir.¹⁷

Bu halkalar içerisinde değişmeyen bir diğer saik ise kadınlara yönelik uygulanan politikalar. 1915’te Ermeni kadınlar, 2014’te Êzîdî kadınlar aynı zamanda inançlarından kaynaklı erkeklerin hedefi haline gelmiştir. Cariyelik kültürü, kendi dininden olmayan düşmanca yaklaşım ve bunların erkek dünyasındaki tezahürü kadınları her türlü saldırıya açık birer nesne konumuna getirmiştir.

Ve bu anlayış, kadınları bir kültür ve nüfus taşıyıcısı, seks kölesi, sosyal sermaye olarak gören erkek aklı her soykırım sürecinde kadınları benzer şekilde yok etmeye çalıştı. Örneğini verdiğimiz her üç soykırımda da bir erkeklik kışkırtıcısı olarak erkek aklı kadın bedenini kullanmıştır. “Sıradan insanların” dahil olduğu, Êzîdîler’in söylediği gibi “kirve”lerinin dahi kendilerine tecavüz etmeye çalıştığı bir soykırım sürecinde erkekleri bu öldürme “şevkine” sevk eden ve faşist duyguları kamçılayan temel aktör kadın bedeni olmuştur. Bununla beraber arkada kalanlara artık “kendilerinden başka her şey olabilmeleri” için özlerini, geçmişini, hakikatini unutturma ve gelecek nesilleri soykırımı uygulayan grubun kriterlerine göre var etme politikası uygulanmış, kadınların çocuk doğurmaları ama kendi kültürlerini aktarmamaları istenmiştir. Benzer süreçler Bosna Hersek soykırımında da Çerkez Soykırımında da arkada kalan kadınlar tecavüz, şiddet, seks köleliğine maruz kalmışlardır. Bosna Hersek, Srebrenitsa soykırımında 25.000 kadın tecavüze maruz bırakılmıştır.

Soykırımlar başladığı noktada bitmedi hiçbir zaman. Arkada kalanlar “bir şekilde” yok edilmesi, sessizleştirilmesi, asimile edilerek nüfusa “entegre” edilmesi gereken bir “kılıç artığı” olarak her gün yeniden soykırıma tabi tutuldu. Ve anlatılanlar bizim hikayemiz. Ermeni kadınların, Kızılbaş kadınların, Êzîdî kadınların yaşadıkları, bizim, bu coğrafyanın hikayesi.

Ve arkada kalanlar olarak kadınlar, sessizce yaşamaya devam etseler de Huriye Ananın dediği gibi “o mezarları, o yolları, o tarlayı, o ormanı hiç unutabilirler mi?”

¹⁷ <https://m.bianet.org/biamag/toplum/187066-sengal-soykirimi-Êzîdîlerin-73-fermanı>

Ağacı Kesen Balta Sapının Hikayesi ya da Kökeninden Koparılma

Zeynep Beydağı

“Yerinden edilmek insan toplumunun karşı karşıya olduğu en tehlikeli hastalıktır. Yerinden edilenler başkalarını yerlerinden ederler. Kökeni olan kimse hiç kimseyi yerinden etmez. Kökeni olmak belki de insan ruhu için en önemli fakat en az bilinen ihtiyaçtır.”¹

Bir çocuğun doğuşuna yüklenen anlamlar, ona dair beklentiler farklı farklıdır. Anne ve babalar heyecanla kollarına aldığı bebekle sonsuzlaşacağını, neslini devam ettireceğini hisseder. Nene ve dedeler soyunun garantiye alınacağına inanır. Din adamları kadınların asli görevlerini yerine getirdiğini bilmenin huzurunu yaşar. Nüfusu yaşlanan ve doğum oranları düşük bir bölgede gerçekleşmişse bu doğum bilim insanları tarafından istatistiklerde pozitif bir gelişme olarak kaydedilir. Nüfusun fazla olmasına dair sorun yaşayan, açlık-hastalığın kol gezdiği topraklarda zarar ve yoksulluğa işaret sayılır. Hanedan kültürünün gelişmesinden bu yana geçen yedi bin yıldır ise doğum iktidar hesaplarının bir parçasıdır. Yani çocukların geleceği üzerindeki asıl hesabı iktidar ve devlet güçleri yaparlar. Kadın bedeni üzerindeki kural, kaide ve düzenlemeler de buna göre şekillenir. Aile kavramının Latince anlamının denetim altına alınmış, bir erkeğin kölesi olan kadın ve çocukları ifade etmesi bundan olsa gerek. Ailenin devletin çekirdeği haline getiren de bu kölelik sisteminin ilk biçimi olmasından kaynaklanır. Bu nedenle iktidarlar aile ile doğacak çocukların sayısı, yetiştirilme biçimleri ile her zaman özel ilgilenmişlerdir.

¹Tim Tate, *Hitlerin Kayıp Çocukları*, İngrid Von Oelhafen-beyaz kuş Yayınları

İlk nüfus sayımlarının gerçekleştiği Sümer, Mısır, Hindistan ve Çin gibi ilk devletlerde başlangıçta sadece erkek nüfus sayılmıştır. Doğan her erkek çocuk potansiyel asker ve vergi alınacak kişi olarak kaydedildiğinden doğumlar zenginlik ve güç hesapları ile ilişkilendirilmiştir. Doğumları arttırmak, devlet politikası olduğu kadar inanç sistemleri tarafından da desteklenmiştir. Doğacak her bireyin devletin hizmetine ne kadar gireceği belli olmadığından sadece sayının artmış olması değil, bu niceliksel çoğalmanın niteliğine de müdahale edecek mekanizmalar oluşturulmuştur. Toplumu devletleştirmek için "devlet adamı" yetiştirmeye dayalı sistemler inşa edilmiştir. İnşası ve görevleri farklı olsa da hastane, hapishane, tımarhane, okul ve asker kışlaları ortak bir amacı taşıyacak şekilde yapılandırılmıştır; toplumu devletleştirmek. Toplum devletin kılınmadan bu günlerde de sıkça duyduğumuz devletin "beka sorunu" çözülmezdi. Bu yüzden "devlet baba" tabiri kullanılmaktadır.

Devletin her alana sinmesi için bu çarka direnen ve bunun dışında kalan kendi toplumsallığını koruyan kesimler katliamlarla ortadan kaldırıldı. Ortadan kaldırılmayanlar ise özel mekanizmalarla dönüşüme uğratarak devlet çarkının asıl dişlileri kirli görevlerin erbabı haline getirilmiştir. Köklerinden koparılmış, duyguları, düşünceleri, kişilikleri iktidarın hizmetinde şekillendirilmiş insanlar bunun için en uygun kişilerdir. Böylesi insanlar için geniş bir literatür oluşmuştur. "Hain", "celadına sevdalı", "ağacın kurdu olma", "dönek", "keklik soylu" gibi ifadeler bunlar için kullanılmıştır. Doğan çocukları ile soylarını, ailelerini, aşiretlerini, halklarını ve inançlarını nicelik olarak büyüteceğini düşünenlere devlet mekanizması "başa bela döller" üreterek adeta intikam almıştır. Cebin köyünün kayıp Ermeni kızı Hatun Sebirciyan'ın, Atatürk'in manevi kızı Sabiha Gökçen'e dönüştürüp Dersim'i havadan bombalatan bir mekanizmadır bu. Ya da aslen Makedon olan Kenan Evren'e Türk-lük adına darbe ve katliam yaptırtan üstelik de Dersim'in kayıp kızı Sekine Kankotan'ı ona eş yapan bir sistemdir bu. En faşizan söylem ve uygulamaların sahibi kişilerin büyük bölümünün devşirme ya da "dönme" olmasının nedeni bu köksüzlük hali olsa gerek. Katliam ve kırımdan sağ bırakılarak sisteme dahil edilmelerinin yegane amacı devlet geleneğini sürdürmek olmalı. Elbette hiçbir toplum, aile, kabile veya anne-baba çocuklarını böylesi bir çarkta öğütülmesine kolay razı olmaz. O zaman da zorla ya da razı ederek o çocukların alınması gerekir. Bu günlerde de devlet çarkına karşı çıkıp özgürlüğünün peşine düşmüş gençler üzerinden koparılan kıyamet bundan olmalı. Çocukları panzerlerle ezen, cezaevlerinde tecavüz eden, uyuşturucu ile zehirleyen, yatılı okullarda, tarikatlar yoluyla, istihbarat örgütleriyle kendi kültürüne düşman haline getiren bir devletten kendilerini nasıl kurtardılar? Tüm devleti bir siyasi partinin kapısına toplayan tiyatro oyununun gerisinde bu gerçeklik yatıyor. Daha çok Sabiha Gökçenlere, Orhan Miroğlulara, Mehmet Metinerlere ihtiyaç duyuyorlar. Devletin bekası bunu gerekli kılar. Binlerce yıllık tarihe sahip devşirme sistemlerinin amacı da bunu sağlayabilmektir.

Faşizm; Balta Sapı Demeti
Ağaç demiş ki baltaya
Sen beni kesemezdin ama
Ne yapayım ki sapın benden
Bak şu ağacın bilincine sen
Ölen ben, öldüren benden ²

Ağacın dalından baltaya yapılan sapın, dönüp ağacı kesmesi gibi insanlık tarihi de kendi toplumundan devşirilmiş bireylerin dönüp kendi toplumlarına karşı kullanılmasına dair zulüm hikayeleri ile doludur. Faşizm kelimesi etimolojik açıda, saplarından oluşan demet ve balta ile simgelenen Latincedeki fascies ifadesi ile ilintili olması ironiktir. Balta sapı olmak üzere yontulmuş, aynı uzunluktaki, kalınlıktaki ağaç demetinin sıkıca bağlandığında kırılmayacağı düşünüldüğünden faşizm kelimesi balta sapı demetini ifade eden kelimedenden türetilmiştir. Bu günlerde "balta girmemiş" Amazon ormanları, Kürdistan ormanları ve Kaz dağlarını talan eden faşistler tam da adlarına uygun davranmış oluyorlar. Tarihin cilvesi bu olsa gerek ki ilk tanrı kral Gılgameş de kuzeydeki sedir ormanlarını talana giderken yanında tarihin ilk devşirmesi Enkidu'yu götürmüştü. Adının anlamı dahi "kır adamı" olan Enkidu, şehir adamı olunca yaptığı ilk iş kendi soyuna ihanet etmek oldu. Üstelik tüm hainlerin haletiruhiyesini ifade eder biçimde Gılgameş'i ormanların koruyucusu Humbabayı öldürmeye teşvik eden de kendisiydi. Enkidu ise devlet çarkına Samhat isimli "tapınak fahişesi" aracılığıyla çekilmişti. Muhtemelen Samhat ve diğer kadınların devşirilme hikayeleri de daha trajiktir. Bu tanrıçanın rahibelerinin Zigguratlara insan çekme aracına dönüşümünü anlatan bir başka devşirilme hikayesidir. Çoğunlukla ilk örnek farklı yol ve yöntemlerle sürdürülmeye devam eder ve kabilelerden, aşiretlerden, halklardan ve en önemlisi de kadınlardan çalınan çocuklar devlet çarkında öğütülerek kendi toplumlarının düşmanı haline getirilirler. Mankurtlaştırmadan, devşirme ve pençik kanunu ile Yeniçerileştirmeye, Peter Pan operasyonundan, Baby Lift operasyonuna, Aborjinleri Himaye Yasasından, Dersimin kayıp kızlarına, Sabiha Gökçe'nin hikayesinden, Aşiret Mekteplerine, YİBO'lardan sevgi yurtlarına ve cihatçılara dönüştürülen Êzidî çocuklara kadar tekrarlanan hikayeler bir toplumdan çocukların nasıl çalındığı ve nasıl kullanıldığına dair incelenmeyi gerektiren örneklerdir.

² Ruhi Su- *İrmak Şiiri*

Kimliğin İmha Edilme Hikayesi Olarak Mankurtlaştırma

Kimlikler sabit bir öz, genetik bir kod ya da kandan ziyade içinde şekillenilen kültürle inşa edilir. Kültür, dil ve onun yaşam biçimi olmadığında o kanın ve genetik yapının da bir anlamı kalmaz. Tam da bu nedenle bir kimliği imha etme; inkârın en acımasız yöntemi kimliğin inşa sürecine müdahale ederek devşirmektir. Eski Türk ve Kırgız sözlü destanlarından esinlenerek Cengiz Aymatov'un "Gün Olur Asra Bedel" kitabıyla güncellediği mankurtlaştırma hikayesi bunu çok güzel ifade eder. Mankurtlaştırma esir alınan kişinin saçlarının kazıtılarak aynı anda kesilen bir devenin derisiyle sıkıca kaplanmasıdır. Bu işlemin ardından kişi birkaç gün güneşe bırakılır. Deri kuruyunca kafaya yapışır ve saçlar içe doğru çıkmaya başlar. Bu işlemin uygulandığı kişilerin büyük bölümü ölürken az sayıda kişi ise hafızasını kaybeder. Kendisine verilen talimatlar dışına çıkmaz ve kimliğini ve adını dahil her şeyini unuttur. Tarihte böyle bir yöntemin gerçekten uygulanıp uygulanmadığı, bilimsel olarak bu yöntemle hafızanın kaybedilmesinin mümkün olup olmadığı gerçeği bir yana mankurtlaştırma hikayesinde asıl anlatılmak istenen belleksizleşmenin sonuçlarıdır. Kitapta Nayman Ana mankurtlaşan oğlunun halini gördüğünde bu durumun ölümden daha beter olduğunu şu sözlerle dile getirir;

"Bir insanın elinden malı-mülkü, bütün zenginliği hatta hayatı bile alınabilir... ama insanın hafızasını almak gibi bir cinayet işlenir mi? Ey Tanrı! Eger varsan, insanların aklına böyle bir şeyi nasıl getirirsin? Yeryüzünde zulüm, kötülük az mı ki!" ³

Kimliğini, köklerini yitirmek, her rüzgarın savurabileceği bir kuru yaprağa dönüştürür kişiyi. Oysa kökleri sağlam bir ağacın dalları kırılrsa da yaprakları dökülse de direnme gücü gösterebilir. Hikayede Nayman Ana'nın oğlunu geri kazanmak, kim olduğunu hatırlatmak için verdiği çabalar sonuçsuz kalır. Sürekli oğluna adını hatırlatmaya çalışır. "Hatırla senin adın Coloman!" der. Durumu fark eden Juan-Juanlar yani düşmanlar mankurtu annesini öldürmeye yönlendirirler. Sonuçta Nayman ana oğlunun fırlattığı okla ölür. Ve son nefesinde dahi "Adını hatırla! Kim olduğunu hatırla!" diyerek ölür. Devşirme ve ihanet öykülerinin özü kendisini doğuran annesini öldüren Mankurt Coloman'ın hikayesine benzer. Çocukların devletin askerlerine, hizmetkârlarına kendi toplumlarının katliamcısına, ihanetçisine dönüştürülmesinin hikayesidir.

³ Cengi Aymatov, *Gün Olur Asra Bedel*

Balkanların İslamlaştırılması ve Türkleştirilmesi; Gulam ve Pençik Sistemi

Hız. Ömer döneminden başlayarak, Selçuklularda ve Osmanlıda devam eden *ğulam ve pençik* sistemi savaş esirlerinin, özellikle de çocukların devşirilerek orduya alınmasına dayanır. Farsça kökenli bir kelime olduğu söylenen *ğulam* kelimesi Kürtçe'de de köle anlamına gelir. *Ğulam* sistemine dair tarihsel belgeler bu uygulamanın ilk kez Hız. Ömer zamanında başladığını belirtir. Abbasi ve Emeviler döneminde de bu uygulama sürdürölmüştür. Moğollar, Eyyubiler, Bizans, Sasani ve daha birçok devletin de bu uygulamayı sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Yaşı büyük esirlere de *ğulam* denilmekle birlikte genelde bunların çok önemli işler için kullanılmadığı, hatta serbest bırakıldığı, ancak çocukların *ğulambane* denilen okullarda saraya iyi bir hizmetkar olmak üzere özel yetiştirildiğı belirtilmektedir. Bu eğitim sürecinin kimi zaman 20 yıl sürmesi de askeri, siyasi, dil-költür, din ve daha bir çok konuda kapsamlı bir eğitim süreci olduğuna işaret eder. Burada yetişmiş bireylerden bazıları sarayda önemli mevkilere de gelebilmektedir. Bu istenilen dönüşümü gerçekleştirmiş bireylere verilen bir "onur" olmaktadır. Bir çok kez gulamların isyanları ya da kendi intikamlarını aldığı olaylar da yaşanmıştır. Mustafa Zeki Terzi Selçuklular döneminde Musul-Halep atabeyi ve Zengi hanedanının kurucusunua ilişkin şu bilgiyi aktarır:

"Aksunguroğlu İmâdüddin Zengî'nin şahsî muhafızları Türk, Rum ve Ermeni büyüklerinin oğullarından oluşuyordu. Zengî bu çocukları hadım ettirir, böylece nesillerinin devamını engellerdi. Bunlar Zengî'nin maiyeti olmalarına rağmen ondan intikam almak için fırsat bekliyorlardı. Nihayet Ca'ber Kalesi kuşatması sırasında Zengî'yi uykuda iken öldürdüler."⁴

Gulam sistemine benzer biçimde Osmanlılarda pençik adı verilen bir sistem uygulanırdı. Kürtçe ve Farsça'da *beşte* bir anlamına gelen *penç û yék* kelimelerinden türetilen pençik kelimesi savaş esirlerinin beşte birine devlet tarafından asker yetiştirmek üzere el konulmasıdır. Genelde savaşa katılmış olanlar gazilik ünvanı ile bu esirleri ganimet olarak kendi yanlarına alırlardı. Ancak asker ihtiyacı artınca bu esirlerden beşte biri asker olması ya da padişahın hizmetinde değerlendirilmek üzere alınmaya başlandı. Bu biçimde alınan erkek çocuklarına *pençik oğlanı* denilirdi. Müslüman olmayan ailelerinden toplanan bu çocukların asimilasyonu Bursa'daki Türk-Müslüman çiftçi ailelerin yanına verilerek gerçekleşiyordu. Böylece ordu çok fazla uğraşmak zorunda kalmıyordu. Burada dil öğrenmeleri ve Müslüman költürünü edinmeleri sağlanırdı. Daha sonra ise kışlada toplanıp eğitilerek sarayın emrinde kapıkulu askeri olmaları sağlanıyordu. İlk kez 1361 yılından başlatılan bu uygulamada esirler için bir sınıflandırma ve fiyat da belirlenmiştir;

⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/gulam#1>

- üç yaşına kadar çocuktan (“şîr-hor” / meme emen) 10-30 akçe,
- üç-sekiz yaş arasından (“beççe”/yavru) 100 akçe,
- sekiz-on iki yaş arasından (gulâmçe / küçük çocuk) 120-200 akçe,
- ergenlik yaşında olandan (gulâm/bıyığı çıkmamış delikanlı) 250-280 akçe,
- ergen delikanlıdan (sakallı) 250-270 akçe,
- “pîr” (yaşlı) denilen esirlerden ise 150-200 akçe
- Kadın esirler “şîr-hor”, “duhterek” (küçük kız), “duhter” (kız), “cârîye” (genç kadın), “mâriye (genç kadın), “ümmüveled” (çocuğu olan cârîye), “acûze” (yaşlı kadın) ve “fertûte” (koca karı) şeklinde sınıflandırılmış, bunlardan ümmüveled ile cârîyeden 120-150 akçe arası vergi alınacağı belirtilmiştir.⁵

Daha sonraki yıllarda pençik sistemi daha da yetkinleştirilerek devşirme sistemine dönüştürülmüştür. Osmanlı devleti kendi tebaasındaki Hristiyan halklardan, özellikle de Balkanlardan (kimi kaynaklarda 4 yılda, kimilerinde ise 7 yılda bir) 7-20 yaş arası çocukları toplayarak asker ya da saray görevlisi haline getirmiştir. Toplanacak çocukların isimlerinin bir yıl öncesinden belirlenmesi de devşirme işleminin hedefli yapıldığını gösterir. Yapılan bu uygulamanın İslamiyet açısından hukuki dayanağı ise doğan her çocuğun Müslüman doğduğu ancak ailelerinin onları Hristiyan, Yahudi ya da Mecusi yaptığı yönündeki ayet ve hadislerle dayandırılmıştır. Bu argümanı günümüzde DAİŞ’de kullanmaktadır. DAİŞ’in esirlere dönük yaklaşımında da bununla belli ortaklıklar vardır. Devşirme sisteminin bir asimilasyon sistemi olmadığını ispatlamak için Türk-İslam sentezini savunanlar mevcuttur. Bu açıdan devşirilen çocukların devletin önemli mevkilerinde yer bulması için bu çocukların aileleri tarafından gönüllü şekilde verildiği ve yoksulluk nedeniyle ailelerin bu konuda şikayet etmediği iddiasında bulunan çok sayıda yazı mevcut. AKP dönemi ile birlikte bu politikayı aklamaya çalışan araştırmalar ve çalışmalar daha da artmıştır. Bu araştırmaların temel argümanı olan ailelerin gönüllü ve çocuklarının geleceği için bu sistemi olumlu karşıladıkları değerlendirmesinin gerçekçi olmadığı açıktır. Hiçbir aile küçük yaşta çocuklarının kendilerinden koparılıp, Müslümanlaştırılması, hadım edilmesi ve isminin değiştirilerek bir daha görmemeyi tercih edeceği düşünülemez. Üstelik birçok kez bu çocukların kaçma girişiminde bulunduğu, cezalandırıldığı yönünde de kaynaklarda bilgiler mevcuttur. Benzer şekilde ailelerin çocuklarını kaçırmaya çalıştığı çokça ortaya çıkmaktadır. Öte taraftan Balkan sözlü edebiyatında bu uygulamaya dair şarkılar ve hikayeler bulunmaktadır. Buna dair söylenmiş bir şarkının sözleri şöyledir:

⁵ <https://islamansiklopedisi.org.tr/pencik>

Lanet olsun sana, ey İmparator, üç kere lanet olsun,
Yapmış olduğun ve hâlâ yaptığın kötülükler için.
Yaşlıları ve papazları tutup zincire vurdun,
Çocukları yeniçeri yapmak için.
Analara da ağlıyor, bacıları, kardeşleri de,
Ben de ağlayacağım gözlerim çıkana kadar;
Yaşadıkça ağlayacağım hatta,
Geçen yıl oğlumdu giden, bu yıl kardeşim.⁶

Devşirme sisteminin kurallarına göre Müslüman ailelerin çocuklarının esir olarak alınması yasaktır. Bu nedenle sırf çocuğunu vermemek için ailelerin bazıları din değiştirmek zorunda kalmıştır. Bosna'da Müslüman ailelerin çocuklarının da alındığı yönünde kayıtlar bulunmuştur. 400 yıl süren devşirme sistemine dair kayıtların büyük bölümü gizlidir ya da yok edilmiştir. Bu nedenle hangi bölgelerden nasıl devşirme faaliyetlerinin yürütüldüğü tam olarak bilinmese de bu çocukların sicillerinin yer aldığı iki defter günümüze kadar korunabilmiştir. Sürü eşkal defteri olarak tanımlanan bu defterlerdeki verilere göz attığımızda balkanlardaki sistematik asimilasyonu gözlemlemek mümkündür. Bu defterlerdeki kayıtlarda şunlar yazmaktadır:

- 1494-95 yıllarında Vize, Elbasan, Eğriboz, İskenderiye, Belgrad ve Hersek'ten 1553 tane çocuk toplanmış ve bunlar 10 tane sürü altında 150 ile 200'erli gruplar halinde İstanbul'a gönderilmiştir.
- 1498-99 yıllarında Tırhala, Çatal, Fenar ve Eğriboz bölgelerinden 150'şer çocuktan oluşmuş 5 sürü olarak alınmıştır, sadece son sürü 50 kişiden oluşmaktadır.
- 1502-1503 senelerinde ise Köstendil civarından 800 çocuk toplanmıştır.
- 17. yüzyıl başındaki defter ise çocuklar hakkında son derece detaylı bilgiler verir. 1603-1604 senelerinde 2600 çocuk toplanmıştır. 20 tane sürü vardır ve bunlar dört vilayete gönderilmiş dört ayrı memur grubu tarafından devşirilmiştir.⁷

⁶ Philip Mansel, *Konstantiniyye Dünyanın Arzuladığı Şehir*, Everest Yayınları 2008, syf.23

⁷ Atlas Tarih Dergisi Nisan 2014 Syf 36-43 *Son Eşkal Defterlerine Göre Devşirmeliğin Bilinmeyenleri*, Gülay Yılmaz

Osmanlı tarihinde padişah annelerinin hemen hiçbiri Türk değildi. Sadrazamların üçte ikisi de Türk değildi. Elbette burada sorun Türk olup olmamalarından ziyade hangi yöntemlerle devşirildikleri ve diğer halklara karşı nasıl kullanıldıklarıdır. Sadrazamların büyük bölümü Türklük ve İslam adına katliamlarda sorumluluk üstlenmişlerdir. Baskı, zulüm ve katliamla oluşturulmuş köksüz/soysuz kişilerin en büyük katliamcılar haline gelecek şekilde şekillendiren bir sistem söz konusudur. Bu örneklerden biri üç yılda Türkmen, Alevi, Kürt ve farklı halklardan yüz binin üzerinde insanın katledilmesinde rol oynayan Kuyucu Murat Paşa'dır. Osmanlı devletinin en kanlı eylemlerini gerçekleştirmiş olan Kuyucu Murat Paşa aslen Hırvat bir devşirmedir. Bir başka devşirme sadrazam ve sonradan vezir ise Hadım Sinan Paşa'dır. O da Yavuz Sultan Selim döneminde görev yürütmüştür. "Doğu Bosna'da Boranaviç isimli asil bir aileye mensup"⁸ olan bu kişi isminden de anlaşıldığı üzere hadım edilmiş çocuklardandır. Ancak padişaha Anadolu seferinde yedi yaşından üstündeki kırk bin Alevi'yi tutukladığını ya da öldürdüğünü gururla bildirmiştir. Bunlara benzer daha nice isimden bahsetmek mümkündür. Devşirme sisteminin sonuçları sadece bu dönemle sınırlı kalmamıştır. Balkanlarda zorla gerçekleşen Müslümanlaştırma, Türkleştirmenin sonuçları daha sonraki süreçte bölgedeki en kanlı etnik ve dini çatışmaların da zeminini hazırlamıştır.

Aborjinlerin Çalınan Nesilleri; "Aborjinleri Himaye Yasası"

Aborjin kelimesi "başlangıçtan beri orada olan", "kökenden gelen" anlamına gelir. 50 bin yıldır aynı bölgede yaşadıkları tahmin edilen bu kadim halkın inanç ve kültürü uzun bir tarihsel geleneğe ve doğal toplum özelliklerine dayanır. Çocukların anne-babaların değil, toplumun sayıldığı kadim kültürlerde olduğu gibi Aborjinler'de de onu geleceğe hazırlamak için çok çeşitli yol ve yöntemler uygulanır. Ataların bilgilerinin yeni nesillere aktarımında, mekanın hafıza aktarıcı bir özelliği olduğuna inanıldığından mekan-insan ilişkisinin anlamı oldukça derindir. Bu toplulukta hamilelik sürecine dair algı ise şu şekilde:

"Aborjinler için hamilelik sadece cinsel ilişki kaynaklı değildir, hamileliğin ruhsal boyutu da bulunmaktadır. Yani bir anne (baba ile birlikte) başlangıçtaki yaratılışa ortaya çıkmış olan ruhun dünyaya gelmesine katkı sağlar ve böylece Düş'e ortak olur. Bir çocuk yapmak ise bir ruh için dışsal bir muhafaza yaratmak anlamına gelir."⁹

⁸ Nazım Tektaş, *Sadrazamlar*, sayfa 28 Çatı Kitapları Temmuz 2009

⁹ <http://www.acikbilim.com/2014/12/dosyalar/avusturalyanin-gizli-sahipleri-aborijinler.html>

Toprakla olan güçlü bağları nedeniyle anneler bebeklerini toprağın üzerine doğurur. Çocukların daha anne karnındayken ruhsal dünya dan bir parça oldukları, anne karnındaki her devinimi bunun işareti olarak yorumlar, her doğumu bu anlamda kutsal bir eylem olarak ele alırlar. Toplumsal hafıza aktarımında kabilelerinin hikayelerini, atalarını, inançlarını öğrenerek büyüyen çocuklar yaşamın zorlu sınavlarına da yaşlılar tarafından hazırlanırlar:

“Dhapi” adı verilen bir tören ve sınav kapsamında, diş sökme, sünnet etme gibi acıya dayanıklılığın ölçüldüğü denemeler yapılmaktadır. Bu törene katılım yaşı ise 10-16 yaş arasını kapsamaktadır. Bu sınava haftalarca hazırlanan çocuklar için “Buhl” adı verilen özel alanlar hazırlanmaktadır. Bu törenler kabilelerin en yaşlılarının kontrolünde gerçekleştirilmekte ve çocukların vücutları kabileye ait desenlerle süslenmektedir.¹⁰

Doğuma, geçmişe tarihe ve kimliğin kendi köklerinden beslenerek şekillenmesine bunca önem veren Aborjinlerin yöntemleri bölgeyi işgale gelen sömürgeciler açısından "uygarlaşmama", "insan olmamanın delilleri" olarak kabul edildi. Darwin'in evrim kuramına dayanan teoriler, üstün ırkın aşağı konumdaki türleri yok etmesine dayalı doğal seleksiyon algısı özelinde katliam uygulamaları bir "insanlaştırma" faaliyeti olarak lanse edildi. Avusturalya yerlilerinin on binlerce yıllık ata toprağı sömürgeciler tarafından "sahipsiz topraklar" olarak tanımlandı. İnançları gereğı toprağın kutsallığına inanan Aborjinlerde toprağı sahiplenmek büyük bir saygısızlık olarak görülürdü. Sömürgeciler için ise toprak hep talan edilecek, mülkleştirilecek bir sahaydı. Bu "sahipsiz toprakları" ele geçirmek için üzerinde yaşayanların yok edilmesini doğanın kanunu saydılar. İngiliz sömürgeciler için Aborjinleri insan saymamak ya da onları insanlaştırmak için öldürmek, asimile etmek kutsal bir görev gibi algılanmıştır.

1788-1900 arasında gerçekleşen katliamlar, sömürgecilerin bulaştırdığı hastalıklar, insan avları, kısırlaştırma operasyonları, açlık ve köleleştirme sonucu Aborjin nüfusunun %90'ı imha edilmiştir. Bu katliamların devamı olan bir uygulama ise 1869 yılı itibarı ile yürürlüğe konulur. Devşirme uygulamasının bu bölgedeki ismi Aborjinleri Himaye ve İdare Yasası'ydı. Bu yasa:

"... Aborjinlerin nerede yaşacaklarından nasıl çalışacaklarına, kimlerle hangi şartlar altında evleneceklerinden topraklarını nasıl işleyeceklerine değin neredeyse tüm toplumsal ve bireysel varoluş hâllerini düzenliyor, yerli nüfus üzerinde tam bir denetim kuruyordu... Ailelerinden zorla alınan yerli çocuklar önce misyoner yurtlarında yetiştiriliyor, ardından da Avustralyalı beyaz

¹⁰ <http://www.acikbilim.com/2014/12/dosyalar/avusturalyanin-gizli-sahipleri-aborjinler.html>

ailelere veriliyordu. Uygulamanın stratejik amacı, 1901’de yürürlüğe konulan Beyaz Avustralya (White Australia) siyaseti çerçevesinde “saf kan olmayan” Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halkının tam asimilasyonuydu. Çocukların önce kurumlarda, 1950’den sonraysa beyaz ailelerin yanında beyazlar olarak yetiştirilmeleri hedefleniyordu. Kız çocukları Kurul tarafından hizmetçilik öğrenmeleri için evlere yerleştiriliyordu. Birbirinden ayrılan kardeşler, anne babalarından ayrılan çocuklar bir daha birbirlerini göremediler. Gerçek ailelerini hâlâ bilmeyen yığınla insan var Avustralya’da. Kaç çocuğun ailesinden uzaklaştırıldığıysa muamma. Zira tutulan kayıtların büyük çoğunluğu kaybedilmiş ya da ortadan kaldırılmış vaziyette. Fakat her üç Aborjin çocuktan birinin bu uygulamaya maruz kaldığı tahmin ediliyor. 1869-1969 arası dönemde yaklaşık 100 bin çocuk zorla ailelerinden uzaklaştırılmış.”¹¹

Kendi halklarını ikna etme ya da yapılan bu korkunç uygulamaları meşrulaştırmanın dayandığı argüman birçok ezilen halka dönük dile gelen doğalarının "pis", "sapık" ve "kötü" oldukları; "çocuklarını eğitmeyi ve terbiye etmeyi bilmedikleri" söylemidir. Yani çocuklarını onlardan çalarak onlara iyilik yapıldığı propaganda edilmiştir. Çocukların anadillerini konuştuklarında ağızlarının sabunla yıkanması gibi aşağılayıcı birçok uygulama köklerine, atalarına, toprağına böylesine bağlı bir toplumu köksüzleştirmenin ne kadar acımasız uygulandığını gösterir. Uzun bir hukuki, siyasi mücadelenin ardından 2008 Şubat ayında dönemin başbakanı Kevin Rudd bir özür konuşması yaptı. Ancak tazminat ve soykırım raporlarındaki diğer talepler kabul edilmedi. Özür dilenmesi, Aborjinlerin çok geç de olsa politik temsillerini bulmuş olmaları önyargı ve asimilasyonun sona erdiği anlamına gelmiyor. Devşirilen Aborjin çocuklarının yaşadığı travmalar, çektiği acılar, kendi ailelerini tanımıyor olmaları ve yaşadıkları kimliksizliğin sonuçları oldukça ağır toplumsal sorunlara yol açmıştır. Götürüldükleri evlerde maruz kaldıkları uygulamalarla nasıl bireylere dönüştükleri, kendi toplumları ile bundan sonra nasıl bağ kuracakları gibi konular sorgulanmaya muhtaçtır. Yerli bir çocuğun dile getirdiği şu cümle gerçekleri özetleyici niteliktedir: "Eğer yerli olarak kalırsan, sonun cehennem olur." ¹² Oysa yerli olarak kalmayanların da sonunun cehennem olduğunu söylemek mümkün. Günümüzde Aborjinlerin intihar oranı, uyuşturucu ve alkol kullanımı da oldukça yüksek. Her çocuğı kutsal, doğumu cinsellik ve üremenin ötesinde ruhsal dünya ile anlamlandıran bir halkı, toprağın ve ormanların çocukları Aborjinleri işte bu şekilde medenileştirdiler.

¹¹ Asena Günel, *Bir Daba Asla*, İletişim Yayınları

¹² Liberal Düşünce Yıl 20, Sayı 78, Bahar 2015, s. 155 - 161

Nazi'lerin Lebensborn (Yaşam Kaynağı) Çocukları

Faşizmin belleğimizdeki ilk çağrışımları Hitler, Franko ve Musollini'nin uyguladığı rejimdir. Oysa faşizmin zihniyeti, ekonomisi, aile modeli, kadın yaklaşımı, dayattığı yaşam tarzı ve gerçekleştirdiği katliamların karakteri bakımından ele alındığında isminde faşizm ibaresi olmasa da faşizmi uygulayan yüzlerce kişi ve rejimin ismini saymak mümkün. Aslında her ulus devletin faşist olduğunu çok sınırlı bir incelemede dahi görmek mümkündür. Öcalan Faşist devleti şu şekilde tanımlar:

"Fazla anlamı olmayan bir kavramdır. Ulus-devlet ile faşizm özünde aynıdır. Faşizm sanki istisnai, kapitalizm dışında sisteme musallat olmuş bir şeymiş gibi tanımlama geliştirmek, liberal ve sosyalist geçinen entelektüellerin en büyük sefaletidir. Kapitalizm uygarlık ve devlet olarak ulus-devleti, dolayısıyla faşizmi her zaman kapıda tutmanın sistematik ifadesidir. Faşizm kuraldır, istisnai olan demokratik yapıyla uzlaşmasıdır."¹³

Ulus devletin üniter denilen hastalıklı yapısını ifade eden "tek devlet" ve "tek millet" gibi tek, tek...'lerini var etmek diğer renkleri, kültürleri, inançları yok etmek ya da tek'e indirgemekle mümkün olacaktır. Bunun yolu da rengi beyaz, kırmızı ya da yeşil tonda da olsa faşizm uygulamalarıdır. Ulus devletin oluşum, var olma ve kendini sürdürme biçiminin faşizan olması ontolojik karakteri gereğidir. Kendisini üstün ırk görme, üstün ırkı çoğaltma bunun bir yanı iken diğer halklara dönük katliam, kısırlaştırma, öldürme ile soylarını kurutma ise diğer tarafıdır. Bu yöntemleri uygulayan her devlet faşisttir. Alman kadınlarını çok çocuk yapmaya zorlayacak biçimde kürtaç yasağı, çocuk yapanları teşvik etmek için verilen paralar ve evlilik dışı hamilelikten doğan çocuklar eğer Alman kanı taşıyorlarsa bakımını devletin üstlenmesi ve vatani bir görev olarak genç kadınların Nazi subayları ile birlikte olmaya zorlanması ve insan haraları bu amaç doğrultusunda geliştirilmiştir. Kadınların ve erkeklerin damızlık hayvanlar yerine konulduğu bu çocuk üretme çiftliklerine "yaşam evleri" ya da "yaşam pınarı" anlamına gelen Lebensborn denildi. Projenin mimarı Nazilerin yenicisi ardından siyanür içerek intiharı seçen Heinrich Himmler'di.

12 Aralık 1935 yılında başlatılan proje kapsamında ilk ev 1936 yılında Münih yakınlarındaki Steinhöring köyünde kuruldu. Başlangıçta Nazi subaylarının çocuklarına bakım hizmeti ve iyi birer faşist olarak yetişmeleri için gerekli eğitimin verildiği bu evlerin sayısı giderek fazlaştı. Daha sonra "saf Alman kanı" taşıdığını kanıtlayan kadınların gelip Führer'e çocuk hediye ettikleri ve Alman askerlerinin tecavüz ettiği kadınların çocuklarının bırakıldığı bir mekan haline geldi. Ancak tüm çabalara

¹³ Abdullah Öcalan, *Kapitalist Uygarlık Savunması*

rağmen istediği kadar çocuk üretemediğini gören H. Himmer 1939 yılından itibaren işgal altındaki doğu bloku ülkelerinden çocukların kaçırılması ve zorla alıkonulmasına dayalı yeni bir süreci devreye soktu:

"1939'dan sonra işgal altındaki ülkelerde "ırksal olarak iyi" çocukların kaçırılması temelinde bir politika uygulandı. Nazilerin ırk kriterleri olan sarı saçlı ve mavi veya yeşil gözlü çocuklar seçildi. "Almanlaştırılmak" için binlerce çocuk Lebensborn merkezlerine transfer edildi. Sadece Polonya'dan 100.000 kadar çocuğun çalınmış olduğu düşünülmektedir. Bu merkezlerde, çocukların gerçek anne babalarını unutmaları ve reddetmesi için her türlü yöntem uygulandı. Örneğin SS hemşireleri, çocukları ebeveynleri tarafından kasten terk edildiklerine inandırmışlardır. Nazi eğitimini reddeden çocuklar dövülmekte ya da toplama kamplarına gönderilmektedir. Bu eğitimin sonucu almanlaşmış olan ise SS aileleri tarafından yetiştirilmişlerdir... 1946'da 250.000'den fazla insanın kaçırıldığı ve zorla Almanya'ya gönderildiği tahmin edilmektedir. Savaşın sonra yalnızca 25.000 kişi geri alındı ve ailelerine geri gönderildi."¹⁴

Hikayelerinin peşine düşen kadınlardan Ingrid Von Oelhafen "Hitlerin Unutulan Çocukları" ve Sara Young ise "Düşmanımın Beşiği" adında kendi yaşam hikayelerini yazdılar. Farklı coğrafyalarda olsa da Dersim ya da Ermeni katliamının kayıp kızlarının hikayeleri ile bu hikayeler arasındaki bir çok ortaklık bulmak mümkün. Nazilerin yenilgisi ardından gerçek ailelerine dönmek istemeyip, Nazi düşüncesine inanmış ve saf alman kanı taşıdığını gururla söyleyen çocuklar da vardı. Diğer devşirilme örneklerinde olduğu gibi onlardan bazılarının da günümüzde başka halkların katliamlarında rol sahibi olması muhtemeldir.

Vietnam'ın Kayıp Çocukları; Babylift Operasyonu

Vietnamlı devrimcilere zindanlarda yapılan işkencelerle belleğimizde yer edinmiş olan Saygon şehrinin alınması ile Amerikalılar Vietnam'dan çekilmiş oldular. Şehrin kuşatıldığı Nisan 1975 ayı boyunca işgalci Amerikan güçleri şehri boşaltmaya çalıştılar. 2 Nisan'dan 29 Nisan'a kadar aralıksız biçimde helikopter ve uçaklarla insanlar taşındı. Amerika bölgedeki vatandaşlarını, halkı tahliye ederken bir de Babylift (Bebek Kurtarma) adında bir operasyon gerçekleştirdi. Katolik kilisesi denetimindeki yetimhanedeki bebeklerin taşınması için hükümet 2 milyon dolar bütçe ayırdı. Toplamda 70 bin çocuğun taşınması hedeflenmişti. Ancak net olmamakla birlikte

¹⁴ <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-quot-lebensborn-quot-program>

"ABD'ye en az 2.000, Kanada, Avrupa ve Avustralya'ya yaklaşık 1.300 çocuğun"¹⁵ kaçırıldığı düşünülüyor. Uçakların koltuklarına, zeminine kutular içinde sıra sıra dizilmiş bebeklerin oradaki yetimhanelerdeki çocuklar olduğu dile getirilerek bu hamleye halktan destek istendi. Çocukları karşılamaya dönemin devlet başkanı ABD başkanı Gerald Ford bizzat kendisi de gitmişti. Projenin kılıfını hazırlayan kurum ise kiliseye bağlı yetimhane'deki sahipsiz çocuklara sıcak bir yuva sağlama bahanesiydi. Bunun için Amerikan halkından projeye maddi ve manevi destek vermesi, gelip bu çocukları evlat edinmeleri ve iyi birer vatandaş olarak yetiştirme sorumluluğunu almaları isteniliyordu. Bu taşıma faaliyeti sırasında 4 nisan günü bir uçak pirinç tarlalarına düşerek 70'ten fazla çocuğun ölümüne yol açtı. O bölgede yaşayan halk hala da o çocukların ruhlarının pirinç tarlalarında dolaştığına inanmaktadır. Şimdilerde otuzlu yaşlarına gelmiş olan Vietnamlı gençlerin bir kısmı ailelerini bulmak için girişimlerde bulundular. Bunlardan biri olan Kevin Minh Allen de kendi hikayesinin peşine düşmüş "Sleep No No Comfort" (Uyku Rahatlık Değildir) isimli bir kitap yazmıştır. Kevin kitabında şu sorgulamada bulunuyor; "Bizi kim yetim kıldı? Yeni ailemizi önceki ailemizi kaybetmek pahasına mı kazandık?" Kevin kendi köklerinin peşine düşüğünde Vietnamlı bir anne, kim olduğu bilinmeyen Amerikalı bir babadan olduğunu öğreniyor. Vietnam savaşında Amerikan askerlerinin gerçekleştirdiği tecavüzler sonucu 280.000 çocuğun dünyaya geldiği bilinmektedir. Babylift operasyonu günümüzde dahi yetim çocukların hayatının kurtarıldığı bir insanlık projesi olarak lanse edilmektedir. Oysa ailelerinin peşine düşen bu çocuklardan bazıları ailelerini buldu ve öksüz-yetim olmadıklarını öğrendiler. Çocuklar Hastanelerden ailelerine öldü denilerek ya da çeşitli yol ve yöntemlerle çalınmışlardı. Bebekler kurtarılmamış, çalınmış, devşirilmişlerdi. Bu çocukların bir kısmının Amerikan ordusunda asker olarak kullanıldığı da iddialar arasında yer almaktadır.

Küba'dan Çocuk Kaçırma: Peter Pan Operasyonu

Ne tesadüftür ki devletler toplumdan çocuklarını almak isterken hep onlara daha iyi bir gelecek sağlayacağı yalanını söyler. 1960-62 yılları arasında Küba'dan kaçırılan 14 bin çocuk içinde bir masal uydurmak gerekiyordu bunun içinde bir çocuk masalının kahramanının adının verildiği bir operasyon yapıldı: Peter Pan Operasyonu. Vietnam'da olduğu gibi Küba'da da Katolik kilisesi bu konuda çok önemli bir rolün sahibidir. Tam bir özel savaş yöntemiyle Küba hükümeti adına sahte bir bildiri dağıtılır. Bu bildiride çocukların ailelerden alınacağına ve çalışma kamplarına gönderileceği belirtilmiştir. CIA denetiminde yayın yapan radyo Komünist Rejimin

¹⁵ <https://www.adoptvietnam.org/adoption/babylift.html>

çocukları ailelerinden alacağı ve kilisenin faaliyetlerinin yasaklanacağı üzerinden propaganda ile halkta panik yaratmıştır. Kimi aileler bu propagandaların etkisinde kalarak, kimileri kandırılarak çocuklar eğitim, gezi ve farklı sosyal etkinliklere katılacakları vaadi ile Amerika'ya gönderilir. Ancak bir daha geri dönemezler ve çocuklarını bulmak için girişimde bulunan aileler de sonuç alamazlar. ABD eyaletlerine dağıtılan bu çocuklar yeni isim ve kimliklerle evlatlık verilir. Çocuk masalında hiç büyümeyen çocuk Peter Pan'ın peşinde "hiçbir yer ya da düşler ülkesine" uçan çocuklar misali 14 bin çocuk Küba'dan alınarak kaybedilir. Bu çocuklardan biri de sanatçı Ana Mendieta ve kız kardeşidir. Ana Mendieta'nın yaşam hikayesi de tam bir trajedidir. Kocasını tarafından öldürüldüğü düşünülen sanatçı Mendieta topraklarından koparılmış olmanın ve kendi kimliğini arayışını sanatına yansıtmıştır. Bu arayışını şu sözlerle ifade eder:

"Son on iki senedir peyzajla kadın bedeni arasında bir diyalog gerçekleştiyorum. Ergenliğimden anavatanımdan (Küba'dan) koparılıp alınmış olduğum için rahimden (doğadan) atılmış olma hissinin ağırlığı altında eziliyorum. Sanatımla, beni Evrene bağlayan bağları yeniden kurmaya çalışıyorum. Bu ana kaynağa bir geri dönüş. Toprakla bağlarımı tekrar tekrar kanıtladığım bu takıntılı edim, var olmaya duyduğum susuzluğun göstergesidir." ¹⁶

Sonuç Yerine

Tüm yaratılış hikayelerinde evrene kök salan kozmik ağaç, evren ağacı, dara herhele¹⁷, huluppu, yaşam ağacından bahsedilir. Ağacın kökleri toprağa, yaprakları göğe uzanır. Yaşam döngüsünü sembolize eden bu ağaç kilimlerde, bedenlere işlenen deqlerde ve duvar süslemelerinde yaşam ağacı sembolü çok yaygın kullanılır. Her ağaç kendi kökü üzerinden yeşerdiğinden dalları budansa, yakılsa, kırılrsa da mutlaka yeşermenin imkanlarını bulur. Devlet geleneğinin binlerce yıllık mekanizmaları ağaç dallarını ağaca karşı kullanılacak balta sapına dönüştürür. Nietzsche'nin güzel tanımıyla:

"Devlet mi? O da ne? Peki! Şimdi bana kulak verin, size ulusların ölümünden söz açacağım. Bütün soğuk canavarların en soğuşuna devlet denir. Soğuk soğuk yalan söyler o ve ağzından şu yalan sürüne sürüne çıkar: "Ben, devlet-ulusum ben." Yalan!"¹⁸

¹⁶ Narsizmi ve Yaratıcılık, YKY Yayınları 2017, s.224

¹⁷ Ezidilerde her zaman varolan ağaç

¹⁸ F. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüş*

O büyük yalan "insanlaşma/medenileşme" adı altında bir toplumun öz evlatlarını onun düşmanı haline getirir. Üstelik bunu yapanlar kutsal bir amaca uluslarına hizmet ettiklerini düşünür. Dersim katliamı sonrası köy köy dolaşarak kız çocuklarını toplayan jandarmalar ve Cumhuriyet öğretmenleri, Küba ve Vietnam'dan çocukların kaçırılmasını sağlayan kilise görevlileri ve yerlileri, onların insanlaşması için öldürdüklerini söyleyen sömürgeciler hep aynı kutsal amaca hizmet ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Ancak sonuç olarak bu devşirme sisteminde yetişenlerin bir kısmı sistemin temel dişlisi haline gelirler. Dedeleri Kürdistan'daki isyanlara öncülük eden aşiretlerden gelen, aşiret mekteplerinde, toplama kamplarında devşirilen AKP içindeki Kürt vekillerin durumu gibi. Kürdistan'daki katliamlara ortak olan bu kişiler ihtiyaç duyulduğunda da kendilerini Kürtlerin temsilcisi olarak lanse ederler. Faşist rejimler açısından devşirmeler çok işlevli birer araçtır. Bu sistem sürekli kendi ağacının kurdu olmaya aday bireyler üretir. DAİŞ'in intihar bombacısı haline dönüştürülen Êzidî çocuklar ve Türk devletinin istihbarat örgütlerinin örgütleyip özgürlük mücadelesine katılan yurtsever ailelerin çocukları bunların güncel örnekleridir. Devlet gibi soğukkanlı bir canavar çocuklar üzerinde hesaplar yaparken toplumların kendi çocuklarını nasıl koruyacaklarını ve savunacaklarını bir daha düşünmesi gerekir. Kimliği hakkında bilinç sahibi olmayan, düşünsel, ruhsal ve ahlaki savunması yapılmayan her çocuk toplumun geleceğinin değil, katliamcının elindeki silah; Coloman'ın Nayman Ana'yı vurduğu ok olmaya adaydır.

Distopya Değil Gerçeğin Dünden Bugüne Kurgulanışı: Gilead Kimin Ülkesi?

Fatma Koçak

Bugünlerde adından sıkça söz ettiren bir kitap, 1985 yılında, Margaret Atwood tarafından yazılan *Damızlık Kızın Öyküsü*, orijinal adıyla *The Handmaid's Tale*. 30 yıl önce yazılan, feminist-distopya olarak adlandırılabilir romanın bugünlerde adından tekrar söz ettirmesini sağlayan, aynı isimle diziye uyarlanması olduğu kadar çağın getirdiği çağrışımlar da olsa gerek.

1950'lerden sonra Neo-Liberalizmin kendinden menkul özgürlük düşünceleri, günümüzde ise tüm dünyada hızla yükselen sağ popülist siyasetin ve faşizan iktidarların kadın düşmanı söylemlerinin birkaç adım sonrasını göstermesi, oluşan yoğun ilgiyi açıklıyor. Yani distopyalarda felakete ayna tutan dünyalar, bugünkü yaşamımızla, korktuğumuz gelecekle veya bugün dünyanın başka bir yerinde olanlarla benzeşiyor. Kuşkusuz, kapitalizmin “gayri meşru” çocuğu DAİŞ’in Ortadoğu coğrafyasında kurduğu köle pazarları ile sağ popülist faşizan iktidarların kürtağı ‘cinayetle’ eşdeğer tutması arasında derin bir bağ var. İşte bu bağ kitapta geçen Gilead Cumhuriyeti ile yaşadığımız dünyadaki mizojiniyi birbirine bağlıyor.

Bu yazıda anlatılacak olan *Damızlık Kızın Öyküsü* kitabının edebi içeriği ya da uyarlanan diziye ilişkin değerlendirme olmayacak. Slavoj Žižek’in kitaba ilişkin, “Margaret Atwood'un liberal-müşamahakâr evrenimizin kısıtlamaları konusundaki masalının temel körlüğüdür” eleştirilerine katılmamak mümkün değil. Eleştiri hakkım saklı kalmak kaydıyla, kitap vesilesiyle iktidar,

tek tanrılı dinler-kapitalizm ve kadın bedeni üzerindeki kontrol mekanizmaları üzerine güncel bir politik okuma yapmaya çalışacağım.¹

Adeta kehanetin çağırışımı gibi birçok coğrafyada yüzümüze çarpan ve güncelliğini her geçen gün biraz daha hissettiren kitap için Margaret, “Ben peygamber değilim, haklı olduğum için üzgünüm” diyor.² Evet Margaret ‘peygamber’ değil, zira nedenleri ve sonuçları itibarıyla kadın bedeninin kontrol edilmesi ve doğurma özgürlüğünün kadının elinden alınıp erkeğin koşulsuz denetimine sokulmasının uzun bir tarihi var. Oraya girmeden önce okumayanlar için kitaptan kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

Belirsiz bir zaman dilimi... Üremenin hızla azalmasının ve kısırlılığın yegâne sorumlusu elbette ki Havva’dan beri ‘günahkâr’ kadındır ve ‘suçlu’ bulunur. Bunun için başvurulacak yöntem ise kadın bedenini kontrol altına alıp onu kuluçka makinesine dönüştürmektir. Dini metinlerin referanslarını arkasına alan erkek aklının yarattığı dünyaya inanan bir grup, darbe yapar ve iktidarı ele geçirir.

"Hristiyan köktencilerin darbesiyle Gilead Cumhuriyeti kuruluyor, başkana suikast düzenlenip Kongre makineli tüfeklerle taranıyor, olağanüstü hâl ilan ediliyor ve 'İslamcı fanatikler' suçlanıyor" diye anlatır, Joyce Carol Oates. "Tıpkı George Orwell'in 1984 kitabında anlatılanlar gibi Cumhuriyet, “düşmanlar” ile sürekli savaşarak kendi gücünü pekiştiriyor.”³

Kitaba göre, Gilead diye bir ülke kurulur ve bu ülkede verili roller ile herkesin tanrıya -ki aslında iktidara- hizmet etmek için görevleri vardır. Elbette ki bu devlete yasa lazımdır; kollar sıvanır. Önce kadınların mülk edinmesi, çalışması, söz söylemesi ve nihayetinde kendi bedeniyle ilgili söz hakkı ellerinden alınır. En sonunda, kadınlar özgürlüklerini tamamen kaybederler ve bedenleri birer doğurma makinesine dönüştürülür.

¹ Slavoj Žižek, “Margaret Atwood'un eseri, başka insanların acısından keyif alma ihtiyacımızı tasvir ediyor”, Independent Türkçe, <https://www.independentturkish.com/node/72376/yazarlar/margaret-atwoodun-eseri-baska-insanlarin-acisindan-keyif-alma-ihtiyacimizi> e.t. 6 Ekim 2019

² Jennifer Keishin Armstrong, “Damızlık Kızın Öyküsü neden hala güncel?”, BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/vert-cul-43910758> e.t. 6 Ekim 2019

³ Joyce Carol Oates, “Margaret Atwood’s Tale”, The Newyork Review Of Books, <https://www.nybooks.com/articles/2006/11/02/margaret-atwoods-tale/> e.t. 6 Ekim 2019

Kadınların neredeyse bütün haklarının elinden alındığı, sadece çocuk doğurmak için köleleştirildiği, erkeklerin egemen olduğu dindar bir kesim tarafından totaliter tarzda yönetilen Gilead diktatörlüğüne direnen kadınlar, elbette vardır. Direnen kadınlardan doğurgan olanlar, ülkenin yüksek rütbeli kumandanlarına doğurma makinesi olarak verilir, ‘damızlık’ olarak adlandırılır ve kırmızı pelerinleri ile bir orduya dönüştürülür. Doğurganlığı olmayan kadınlar ise ‘Martha’ olarak isimlendirilir ve giydikleri kıyafetler hâkî renktedir. Sistemi kabul etmeyen ‘baş belası’ kadınlar ise fahişe olarak, genelevlerde toplanır.

Peki ya muhalif olmayan kadınlar? Onlar zaten sistemi gönüllü olarak kabul etmiştir, sistemin çarklarını yürütmekle görevlidir. Gilead, yapısal anlamda ataerkil olmasına karşın, kendisini oluşturan sosyal dokudaki kimi sektörler için kadına ihtiyacı vardır. İşte o kadınların rolü burada başlar. Gilead’ın mimarlarının da pek iyi bildiği gibi etkin bir totaliter sistemi ya da aslında herhangi bir sistemi kurmak için kaldırdıklarının yerine yeni çıkarlar ve ayrıcalıklar koymanız gerekir.

Uysal, dini referanslarla ataerkil sistemi gönüllü olarak kabul etmiş ‘iyi’ eşler, mavi kıyafetleriyle arzı endam ederler ve erkekler ‘damızlık’ kadınlara tecavüz ederken kadınların ellerini tutanlar yine bunlar olur. “Gücün kıt olduğu yerde, birazcığı bile baştan çıkarıcıdır”, birazcık güç ya da ceza korkusu ile teyzeler-kıyafetleri kahverengidir- sistemin temel beklisi olurlar ve buradaki rolleri, köleleştirilen ve doğurma makinesine dönüştürülen kadınların, ‘eğitilmesi’, kurallara uymayarak direnenlerin ise işkence ile yola getirilmesi olarak karşımıza çıkar.⁴

Damızlık adı altında evlere dağıtılan kadınlardan beklenen asıl şey, evinde yaşadıkları kumandanlardan hamile kalıp mümkün olduğu kadar çok çocuk doğurmalarıdır. Kitap, kadınlardan biri olan Offred’in hikayesinin etrafında şekillenir.

Offred, orta sınıf, Amerikalı, beyaz bir kadındır. Feminist bir anneden doğmuş ama geleceğin felaketlerini görmeyecek kadar körleşmiştir.

Kadınların neredeyse bütün haklarının elinden alındığı, sadece çocuk doğurmak için köleleştirildiği, erkeklerin egemen olduğu dindar bir kesim tarafından totaliter tarzda yönetilen Gilead diktatörlüğüne direnen kadınlar, elbette vardır. Direnen kadınlardan doğurgan olanlar, ülkenin yüksek rütbeli kumandanlarına doğurma makinesi olarak verilir, ‘damızlık’ olarak adlandırılır ve kırmızı pelerinleri ile bir orduya dönüştürülür.

⁴ Margaret Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, Doğan Kitap, Birinci Baskı, İstanbul, 2017, sf. 379

“...Her zamanki gibi aldırmandan yaşırdık. Aldırmamak cehaletle aynı şey değildir, üstünde çalışman gerekir. Hiçbir şey bir anda değişmez: derece derece ısınan bir küvette farkına varmadan haşlanarak ölürsünüz...”⁵

Zaman zaman geçmişle yaptığı muhasebedeki monologları, bize liberal bireyci özgürlüğün sıradan insan duyarsızlığı ile nasıl adım adım hayatları esir aldığıın ipucunu verir: “Elbette gazetelerde öyküler vardı, hendeklerdeki ya da ormanlardaki cesetler, ölesiye dövülmüş ya da sakatlanmış, eskiden dedikleri gibi saldırıya uğramış; ancak bunlar başka kadınlar hakkındaydı ve bunları yapan erkekler başka erkeklerdi. Hiçbiri tanıdığımız erkekler değildi. Gazete öyküleri bizim için rüya gibiydi, başkalarının gördüğü kötü rüyalar. Ne korkunç, derdik, öyleydiler, ancak inandırıcı olmaksızın korkunçtular. Aşırı melodramatikler, bizim hayatımıza ait olmayan bir boyuta sahiptiler. Gazetelere konu olmayan insanlardık biz. Baskı kenarlarındaki beyaz boş alanlarda yaşıyorduk. Bu bize daha çok özgürlük verirdi. Öyküler arasındaki boşluklarda yaşırdık.”

Romanımızın kahramanı Offred, kitabın bir yerinde, “Biz iki bacaklı rahimleriz, hepsi bu” diyor. Kadın, “bunaltıcı düşlerden uyandığı” bir sabah, hiçliğe dönüşmüş olarak buldu kendini. Artık bir adı yoktu, düşüncesi, benliği, arzusu yoktu ama bir rahmi vardı. Yaşamını kolonilere sürülmeden, öldürülmeden, Damızlık Kız olarak sürdürmesini sağlayan rahmi... Artık âşık olmayacaktı, sevmeyecekti, onaylanmış bir dilin ötesine geçmeyecekti. Duvarlara asılmış sıra sıra cesetler, tek gerçeğin savaş ve üreme olduğunu hatırlatıyordu. Özgürlük hatırlanmayacak kadar uzaktaydı.

Her baskı kendi direnişini doğurur. Gilead’da da Mayday diye gizli bir örgüt kurulur ve kitabın kahramanı Offred, bu örgütle birlikte direnişe katılır. İlk etkili eylem ise diğer ülkelerden gelen diplomatlarla yürütülen bir toplantı esnasında, sistemin inşasının temel taşı olan parlamento binasının havaya uçurulması olur. Offred ve aslında romanda geçen tüm kadınlar bir gün kendini keşfe çıkar ve içindeki özgürlük tutkusu, baskı ne kadar yoğun olursa olsun, direnme gücünü verir. “Ordu olmamızı istemiyorlarsa bizi aynı renk giydirmeyeceklerdi” diyen kırmızı üniformalar içindeki rahimler, harekete geçer. Offred, sloganı ise gizli saklı bir yerde bulur ve çıkarır: “Bu piçlere kendini ezdirme.”⁶

Dizi aslında Amerika’yı yeniden keşfetmiyor. Margaret Atwood’un New York Times’da yazdığı gibi, “Kadınların ve bebeklerin kontrol edilmesi bu gezegen üzerindeki tüm baskıcı rejimlerin özelliğidir”. Ataerkil iktidar mücadelesinin verildiği ilk mikro alan olan beden, Margaret’in hayalini ürettiği Gilead Cumhuriyeti’nde de kontrol edilmeye çalışılır.

⁵ Margaret Atwood, a.g.e., sf. 77

⁶ Margaret Atwood, a.g.e., sf. 234

Kitapta geçen distopyanın günümüz dünyasındaki gerçekliğine değinmeden önce dini referanslarla kadın bedeninin kontrol edilmesinin ataerkil tarihi başından itibaren nasıl şekillendiğine bakmakta fayda var. “Tek tanrılı dinin genesis koşullarına ve ‘yaratılış’ öykülerine bakıldığında, can alıcı noktanın, kadının doğurganlığı dolayısıyla var olan can verme gücünün ‘ideolojik’ olarak elinden alınıp tek tanrıya ve onun aracılığıyla ‘yeryüzü erkeğine’ aktarılması olduğu görülür.”⁷ Fatmagül Berktaş’ın bahsettiği bu dönüşümün kadınlar açısından en olumsuz sonucu, kadının, fiziksel olarak elinden alınamayan doğurganlığının küçümsenmesi ve soyu üretme yetisinin karşısına erkeğe özgü olduğu öne sürülen kültür yaratma yetisinin çıkarılması; bu amaçla kadın bedeninin “kirli” sayılarak lekelenmesi, dolayısıyla da denetlenmesinin meşrulaştırılmasıdır.

Tanrıça kültünün hâkim olduğu aşağı Mezopotamya’da, ataerkil toplum düzeni, kent devletlerinin doğuşuyla birlikte şekillenmeye başladı. Bu geçiş döneminin ideolojik altyapısını hazırlayan kuşkusuz, tek tanrılı dinlerdi. Bu sürece eşlik eden ideolojik gelişmeler ise iktidarın, otoritenin ve hiyerarşinin erkeğin tekelinde meşrulaştırılması ve bu arada mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına alan, dolayısıyla da kadın cinselliğinin ve doğurganlığının denetimini erkeklere veren ataerkil ailenin kurumlaşması ve yasalara geçirilmesi idi. “Kadın, yeryüzü devletin üyesi olarak oynadığı cinsel nesne rolüyle lanetlenirken, tanrı devletinde doğal görevi olan kocasına yardımcılık ve çocuklarına bakıcılık rolüyle de yüceltilir. Böylece, kadın yalnızca erkeğin mutlak karşıtı olmakla kalmamakta; kendi kendisine karşı da Lanetli Havva ve Kutsal Meryem Ana olarak, onulmaz bir biçimde bölünmektedir. Ana Tanrıça kültünün bastırılıp kadının özgür cinselliğinin günaha dönüştürülmesi süreci, böylece, hükmünü yürütmeye devam etmektedir.”⁸

Tanrı-devlet-erkek sürecinde bedeni kontrol altına alınan ve erkeğin sömürüsüne ve soy sürdürmenin aracına dönüştürülen kadın bedeni üzerindeki denetimi tarihin sonraki çağlarında da artarak ve farklılaşarak devam eder. Yukarıda Fatmagül Berktaş’ın bıraktığı yerden bu farklılaşmayı sanırım en iyi anlatan Abdullah Öcalan’ın Demokratik Uygarlık Manifestosu kitabının ikinci cildindeki şu çarpıcı cümlelerdir: “Tüm uygarlık tarihinde olduğu gibi, en acımasız dönemini kapitalist uygarlık aşamasında yaşamaya başlayan ‘ekonomisiz kılınmış kadın’ gerçeği, en çarpıcı ve derinlikli toplum çelişkisi haline gelmiştir. Kadın nüfusu ezici olarak işsiz bırakılmıştır. Ev işleri en zor işler olduğu halde, beş metelik değer etmemektedir. Çocuk doğurma ve yetiştirme hayatın en zor işi olduğu halde, sadece değer etmemekle kalmamakta,

⁷ Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1996, sf. 10

⁸ Fatmagül Berktaş, a.g.e., sf. 139

giderek başa bela olarak düşünülmektedir. Hem ucuz, işsiz, çocuk doğurma ve bin bir zahmetle büyütme makinesi, hem ücretsiz ve hatta suçludur! Kadın, uygarlık tarihi boyunca toplumun zemin katına yerleştirilmiştir. Ama hiçbir toplum kapitalizmin yürüttüğü ve çok sistemli hale getirdiği istismarı geliştirme gücünde olamamıştır. Bu sefer kadın sadece zemin katta değil, tüm katlarda eşitsizliğin, özgürlüksüzlüğün, demokrasisizliğin nesnesidir!”⁹

Neo-liberal politikaların çökmesi ve kapitalizmin buhranı ile ortaya çıkan ekolojik felaketler ve insan eliyle yaratılan savaşlar, popülist, cahil, maço siyasetin hemen hemen her ülkede iktidar olmasına ve bunların ilk iş olarak kadınların bedeni üzerinde söz söyleme hakkını kendinde görmesine alan açmıştır. ‘Spekülatif kurgunun gerçeğe dönüşmesi’ şeklindeki kitap kehaneti, sahiden de gerçekte yaşananları işaret etmektedir; ataerkil iktidarın yani diğer adıyla ‘kurnaz adam’ın ilk icraatlarından biri kadın bedeninin kontrol altına almak olur. “Şu kadar çocuk doğurun”, “Şu meslekleri yapmayın”, “Şu kıyafetleri giymeyin”, şeklindeki buyruklar uzayıp gider. Bu kehanet diğer taraftan, her gün televizyonlardan, gazetelerden, sosyal medyadan üzerimize dökülen zehirleşmiş erkek dilinin temsiliyet bulduğunun da lanetidir.

Neo-liberal politikaların çökmesi ve kapitalizmin buhranı ile ortaya çıkan ekolojik felaketler ve insan eliyle yaratılan savaşlar, popülist, cahil, maço siyasetin hemen hemen her ülkede iktidar olmasına ve bunların ilk iş olarak kadınların bedeni üzerinde söz söyleme hakkını kendinde görmesine alan açmıştır.

Hatırlatma olsun diye birkaç ismi burada anmak gerekirse; Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro, kadınlarla erkeklerin eşit ücret almasına karşı olduğunu açıkça söyleyerek, muhalif kadınları tecavüzle tehdit etti; ABD Başkanı Donald Trump’ın partisi Cumhuriyetçi Parti, birçok eyalette kürtajı yasakladı. Trump ise defalarca kadınları bedenleri üzerinden aşağılayarak, siyasette yerleri olmadığını söyledi; Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Rus kadınlarının ev işlerine yönelmesi gerektiğini belirtirken, ülkede son çıkan yasa ile aile içi şiddet ve tecavüz suç olmaktan çıkarıldı. Putin’in 8 Mart’da verdiği mesaj ise oldukça ironik bir gönderme içermekteydi: “Her konuda başarılısınız: hem işte hem evde ve aynı zamanda güzel, karizmatik, büyüleyicisiniz,

⁹ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygarlık Manifestosu, Kapitalist Uygarlık-Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı*, Amara Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2015, sf. 112

tüm aileyi sevginizle bir arada tutan ağırlık merkezisiniz. Muhteşem Rus kadınlarının katkısı olmadan ülkemizin tarihini ve gelişimini tahayyül etmek zor.”; Filipinler Devlet Başkanı Rodrigo Duterte, muhalif kadınlara tecavüz eden askerleri yargılamayacağını duyururken, “Sizi çocuk doğurduğunuzda seviyorum” diyerek kadınlara hakaret etmişti. Bu konuda listenin en kara yerinde duran ise Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’dır. Kendisinin “Bir tane kız mıdır, kadın mıdır bilemem. Kadına şiddet abartılıyor. Ben zaten kadın erkek eşitliğine inanmıyorum. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum. En az 5 çocuk doğurun...” şeklindeki sözleri uzayıp gider; İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, kadınlara önce 3, sonra 5, ardından ise geçtiğimiz aylarda 12 çocuk doğurmalarını dini referanslarla, “12 imamın mührünü rahminizde taşıyın” sözleriyle buyurdu. Ülkede geçtiğimiz günlerde ise mollalar “doğum cihadı” ilan ederek kadınların çocuk doğurma makinesine dönüştürülmesinin fetvasını verdi.

Bu konuda, yazarın, kitabına ilişkin verdiği bir röportajda geçen cümleler tabloyu özetliyor. Margaret, hikâyenin yıllar sonra yeniden popülerleşmesini yükselen sağ popülizme vurgu yapan şu sözlerle açıklıyor: “Kitapta karakterlerin söylediği bazı cümleleri hayatta başkalarından da duyarsınız. Kitabın yayınlandığı 80’lerin ortasında, şimdikinden daha az geçerliydi bu.”

Damızlık Kızın Öyküsü 20. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan bir edebiyat ürünü. Public Radio International’ın To the Best of Our Knowledge programına röportaj veren Margaret Atwood’a ‘Bunu nasıl öngördünüz?’ diye soruluyor ve Margaret “İnsanlar, özellikle gençler, gelecek konusunda kendilerini tedirgin hissediyorlar. Daha fazla sosyal istikrarsızlığın olduğu bir gelecek öngörüyorlar” diyor. Yazar, iklim konusunda felaket senaryolarının ele alındığı bilimkurgu yapıtlarının çokluğunu işaret ederek bu tür kurguların insanların korktukları yerden doğduğunu belirtiyor. Bu açıdan baktığımızda dünyada yükselen sağ popülizmin insanların kaygılarını tetiklediğini düşünmek de grafiğin yükselişini bu bilgiyle değerlendirmek de mümkün oluyor.

The Handmaid’s Tale, kökten dinciliğin sonuçları üzerinden kurgulanan bir diktatörlüğü anlatıyor. İktidarın baskı aracına dönüştürülen dinlerden birini çıkarıp yerine diğerini koyduğumuzda ise sistemin değişmediğine, yakın tarihli Ortadoğu coğrafyasında tanıklık ettik. 2014 yılından itibaren Müslüman köktendinciliği referans edinerek Ortadoğu coğrafyasında halklar ve özelde kadınlar üzerinden terör estiren DAİŞ’in uygulamaları uzak bir distopya değil, yaşanmış kötü bir örnek olarak karşımızda, hafızalarımızın en yakın yerinde duruyor.

DAİŞ’in Musul’u ele geçirmesi, 3 Ağustos 2014’de Şengal’e saldırısı ve ardından Kobanê ile devam eden silsilede, Kürt-Ezidi kadınların köleleştirilerek, pazarlarda

‘cariye’ adı altında satılmasındaki tek fark, kırmızı kostüm yerine giyilen siyah çarşaf-tan başka bir şey değil. Kaçırılan 7 binden fazla kadının her birinin esaret hayatı, Offred’in hikayesinden çok da farklı olmasa gerek.

Avlusunun dışına çıkması haram kılınmış, tanrının cennet vaadine karşılık yeryüzün-deki temsilcisi erkeğin gönüllü kölesi olmuş ‘iyi eş’ler Gilead’da değil ama Rakka’da yaşadı. Ve hatta bu kadınlar El Hansa Tugayı kurup bir manifesto yayınlayarak sis-temin gönüllü köleleri olduğunu duyurdu: “*Kadın Adem’den, Adem için yapılmıştır. Bunun ötesinde yaratıcısı, kocası için eş olmaktan daha büyük bir sorumluluğu olmadığını hükmetmiştir. İyi bir eş ve Müslüman nesiller için çocuklar yetiştirmek sizin asil görevinizdir.*”

Ya da Gilead’ta sistemin bekçiliğini yapan ‘teyze’lerin yerine DAİŞ’in işgali altındaki bölgelerde kurulan maddefelerde (kadın misafirhanesi) ‘mama’ları koyalım. Kendi başına bir evde yaşama şansı olmayan ve esir kampı niyetine maddefelere dolduru-lan bu kadınları, sadece ve sadece camdan baktığı için ‘göz zinası yapmaktan’ kırbaç cezasına çarptıran ‘mama’lar ile yolda yabancı birine selam verdiği için ‘nefs’ ter-biyesi adı altında kadınların gözünü çıkaran ‘teyze’ler, bize distopyayı değil, direkt kâbusun çağımızda yaşanan halini anlatıyor.

Yine son 4 yıldır dünyanın hemen hemen her köşesinde kadınların kürtaj yasağına karşı eylemleri ve “Benim bedenim benim kararım” sloganı ile *The Handmaid’s Tale*’daki damızlık kadınların kostümlerini giyerek yürümesi tesadüf değildir. Günümüzde birçok sağcı liderin benzer yasak girişimlerini, kadın bedeni üzerinde otorite sağlamaya çalışan politikaları ve erkek egemen duruşlarını görebilmeniz mümkün.

Margaret Atwood’un distopyası *Damızlık Kızın Öyküsü*, bütün distopyalar gibi gele-ceğe dair bir paranoyayı değil, içinde yaşadığımız gerçeğin ta kendisini dile getiriyor; erkek egemen muhafazakâr bir rejimin üremeye sınırlandırdığı, mahrem örtülerin ardına gizlediği kadın bedenleriyle bize aşına gelen gerçeği...

Ve son söz niyetine, Margaret’in kitaba ilişkin şu bu değerlendirmesi ile bitirelim: “Ne zaman *Damızlık Kızın Öyküsü*’nün gerçekleşmesi ihtimalini sorsalar, her zaman kendime kitapta iki tane gelecek olduğunu hatırlatırım ve eğer ilki gerçekleşirse, belki ikincisi de gerçekleşebilir.”¹⁰

¹⁰ Röportajın tamamı için bkz. “Margaret Atwood Anlatıyor: Damızlık Kızın Öyküsü Nasıl Yazıldı?”, Çev. M. Gizem Erkol, Oggito, <https://oggito.com/icerikler/margaret-atwood-anlatiyor-damizlik-kiz-in-oykusu-nasil-yazildi/> 64127 e.t. 6 Ekim 2019

Cinsellik ve Üreme Diyalektiğinde Aşkın, Hazzın ve Yaşamın Sürdürülmesi

Dergiye yazı yazan, ilgiyle takip edip-okuyan, jineoloji çalışmalarında yer alan bir grup kadınla kafa kafaya verip, tanımlamaktan kaçındığımız, tarifinde zorlandığımız cinsellik ve üreme konusunu birlikte tartışalım istedik. Ne de olsa birlikten güç doğar, zengin ve yaratıcı fikirler açığa çıkar... Konunun sınırlılığı ve zaman darlığından dolayı tartışmaya katılmak isteyip, katediklerimizin affına sığınarak, tartışmada açığa çıkan sonuçları paylaşıyoruz. Bu tartışmaları daha yaygın ve derinlikli yapma ihtiyacını bu yazı vesilesiyle yaptığımız çalışmada gördük. Bu tartışma bu anlamda bir başlangıç niteliğinde.

Z.E: Demografya konulu dosyamızda bir konu başlığı olarak, “cinsellik, üreme ve aşk” üzerine dergi yazarları ve çalışanları olarak bir tartışma yürütmek istedik. Cinselliğin doğası, cinsellik üzerine inşa edilen zihniyet yapılanması, değer yargıları ve kültürleşme biçimi üzerine ciltler dolusu yazılar yazılmış, önemli araştırmalar yapılmıştır. Bu kavramlar egemen sistemlerin üzerinde en çok oynadığı, üzerine iktidar yapılarının kurgulandığı, toplumsal tükenişin temelini attıldığı en tuzaklı alan konumunda. Sömürünün ve el koymanın ilk yansıdığı alan, kadın ve erkek arasında ki bu ilişkide yansımaları bulmaktadır. Özgürlüğün, dengenin yitirildiği ilk alan bu alan olmaktadır. Bu nedenle tarihsel ve güncel boyutlarıyla, bu alanda inşa edilen sorunları çözümlemeye, yol ve yöntemlerini geliştirmeye ihtiyaç var. Bu tartışmada tüm konuları ele alma imkanımız olamaz. Ne zaman buna yeter, nede kapsam itibariyle bir tartışmada sonuçlandırılacak bir konudur tartıştığımız. Fakat bir başlangıç olabilir. Daha sonra bu başlangıç derinleştirilerek özgür toplumsallığın gelişimine hizmet edecek temelde tanımlamaya kavuşturulabilir. Bu nedenle bizler de tanımlayarak konuya başlangıç yapabiliriz.

Öncelikle cinselliği nasıl tanımlıyoruz, sorusuyla başlamak istiyoruz. Cinsellik üreme ve aşk konularına dair ulaştığımız sonuçlar nelerdir?

R.E: Realite var bir de hakikat var. Realitede yaşananın bir tanımı var. Bir de hakikat boyutunda bir tanımlama var. Hangisini tanımlayalım?

Z. E: Realiteye daha sonra geleceğiz, ama başlarken hakkikate göre bir tanımlamayla konuya giriş yapılması daha iyi olur.

R.E: Aslında düşünüp, ama üzerine çok yoğunlaşmadığımız ve bizi çok meşgul eden bir konu. Dönem dönem yürüttüğümüz tartışmalarda: ‘Biz cinsellik konusunu doğru tanımlayamazsak, tartışamazsak ne kendimizi tanımlayabilir ne sorunlarımıza doğru cevap olabilir ne de gelecek yaşamı doğru belirleyebiliriz’, diyorduk. Cinselliği kabaca tanımlarsak, iki farklı cinsin birleşmesi, iki iken bir olmasıdır, diyebiliriz. Temel güdülerimizden birinin giderilmesi gibi ele alabiliriz. Evrendeki bu olayı, biz insanlar sevgi olarak tanımlıyoruz. Enerjinin sevgi olduğunu dile getiriyoruz. Bu sevginin kainatı, doğayı yarattığına ilişkin düşünceler de var.

Bunun düşünceyle, duyguyla bağının olduğunu görüyoruz. Sistem bunu çok ayırtmış. Beden ayrı bir yerde, duygu ayrı bir yerde. Bu bütünlük, yani duygu ve düşünce insanda da var. Bu bütünsellik içinde varolma, akışkanlık kazanma, yaşam enerjisini tanımlama, bu enerjiyi akıtma; olarak düşünüyorum. Bu enerjinin akıtılmasıyla bir olma istemi olarak değerlendirebiliriz cinselliği. Kadınla erkek ilk süreçlerde bir araya geldiklerinde böyle mi düşünmüşlerdi ya da doğal olarak mı bu böyle gelişmiştir? İlk cinsellik nasıl ortaya çıktı, nasıl keşfettiler? Bilemiyoruz. Kendimizce bunu yorumluyoruz.

Aşk da buradan ortaya çıkıyor. Zaten bunu tanımlayamazsan, evrenle toplumla tarihle bağını düşünüp anlam veremezsen, sadece bedensel bir olay olarak ele alırsan; aşktan, sevgiden yoksun kalınır. Bu bütünlük içinde bedene, düşünceye, fiziğe, duygulara doğru anlam verebilir, kendindeki bu yaşam enerjisini tanımlayabilirsen, bu yaşam enerjisini sevgiye ve aşka dönüştürebilirsin. Düşünsel, platonik aşk diyoruz; düşünsel, duygusal birliktelik tanımlanabilirse, bedensel birlikteliğe götürebilir. Eğer duyguda, düşüncede birliği tanımlayamazsan, anlam ve yorum gücünü tanımlayıp, geliştiremezsen sadece bedende birlikte olmak, metaya dönüşmek olur.

E.M: Tanımlamamı aslında Kürtçe yapmak isterdim, ama cinselliğin Kürtçesini bilmiyorum mesela. Sevişmenin, güdünün Kürtçesini bilmiyorum ama şunu biliyorum ki, Kürtlerde cinsellik ve erotizm çok güçlüdür. Kürtlerin eski bir tarihi var ve bu toplumsallığında çok derin olan bir cinsellik düşüncesi vardır ve edebiyatında da hakimdir. Kürdistan özgürlük mücadelesinde kişilik konusunda temel çözümlemeler cinsellik üzerinedir, ancak 2000’lerden sonra geriye düşer gibi oldu. Daha önce kadın-erkek ilişkileri çözümleniyordu.

Tanımlama konusuna dönersek, mesela tabia Arapça, doğa Türkçe, xweza Kürtçedir. Kelimenin özüyle yani xweza ile gittiğinde anlam değişiyor. Müthiş bir felsefe görüyorsun. Xwe-za, yani kendi kendini doğurandır. Kürtçesinin felsefik bir tanımlaması oluyor. Cinsellik Arapçadır. Kürtçe zayend, zayendi, her bölgede farklı isimlendirilir. Botan'da farklıdır, Serhat'ta farklıdır. Bu nedenle de kelimeler önemlidir. Ben Kürdüm, Kürtçe kelimelerle tanımlamak, felsefesini yapmak istiyorum. Kürtçe etimolojisi nedir ya da Kürtlerde erotizm neden bu kadar güçlü? Bunu Kürtlerin geriliği olarak ele almak doğru değildir. Kürtler en eski halklardandır. Aryanleri ele alalım; Hindistan'da cinsellik pozisyonları üzerine on binlerce çizim var. Kamasutra seks pozisyonları vb aslında daha eski olanları da var. Feminizmin bu konuda müthiş bir külliyatı var. Kadın Özgürlük Hareketi'nde de bunu tanımlamak için tartışmaya ihtiyaç var. Bu konular özgün diyoruz, şu an erkek yok aramızda ama beynimizde çizili sınırlar var, yine çok cesur tartışmıyoruz.

Z.B: Evet, herkes kendine göre bir tanımlama yapıyor, ama ortak bir tanımlama çıkarabiliriz. Cinselliğin Kürtçesini bilmiyorum, ama insanda da doğada da şu tanımlamaya gidebiliyoruz: Üremeyi sağlayan davranışlar bütünüdür aslında. Sadece bir şey değildir. Tüm canlılarda bu böyledir ama insana baktığımızda birçok farklı değişiklik oluşmuştur. İnsan doğasında ortaya çıkan bu durum, yani cinsellik sadece üreme amaçlı değildir. Hatta cinselliğin büyük bir kısmı, artık üreme amaçlı değildir. Artık iki aşık insan seviştiğinde sadece çocuk yapmak için sevişmez. Bilir ki, toplumun kuralları gelenekleri vardır. Bu nedenle tedbirli yapar bu işi. Saldıran bir insan, ben ondan çocuk yapayım diye yapmaz, öyle olanları da var, ama hepsi öyle değildir. Bu nedenle cinsellik insan doğasında farklı anlamlar taşımıştır. Bu anlamda bir tanımlama yapacaksak; biyolojik alemle ortaklaşan, ama insan toplumunda farklılaşan yanlarıyla tanımlamamız gerekir.

Okuyup araştırmaya çalıştım, ama bu konudaki çoğu şey çok spekülatif, çok fazla ideolojik, cinsiyetçi yaklaşımın etkisi, son zamanların eşcinsel teorilerinin vb. çok etkisi var. Bunlardan sağlıklı bir tanımla çıkarmak çok zor. O perspektiften bakan biri bitki ve hayvanı da o teoriyle yorumluyor. Erkek egemenlikçi teorilerin dışında, kadın indirgemeci teorilerle de izah ediliyor ama kendimce çıkardığım bazı sonuçlar var: Üreme amaçlı yapılan tüm cinsel davranışlar biyolojik alemde cinsellik olarak tanımlanıyor. Yani kendini bölen bir amip, talimatı alıp bölen şekil, bir cinsellik şeklidir ya da aynı bitkide iki organı taşıyan bitkinin üremesi de aynı şekildir. Bunun yeri, zamanı koşulları var. Bu üremeyi sağlayan, bir cinsellik şeklidir. Bazı kaynaklara göre, -ki bunlara güvenmek ne kadar doğru bilmiyorum- yüz yüze cinsellik sadece insanda var. Yani hiçbir canlı yüzyüze bakarak cinsel ilişki kurmuyor. Geçiş aşamasında da primatların büyük bölümü başta hayvanlar gibidir. Bu konuda bazı sonuçlar çıkarabiliriz; doğada cinsellik büyük oranda üreme amaçlıdır.

E.M: Cinselliğin sosyolojisini, başta etimolojik olarak ele alıp tanımak daha doğru olur. Mesela Türkçe sevmek, sevişmek arasında felsefik bir bağ görebiliyoruz. Mesela haz. Birinci doğada cinsellik ne kadar vardı? Bizler ikinci doğa olarak, birinci doğanın devamıyız. Birçok bitki çeşidi var, biz bunlara çok hakim değiliz. Bitkilerde polenle döllenme var ya da hanvanların durumu nasıl? İnsan her ikisinin toplamı ise cinselliği tanımlarken birinci doğadan kopuk nasıl bir tanımlama yapacağız? Çünkü bu durum sadece birinci doğaya ait bir şey değildir. İnsanlarda da böyle değildi eskiden: Sürekli kışkırtılan, üremeden, anlamdan uzak bir cinsellik yoktur. Bu anlamda birinci doğa, ikinci doğa, başlangıçta doğal toplumda cinsellik nasıldı? Ahlakı ve politik toplumda nasıldı cinsellik? Belki iç içe oluyor, ama tanımlamalar bundan kopuk olamaz. Cinselliğin tanımını tarihçesinden kopuk ele alamıyorsun. Bir tanrıça kültürü diyoruz, her şeyini tartışıyoruz, ama tanrıça kültüründe cinselliği asla tartışmıyoruz. Bunu sadece kutsal evlilik açısından söylemiyorum.

Bir mesel olarak okumuştum: Hz. İsa'ya diyorlar, "Bu köyde bir kadın var. Beş eşi var. Bir sevgilisi var. Bir sevgili daha edinmek istiyor. Bizim buna bir şey dememiz lazım." diyorlar. Hz. İsa diyor ki, peki o kadın ne diyor? "O istiyor, o yüzden yapıyor." diyorlar. Hz. İsa o zaman "Size ne?" diyor. Aslında o dönemi anlatmak istiyorum. İsa'nın çıkışına baktığımızda, tanrıçalık kültürünün tamamen bittiği dönem olmuyor. Kadınlar açısından çok eşlilik, kendi eşini seçmesi, erkekle olan ilişkisine sınırlar getirmesi var. Bu nedenle feminist literatürü, sosyal literatürü incelememiz lazım. Analar Kitabı'nda var. Erkekle kadın arasındaki ilişkiyi tanımlamaları açısından önemlidir. Charlotte Perkins Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* kitabında da var. Orada bir bölüm var diyor ki; "Bizim ülkemizdeki en ayıp şey, erkeklerin kadınların aşk hayatı üzerinden dedikodu yapmasıdır." Yani yasaktır, cinsellik dahil aşk hayatı üzerinden dedikodu yapması ayıptır, günahtır, yasaktır.

Doğurganlığın yanında, cinselliğin fizyolojisi de var. Biz, bundan da kopararak ele alıyoruz. Beyinden tatalım hormon yapısına kadar tetikleyen unsurlar var. Cinsel güdünün harekete geçtiği dönemler var. Adet döneminde, hormonların inip yükseldiği dönemlerde cinselliği azaltan ya da arttıran etkenler var. Kimya yanı var mesela. Bir fizikçi ve kimyacının ele alış biraz daha faklıdır ama o da bir gerçektir. Sosyolojik yanı kadar, fizyolojik vr kimya yanı da var. Kadının östrojen hormonundan tatalım da prolaktin vb. birçok hormonuna kadar, cinselliğin aktifleşmesi ve pasifleşmesine kadar etkili oluyor. Bu erkeklerde de böyledir. Prolaktin hormonu kadında yükselince cinsellik istemi çok azalıyor. Bu süt hormonudur. Yine erkekte farklı hormonların artması ve azalması cinsellik güdüsünü etkiliyor. Yaş ile ilgili bağlantıları var. Bunun dışında bir de anlam yüklüyorsun, öyle bir tanımlama var.

Özgürlüğe ve Köleliğe Kapı Aralayan Cinsellik Güdüsüdür

E.S: Yoğunlaşmam biraz daha felsefik boyutuyla oldu. Günümüzdeki bilimciler bunun biraz daha biyolojik, fizyolojik yönünü ele alıyorlar ama görüyoruz ki neolitik dönemden sonra hep egemenlerin tanımlamaları oldu. Evrensel açıdan ya da insanlık açısından baktığımızda varolma, varlık kazanma, yaşamı anlama, anlam verme boyutlarının değişeceğini düşünüyorum. En büyük potansiyelin çıktığı saha, bu sahadır çünkü. Güdü anlamında, açlıktır, savunmadır ve cinselliktir. Ama özgürlüğe en çok kapı aralayan da cinsellik güdüsüdür. Tersinden en çok köleliğe kapı açan da cinselliktir. Mesela bir açlık üzerinden insanı çok fazla köleleştirmeyebilirsin ya da açlık üzerinden çok metafizik de gelişmez. Ama cinsellik üzerinden arayıştır, varolmadır, kendini gerçekleştirmedir, bütünlük kazanmadır. Yani insanın karşılığını en fazla bulacağı alan bu alandır. Canlılığın en temel belirtisi olan alma ve verme. Algi, salgı mesela. Bu yaratımı en çok cinsellikte alıp üst düzeye çıkarma vardır. Metafiziğe de en çok kapı aralayan o taraftır. Yaratımın en üst düzeyde yaşandığı alandır.

Ç.D: Doğadaki eğilimleri takip etmek önemlidir tabi. Doğada eşeysiz üremeden eşeyli üremeye geçen bir süreç var. İlk başta eşeyli üreme süreci yok. Cinsellik konusunu tartışırken, bu ana eğilimi takip etmek de önemlidir. Bunun Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği özgürlük tanımıyla çok bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Eşeysiz üreme, bir kopyalama gibi aslında. Hep kendi benzerini yaratma sonucuna götürmektedir. Eşeyli üreme, iki farklı olgunun birleşmesiyle farklı bir olgunun ortaya çıkmasıdır. Doğada çeşitlilik, farklılaşma hem evrendeki hem de doğadaki esas ana eğilim farklılaşma olarak ortaya çıkıyor. Abdullah Öcalan'ın "Cinsel eylemin tümüyle ölümcül olduğunu belirtmiyorum. Yaşamın sonsuzluk idealini de içinde taşır. Fakat bu ideal, yaşamın kendisi değildir. Tersine, ölüm korkusuna karşı bir tedbirdir ki fazla hakikat değeri taşımadığı söylenebilir. Söylem şöyle açıklığa kavuşturulabilir: Yaşam döngüsünün tekrarları mı önemlidir yoksa döngünün tekil olarak kendisi mi? Tekil olanın hakikati tam ifade edildikten sonra, döngünün sonsuz defa tekrarlanması fazla anlam ihtiva etmez. İhtiva edeceği anlam da 'mutlak bilgiye' ulaşma ihtiyacıdır.

"Cinsel eylemin tümüyle ölümcül olduğunu belirtmiyorum. Yaşamın sonsuzluk idealini de içinde taşır. Fakat bu ideal, yaşamın kendisi değildir. Tersine, ölüm korkusuna karşı bir tedbirdir ki fazla hakikat değeri taşımadığı söylenebilir. Söylem şöyle açıklığa kavuşturulabilir: Yaşam döngüsünün tekrarları mı önemlidir yoksa döngünün tekil olarak kendisi mi?"

Bu durumda döngü kendini ne kadar iyi tanırsa, mutlak bilgi ihtiyacı da o kadar karşılanmış olur ki döngülerin, dolayısıyla cinsi çoğalmanın fazla değeri ve anlamı kalmaz.”¹

Hep o döngüdeki gibi mi olacak, yani ikilem olarak ortaya koyuyor hem döngüyü içeren hem de döngüde üçüncü bir alternatifi ortaya koyuyor. Anne ve babanın birleşmesi sonucu çocuk oluyor. Cinselliği, doğadaki bu çeşitlilik ve farklılık olarak ele almak gerekir. Eşeyli üremenin, soyun daha sağlıklı üremesiyle alakası olduğunu düşünüyorum. Mesela doğada bazı hayvanlar var, kendilerinden ürüyor. Bir kertenkele örneğinde olduğu gibi. Kerkenkele dişidir, hep kendi kendisinden ürüyor. Onu bir adaya bırakıyorlar, başta tektir, kısa süre sonra yüzlerce binlerce oluyor. Aynı zamanda biri hastalanınca hepsi hastalanıyor ve yok oluyor. Farklılaşmanın, yani eşeyli üremenin aynı zamanda soyun sağlıklı üremesinin, yaşamasının garantisi olma durumu var. Soy sürdürmenin kararlılığını ifade ediyor. Yumurta ve sperm üzerinde de yapılan bazı deneyler de vardır. Döllenme esnasında milyonlarca sperm geliyor, yumurta bir tane ve yumurta bu spermlerden yalnızca bir tanesini ya da iki tanesini kabul ediyor. Yumurtanın tercih etme durumu var. Bu, en farklı en sağlıklı olan spermdir.

Ana eğilim, farklılığı ortaya çıkarmaya yönelik olan eğilimdir. Eşcinsellik meselesi ya da doğadaki diğer olgular açısından da değerlendirilebilir. Tek üreyen canlıların yaşam süresi, sağlıklı olma süreleri veya nasıl ürüyorlar? İki kadın ya da iki erkeğin birleşmesinde toplumun soyunu sürdürme gibi bir anlam yoktur. Sadece haz vardır. Ama toplumun soyunu sürdürmeye baktığımızda böylesi bir anlam yoktur. Cinselliğin birey ve toplumlar açısından bu kadar kutsal olmasının nedeni -ki bu sonradan yozlaştırıldı- toplumun soyunu sürdürmesidir. O toplum soyunu sürdürüyor, o yüzden kutsallığı toplumsallık bağı ile ele almak önemlidir. Haz vermesi teşvik edici bir güç, neden? Toplumun soyunu sürdürmesi anlamında...

H.E İnsan bedenine, varoluşuna; görme, bilme, anlama, anlamlaşma, farklılaşma, özgünleşme, özgürleşme, çeşitlenme anlamında yüklenen gerçekliği çözümlemeliyiz. Cinsellik bu anlamlaşma arayışının bir parçasıdır.

E.S: Cinsellik yaşamın her alanına empoze edilmişse demek ki böyle bir potansiyeli var. Cinsellikteki yoğun enerjidir. Yaşamı yaratıyor çünkü. Bir erkek arkadaş, bunu duymasal, duygusal, fiziksel cinsellik olarak tanımlıyordu. Yani cinsellik sadece fiziksel değildir. Her dokunuşa sızan bir durumu var. Tam olarak tanımlayamasam da yaşamın büyük bir kısmı cinsellikle ilgilidir.

¹ Abdullah Öcalan , Ortadoğuda Uygurlık Krizi ve Demokratik Uygurlık Çözümü

Ç.D: Bir ekleme yapmak istiyorum. Bunu da bilinçsel bir durum olarak ele alıyorum. Örneğin, annem bir kadın ilişkiye girmiş mi girmemiş mi, bunu fark ediyordu. Toplumdaki kız-kadın ayrımı gibi bakılırdı. Fiziksel, biyolojik, toplumsal olarak da bir farklılaşma yaratıyor. Okumuştum, Adem ile Havva ilişkisinde -sanırım Tevrat'taydı- bilmek ile cinsellik aynı anlama geliyor. "O, onu bildi" deniliyor. O, onu biliyor derken aslında o, onu tanıdı, birleşti, öğrendi, demek istiyor. Farklılıkların birbiri ile tanışması olarak ele alınabilir. Zıtların birliği diyoruz ya, böyle bir şey.

E.S: Abdullah Öcalan'ın bir Alman sosyolog kadınla yaptığı bir röportajını 1990'lı yıllarda okumuştum. Kadın habire erotizme girmeye çalışıyor; kadın mı üstte erkek mi üstte ya da altta sorularını sorarken; O, "Özgür kadın ve özgür erkeğin ilk birleşme anı, devrimin zirve anıdır." diyor. Bu birleşme sadece bedensel değil ama o da vardır işin içinde. Mesela aşkı tanımlarken, evrenle olan bağı, birleşme anı, bunun dürtü boyutları gibi hepsi önemlidir tabii, ama cinselliğin tanımını burada biz yapacağız. Çünkü söylenenler var, bir de bizim söyleyeceklerimiz var. Yani biz daha güçlü yapabiliriz bu tanımı. Eksik kalırsınız gibi yaklaşmamalıyız, o yüzden daha çok tartışmalı, araştırmalıyız. Yetersiz olduğumuz bir alan ama nasıl yeterli hale getirebiliriz, bunu doğru tanımlamamız gerekir.

A.B: Yasaklama ve mecburiyet arasında gidip gelme var. Cinselliği biraz bu eksenli ele almamız gerekir. Cinselliğin tanımlanmasında bir yandan tabular bir yandan da fazla kışkırtılan yönler var. İki açıdan da doğal olmayan bir durum var. Doğal toplumda cinsellik nasıl yaşanmış, bilmiyoruz. Mitolojilerde ne fazlaca gelişen tabular ne de fazlasıyla kışkırtılan, gündemleştirilen bir durum var. Yaşam içerisinde kutsal sayılan bir durum olarak ele alınıyor. Yaşamı öğretme, üreme ve çoğalma açısından önemli olduğunu görüyoruz. Kendi bedenimizden öğrendiğimiz hem zihni hem de bedenle ilgili olan bir durumdur. Kendini tanıma, tanımlamada esas olan bir noktadır.

Kadına baktığımızda; hamile olup olmadığını anlama süresi bile, iki-üç aylık bir süreyi kapsamaktadır. Regl bile düzenli olarak hep akıyor. Karnın belirginleşmesi bile en az üç ayı buluyor. Bu nedenle cinsellik sadece üreme amaçlı ya da onu sağlama aracı değildir. Bilme öncesinde bu durum insanda yoktu, tabi bu soy sürdürmeyle bağlantılı olarak ilerledi. Yorumlamada bile hakikatle olan bağdan ziyade, dinin etkisi, tabular, felsefenin etkisi, beyinde gelişen üreme ya da bilimin, demografyaya yönelik yürütülen siyasetin öne sürdüğü durumların etkisi var. Hakikat arayışının başlangıcında olduğumuz için, hemen tanımlama yapmanın, sonuç açısından da doğru olmadığını düşünüyorum. Bunun yanında özgür seçim nedir? Uygarlığın, kapitalist uygarlığın etkisinden kendimizi koruyup hakikat rejimi boyutunda seçimi doğru ele almak istiyorsak, cinselliğin tanımlanmasında sınırsızlık, ama yaratıcılık

-ki maddi yaratıcılık da var- iki tarafın özgür seçimine bağlı olmalıdır. His ve enerji olmalı ki, yeni bir şey ortaya çıkarabilsin. Bu pozitif enerji, o yaratımın, büyük yaratımın gücünü gösterir, ama sadece bu şekilde ele almak toplumsallık ve tarihsellikten uzak ele almak olur. Egemenlerin dünyasında, cinselliği bir iktidar aracı haline getirme, köleleştirme durumundan kaynaklı, özgür düşünmek biraz zahmetlidir. Cinselliği sadece üreme organıyla ele almak, böyle tanımlamak da doğru değildir. Birbirinden ayırmamız gerekmektedir. “Tecavüz kültürü” nedir, cinsellik nedir, bunları doğru tanımlamalıyız. Cinsellikte özgür bir irade vardır ya da olması gerektiğine inanıyorum. Dikkat etmemiz gereken konulardan biri de doğayı çok idealleştirme, doğrudan oradan örnekler vermek, insan toplumuyla direkt mukayese etmek de doğru değildir.

E. A: Yeni tanımlamalarla ifade etmek biraz zor. Bilimsel, sosyolojik, felsefik ve ideolojik yaklaşım gerektiren bir konu. İdeolojilerin bu alana biçtiği rol, misyon, çarpıtma, saptırma vb. farklı eğilimler var. Toplum yozlaştırmada kadına biçilen kölelik vb. en çok suistimale uğrayan alandır cinsellik. Belki de yeni bir giriş yapıyoruz. Jineolojî şu an buna bir açılım yapmaya çalışıyor. Eğitimlerde bile en az tartıştığımız konulardan biridir. Daha fazla bilinç kazanmamız gereken bir alandır. Bir yandan tabudur, bir yandan doğanın bir dengesidir. Doğru ifade edilmelidir ki farklı yaklaşımlara geçit vermesin. Çünkü hem teorik hem yaşamsal bir konudur.

Aşkın Sosyolojisini Yapabilmek

E.M: Yeni giriş yapmıyoruz aslında. 2000’lerin başlarında en tartışmalı bir toplantımızda sistem cinsellikle insanı nasıl teslim alıyor, konusunu ele almıştık. Abdullah Öcalan “aşkın sosyolojisini yapmaktan” bahsetmişti. Aslında aşkın sosyolojisi cinselliğin sosyolojisidir. Aşkın sosyolojisini yapabilmek için, öncelikle cinselliğin sosyolojisini yapmak gerekmektedir. Cinselliğin sosyolojisini, o dilin etimolojisinden yapmak daha doğru olur. Diğer bölgelerde cinsellik, sevişmek nasıl ifade ediliyordu? Kadın-erkek ilişkisine nasıl, ne gibi isimler veriliyordu? Tüm toplumların bu konuda gelenekleri var ama bizler de Kürt geleneğini bilmeli, incelemeliyiz. Toplumda en son ikna edebileceğimiz konu, cinsellik konusudur. Cinselliği yaşamayanları, doğaüstü yaratıklar olarak görüyor, öyle bakıyorlar. Abdullah Öcalan kadın ve erkeklerin dağda yanyana nasıl kaldıklarını soranlara, “Ateş ve barut nasıl yan yana kalabiliyor, diye merak ediyorlar. Biz bunu başardık.” der. Yine 1998’de “Dağda erkeğin saldırganlığını kırdım, bu bir devrimdir.” tespiti vardır.

Z.E: Doğa kendini sürdürmek için tedbirini alıyor. Cinsellik güdüsü her canlıya verilmiştir ama bunu kontrol etmek ve garantilemek için de haz ilkesini veriyor. Peki bir yandan özgürlük mücadelesi veren, iktidara karşı daha özgür bir toplum

idealini ortaya koyan mücadele gelenekleri cinselliği hangi ilkeler temelinde ele almıştır? Hazın çeşitleri nelerdir? Mesela Abdullah Öcalan, kendisiyle filozofça tartışacak bir kadın görmekten muazzam keyf alacağını belirtiyor. Bu da cinselliği içinde barındırmayan ama bir haz çeşididir. Derslerde çokça Rabia Adeviye ve Hasan Basri'nin ilişkisini örnek veriyoruz. 24 saat felsefe tartışırılar ama ikisinin de aklına bir diğerinin erkek mi kadın mı olduğu gelmez. Yine çok değerli bir erkek arkadaş değerlendirmesinde duygusal, duyumsal ve fiziksel hazdan bahsediyor. Peki haz alma kaynaklarımız ve biçimlerimiz nelerdir? Biraz da bu konuyu tartışmakta fayda var.

Z.B: Haz şöyle tanımlanıyor; eşeyli üreme, cinselliğin çeşitliliğini artıran bir cinsellik biçimidir. İki apayrı genetik yapısı olan bilişimin bir araya gelmesi ve onun bir çocuğa dönüşmesi, apayrı daha gelişkin bir üreme biçimidir. Eşeyli üreme, çeşitliliği artıran bir üreme biçimidir. Canlılarda buna, aşk, cinsellik ya da başka birşey mi denir, bilmiyorum, ama her canlı türünü en iyi sürdürecektirini arar. Böyle bir eğilim var. Bütün canlılarda da tercih, dişi olanındır. Dişi olan, kaliteli genetik yapıya sahip olanı tercih ediyor. Hayvanlarda da bir tercih biçimi var ve bu tercih nitelikli olan yavruyu üretmeye bağlıdır.

Zaten deniliyor ki doğadaki süslü püslü güzel olan hayvanlar eril hayvanlardır, dişi hayvanlar hiç süslü püslü değildir. Mesela tavus kuşu, renkli kuyruklu olan erildir. Güvercinde de öyledir. Aslan da yelelidir, gösterişlidir. Erkeğin derdi, üremede spermini bir yere bırakıp üremektir. Üreme kadın bedeninde gerçekleştiği için, en iyi, en sağlıklı tercihi yapmaya dönüktür.

İnsanlık tarihinde da cinsellik uzun bir süre, üreme amaçlıdır. Erkeklerin mekanizmasını çok fazla bilmiyoruz. Kadınları biyolojik olarak düşündüğümüzde, bu aylık oluyor. Yumurtalıkların atılmasından bir hafta önce, cinsel istem kadında artıyor. Hormonlarımızın yükseldiği bu dönemde biyolojimiz bize bunu söylüyor. Yumurta atılmadan önce vücut sinyal veriyor, bu yumurtayı şimdi dölemek istiyorsan dölle, hissiyatı geliyor. Eşeyli üremede şöyle birşey ifade ediliyor; eğer hormon ve haz olmasa belki de canlılar çok tercih etmeyecek. Fiziki olarak bile acı olan yanları var. Bir canlı böyle birşeyi tercih etmeyebilir. Haz bu noktada doğanın aldığı bir tedbir oluyor. Haz, üreme olanağını artırmak için bu sinyali veriyor. İşte burada insan ile hayvan arasındaki fark nasıl oluşuyor? Haz yükselince cinsellik gerçekleşiyor, haz bitince cinsellik ortadan kalkıyor. Evcilleşmiş hayvanlar dışında bu pek fazla yoktur. Bazı örnekler veriliyor ama verilen tüm örnekler de evcilleştirilmiş hayvanlardır. Doğası bozulmuş hayvanlar yani.

İnsanda yüz yüze cinselliğin başladığı aşama, toplumsallığın olduğu aşamadır, deniliyor. İnsanda da üreme amaçlı olduğunda, cinsellik yüz yüze yapılmıyor. Yani diğer hayvanlarda nasıl yapıyorsa, onlarda da öyle yapıyor.

Toplumsal yönüyle değerlendirdiğimizde, işte orada bir karmaşa çıkıyor. Hangisi hazdır, hangisi aşktır, hangisi sevgidir, hangisi üreme amaçlıdır, gibi toplumsallığın yarattığı karmaşa çıkıyor ortaya.

Benim “kutsal evlilik” ve doğum ritüellerine ilişkin görüşüm; newroz ve yılbaşında olduğudur. 25 Aralık ve 21 Mart’tır. Bütün kültürlerde 21 Mart bir araya gelme, 25 Aralık da doğumdur. Kutsal evlilik 21 Mart, kutsal doğum 25 Aralık’ta gerçekleşiyor ve ikisinin arasındaki süre dokuz aydır. Yani İsa, Zerdeşt, Mitra, Apollon, Nimrut, Temmuz gibi bildiğimiz tüm tanrıların, peygamberlerin doğumu, 25 Aralıktır ve hepsi babasıdır. 21 Mart ise tanrı ve tanrıçanın buluşması, birleşmesidir. Newroz, yani bahar aylarında bu ritüelleri görürüz. Kürtçe toplumunda söylenen “Sere sale bine sale, xweda zarokek bide we male” doğumu ifade ediyor. Hayvanlarda nasıl ki belirli bir döngü var, insanda da egemenlik öncesi bunun bir kutsallık döngüsü, zamanı var. Yıllık olmayabilir, ama bunun bir dönemi var. Yani bugünkü gibi yaşamıyor. Biyolojik alemle ortaklaşan cinsel yanımızla toplumsal alanda egemenlik öncesi egemenlik sonrası yaşanan cinselliği ayrı tanımlamak zorundayız.

Tanrıçalıkta da gördüğümüz üzere, kadın eksenli bir cinsellik var. Mesela İnanna’nın şiiri var, erotik bir şiirdir ve kadın cinselliği eksenlidir. Orada kadının haz almasına dayalı bir cinsellik tanımı var. Cinselliği kadın eksenli düşünmekle erkek eksenli

düşünmek arasında çok büyük bir fark var, bu biyolojik açıdan da böyledir. Günümüzde cinsellik kadın eksenli olmadığı için, en çok acıyı, en az hazzı kadın yaşıyor. Benim önerim; doğayla olan ortaklığı tanımlamak, insanla insan topluluğu ile olan farklılaşmayı tanımlamak ve kadın eksenli, erkek eksenli cinselliğe yönelik bir tanımlama olursa belki daha ön açıcı olur.

Benim
“kutsal evlilik” ve doğum
ritüellerine ilişkin görüşüm; new-
roz ve yılbaşında olduğudur. 25 Aralık ve
21 Mart’tır. Bütün kültürlerde 21 Mart bir
araya gelme, 25 Aralık da doğumdur. Kutsal ev-
lilik 21 Mart, kutsal doğum 25 Aralık’ta gerçeke-
leşiyor ve ikisinin arasındaki süre dokuz aydır.
Yani İsa, Zerdeşt, Mitra, Apollon, Nimrut, Tem-
muz gibi bildiğimiz tüm tanrıların, peygam-
berlerin doğumu, 25 Aralıktır ve hepsi
babasıdır. 21 Mart ise tanrı ve tan-
rıçanın buluşması, birleş-
mesidir.

D. A: Herkesin bildiğine ve doğasında olduğuna inandığım konudur cinsellik. Aşkın duyguda, düşüncede, bedende gerçekleşme biçimidir. Batı merkezli araştırmalar çok pozitivisttir, bunu çok tehlikeli görüyorum. “Aşkın kimyası”, “aşkın kanunu” ya da penis-vajina ya da hazzı arttırmayı düşünme odaklı bir bakış açısı var ve bu çok riskli.

Toplumsal Varoluşun Kutsal Bağı

Ç.D: Tüm güdülere bakalım; açlık güdüsü, savunma güdüsü, cinsellik güdüsü gibi temel güdülerimiz var. Cinsellik bu güdülerden hep biraz daha farklı ele alınmıştır toplumlarda. Neden? Çünkü toplumsal varoluşun kaynağıdır. Karnını doyurunca üretmiyorsun, kendi varlığını üretiyorsun, ama toplumu üretmiyorsun. Koruduğunda toplumu savunuyorsun, ama yaratmıyorsun. Yaratım olayı, sürekliliğini sağlayan bir kaynaktır. Bu nedenle kutsallığı bununla tanımlamak lazım. Haz almayı da bununla bağlantılı ele almakta fayda var. Haz almayı üremekten kopuk ele aldığımız oranda bedenleşiyor, metalaşiyor. Aşırı bedenleşme, aşırı metalaşmayı getiriyor. İktidar da zaten kendini bu biçimde sürdürüyor. Haz alma, şu an gerçekten bir endüstriye dönüşmüş. Bir hayvanla çocukla ilişkiye giriyor, haz alıyor; yani önemli olan haz almaya yönelik olmuş. Ölü sevicilik mesela, ölüye tecavüz ediyor haz alıyor. Bu konuları eğer doğru ele alıp çözümleyemezsek, bu çağın hastalığına cevap olamayız.

Cinselliğin toplumun soyunu sürdürme anlamında kutsal bir anlamı var. Bunun haz veren boyutları da var. Belirtildiği gibi bunun da biyolojik, fiziki vb. farklı boyutları var. Peki, insanları diğer canlılardan farklı kılan nokta nedir? Bizi başkalaşıma uğratan nokta nedir, eşeyli üreyen farklı canlılar da var. Farklılığın, bilinçle bağlantılı yanı var. Mesela Abdullah Öcalan diyor, “Ben güdülerimi enerjiye, politikaya dönüştürdüm. Güdülerimi düşünceye akıttım.” Güdülerini toplumsallaştırmaya akıtıyor. Toplumsal değişim-dönüşüme akıtıyor. Madde ve enerji; yani beden ve güdüyü bilimsel bir enerjiye dönüştürmemiz lazım. Çağımızın temel sapıklığının bu noktada yaşandığını görüyoruz. Feminizm açısından da cinsel özgürlük, yani özgürlüğü aşırı biçimde cinselliğe indirgemek, maddileştirmek bu alanda sorunu çözümsüz bırakıyor. Bizim enerjimiz bilimsel enerjimizdir. Haz olgusu... Ben kendi deneyimimden biliyorum, bunu çok da yaşıyorum: Güzel bir tartışma olsun ya da yeni birşey öğrenmiş olayım, cinsel bir haz yaşamış gibi oluyorum. Haz alıyorum, heyecanlanıyorum, kalbim hızlı atmaya başlıyor. Bilinçsel bir hazza dönüşüyor. Bunları birbirinden ayırmak ve yerli yerine oturtmak önemlidir. Tabi şöyle bir soru da sormalıyız: Cinsellik üreme dışında olmayacak mı? Topluma nasıl birşey sunacağız, bu da tartışılmalıdır. Belki de bunun ahlaki ölçülerini ortaya koyarak da olabilir. Tümünden cinsel hazı yok ederek sunmak da doğru olmayabilir. Hazı salt cinsel organlara endekslemek de doğru değildir. Sevişmek dendi, cinsel birleşmeye girmek ayrıdır, sevişmek ayrıdır. Bu da maddileştirmeden, aşırı ölçülere vurmadan, yozlaşmaya yol açmadan yaşanabilir.

M.A: Konu çok geniş. Biz tanımlamayı nasıl, neye göre ele alacağız? Çünkü herkes bir şeyi tanımlarken vermek istediği mesaja göre tanımlıyor. Kapitalizm diyoruz, ama sosyalizmin tanımı nedir? Kadın özgürlüğüne gönül vermiş kadınlar olarak, böyle mi tartışacağız. Aşk konusu için biraz daha araştırma yapılması gerektiği

kanısındaayım. Bencil Genler adlı kitapta; her canlının genetiğine kodlanmıştır, haz onların teşvik edicisidir, azaltan artırır vb. ama gen kendisini çoğaltmak ister, böyle sonsuzlaşıyor, diyor. Öğrenilmesi ve öğretilmesi ise Gılgamış'tan itibaren böyle olduğu biliniyor. Konu Kürtler değil, dünya açısından da çok önemlidir. Araştırmamız lazım; *Bencil Genler*, Michel Foucault'nun Cinselliğin Tarihi kitabı, *Aşkın En Güzel Tarihi* gibi, pek çok kişi kitap yazmıştır. Mevlana Şems ilişkisi gibi, sadece soy sürdürme üzerine açığa çıkmıyor bu duygu. Kendi alanında çığır açmış insanların yaşamlarına, aşklarına, cinselliklerine baktığımızda, hep dramdır. Aşk konusunu ele alırken; güdü, haz, fiziksel, kimyasal vb. toplamıyla ele alıp değerlendirmek zorundayız.

R.E: Doğada farklılıkların birlikteliği, süreklileştirilmesi deniyor. Cinsellik, gücün, güçsüzlüğün farkında olmaktır. Farkına varmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Cinsellik eğer düşünsel, bedensel, hissel bir enerji olayıysa; akıtmak istediğin enerjiye anlam yükleyip bilinçlendiğinde görüyorsun ki yaşama, kadına, doğaya, erkeğe vb. bakış açın değişiyor. Bu enerjinin akması gerekiyor. Bir şeyi keşfedince, müthiş bir haz gelişiyor. Hep okuduğun bir yazıdır ama farkına vardığında hakikat kapısına akıyorsun. Cinsellikte de bu böyle, toplum, kadın, erkek için önemi fark edildiğinde buna karşı tedbir geliştiriliyor. Birey de toplum da bunun farkına varıyor, tabi iktidar da böyle. Sistem bu enerjiyi nereye akıtacağını biliyor, ama önemli olan bizim bunu nasıl ele alıp kontrol altında tuttuğumuzdur. Bu yaşam enerjisini nereye kanalize edeceğini bilmek lazım.

Bizde enerji hala bedende akıyor. Bu ciddi bir problem. Özellikle gençlerde müthiş bir enerji var ve bu enerjinin farkında, akıtması lazım, ama bunu tanımlayamıyor. Bu yaşam enerjisini nasıl tanımlayacağını bilmiyor ya da bildiği kadar aktarıyor. Bu tür tartışmalarda; anlama, anlamlandırma, farkına vardırma da olmalıdır. Abdullah Öcalan'ın değerlendirmelerinde; duyguda, düşüncede bilimde, felsefede akması, tespiti var. "Ben hakikatlerimle randevulaşıp büyük zevk alıyorum." diyor. Dönem dönem kendime soruyorum; hakikatle randevulaşma bu mudur? Birey olarak değil, toplum olarak da bunu başardığın oluyor. Mesela haklı bir mücadelede sonuç aldığın zaman muazzam bir zevk alma olayı gelişir. Cinsellik de böyle bir şey; bir kadın ve bir erkeğin bir araya gelmesi, onlardaki bu enerjinin nasıl kulanıldığına, pozisyonlarına kadar önemlidir. Enerjiyi akıcı kılmak artık kişiye kalmış bir şey. Erkek sadece enerjisini akıtacak bir konuma gelmiş konumda ve mutsuzdur. Topluma, bireye, kendi yaşamına anlam verme olgusu önemlidir, üzerinde durmayı gerektirir.

İktidar ve Soy Sürdürme Aracı

H.E: Bu tür konuları tartışırken fazla sınır çizilmemesi gerektiğine inanıyorum. Toplumla tartışma ve düşüncelerimizi nasıl yansıtalım, korkusu yaşıyoruz dendi. Üreme; çok çocukluluk, nüfusun fazlalığı değil, üremeyi sayılara vurma değil de nasıl çoğaldığın, ürettiğin, varlaştığın ve toplumsal varlığa dönüştürdüğün önemli. Yahudi toplum örneği çokça verilir. Üretkenliğin farklı biçimlerini ortaya çıkarma gibi bir yoksunluğumuz var. Böyle bir tartışma içerisinde bile, insan korkunç bir haz alıyor. Ulaştığın bir sonucu mutlaka aktarmam, paylaşmam gerekir diyorsun.

İnsan, evrenin bir aşk çocuğu. Neden bu kadar anlam yüklenen bir varlıktır? Evrensel denilen aşk ile insandaki üreme, aşk arasındaki bağlantı nasıl kurulabilir ya da makro evren ve mikro evren denilen insan arasındaki ilişkiyi nasıl kurulabiliriz? Öğrendiğimiz biçimiyle tartışıyoruz, ama insan böyle öğrenmeye başlamadı. Kadının doğadan öğrenme ve ona anlam verme, kendini çoğaltma bakımından, biriktirdiği sonsuz bir enerji var. Zengin bir öğrenme biçimi vardı; sezgiselliği, duygusallığı çoklu algıyı sentezleme, akıtma ve paylaşması vardı. Bu enerjiyi yorumlama, hazla yoğurma, sentezleme ve yaşamsallaştırmayı başaramadığımızda, dağıtıcı oluyoruz.

Evrenin aşk çocuğu ama en çok ihanete uğrayan şey aşk ve insan oluyor. En acılı ağtırlar onun üzerine yakılıyor. En çok ulaşılmak istenen, ama varılamayan nokta olarak, haz ya da kendini bir ifade etme biçimi de diyebiliriz. Birleşme, oluşma, kendini üretme, yaratma denebilir. Hazzı sadece cinsellikle ele alma ve tanımlama, erkek ege-men zihniyetin öğretme biçiminin insanın başına bela ettiği bir gerçekliktir. Kadının doğayla bağı, her bahar geldiğinde, doğanın canlanması gibi insanda yaşanan, kaos, kıpırdanma ile sonsuz akabileceğin hissini yaşıyorsun. Yeşillenmeden, bir çiçeğin açısından, güneşin doğuşundan haz alıyor, kendini yeniden yaratma, farklılaşma ihtiyacı duyuyorsun.

Aşk, haz alma biçimi ve nefis terbiyesine ilişkin bir örnek vermek istiyorum. 2000'lerin başında Milliyet Gazetesi'nin kültür ekinde çıkan bir haber vardı. "Aşkımı sanat çiçeklerine dönüştürdüm." diyordu, seramikleriyle sergi açan ve Çin'de yaşayan ünlü bir Türk kadın seramik sanatçısı. Kendisiyle yapılan röportajda, seramik öğrenmek için Çin'e gittiğini, Çinli bir erkekle evlenerek orada yaşadığını söylüyor. Ama esas aşık olduğu kişi, seramik ustası ve öğretmeni olan eşinin babasıdır. Bu duygusunu hiç kimseye söylemediğini, aşkı ve duygularının sanat çiçekleri olarak açtığını, çizdiği hatlara yansıdığını ve dünyaca ünlü seramiklere dönüştüğünü dile getiriyordu.

M.A: Bir hikaye anlatmak istiyorum: Bizim köyde iki yaşlı çift, toplumsal görevlerini yerine getirir, çocukluğunu büyütür, evlendirir, artık aşkı yaşamak istediklerini söylerler. Tabii yaşlı olsalar da onların da hakkı. Böyle bir şey de var.

E.M: Bir soru sormak istiyorum. Abdullah Öcalan diyor ki cinsellik en eski öğrenme biçimidir. Bunun toplumsallaşmadaki boyutu nasıldır?

D.A : “Cinsellik en eski öğrenme biçimidir” değerlendirmesini, cinsellik açısından çok önemli bir referans olarak görüyorum. İnsan en baştan itibaren, tüm canlılar gibi ilk doğduğunda bunu taşıyor ve biliyor. Bilinmeyen bir alan olduğunu düşünmüyorum. Problem kendini gerçekleştirme biçimindedir. Nasıl yaşıyor, bu önemlidir ve esas problem buradadır. Abdullah Öcalan, “Evliliği, demografyayı araştırın.” diyor, çünkü inşa oradan başlıyor.

İlk öğrenme biçimi deniliyor ya; en eski şiir, en eski şarkı, yani sanat en eski öğrenme biçimidir. Sanat da yaşam ve ölüm açısından ortaya çıkmıştır. Sanatın da doğduğu yerdir. Cinsellikte, aşkta, ölüm duygusunda da ortaya bu durum çıkmaktadır. Duygular aşkı anlatmaya çalışmıştır, ayrılığı anlatmaya çalışmıştır. Ayrılığı, ızdırabı, ölümü, hep bunları anlatmıştır. Belli bir yere kadar da insanların bunu ifade etmesinde herhangi bir sorun yoktu. Yaşamsallığı, toplumsallığı sürdürebilmek için, cinselliği anlamak, yorumlamak, anlamlandırmak için, sanatsal olarak da sunmuştur. Bu çok olağandır. Toplum biliniçlendirme anlamında, sanatsal, estetik kılma, hatta bunu bedensel olarak yorumlamakta herhangi bir sakınca görmemiştir. Beş bin yıllık bir problemi tartışıyoruz, ama onun öncesi dönemlerde yaşananlar da var.

E.M: Paganlarda cinsellik boyutunda yaşanan bir toplumsallaşma, sosyal yaşam var. Hristiyanlık’la birlikte bu farklı bir evreye dönüyor, kendi içine çekilerek yaşatılıyor. Cinsellik ve kadından yani dışiden öğrenmenin bir bağı var. Kadının Yazısız Tarihi kitabında bununla ilgili yapılan tabular, törenler, ritüeller de var. Uygarlık toplumuna baktığımızda görüyoruz ki, kadından cinsellik öğrenme durumu tersine çevrilmiştir. Günümüzde de pornografide, filmlerde, reklamlarda kadından ziyade artık çocukla olan cinsellik empoze ediliyor. Bu bir piyasa olarak üretiliyor, metalaştırılıyor. Tarihsel boyutuyla baktığımızda en eski öğrenme şekli olan cinsellik, aynı zamanda kadından öğrenilmektedir.

Z.E: Her cinsellik bir ölüm, ama diğer yandan da yaşamın doğduğu, yaşamın sürekliliği için temel bir işlevi var aynı zamanda. Haz aldığın, sonsuzlaşma duygusunu yaşamak istediğin anda gerçekleşen aynı zamanda bir ölümdür. Bunun üzerine inşa edilen birçok olgu var; namus anlayışı, dogmalar, sektörler inşa edilmiş. Bu nedenle hem yaşam kaynağı hem de ölüm gerçeği üzerinden konuyu derinleştirebiliriz. Köle-efendi ilişkisi bu alanda kendini nasıl kurumlaştırdı, ifade etmiştir?

E.M: Mesela Hristiyanlık’ta cinsellikten zevk almak haramdır. Kadın ve erkekte cinsellik sadece üreme amaçlıdır. Bunun dışında günah sayılır. Abdullah Öcalan da Batı’da cinselliğin bu kadar patlama yaşamasının nedenini Hristiyanlığın getirdiği yasaklamaya bağlar. Yine aşağılama, küçük düşürme, köleleştirme dediği oğlancılık

kültürü var. Kadınla zevk için bir araya gelme yok denecek kadar azdır. Üreme amaçlıdır. Kadın aşk öznesi olarak görülüyor yani. İslamiyet'e baktığımızda çok teşvik eden durumdadır. Yahudilik'te ise erkeğin isteği daha çok ön plandadır. Demek istediğim; dini, felsefi tanımlamaları vardır. Bir tek tanımla ele alamayız ya da hangi zihniyetle tanımlıyoruz? Örneğin, "İnnana'nın 104 Me'sinde, cinsellik ritüellerini ifade eden yasalar var. Bunu bir sanat olarak tanımlıyorlar. Bunu anlatsak sorun çıkıyor, anlatmasak hakikatten uzak kalıyoruz. Bu konuda ne yapmak lazım, bilmiyorum. Geçmişte kadın bunu nasıl bir sanat olarak kullanmıştır, bu da kadın icadıdır. Kaynak olarak gösteriyoruz hep ama bu konulara gelince neden kaynak olarak gösteremiyoruz?"

Z.E: Bir konuya dikkat çekildi. Bu kavramları kullanamıyoruz bile...

H.E: Abdullah Öcalan'ın savunmalarında İslamiyet ve Hristiyanlık dininin cinselliğe yaklaşım biçiminin tarihin seyrini değiştirdiğine vurgu yapması, değişik ve dikkat çekicidir. Cinsel güdüyü baskılama, rahip-rahibelik ve aziz-azizelik kurumunun etkisiyle Batı dünyasında güdusel yaşamın önünün alındığı, enerjinin başka alanlara akıtıldığı, İslamiyet'in çok kadınla evlilik yaklaşımıyla bu güdünün önünü sonuna kadar açtığı belirtiliyor. Bir güdüyü terbiye etme eğilimi ile önünü açmanın ne kadar etkili olduğunu tespit ediyor, önemini ortaya koyuyor. Başka bir yaratıma, enerjiye, yoğunlaşmaya aktarılıyor. Kürdistan özgürlük mücadelesinde de nefsi terbiye, güdüyü duyguya, düşünceye ve yaşamı inşa, özgürlük eylemine dönüştürme, önemli bir yer tutuyor. Bu enerjiyi tanıma, tanımlama ne kadar gelişir, iktidardan arındırılıp dönüştürülebilirse, asıl işlevine dönüş gerçekleşebiliyor. Çözmedikçe, kendinde hapsettikçe, farklı kişilik sorunlarına dönüşmektedir.

E.A: Gençlikte şu an bu konularda sıfır bilgi ve felsefesiz olma durumu var. Çarpıtılmış bir bilinç var. Sağlıklı bir bilinç ya da sağlıklı bir tanıma düzeyi yok, bundan dolayı yaşanan sorunlar var. Tanımlamada yaşanan sıkıntılar var. Bu nedenle önemli bir kilit noktadır. Toplumsal tabloda bu durum daha farklı. Son yüzyıllarda toplumsal değerleri hiçe sayma, yozlaştırma, çarpıtma, kadında kölelik, metalaşma ya da erkekteki iktidarcılığı tahrik etme gibi birçok boyutu var. Alternatifini sunalım, eleştirel yönümüzü ortaya koyalım ama bize yöneltilmeyecek bir dil, içerik ve somutluk önemlidir. Sadece soyut tanımlamaları da ortaya koyabiliriz, ama somutlaştırmak gerekir. Toplumdaki karşılığı, algılanışı, toplumsal ilişkilere yansıma süreci nasıl olacak? Kadını özgürleştirme, erkeği değiştirme, dönüştürme süreci, gerçekten çok fazla tanımlamaya ihtiyaç var. Eskiden de tartışırdık; doğum kontrolü, aile planlaması ya da bir belirlemede Abdullah Öcalan'ın dile getirdiği gibi "Doğur doğur at bir kenara", geleceği belirsiz bir nesil yaratılıyordu. Bir yandan da bu kadar savaş var, Kürtler çocuk doğursun, yaklaşımı var. Nasıl ele alacağımızı bilemediğimiz, çelişkili durumlar oluyor.

Kadına bakış açısı, aşiretin büyüyüp güç olması, soyu sürdürme çoğaltma ve iktidar olma gibi etkenlerde var. Faşizmde kendi soyunu arttırma, hakim olma anlayışı da var. Toplumu savaş, faşizm boyutuyla teşvik etme var. Bir kadın kendi iradesiyle, istediği kadar çocuk yapmalı, bunun aksi kadın için ölümdür diye düşünüyorum.

Cinselliği, bilinç düzeyi, entelektüel düzeyi, refah düzeyi vb. hepsi etkiliyor. En fakir ülkelerde kontrolsüz çocuk doğurmak problemdir. Cinselliği mevcut toplumsal gerçeklik ile de ele almak gerekir. Temel bir iç güdüdür ama kupkuru bir güdü değildir. Açlık güdüsü açısından da doyumsuz bir güdü açığa çıkmıştır. Obezite hastalığı nereden çıktı? Açlık güdüsü bir hastalığa dönüşmüş durumda. Cinsellik de aynı duruma düşürülmüş. Fuhuş toplumu yozlaştırmada kullanılmıştır. Sosyolojik, psikolojik hatta ekonomik olarak ele alınmalı çünkü bunları dengeleyen, karşıt hale getiren, bir silaha dönüştüren gerçeklik haline gelmektedir.

D.A: Demografya konusuna girmek istiyorum: Ne zaman ki egemenlik, iktidar kendini inşa etmeye başladı, kadın ve erkek arasındaki ilişkiye müdahale edilmiştir. Başta evlilik modelini inşa ederler, ardından siyasal otoritelerinin gelişmesi için uygulamaya başlarlar. Yoksa hiçbir siyasal sistem oturmaz. Devlet adamlarına ya da ilk yasa yapıcılarının yaşamlarına baktığımızda da görüyoruz ki ilk kendi yaşamlarında uygulamaya çalışmışlardır. Sonradan tüm toplumun yasası haline getiriyorlar. Kısacası, kadını yönetme rejimi nasıl olmalıdır? Kadın için hazzı düşürme, erkek için hazzı yükseltme durumu önplandadır. Ayıp, günah, yasağın kadına çok fazla yüklenmesinin nedeni de budur.

Kadına bakış açısı,
aşiretin büyüyüp güç ol-
ması, soyu sürdürme çoğaltma
ve iktidar olma gibi etkenlerde
var. Faşizmde kendi soyunu art-
tırma, hakim olma anlayışı da var.
Toplumu savaş, faşizm boyutuyla
teşvik etme var. Bir kadın kendi
iradesiyle, istediği kadar çocuk
yapmalı, bunun aksi kadın
için ölümdür diye dü-
şünüyorum.

Kadının özgür cinsiyetini denetleme ve kısıtlama, erkek otoritesini fazlasıyla yaşamsallaştırmadır. Cinsellik bilgisi var ama bu korkunç bir şekilde yaşanıyor.

Demografya boyutunda kadın bedeni üzerinde muazzam bir iktidar inşa edilmiştir. Bu iktidarı çözümlemeden, parçalamadan, özgür kadın ve erkek ilişkisini tanımlayamayız. Bu ideolojik, politik bir problemdir. Beni endişelendiren cinsellik gibi aşkın da tarihi kökeninden uzak, konuşmadan, tartışmadan, üstü kapatılarak yaşanmasıdır. Ben olayın cinsellik boyutundan ziyade, duygu boyutundayım. Duygu boyutunun bile bu kadar kapalı hale gelmesi, iyi değildir. İnşa edilen cinselliği

yıkmak istiyoruz. Herkesin doğasında olan cinselliği “var, yok” diye ele almaya-
cağız. Canlılarda olduğu gibi, benzerlik de farklılıklarımız da var. Her şeyi açıklaya-
bilir miyiz? Acaba herkes adına bir tarif getirebilir miyiz? Cinsellikte de aşta da bir
farklılık var. Bir yazı okumuştum; “İyi ki insan aşkı yaşıyor ve iyi ki aşk bir süre sonra
bitiyor, yoksa insan dayanamaz ölür.” diyordu. Her şeyin bir zamanı var. Bu nedenle
demografya, eş, evlilik, aile kurumunu çözümlüyoruz. Batı merkezli cinsellik doğru
çözümlemiyor. Daha derinlikli bir çözümlemeye ihtiyacımız var.

A.B: Cinsellik ve demografyanın siyasetle bağlantısını kurduğumuzda, bir yan-
dan çok çocuk yapılması konusunda teşvik etme durumu varken, diğer yandan
çoğalma çok fazla olmasın deniliyor. Topluma farz kılınan bir erkek egemen-
liği hakim bu konuda.

Bedensel Hazdan Düşünsel Haza Ulaşmak

Z.B: Kadın-erkek, aşk, cinsellik konusunda yaşanan zorlanmayı biyolojik evrim
doğurmamıştır. Hegemonik ilişkiler bizi bu duruma getirdi. Cinselliği, üreme, çocuk
yapmayla ele alamayız. Cinsellik şu an bir ideoloji, bir egemenlik sistemi olarak ken-
disini kurumsallaştırmıştır. İnsanlıkta cinsellik, sadece üreme amacıyla ortaya çık-
mamıştır. İnsan varlığı itibarıyla bir şeyler ister ve bundan tatmin olur. Arzu eden ve
tatmin olan, haz alan ve haz veren. Başarısız olduğunda ya da sonuç alın-
madığında akla gelir, yoksa başarılı olduğunda ve sonuç alındığında akla gelmez.
Bu konuda Abdullah Öcalan “Beyin çalışmayınca, güdü çalışır” der. İnsan öyle bir
varlıktır ki, istediğinde, planladığında yerine getirmek ister. Sonuçlandığında da keyif
almak ister. Yaşamdan zevk alma kaynağımız tükendiğinde, bize o kadar propagan-
dası yapılan bu alandan zevk alır hale geliyoruz. Sevmediğimiz bir çalışmayı yürüt-
tüğümüzde ya da yürüttüğümüz çalışmadan sonuç almayınca, başarı elde etmeyince,
tekrar yaşanıyor. Yapılan çalışmadan ne keyif alınıyor ne de sonuç. Bu defa yaşam-
dan keyif alma kaynağımız ne oluyor? İyi bir araba, iyi bir ev, iyi bir erkek ya da iyi
bir kadın ya da uyuşturucu, içki vb.

Zaten keyif alma organı beyindedir. Cinsel temas da istemiyor. Sadece hayal et-
tiğinde bile seni etkileyebiliyor. Beyinde acıyı ve hazzı yaşadığın bölüm aynı
bölümdür. Yaşam da öyledir. Bir kavramı ortaya koyan da zıddı olan kavramdır.
Yaşamın ya da ölümün farkında olduğun andır. Kendimizden yola çıkalım; de-
mografya, cinsellik, üreme vb. herhangi bilme ile ilgili bir sorun yaşamıyoruz, ama
haz boyutunda çelişkiler yaşıyoruz. Mesela bir Hint dizisinden neden keyf alalım?
İçinde egemenliğin olduğu, kadının köleleştirildiği durum var, biliyorum, ama keyf

alıyorum. Neden alıyorum? Çünkü çelişki var. Neden beni tatmin ediyor? Cinsellik de böyle bir şeydir. Eğer haz alma beyinde ise, Abdullah Öcalan 19 Kasım 2008 tarihinde yaptığı görüşmede, “ Ben dayanma gücümü zihnimden alıyorum. Her gün elli tane zihinsel devrim gerçekleştiriyorum. Zihinle direnmek, zihinle tat almak, haz almak, cinsel tatminden kırk kez daha iyidir. Güzel yaşamak dedikleri şey, güzel vakit geçirmek, güzel kadınlarla vakit geçirmek, güzel yemek yemek; bunlar beni tatmin etmez ” diyor.

Arzu ve haz boyutunda eğer doğru çözümleme olmazsa, aşma da olamayacaktır. İkincisi kadın ve erkek ilişkisini tanımlarken bazı yanlışlıklar var; mesela birleşme kelimesi. Birleşme yanlış bir kavramdır, kötü bir şeydir. Aşkı da sevgiyi de öldüren arayış bir olma arayışıdır. Görüşme notlarından birinde Abdullah Öcalan aşktan bahsedince “rezonans” kelimesini kullanmıştır. “Aşk özellik ve özgünlük ister” der. Kimya ve fizik kanunlarında rezonans yasası; birbirini etkileyebilecek iki gücün birbirini sürdürmesi yani iki teli düşünelim birbirine temas edip etkilediğinde devrim devam eder. Biri uzun biri kısa olduğunda devrim devam etmez. Aslında bu bir olma değildir tüm ilişkilerde de bu böyledir. Kadın yoldaşlığında da kadın erkek ilişkisinde de bu böyledir.

Kadın cinselliği konusunda bir yerde bir yazı okudum. İlginç gelen yönleri oldu: Erkekler çoğu zaman kadın cinselliğini bir kara delik olarak değerlendirmektedir. Hristiyanlık’tan bahsedildi. Neden Hristiyanlık arzu ve cinsellikten bu kadar korktu. Çünkü kara delik gibi herkesi orada topluyordu. Çoğu yerde cinsel yasaklamalarla hadım yapma oldu. Neden cinselliğe karşı müthiş bir korku var. Hatta Hristiyanlık’ta madde madde belirlenmiştir. Hangi pozisyonda nasıl haz almasın vb. hepsi anlatılmıştır. Cinselliğe getirilen yasaklama ile rahip-rahibeligi getiriş nedeniyle anlatılmak istenen güdüleriniz kötüdür, bastırılması lazım. Bundan utanılması gerektiğini vurgular. Güdülerimiz aynı zamanda yaşam enerjimizdir. Libidoyu bazıları cinsel enerji olarak tanımlar, bazıları da yaşam enerjisi olarak yorumlar, aslında yaşam enerjisidir. Bastırılması daha büyük bir patlamaya neden oldu. Kara delikle ilgili yapılan araştırmalarda da görüldü ki kara delik aslında enerjiyi yutan değil, müthiş enerjinin olduğu yerdir. Karşısında öyle bir enerji olmalıdır ki, enerjiyi enerjiyle yoğurabilsin. Eğer karşısında onu bastıran bir şey varsa, onu boğar, aksi yaratıcılığını ortaya koyar. Cinsel enerji de böyle bir şeydir; kara delik gibi hem üretken hem öldürücü yanı var.

Musakkaddimlerden günümüze kadar da kadının bu enerjisi sistem için kullanılmaktadır. Kadını da erkeği de yutan bir konumdadır. Eğer dünya bir şeyden değil de iki şeyden, benzerlikten değil de farklılıktan yaratılmış olsaydı, nasıl olurdu? Bence aşk budur. Doğal olarak cinsel arzunun ve bunu yaşatan arzunun, bir çocuğun yaratımını inceleyen ama aynı zamanda başka tür bir deneyim, farklılıktan, bakış açısından kaynaklanan, olabilecek her şeyi barındıran bir tasarım. Bu nedenle aşkın yeniden icat edilmesi, kapitalist kudurganlıktan daha kolay gerçekleştirilecektir. Çünkü bu kudurganlık içinde, çıkar gütmeyen hiçbir şey öyle kolay kolay gerçekleşmez. Oysa aşk çıkar gütmeyen, onun değeri yalnız kendi içindedir ve bu değer, iki bireyin çıkarsızlığının ötesindedir.

Yani iki kişinin birbirini yok etme değil de yaşatması üzerinedir. Bu nedenle birlik olmadan ziyade, iki özgün cinsin özelliği nasıl savunulabilir ve yaşamı birlikte nasıl devam ettireceklerine yöneliktir.

Ç.D: Abdullah Öcalan, aşkı demokrasinin en zirve hali olarak değerlendiriyor.

Z.B: İki özerk birleşimin arasında gerçekleşecek, özgür ilişki biçimidir.

E.M: Cinsellik boyutunda bazı şeyleri bilmediğimizde, toplumsal boyutta tahlil etmede de yetersiz kalıyoruz. Pozitivist olarak değil ama bilimin ortaya koyduklarına eleştirel bakıp faydalanmakta yarar var. Bir sonraki tartışmayı aşkın sosyolojisi, cinselliğin sosyolojisi üzerine yapmayı öneriyorum. Jineoloji buna kapı aralayıp devam edebilir. Bazı konularda daha cesur olmamız gerekmektedir. Savaş ortamında bu konular tartışılmaz diyenlere karşı, bu gündemi sürekli canlı tutan bir önderlik gerçekliği vardır. Birçok devrim böyle oldu; bu öncelikle beyinde gerçekleşmeli.

Kadın eksenli cinsellik toplumsallığı yarattı, öğretti. Bu akış hala devam etmektedir. Motivasyon açısından da düşünmeliyiz; kadın etrafında yaratan, var eden cinsellik kaldırılmamıştır. Toplum hala ayakta kalıyorsa, biraz da buna bağlıdır. Sadece üremeye bağlı değil, toplumsallaşmayla da bağlantılıdır. Erkek eksenli cinsellikte tüm bunlar ters yüz edildi. Bununla bağlantılı olarak Joseph Campbell'in 4 ciltlik mitoloji kitabı değerlendirilebilir. Cinselliğin tarihidir aynı zamanda. Sümer mitolojisi de böyledir. Egemenlik, kadın cinselliğine yönelik bu ritüelleri nasıl ters yüz edip, yontup kendine göre ele alıyor? Bu konular o kitaplarda çok iyi ele alınıyor. Devletleşmenin en eski yeri neden musakkaddimlerdir, bunlar önemlidir. Din ve cinsellik de böyledir. Abdullah Öcalan "Avrupa dini çözümlediği için, bizi beş yüz kez fethetti" diyor. Biz dinin toplumsallaştırıcı yanını çözümlememiştir, cinsellik konusu için de bu böyledir.

M.A: Bilimsel olarak ele aldığımız konunun toplumdaki karşılığını bilmek, öyle kullanmak gerekir. Bize bu konularda çelişkili gibi gelen durumlar da var ama öyle değil. Mesela oksijensiz yaşayamayız, ama her oksijen aldığımızda oksitlenme oluyor ve hücrelerimiz ölüyor. Bu doğanın özelliğidir. Birinci doğa ile ikinci doğa olayı çok fazla karıştırılmamalı, buna dikkat etmekte yarar var.

Z.E: Önemli bir konuyu tartıştık. Zaman darlığından dolayı kimi konuları ele alamadık. Örneğin tartışmak isteyip, tartışamadığımız konulardan biri; cinselliğin, cinsel periz ve cinsel kışkırtılma ikilemine sıkıştırılmada bir üçüncü seçenek tarzında yaşanması mümkün mü? Hangi koşullarda ve ilkelerle bunu gerçekleştirmek mümkün olabilir? Aslında bu konuda önemli bir deneyim ve kuramsal alt yapı var. Deneyimlerden açığa çıkan sonuçlar ve aşılması gereken yanları tartışmadık. Bu tartışmada da açığa çıktı ki tartışmaları daha derinlikli ve yaygın yürütme ihtiyacı var. Bu sorularımızın cevaplarını başka tartışmalarda aramak üzere, tartışmamızı sonuçlandırıyor, tüm katılımcılara deneyim ve fikirleriyle katkı sundukları için teşekkür ediyoruz..

Bir Annelik Atölyesi: Mücadele Eden Kadınlar Anneliği Tartışıyor

Kürt Kadın Hareketi'nin farkı alanlarında yıllardır mücadele eden kadınların, dergimizin Demografya sayısı için bir araya gelerek oluşturdukları bu atölye ile anneliği, anneliğin bizim hayatlarımızı nasıl dönüştürdüğünü ya da bizzat anneliğin kendisinin nasıl dönüştüğünü, dönüşemeyen yanlarını, cevapsız kaldığımız pratikleri hep birlikte konuşalım istedik. Sadece anneler olarak bir arada değiliz, anne olmak isteyenler, anne adayları, politik olarak anne olmamayı tercih edenlerle de birlikteyiz.

Herkes birbirini tanıyor mu? Her birimizin özgün deneyimleri var ve galiba tanışarak, bir yandan da bu özgün deneyimlere değinerek başlamak yerinde olur.

Aycan: Ben başlayayım, Aycan ismim, 6 yıldır jineoloji çalışmalarındayım. Bir anne değilim, olmayı politik olarak da insani olarak da kadın olarak da şu ara istediğim ve hissettiğim şey reddetmek. Daha önceleri de jineoloji'de anneliği tartışırken gündeme getirmiştım. Anneliğe dair bir iç güdü var da bende mi eksik, diye... İnsanların hissettim ve yaptım dedikleri şey (içgüdüyü kastediyor) bende yok. Bugün bu fikre dair biraz daha netleşeceğimi umuyorum.

Zeynep: Zeynep ben, anneyim, iki çocuğum var. Belediyede çalışıyorum, uzun yıllar kadın çalışması yürüttüm. Hala bir kadın olarak (anne olarak da desem mi acaba, sonra açarız zaten) hayatıma devam ediyorum.

Şevin: Şevin ben, anne adayıyım henüz anne olmadım. Aramızda bir kız çocuğu da var aslında (Gülüşmeler) Ben de belediyede çalışıyordum, ihraç edildim, artık Rosa Kadın Derneğindeyim.

Sibel: Sibel ben, jineoloji'nin teoloji birimindeyim. Yakın zamanda bu çalışmaya başladık. Anne olmak isteyip olamayanlardanım.

Zöhre: Zöhre ben, eski Eğitim-Sen'liyim. Emekli olduktan sonra Kadın Akademisi Derneği'nde çalıştım. Son 4-5 yıldır gidemiyorum, yılın yarısında Malatya'da diğer

yarısında Diyarbakır'da yaşıyorum. Anneyim aynı zamanda, yetişkin iki çocuğum var, üniversiteyi bitirdiler. Yani bayağı eski bir anneyim.

Meral: Meral ben, Kayapınar Belediyesi Ekin Ceren Kadın Merkezi'nde çalışıyordum, ihraç edildim. Şimdi, Rosa Kadın Derneği'nde çalışıyorum. Anneyim ama kendimi tanıtırken annelik statüsünü belirtmeyi pek tercih etmiyorum ama bir kızım var.

Ruken: Ben de Ruken, 20 yıla yakındır bir erkekle eşyaşam ilişkim var. Daha dönemsel isteklerim oldu; bazen anne olmak istedim bazen istemedim, çok defa kafam karıştı. Belki sohbetimizde bunları konuşuruz. Ben de jineoloji çalışmalarındayım ve kadın akademisindeyim.

Leyla: Ben de Leyla, ihracım şimdi jineoloji'deyim. Bir kızım var, 4 yaşında. İstemedim anne olanlardanım.

Belki sen başlayabilirsin Zöhre, en deneyimli misiniz. İlk başlarda annelik senin için ne anlama geliyordu, sonra neler oldu?

Zöhre: İlk zamanlar, en zor zamanlardı. Çok uzun bir süreç aslında. 30 yıldır evliyim. Üniversitedeyken başladı o süreç. Çalışmaya başlamadan evlenmiştim. Öncelikle evlilik kurumuna değinmeliyim, travmadır bende. Eşimle üniversiteden arkadaşık, aynı kültürden Alevi-Kürt kültüründen geliyorduk. Her şey güllük gülistanlıktı. Biraz kadın bilincim, erkeğe dair isyankarlığım vardı ama erkeğe dair, evliliğe dair ciddi bir yoğunlaşmam yoktu. Anlam verme, hazırlıklı olma hallerim yok tabi, birdenbire kendimi bir cendere içinde buldum. Aynı kültürden gelmemize rağmen. Evliliğimin ilk yıllarında gelgitlerim çoktu; hem birlikte yaşadığım insana dair hem ailesine dair, büyük ailesine dair. Kafamda o kadar çok boşandım ki ilk senelerde. Bir sürü çelişki, çıkmaz. Ama kafamdaki boşanma bir türlü resmiyete dökülmedi.

Bu arada bir sorgulama da başladı; erkekle, evlilik kurumuyla mücadele etmeye dair. Çocuk olunca daha çok bunaldım, yıprandığım bir süreçti, annelik, sorumluluklar, erkeğin yaklaşımları üst üste geldi. 29 yaşında evlenmiştim, geç evlendim, biraz daha gecikirsem çocuğum olmaz psikolojisiyle evlendikten bir buçuk sene sonra doğurmuştum. O dönem bu anlayış yaygındı, evlenirsin, çocuk yaparsın... Öğrenilmiş şeyler bunlar. İstiyordum ama niye istiyordum, ben mi istiyordum, bana dayatıldı mı bilmiyordum ama bulunduğum nokta bir çocuğum olması gerektiği idi, figürandım sanki. Sorgulamalar, savaşımları beraberinde getirdi ve sürdürdü. Kendi başımaydım, kimseyle paylaşamıyordum, ailemle bile. 6 yıl sonra ikinci çocuğumu doğurdum. Bu kez durum biraz daha farklıydı. Bir kız çocuğum olsun istiyordum, öyle de oldu, iyi ki de olmuş, çok seviyorum çocuklarımı. Yani bize biçilen annelik rolü, eşlik rolü bir yana.

İlk çocuğu öğretilmişliklerle ama ikincisini bir kız çocuğum olsun isteyerek yaptım, dedin. Farkı ya da nedeni neydi bunun?

Zöhre: Kız çocuğunu bana destek olur gibi mi düşündüm, tam kestiremiyorum. Ama eşim ikinci çocuğu istememişti, çatışmalarımız devam ediyordu, istememesinin sebebi buydu ve ben buna rağmen bir kız çocuğu yaptım. Kendime bir arkadaş, yoldaş aradım belki de. Kim bilir belki de gücümü arttırmak istedim. (Gülüşmeler).

Leyla: İstemeden anne olanlardanım dedim ama kızımı çok seviyorum. Babasından ayrıldım, kızım ile birlikte yaşıyoruz. İstemiyordum çocuk yapmayı, gerçi evlenmeyi de istemiyordum, nasıl oldu bilmiyorum. Evliliğe karşı biriydim, ailede hep böyle bilinirdim. Birden, 24 yaşında evlendim. Ben de üniversitede tanıştım, ilk ilişkimdi, onunla da evlendim. Tabi öğrenciyken her şey güzeldi, öğrenci hareketinde tanışmıştık, birlikte mücadele ediyorduk. Evlilikle birlikte kendini göstermeye başlayan eril zihniyetle her şey kötüye gitmeye başladı. İstanbul’da yaşıyorduk, buraya sonradan yerleştik. Diyarbakır’a yerleştikten sonra mücadeleye daha fazla kattım kendimi. Aileden gelen bir yurtsever gelenek vardı ama kadın mücadelesi konusunda pek de iyi değildim. Geldikten sonra sendikada aktifleşmeye başladım. Anlatırken bile geriliyorum, en büyük problemlerimizi bunun yüzünden yaşıyorduk. Ona göre kadınlık vazifelerimi yerine getirmiyordum, halbuki o da mücadeleden gelen biriydi. Sonrasında çocuk yapmam gerektiği konusunda hem ondan hem de ailesinden baskı görmeye başladım. Hatta arkadaşları akıl veriyormuş, çocuk yaparsa sakinleşir, eve zaman ayırır gibi. Tabi asla istemiyorum o dönemde çocuk yapmayı. Bu kez de bana hasta olduğunu, kullandığı ilaçların ileride çocuk yapmasına engel olacak ağırlıkta olduğunu söyleyerek baskı yapmaya başladı.

Gerçek mi bu yoksa seni kandırdı mı?

Leyla: Bilmiyorum ama şimdi kandırdığını düşünüyorum, tabi o zamanlar her söylediğine inanıyordum. Zaten hemen çocuk yapmadık, evlendikten 6 yıl sonra yaptık. Çünkü bana uygun biri olmadığı hep aklımın bir köşesindeydi, bir gün boşanacağımı biliyordum. Ama hamile kaldım. Hani derler ya annelik içgüdüsel, bence öyle bir şey yok. Sadece karnımda bir canlı taşıyordum ve sorumlu yaklaşıyordum. Kızım doğduktan sonra boşanma kararına dair güçlendiğimi hissettim. Normalde kadınlar, çocukları varsa boşanmak çekinir ama ben güçlendiğimi hissettim. Bugünlerden o günlere baktığımda kızımı kurtuluşum olarak da görüyorum. O kadar sıkıntı yaşadım, boşanamadım ama kızım olduktan sonra belki de bana güç verecek bir arkadaş buldum kendime. Üstelik zor bir dönemdi, kızım bir buçuk yaşındaydı, ihraç edilmişim ama ben bu adamla çocuğumu büyütmeyeceğim, benim çocuğum, onu kendi ölçülerimle büyüteceğim dedim, boşanmaya karar verdim. Boşandım, şu an arkadaşım ile (kızını kastediyor) aynı evdeyiz, çok seviyorum onu.

Çoğunuz görüyorsunuz kızımı, her yere benimle birlikte geliyor, o da çok ciddi mücadeleler veriyor.

Benim çocuğum, diyerek neyi kastediyorsun?

Bütün zorluklara rağmen ona nasıl baktığımı biliyorum. Bilmiyorum belki de ben-
cilce bir şey ama şu an 4 yaşında ve ona tek başıma emek verdim, elbette kızım da
bir birey ama erkek karşısında benim diyorum.

Aycan: Hikâye tersinden çarpıcı. Anne olduktan sonra sanki kadın zayıflar ve sırf çocuk yüzünden boşanmaz, örnekleri o kadar çok ki... Ben de kendi hikayemde aynı hisleri taşıyorum. Evliliğe karşı olduğumu iddia ediyordum, sadece iddia etmişim. Ne oldu da ben o nikahı kıydım, bilmiyorum. Annelikle ilgili duygum da aynı, hissetmiyorum ve istemiyorum. Topluma, yakın çevreme dair verdiğim mücadelede çocuğumun olmamasını bir güç olarak görüyorum ama senin örneğinde çocuk yapmanın seni güçlendirdiğini görüyorum. Benim de neredeyse 8 yıllık bir evliliğim var, çocuğum olsaydı yine de bu kadar sürer miydi, kestiremiyorum. İlk zamanlarda annelikle ilgili daha romantik fikirlerim vardı; ben bu dünyaya çocuk getirmem, savaş var gibiydi. Suruçluyum ama evlendikten sonra Diyarbakır'a geldim. Aileden gelen bir Kürt bilinci var ama mücadeleyle asıl burada tanıştım. Geldiğim dönem açlık grevi süreciydi ve bende baskın duygu da bu kadar insanlık suçu işlenirken çocuk yapmamaktı. Çünkü o da bunları yaşayacaktı. Sonrasında bu fikir üzerine daha çok yoğunlaştım ve aslında “benim çocuğum” diyeceğim bir çocuğun olmasını istemediğime karar verdim. Hiçbir canlıya mülkiyet fikriyle yaklaşmak istemiyorum. Bu da günümüzdeki bozulmuş annelik hallerine karşı bir tavır. Çünkü analığın böyle bir şey olmadığını jineoloji’de çok konuşuyoruz. Klandaki bütün kadınların anne olduğu bir tarihsel dönem var. Şu an gördüğümüz anneliğin bir listesi var ve o listeye uymayanların dışlandığı, ayıplandığı bir yaşam var. Ben de sürekli bunu yaşıyorum, eksik görülüyorum, Urfa’ya her gittiğimde yaşın geçiyor, bir tane yap, sonra olmazsa pişman olursun, sözlerine, okunmuş atletlere maruz kalıyorum. Bunu özellikle Urfa’da çok hissediyorum çünkü oradaki çevreme göre benim bir ayıbım var, kısırım ama kısır olduğumu söylememek için istemiyorum diyorum. İstemiyorum, onlar için bir açıklama değil, bu yüzden gerçek de değil, böyle düşünüyorlar. Bazen arkadaş çevremde çocuk sevmemekle suçlanıyorum, çocuklarını sevmeye hakkım olmadığını söyleyenler mi dersiniz, tembellikten yapmadığı söyleyenler mi dersiniz, çeşit çeşit yaklaşımlar var.

Leyla: Bir şeyi düzeltmek istiyorum. “benim çocuğum” derken mülkiyeti kastetmiyorum. Erkeğe, var olan babaya karşı bir tepki benimki.

Aycan: Doğru yetiştireceğim diye o kadar çok baskı altında ki kadınlar. Atölyelere geldiğimizde bile şahit oluyoruz; kadınlar annelikleriyle ilgili konuşurken çocuklarını ihmal edip atölyelere geldikleriyle suçlandıklarını anlatıyor.

Zöhre: Kime göre doğru anne, bunu tartışmak gerekiyor.

Aycan: Aynen, bu fikirle baskı altına alınan kadınlar bu kadar çokken, ya ben de bu psikolojiye girersem diye kendime güvenmiyorum. Bir çocuğun sorumluluğunu yerine getirmediğimle suçlanırsam bunun altında ezilebilirim. Çünkü bunu kadın çalışmalarındaki arkadaşların da yaşadığını gördüm, pekâlâ bu ortamlarda da, devrimci erkeklerde de ya da bu gelenekten gelen ailelerde de bu baskı yapılıyor. Ben de hem bu silsilenin içine girmemek hem de şu an var olan çocuk algısının mülkiyet temelli olduğunu hissettiğim için anne olmak istemiyorum. Dünyada sevebileceğim çok fazla çocuk var, sevgimi tek bir çocuk üzerinden şekillendirmek istemiyorum.

Zöhre: Arkadaşların bahsettiği sorgulamalarla ilgili bir şey söylemek istiyorum. Toplumdur, ailedir, bunların sorgulamalarını kulağım duymuyordu. Zaten karşı mücadelesini verdiğimiz bahsettiğimiz yapıların var olan haliydi. Benim en fazla canımı acıtan örgütlü arkadaşlarımın sorgulamalarıydı. Örneğin, sen nasıl annesin ki bu çocuklar iki yaşında ama sen onları bırakıp Ankara'ya gidiyorsun, diyebiliyorlardı ya da bakımını babaya bıraktığım zamanlar için benzer şeyler söylüyorlardı. Kızım, baba başım kaşınıyor, bana banyo yaptır dediğinde insanların yüz ifadeleri çok inciticiydi. Çünkü onlara göre çocuğu yıkaması gereken, benim. Yani geleneksel toplum baskısını bırakın, biz bizzat örgütlü arkadaşlarımızdan bu baskıları gördük.

Leyla: Kadın arkadaşlarımız mıydı?

Zöhre: Evet, zaten bu kadar incinmemin sebebi de buydu. Niye bu çocuklar böyle ortalıkta diyorlardı. Çocuğumu sendikada, sandalyenin üzerinde yatırıyordum, vicdanın yok mu, nasıl bir annesin tepkilerine maruz kalıyordum.

Aycan: Bizim çevrelerin dışında bir de modern annelik algısı var ve bu bana çok daha itici geliyor. Okula gelen velilerde bunu görüyorum. Kendi çocuğunun çok özel olduğunu düşünen anneler var. Mantar yetiştirir gibi çocuk yetiştiriyorlar, bugün bu maddeyi verdim, şöyle bir dönüt alacağım, yarın şu maddeyi vereceğim şu kadar büyüyecek, gerçekten çocuklarına böyle yaklaşıyorlar.

Zeynep: Ben 20 yaşında Diyarbakır'a geldim. Kadın çalışmalarındaydım, devamında belediyede işe girdim. Eşimle burada tanıştık, kapı komşumdu, birbirimizi kandırdık. Evliliğimizin 20. yılındayız. Bir oğlum 18 yaşında, diğeri 8 yaşında. Bu hayatı birlikte yaşamaya karar verdik, toplumsal açıdan kabulümüz için nikah kıymamızı gerekiyordu, geleneksel anlamda bazı şeyleri tüketmek gerekiyordu.

Ne kadar karşı çıksak da ailelerimizin baskısıyla, tanıştıktan birkaç ay sonra nikahımız yapıldı. Diğer toplumsal normları da bir şekilde yerine getirdik. Çocuk konusuna gelince, ben nasıl çocuk yaptığımı bilmiyorum. Çocuk seven, çocuklarla bağı olan birisi değildim, 22 yaşında anne oldum. Anne olduktan bir iki ay sonra da sendikada yöneticiliği kabul ettim. İşçi sendikası gibi, zor, kadınların olmadığı bir sendikada, işçi sınıfının törpülenmeye çalışıldığı bir dönemde kadın olarak orada olmanın anlamı büyüktü. Benim açımdan bir iddia gelişti, belediyede çalışan bir işçi olarak kadın örgütlülüğünü geliştirmek adına yöneticiliği kabul ettim. 6 erkek, 1 kadından oluşan bir yönetimden bahsediyorum ve çocuğum 4 aylıktı. Gençtim, her yere koşturmaya çalışıyordum. Mücadelede, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırma iddiası var, sen bir erkek çocuk yetiştiriyorsun. Tamam işte ben oğlumu böyle yetiştireceğim diyorsun. Benim ilk deneyimimde çocukla daha çok baba ilgileniyordu, ben sadece süt veriyordum. Toplantı aralarında babası çocuğu getiriyordu, ben de emziriyordum, tekrar götürüyordu. Hamileliğe de çok fazla anlam biçmedim, her iki hamileliğimde de hamileyim şu çalışmaya katılmayayım, hamileyim şu eyleme gitmeyeyim gibi bir düşünceye kapılmadım, hastalık olarak görmedim. Süt verirken de rahattım, her ortamda emzirebiliyordum, karnının doyurulması olarak gerekiyordu ve öyle yaptım. Çalışma arkadaşlarımdan ben de benzer refleksler gördüm, aslında annelik yapmadın ki gibi cümleleri çok duydum. Annelik nasıl bir şey ki? Ben yaptığımı düşünüyorum, özgüveni yüksek, bize bağımlı olmayan, kendi ayakları üzerinde durabilen bir çocuk yetiştirdim. İkinci çocuğu ise isteyerek değil ama bilerek yaptım. Bence birinci çocuk öğretilmişliklerle yapılıyor ama ikinci çocukta ne nedir biraz daha fazla biliyoruz. Diğer yandan inanılmaz bir baskı var, üstelik sadece çevreden de değil. Büyük oğlumun kardeş isteği ve baskısı çok fazlaydı. Etraftan gelen, siz kadın çalışmasındakiler çocuk yapmıyor, Kürtler nasıl varlığını sürdüreceği gibi baskılar da az değildi ve böylelikle ikinci çocuğu da yaptım.

Ama artık, yani oğlumun ergenliğiyle beraber anneliğimi sorguluyorum. Evet bu çocukları biz dünyaya getirdik ama benim mülkiyetimde değil. Sonuçta bu topluma sağlıklı düşünebilen, kadına karşı saygılı olan, kendini bilen, kim olduğunu bilen bir insan yetiştirmek istedik. Bizim evimizde roller farklıydı, ben hep dışarıdaydım, eşim evdeydi, çocuklar da bu farklılığın farkındaydı. İşin içine çevre faktörü girdiğinde her şey değişiyor, bunu gördüm. Çevre, benden daha fazla şekillendiriyor ve buna direnç gösteremiyorum, tkanıyorum. Erkek çocuğu çok zor, ben doğururken böyle doğurmadım ama erkeğe dönüşüyor çevrenin de etkisiyle. Kızım olsun diyenleri ve kız çocuğu olanları hep şanslı görüyorum. Dışarıda kadın mücadelesi yürütüp oğlumda duvara toslayan bir yerde miyim, bunu sorguluyorum. Ben her ne kadar ideal olanı düşünsem de bunun için mücadele etsem de yozlaşan ilişkilerin içine girmesinden ürküyorum,

bu konuda büyük bir sınav veriyoruz.

Şimdilerde bile kız çocuğu için baskılar yok değil. Mücadele çevresinden de geliyor bu baskılar. Ama zaman nasıl geçti ben bilirim, gece geç biten toplantılardan sonra her defasında başka arkadaş arabayla bırakırdı, komşular bunu ayıplarlardı, çocukları anneniz ne iş yapıyor diye sıkıştırırlardı. 9 aylık bebeğime süt vermem gerekirdi ama toplantıdaki arkadaşlar bunu bir bahane olarak değerlendirirdi çünkü tamamı erkekti ve onların çocuk sorumluluğu yok gibi davranırlardı. Kadınların böyle bir sorumluluk bilinci var ve bunun annelik değil kadın olmakla ilgili olduğunu düşünüyorum, annelik içgüdüsüne inanmıyorum. Bir şey emek verdiği kadar senindir. Bunu söylerken annelik sürecinde hissedilen duyguları, düşünceleri yadsımıyorum. İkinci hamileliğimde içimde bir canlının büyüdüğünün, bir yaşamın başladığının daha çok farkına vardım. Büyük bir sorumluluk ve bu sorumluluk eşimle birlikte bir şeyler yapmanın hep önüne geçiyor.

Kendi annemle şöyle bir deneyimim oldu: İkinci çocuğumda bakıcı arıyoruz ama bulamıyoruz. Neyse birini bulduk ama işe bir hafta sonra başlayacaktı, annemden bir haftalığına çocuğa bakmasını istedim ve bana cevabı, "hayır bana güvenerek yapmadın" oldu. Çünkü onun da bir yaşantısı var, bunu çok anlamlı buluyorum. İlk çocuğumdaki çok sıkıntılı bir lohusalık geçirmiştim, doğumdan sonra annem ve kız kardeşim geldi, çok rahatlayacağımı düşündüm ama annem bu kez de yarın ineğinin doğuracağını, ineğin bebeğinin ters olduğunu gitmesi gerektiğini söyledi ve gitti. Bu beni önemsemediği anlamına gelmiyordu, doğumu hayatın olağan bir parçası gibi görmesindendi.

Zöhre: Çocuk yapmamızın gerekçelerini saydık ya; birinci çocuğu neden yaptım, ikincisi nedendi gibi... Biraz da bunlar üzerine düşünmemiz gerekiyor. Bu kararların bencil bir yanı da var. Anne-baba kendisini düşünerek bu kararı veriyor. Eskileri düşünelim, neden çok çocuk yapıyordu? Çünkü kırsalda yaşıyorsa ekonomik ihtiyaçların karşılanması için çok çocuğa ihtiyaç vardı, ne kadar çok çocuk o kadar çok hayvan, tarla, bağ, bahçe vs. demektir. Diğer yandan gelecekte kendilerine bakacak kişiler olarak da görülüyordu çocuklar. Bugün hala çocuklara atfedilen anlamlar böyle. Hadi dünyaya çocuk getireyim de insanlık mücadelesi versin, özgür bir birey yetiştireyim gibi kaygılara pek rastlamıyoruz. Elbette bilinç düzeyimiz geliştikçe, toplumsal yaklaşmayı öğrendikçe böyle örnekler artıyor ama hâkim durum bu değil.

Annelik halimiz üzerine daha çok düşünmemiz gerekiyor, gitgide annelik değerlerinden kopartıyoruz, makinelere dönüştürülüyor hem biz hem çocuklarımız. Doğal ortamlarından kopartıp fanuslarda yetiştiriyoruz, haliyle toplumsallıkları kayboluyor. Benim çocuğum özel, en iyi okullarda okumalı, özel okullara gitmeli, özel

beslenmeli, hep birinci olmalı diyoruz ya da bunları duyuyoruz. Kendi deneyimim açısından şunu belirtebilirim: Köyde çalışmış olmam, oğlumun ilkokula kadar köyde büyümesi gibi şartlar, avantaja dönüştü, doğal ortamlarda büyüdüler. Çocuğum şunu yemiyor gibi derterim olmadı, biz ne yiyorsak onlar da onu yedi. Çocuğu diğer çocuklardan kopararak özel olduğunu söylemek beraberinde büyük sorunlar getiriyor. Arkadaşlar kaygılarından bahsettiler, bugün çocuklarda görülen bu büyük sorunların toplumsallıktan koparılmalarıyla ilişkisi var. Kapitalist sistem o kadar yaygın ki sen kendi çocuğunla ergenliğe girdiğinde baş edemiyorsun, dışarıda daha fazla zaman geçiriyor, çocuğu şekillendiren de dışarıdaki dünya oluyor, biz ne kadar çabalarsak çabalayalım toplumsal cinsiyet rollerini dışarıda öğreniyor. Kendi çocuklarımı biraz daha olumlu bir yere koymamın sebebi bu sistem içinde çok iyi annelik yaptığımdan değil, çocuklarımla Hareket ile Özgürlük Mücadelesi ile tanışmış olmalarından. Kadın bakış açısına, Kürt kimliğine aşına büyümeleri kısmen de olsa bu sistemden uzaklaşmalarını sağladı.

Şevin: Benim çocuk yapmaya karar vermem çok da kolay olmadı. Üzerine çok düşündüm, bu dünyaya çocuk getirmeli miyim, getirmemeli miyim diye çok düşündüm. Evliliğim de çok zor bir döneme denk gelmişti. Her tarafta savaş var, ülke yaşanılmaz bir hale gelmiş bu ortama nasıl olur da bir çocuk getiririm diye çok fazla gelgit yaşadım. Çocuk yaparsam, bu durum kadın kimliğimin önüne geçecek mi, çocuk bana ben de ona bağımlı mı yaşamaya başlayacağım diye kaygılandım. Eğitiminden, bakımından, her şeyinden ben sorumlu olacaktım ve bir süre sonra ben olmayacaktım. Tam karar vermeden hamile kaldım, galiba.

Anneliğin içgüdüsel olduğunu düşünmüyorum ama vazgeçemediğimiz/vazgeçmenin çok zor olduğu toplumsal bir öğreti olarak görüyorum. Gebe kalmadan önce toplumsal bir baskı vardı üzerimde, evet. Hele bir gebe kal, görürsün ne kadar güzel bir şey olduğunu, çocuk sevgisi bambaşka, başka hiçbir şeyde bulamazsın bunu gibi cümlelere maruz kalıyordum. Özellikle çevremdeki kadınlardan sürekli bunları duyuyordum. Bu rol kadına verilmiş diye galiba bu yönlü baskıyı da en çok kadınlardan duyuyordum. Hamilelikten önce, yaşamla aramdaki bağın daha farklı olacağına, karnımdaki çocuğun büyümesinin her aşamasını hissedeceğime dair fikirlerim vardı, açıkçası bir merakım vardı. Tüm bunlarla birlikte kendimi, hamilelik sürecinde buldum. Hamile kaldıktan sonra anladım ki öyle başlardan itibaren büyük hisler oluşmuyor, şimdilerde (doğumuna kısa bir süre kaldı) belirginleşmeye başladı, içimde bir canlı taşıdığımın belirtileri. Hareketlerini hissediyorum artık ama bu, anlatıldığı gibi dışarıdaki dünyaya tepki verme şeklinde değil ya da ben bunu fark edemiyorum. Güzel yanlarından çok ağrılarla, enfeksiyonlarla uğraşıyorum ve bunları yaşadığım için yine ben suçlanıyorum. Neden bünyen bu kadar zayıf, neden iyi beslenmiyorsun gibi sorgulamalara maruz kalıyorum. Özellikle beslenme konusu

benim için travmaya dönüştü, herkes ne yemem gerektiğine dair bir şeyler söyleyip duruyor. Egzersizler uyarıları, nefes isimleri, her şey o kadar karışık ki... Bu karmaşıklığa kendimi bıraktığım anda bir bakıyorum, ben yokum, kaybolmuşum, kendi yaşamımı yaşamıyorum. Söylenenleri yapmadığım zaman da vicdan azabı çekiyorum, bu yüzden aslında yapmak istemediğim, yemek istemediğim şeyleri yaparken, yerken buluyorum kendimi.

Tüm bu zorlamaları bir kenara bırakmaya karar verdim, özgün bir deneyim yaşamak istiyorum. Çünkü hastaneye gittiğimde, tahlillerde, ya pek de bir şey değiştirmediyini ya da değerlerimin sürekli değiştiğini görüyorum. Yani bilimin de otoritesini üzerimde hissediyorum. Sanırım politik olarak yaşama yüklediğimiz anlamlar sayesinde bütün bu baskılarla baş edebiliyoruz yoksa bu süreç resmen bir korku imparatorluğuna dönüşüyor. İşin daha çok başındayım, ilerisi için kaygılıyım, doğduktan sonra o çocuğu bir birey olarak yetiştirebilecek miyim, bu sorumlulukları neden ben tek başıma üstleneyim ki gibi sorularla boğuşuyorum. Zor bir süreç yani.

Sibel: Ben sizden biraz daha farklı bakacağım, belki de anne olmadığım için böyle düşünüyorum, anne olsaydım sizler gibi düşünebilirdim. Ama benim için çocuk, yaşamın bir gerekliliğinden ziyade yaşamın bir parçası anlamına geliyor. Evet, kadınlara zamanı gelince evlenmen gerekiyor sonra çocuk yapman gerekiyor gibi bir hayat sunuluyor. Eğer çocuk yoksa, olmuyorsa eksiksin acınacak durumdasın, zaten çocuk olmuyorsa kadın yüzündendir gibi baskılar yapıldığının ben de farkındayım.

Mesela benim nenem ve dedem, incir ağaçlarını, asma ağaçlarını milim milim ekerken aynı şeyi hissediyorlardı, o ağaçlar da yaşamın parçasıydı ve elli yıldır bu yaşamın içindeler ve çok kıymetliler. İlk başlarda ben de anne olmak gereklilikmiş gibi bir duyguyla anne olmak istedim. Tabi bu süreç içinde çok ciddi çelişkiler yaşadım, gerçekten istiyor muyum yoksa üzerimdeki baskılar yüzünden istediğimi mi sanıyorum, herkes bana eksikmişim gibi davranıyor, bu eksikliği gidermek için mi çocuk yapmak istiyorum gibi sorgulamalarım oldu tabi. Yaşamın bir parçası olarak gördüğümü belirttim, biz kalabalık bir aileydik, çocuk, herkesin çocuğuydu, herkes ailenin çocuklarının bakımını üstlenebiliyordu. Klanlardaki yaklaşımı konuşuyoruz ya öyle işte, teyze, kuzen, hala fark etmiyordu, çocuğun herhangi bir ihtiyacı olduğunda karşılanırdı yani doğal bir süreçti bizim için.

Şuna da inanıyorum, annelik, bizi erkekten ayıran en önemli şey. Yaşamın devamlılığı için çocuk yapma fikri vardır, yaşama katkı sunuyoruz biz, ben hala bunu değerli buluyorum. Bir kadın yaşama katkı sunmayı, kendisinden esirgememeli. Az önce söyledim, bir bahçe yaparak da yaşama katkı sunabilirsiniz, hayvan besleyerek de onun yavrusunu büyüterek de. İçgüdüsel olmasıyla ilgili hala net değilim. Ben yaşamdaki bütün olumsuzlukları rahminde hisseden bir kadın oldum hep. Yakınımda bir

kadın intihar ettiğinde şiddet gördüğünde ölüm haberi aldığım da çok ağır kanamalar geçiririm. Bu yüzden kendimi hep yaşamı rahminde hisseden bir kadın olarak gördüm. Bazen arkadaşlarımla da bunun üzerine konuşuyoruz, Kürt kadınlarının rahmiyle ilgili bu kadar çok probleminin olması yaşadıklarıyla ilgili olabilir mi diye.

Kendi bedenimde bir canlı büyütme isterdim, onun beslenmesine katkı sunmak isterdim. Ama anneliğe yaklaşım o kadar değişti ki; çocuklar artık cam fanusta. Galiba ben böyle bir şey görmediğim için garipsiyorum ailedeki çocuklar biz ne yiyorsak onu yerler nasıl yaşıyorsak öyle yaşarlar özel bir muameleye tutulmazlar. Annem hamileliklerini anlatırken çok doğal bir süreç gibi anlatır, doğumu hep yaşamın doğal bir parçası gibi yaşamış. Ekmek yaparken suyum gelirdi, ekmeği bitirir kalkıp doğum yapardım ertesi gün de hayatına devam ettiğini söyler. Emzirmek de öyleydi, her an her yerde yapılabilirdi. Şimdi emzirmek için odalar yapılıyor, çocuğumla yalnız kalmalıyım deniyor. Ama bizde her ortamda çocuk emzirildi. İşte biraz da bu sebeplerle çocuk yapmayı yaşamın bir parçası olarak gördüm. Kırsal kesimde, ilçelerde çok kaldım, bu da önemliydi çünkü bizim kitaplarda okuduğumuz, anlata anlata bitiremediğimiz klan sisteminin etkileri oralarda hala devam ediyor. Çocuk düşse kalka büyüyor.

Bir de kadını, çocuğum olması gerekiyor ama olmuyor, olmuyorsa eksikim çünkü bunun da sebebi kadındır, bunu çok yaşadım, sürekli sorunun ne sorularıyla karşılaşırıyordum. Birilerine dert anlatmak zorundasınız. Evet bunun toplumsal baskıya dönüşen yanları var. Ama başka bir yerden bakınca toplumun seni bir parçası olarak gördüğü için bunu yaptığını, senin derdinle dertlenmek istiyor, senin sevincinle sevinmek istiyor. Köylerde kadınlarla sohbet ederken bunu çok yaşadım, kadın çocuğum olmadığı için üzüliüyordu ama üzüntüsü bana kendimi iyi hissettiriyordu, beni kendinden gördüğünü hissedebiliyordum yaşadığı güzelliği benim de yaşamamı isteyenler de çoktu.

Çocuklarla iletişimin her zaman iyiydi, özel eğitimde çalıştığım da iletişim kurmakla zorlanılan çocuklara dokunarak, onları hissetmeye çalışarak bağ oluşturdum. Yaşadığım çok fazla deneyim var, çok zor denilen çocuklarla iletişim kurabilmek üzerine.

Birlikteliği, topluluk halinde yaşamayı sevdiğime kanaat getirdim, ortak bir yaşama çok önem verdiğimi anladım, kalabalık bir yaşam istiyorum ve çocuk da bunun bir parçası yalnız kalmak korkusu mu bencillik mi diye çok düşündüm ama bencillik olmadığını anladım. Paylaşmak, birliktelik isteği bu. Dokuz kardeşiz, herkes ne kadar zor der. Hayır tam tersine bir dokuz daha olsaydı deriz biz. o kadar güzel bir kardeşlik ortamı yaşadık biz. Annem sadece çocuğu doğururdu, o çocuk hep beraber büyütülürdü ben dokuzuncu numarayım bütün kardeşlerimin emeği var üzerimde,

kolektif bir çalışmanın ürünüyüm diyebilirim. Kardeşler arasında şimdiki gibi sen benim çocuğuma kızamazsın, şöyle davranamazsın gibi yaklaşımlar da yoktu, hepimiz birbirimizden de birbirimizin çocuklarında da sorumluyduk. Bu yüzden hep beş çocuk yapacağım dedim.

Bütün bu duygulardan yola çıkarak evlat edinme fikri de hep aklımın bir kenarındaydı, çocuk doğursam da bunu yapmak istiyordum. Eşim sıcak bakmıyordu, uzun yıllar sıcak bakmadı. Sonra o da evlat edinmeye karar verdi, birlikte yapmamız gereken bir şeydi bu sonuçta. Tabi bu arada benim girişimlerim oldu, tüp bebek vs. de denedim. Çok sıkıntılı süreçlerdi, bu girişimler olumsuz sonuçlandıkça ben travmalar yaşıyordum.

Evlat edinmek hiçbir aidiyet hissetmediğiniz bir kuruma gidip onlardan talepte bulunmak çok sarsıcıydı. Böyle olacağını, bu kadar etkileneceğini hiç tahmin etmemiştim. O çocuklar bizim çocuklarımız, gidip onlardan birini benimle yaşaması için tercih edeceğim, daha sonra ona gerçeği açıklayacağım, hala bizimle yaşamak isterse hayatımıza devam edeceğiz. Benim düşündüğüm buydu. Ama devlet faktörünü göz ardı etmiştim. Hiçbir zaman barışık olmadığınız sistemden sizin olan bir parçayı talep ediyorsunuz, çok ağır gelmişti. Gidiyorsunuz, o kurum sizi tartıp biçiyor ve eğer isterse çocuğu size veriyor. Devletle bir kez daha yüzleştim. Görevliler evinize geliyor ne yiyip içtiğinizden ne kadar kazandığınıza kadar sorguluyorlar, sağlık raporları istiyorlar. Milyonlarca çocuk açlık sınırındayken, devlet bunu kendine dert etmezken bütün bu prosedürlerin uygulanması akıl alır gibi değildi.

Güvenlik soruşturmasından geçmek gerekiyormuş. Geçemedik. Başvurumuzdan beş ay sonra kurum bize çocuk veremeyeceğini söyledi. Benim anneliğim ve eşimin babalığı bu devletle barışık olmasına bağlıydı. Burada bunları yaşamak çok ağırdı çünkü zaten sizden çok şey esirgeniyor, dilinizi, kültürünüzü, insan haklarınızı esirgiliyorlar. Yeri geliyor çocuğu da esirgiliyor. Hala evlat edinmek istiyorum. Şengal'de yanılmıyorsam bir kurum açılmıştı, annesiz babasız kalan çocuklar için, oradan evlat edinmek istedik ancak devlet yine benim sınırlarımdan geçerken benim kurallarımla geçireceksin diyecek ve bir sürü prosedür uygulayacak. Bu da çok ağır gelir bana.

Meral: Biz de evlilikten beş yıl sonra çocuk yaptık. Üzerine çok düşünmeden oldu, çok anlam da yüklemedim açıkçası. Hamilelik sürecim de böyleydi, son haftalarda ağırlığını hissedene kadar pek bir şey anlamadım. Etrafımda benim gibi yeni doğum yapmış arkadaşlarım vardı, emzirme anını muazzam bir hassasiyetle beklerlerdi, göğüslerinden ayırmazlardı. Bana da sıkıcı geliyordu. Yarım saatte bir emzirmem gerekiyordu, çevremdekiler bu yüzden sürekli baskı yapıyordu, çocuk sürekli açmış gibi davranıyorlardı. Annemle birlikte bakıyorduk, büyüdü şimdi dört yaşında, hala daha zor mudur değil midir çok farkında değilim. Annelik nasıl olmalı, çok bilinçli

bir anne miyim, olmalı mıyım gibi konularda ikna değilim. Asla içgüdüsel bir şey olduğunu düşünmüyorum. Dört aylıkken o evdeyse ben dışarıdaysam sütüm aktığında hiç acı hissetmiyor musun, acıkmış çocuk ondan sütün akıyor diyorlardı.

Annelik de evlilik de yaşamımı çok etkilemedi. Ben bunun kişiyle ilgisi olduğunu düşünüyorum. Etrafımdan çocuk yapmakla ilgili öyle büyük baskılar görmedim. Evet şimdi de ikinci çocuk için zorlayanlar oluyor ama insan kulağını kapattığı zaman pek de etkilenmiyor. Bazen bu baskıların arkasına sığındığımızı da düşünüyorum. Yaşam, senin yaşamındır. İki kişiyle bir yaşam kuruyoruz, sonra çocuk dünyaya geldiğinde toplumun çocuğu oluyor. Benim kızım da benden çok babasıyla, annemle, teyzesiyle zaman geçiriyordu. Bu memnun olduğum bir durumdu, sorumluluk duygusu yüklemeye çalışanlar çok oldu. Akşam arkadaşlarımla otururken beraber oturduklarım bana senin bir çocuğun yok mu diyebiliyordu. Evet gündelik yaşam koşturmasında bazen kızımın varlığını unutabiliyordum, bu çelişki de yaratıyordu bende. Evimizde bir neşe, bir renk, iyi ki var ama buna güzelleme yaparak, hayatımın merkezine aldığım benim varlığımı yok edecek bir şeye dönüştürmek istemiyorum. Çok yoğun koşullarda çalışıyoruz, eve gittiğimizde uymasını ve biraz olsun dinlenmeyi düşünmenin beni kötü bir anne yapmadığını düşünüyorum.

Çocuk yapma fikri bana hiçbir zaman korkunç bir fikir gibi gelmedi. Evliliğe de böyle yaklaşıyordum. Etrafımda bir sürü kötü evlilik deneyimi geçiren insan olduğu halde... Evliliğin insanının hayatını kısıtladığını söyleyen bir sürü insan olmasına rağmen... Evet, çocuğun belli bir dönem sana ihtiyacı oluyor, mesela beslenmek için. Sonra bu bakıma baba dahil olur, sonra da çevredekilere. En zor kısmının eğitim olduğunu düşünüyorum, tabi şu an kreşe gidiyor, çocukları daha büyük olanlarda gördüğüm bu. Kızım ilkokula başladığında belki de hissedeceğim anne olduğumu. Yani, evet her yerden baskı var ama çocuğu merkezine almadığın sürece, temel sorumluluklarını da abartmadan yerine getirdiğin takdirde hayatı çok da zorlaştırdığını düşünmüyorum. Eşim çocuğa dair sorumluluklarını yerine getiriyor ama bu da bana baskı olarak dönebiliyor, sanki her şeyi eşime yüklüyormuşum gibi. Üstelik yıllarca çocukların bütün sorumlulukları kadınlara yüklenmişken, erkekler çocukları olduğu halde yokmuş gibi yaşamışken biraz da biz böyle olsak ne olur yani? Annelik deneyiminin çok fazla olduğunu düşünmüyorum, anne olduğumun farkında değilim belki de. Bütün bu iyi anne, kötü anne belirlemeleri karşısında hiç de suçluluk duygusu yaşamıyorum. Bundan sonrası nasıl olur, bakacağız ama bu konuda zırhımı kuşandığımı söyleyebilirim.

Sibel: Mesela, emzirmeyince süt kaynıyor dedin, bu doğanın birlikteliği değil mi? Hani bazıları bitki yetiştirir yani eker ve çiçek büyür ama bazılarının elinde bitki

büyümez, bunu anımsattı bana. Emzirme zamanının çocuğun acıkmasıyla uyuşması bana anlamlı geliyor.

Meral: Ama zaten sağıp bırakmışım.

Leyla: Bence bu kadından kadına biyolojik olarak farklılık gösterir. Mesela benim sütüm çok yoktu ve ne süt kaynaması ne süt taşması yaşamadım.

Aycan: Siz böyle süt kaynaması falan deyince gözümün önüne tencerede fokur fokur kaynayan süt geliyor.

Zöhre: Oğlumu hala emzirirken Erzurum’a sürgün edilmişim. Mecburen çocuğu Elazığ’a bırakmak zorunda kalmışım. Emziremediğim için bir süre sonra süt birikti ve ağrıya, sızıya sebep oldu. Çocuğu süttten kestğimizde de böyle olur, bir süre daha akar süt. Hem çocuk emzirildikçe süt akmaya devam eder, böyle hormonal bir durum da var.

Şevin: Anneliğin bir parçası olarak emzirmek de kutsallaştırılıyor. Özellikle son dönemlerde sistem tarafından da bunun çok fazla işlendiğini görüyoruz. Bir sürü reklam var, en az iki yıl anne sütüyle beslemek gerektiği vurgusu yapılıyor. Sistem bunu kadını bir şekilde eve bağlamak için de kullanıyor. Eskiden, çocuk belli bir süre emzirildikten sonra ek gıdaya geçilirdi. Elbette anne sütü çocuğun gelişiminde çok önemli ama sistemin bunu bile kullandığını söylemeye çalışıyorum.

Leyla: Emzirmenin evde yapılması, bunu evle sınırlandırmakta sorun var bence. Anne emzirsin ama her yerde emzirsin. Ama o çocuğun gerçekten de anne sütündekilere ihtiyacı var.

Zöhre: Anneleri düşünün, annelerimizi ya da tarihteki anneleri... Çocuklar öyle çok çok özel şeylerle beslenmedi. Anne sütü vardı. Kendileri yemek yemeyi öğrenene kadar anne sütüyle beslenirlerdi. Anne sütünün çocuğun beslenmeye dair bütün ihtiyaçlarını karşılayan değerleri taşıdığını deneyimlerle öğrendik, tarihsel bir bilgi bu.

Zeynep: Bu eve kapatılma korkusu açısından ben Şevin’e hak veriyorum. Mesela çocuk doğdu, 40 gün boyunca çıkamıyorsun, evde kalman gerekiyor. Kadını eve çocukla birlikte hapsedmek isteyen bir sistem var. Ürkütücü yanı belki de budur. Bir kürtaj deneyimi de yaşadım. Çok yoğun bir dönemdi, istemediğim bir çocuğu dünyaya getirmek beni zorlayacaktı. İsteyerek, severek getirilmeli çocuk dünyaya. Benim bedenimde büyüyecekse benim isteğimle olmalıydı. Kız çocuğum yok diye etraftakiler belki de bu kızdır diyerek ikna etmeye de çalıştılar. Kadınlar olarak sürekli kalıplara sokulmaya çalışıyoruz. Benim herhalde en büyük şansım çok genç yaşta bu mücadeleye tanışmış olmam, kadın bilincine sahip olmamdı.

Ben bu tartışmalarda şu kaygıyı taşıyorum; sürekli iki ayrı uca sürükleniyor bu mesele. Kapitalizmin öğretilerine karşı durmak adına başka bir yerden onun dilini tekrar edebiliyoruz. Yabancılaşmayı getirmesi tam da kapitalizmin istediği şey değil mi aslında?

Sibel: 40 gün eve hapsolmaktan bahsedildi. Doğumdan sonra, çocuk belli bir dönem anneye kalmayana kadar erkekle buluşturulmazmış, neolitikten gelen kalıntılar bunlar. Kadınlar erkekten gelecek tehlikeleri engellemek için bazı kurallar koyuyor. Tabi şimdi kadını eve kapatmak olarak algılanıyor. Erkek için bunu kullanabileceği bir durum ancak bu neolitikten gelen geleneklerdir. Önemli olan hakikatin sapıtılmasıdır. Bugün bu ters yüz edilmeyi yaşıyoruz. Kadınların kendisi ve çocuğunun güvenliği için koyduğu kuralları erkek kendi lehine çevirebiliyor. Benim böyle bir korkum var, kendi hakikatimizden uzaklaşmamamız gerekiyor. Bu geleneklerin nereden geldiği ve neden hala devam ettiğini iyi anlamak gerekiyor.

Zöhre: Anne çocuk ilişkisini ele alırken emek faktörünü de unutmamak gerekiyor. Salt içgüdüsel bir şeymiş gibi yaklaşmak da doğru değil; bu ilişkinin emekle bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Mesela annem bir ağacı kurduğunda oturup ağlardı çünkü emek verirdi. Sanki çocuğun mu öldü diye kızardık, o da benim çocuğumdu derdi. Bu meseleyi anne olmak gerekiyor mu gerekmiyor mu şeklinde tartışmak doğru olmaz. Bu çok uçlaştıran ve hakikatten uzaklaştıran bir sonuca götürür. Diğer yandan her kadın anne olmalı demek de oldukça sıkıntılı. Baskılardan bahsediyoruz, "kadın anne olmalı, tarla gibidir sürekli ekilmeli" gibi yaklaşımlarla kalıplara sokuyoruz, bizim dışımızdaki rollere hapsediliyoruz.

Ortada bir tarih var, insan üreyecek, bunun önüne geçemeyiz. Ama nasıl üreyecek, üredikten sonra onu nasıl geliştirecek, büyütecek, nasıl toplumsallaştıracak? Çözülmesi gereken aslında işin bu kısmı. Oğlumun şiddete meyilli biri olmamasının teyzelerinin yanında, kadınların içinde, kadınlarla beraber büyümesiyle yakından ilişkili olduğunu düşünüyorum. Çocuğun erkeğin eline bırakılmaması gerekiyor. Çocuk yapmayı da öyle çok büyük bir sorun olarak görmüyorum. Anne olarak mücadeleci bir kadın, devrimci bir kadın da olabiliyoruz. Yeter ki toplumun dayattıklarına karşı durabilelim. Bugün kapitalizmin kutsal anneliği sahtekarlıktan başka bir şey değil.

Ruken: Benim anne olmayı istemek ve istememek süreçlerim oldukça karmaşık geçti. Bugün yaptığım çözümlemelerim ve aktarımlarım bugüne kadarki deneyimlerimden kaynaklı olacaktır. Ama bir on yıl önce sohbet etseydik çok daha farklı düşünüyordum. Kendimi değerlendirirken çocukluğumla olan bağımlı da işin içine katıyorum. Sizler gibi değilim, evde anne kavramının olmadığı bir ortamda

büyüdüm. Annemle babam ben çok küçük yaştayken boşanmıştı ve babam annemin çok kötü bir kadın, komünist olduğunu anlatarak büyüttü bizi. Böyle bir kadın olduğunu söylediği için uzun yıllar uzak kaldık hatta kaçtık annemizden. Sonrasında tanıştık, çok değişik evreler geçirdik annemle ama muhtemeldir ki bilinçaltı da etkilemeye devam etti. Eşimle evlendiğimde anne olmaya hazır olmadığımı biliyordum çünkü anlamlandıramıyordum. Anne ve çocuk ilişkisinin ne olduğunu çok hatırlamıyordum. Yedi-sekiz yıl boyunca pek de gündemimizde olmadı ama mücadelenin de çok sıcak geçtiği dönemlerdi; sürgünler, cezalar, yöneticilik vs. Sonra statü kazanma hırısı gelişmeye başladı bende. Acıyarak bakıyorlardı sanki... Kimileri de diyordu ki, ileride sıkılırsınız. İnanır mısınız, parti çalışanı bir erkek arkadaş eşiyle beraber bizi eve bırakıyordu, kaç çocuğunuz var deyince biz de çocuğumuz olmadığını söyledik, kadın arkadaş çok şaşırды, "ee o zaman neden evlisin ki, insanın çocuğu yoksa neden erkeğe katlansın ki?" dedi. Kadın beni anlayamadı yani, çocuğumuz olmamasına rağmen bu evliliğin neden sürdüğü konusunda.

Şimdi şimdi düşündüğümde çocuk yapma isteğimin bana acınmasından kaynaklandığını görebiliyorum. Çocuğu doğurmak, kucaklamak güzeldir gibi hislerim, yoktu, bunun böyle olduğunu zaten biliyordum. Sonra bir tüp bebek denememiz oldu. Öğrendim ki yıllar öncesinde geçirdiğim bir apandist ameliyatında doktor tüplerime zarar vermiş ve mümkün değilmiş benim kendiliğimden hamile kalmam. Tüp bebek iki kere denedik, üçüncüsünde Ankara'daki hastaneden söz almıştık, kesin olacak diye, artık hazırlamıştım kendimi anneliğe. Ama çok kötü bir süreçti, arkadaşlarımla çoğu tutuklanmıştı. Sonra kurumdan çağırdılar, tabi ilaç alıyorum bu arada tüp bebek için. O yolculuğu hiç unutmuyorum, kurumdan eve kadar olan yolculuk hayatımı değiştirecekti. Döndüm, eşime dedim ki durum bu, çalışabilecek çok az kadın arkadaş var, sen ne düşünüyorsun, açıkçası ben ilaçları çöpe atmayı düşünüyorum. O zaman hayatımı değiştirecek kararı aldım, çocuk yapmama kararını aldım ama tabi bir merak da var. Bence annelik çok olağanüstü, güzel bir duygu. Duygusu, emeği... Ben emek boyutuyla çok önemsiyorum.

O dönem benim için ilginç bir karşılaşma oldu. Eşimin küçük kız kardeşi yaşadıkları yerde okul olmadığı için bizim yanımıza gönderildi. Ortaokulu yeni bitirmiş, bir de ufakık. Onunla birlikte emek boyutunu çok hissettim. Dokunmayı, hastalığında başında beklemeyi... İnanılmaz bir bağ geliştirdik aramızda ve annelik demek ki böyle bir şey dedim. Zaman zaman şunu da soruyordum kendime, çocuğumuz olsa böyle rahat, her yere gidebilen, özgür biri olabilir miydim, diye. Sonra bizim yaklaşımımıza dair okumalarımı arttırmaya ihtiyaç duydum. Okudukça netleşmeye başladım. Mesela diyordu ki; çocuklu kadın olmak çok değerli bir şey ama gerekçelerini sunuyordu, bu sisteme, doğa katliamlarına, bu yedi milyar nüfusu aşan dünyaya

çocuk getirmek başlı başına bir sosyal problem. Toplumsal doğumdan bahsediyordum, inanılmaz heyecanlanmıştım. Kendi kendime dedim ki, bak yarın çalışmaya gideceksin, seminer tarzı bir çalışma ya da kadın eğitimleri, onun hazırlığını yapıyorsun, acaba iyi geçecek mi, bir sonuç alınacak mı, bir süreci var tıpkı yumurtlama dönemine benziyor; eğitime ya da seminere gidiyorsun belli bir kazanımla geçtiyse bir şey ortaya çıkıyor. Bazen çok hazırlıksız gidiyorsun, donuk bir çalışma oluyor, bir şey çıkmıyor ortaya, düşük yapmışım gibi, bazen de hiç gitmek istemiyordum o çalışmaya, kısır hissediyordum kendimi. Öyle zamanlar oluyor ki daralıyorsun, üretmiyorum hiçbir şey diyorsun işte o zaman toplumsal doğumun ne olduğunu anladım. Ve hepimizin de bu doğumu sık sık yaptığımızı fark ettim. Durum bu... Ben çocuk yapan kadın arkadaşlara büyük saygı duyuyorum ama anlamlı tercih yapan arkadaşların çok güzel örnek olduğuna inanıyorum. Çocuk doğurmayı belli bir aşamada reddeden, politik olarak buna karar veren arkadaşlara da saygı duyuyorum. Bu dünyaya çocuk getireceği zaman nelerle karşılaşacağını bilerek çocuk yapmak çok değerli. Leyla'ya da söyledim, çocuğa yemek yediriliyor ama akıllı telefon tutuluyor, çocuk ne yediğini bilmiyor, ağzına tıktırılıyor kaşıkla, o zaman biz ne yetiştiriyoruz bu durumda. Öyle veya böyle bir iddia ile bu dünyaya yeni bir can getiriyoruz. Ama çocuğu makineye çeviriyoruz. Etik boyutunu, ahlaki boyutunu düşünmek zorundayız, evet bir ihtiyaçtır soy sürdürmek ama buna kadın kendisi karar verebilmeli. Eşimle yaptığım konuşmalarda, çocuk yapma ve yapmama üzerine bana, buna "Sen karar verebilirsin, bütün sorumluluğu sen alacaksın, ben asla bu kararın içinde olmam, saygı duyarım." dedi. Bence bunu işlemek gerekiyor, çocukla ilişki boyutunun kadının iradesinde olması gerekiyor. Ki kadınların yetiştirdiği çocuklar da zaten belli oluyor; daha güzel daha naif, doğayla iç içe, egemenlikten bağımsız tavra sahip olabiliyorlar.

Kadınlar derken tek bir anneyi kastetmiyorsun galiba, Zöhre'nin teyzelerin içinde büyüdü diye ifade ettiğiyle bir kadının hakimiyeti altında yetişen çocuk aynı anlama gelmiyor. Farklı kadınların birlikte büyüttüğü çocuklar vurgusu daha başka. Çünkü bugün sistem zaten bu rolü tek tek kadınlarla sınırlandırarak kadını toplumsallığından koparmaya çalışıyor, değil mi?

Zöhre: Ben buna katılmıyorum, kadın, çocuğun bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, kişiliği veren erkek oluyor.

Aycan: Kültürel taşıyıcılığı konuşuyoruz ya; hani dine neden en çok kadınlar inandı, Hristiyanlıkta da Müslümanlıkta da bu böyle... Mesele kültürün taşıyıcılığıysa meseleyi kendimizden çıkarmamamız gerekiyor. Bizimle de ilgisi var bu deneyimlerin. Bu sistemin taşıyıcılığı erkekle kadın bir ortaklık içinde yapıyor çünkü bizim de

zihinlerimize bu erkeklik sistemi empoze edilmiş. Biz de bu taşıyıcılığı yaparken erkek çocuğa ya da kız çocuğa kendimizi de sorumlu olarak görmeliyiz ki sistemi değiştirmeye kendimizden başlayalım. Çok kadınlı çocuk büyütme hali olarak anlamak isterim bu söylediğini çünkü bunun önemli dönüşümler yarattığına, yaratacağına ben de inanıyorum.

Ruken: Ama bir kadın arkadaşımız da çocuğumu yetiştirirken sistemin tüm saldırılarından, yozlaştırmalarından uzak yetiştireceğim dedi. Küfürbaz olmayacak, tecavüzcü olmayacak, kötü karakterli olmayacak... üç-dört yaşına geldiğinde tanıştık, çocuk kedi nedir bilmiyordu. Canlı kedi görmemiş, bilgisayardan gördüğü kadar tanıyor. Şimdi bu da sıkıntılı bir durum. Evet anne olmaya kendimiz karar verelim ama bu sistem karşısında ne kadar koruyabileceğiz, bu çocuğun kendi ayakları üzerinde de durması, kendi savunmayı öğrenmesi de gerekecek. Toplumsal açıdan sorunlu bir varlık ortaya çıktığında geriye dönüp baktığımız bunca emek, bunca çaba ne içindi demeyecek miyiz? Anneliği değerlendirirken işin ahlaki ve politik yanını doğru tartışmak lazım. Ben de şuna katılıyorum; anne olan kadının evrenle olan sezgisel bağı güçlüdür. Tersini söylemek kadının hakikatının potansiyeline aykırı gelir. Bunu kaybetmemek lazım. Ama toplum için de düşünmek lazım, doğa katliamlarını, ekonomik kaosu hesaba katmak lazım. Biz şimdi bir araştırma yapıyoruz; görüyoruz ki bazı kabilelerde, topluluklarda kadınlar soyunu sürdürmeme kararı alıyorlar ama bazı toplumlar da yok olmamak için daha çok çocuk yapıyorlar. Hep-sini anlamaya çalışmalıyız.

Leyla: Ben de kadınlarla büyüyen çocuklarla ilgili şunu söyleyebilirim, kızım da benimle beraber hep sokaklarda ve şöyle bir algısı oluşmuş; kadınlar bir araya gelince okuma yaparlar. Bir yere gidiyoruz, bir araya gelmiş kadınlar görünce direkt, "siz niye okumuyorsunuz?" diyor. Böyle büyüyecek, bu bilgiyi hiç unutmayacak.

Dönüş Yolunun Üstüne Kurulmuş Umut Kampları

Hüsna Emek

Efrin işgali ve ardından göç edilen Şehba, Efrin halkı ve kadınları için büyük bir kamp niteliğini taşıyor. Şehba'nın IŞİD'den kurtarılan bölgelerine, Efrin'in ilçesi Şerawa'nın işgale uğramayan köylerine yerleşmiş durumdadır. Şerawa'nın 14 köyü, Suriye ve özerk yönetimin denetiminde, diğer kısmı işgal altında. Şehba Kantonu'nda Şerawa, Tîl Rifat, Ehraz ve Ehdaş ilçeleri ve köyleri, bu göçlerle insan yığınağına dönüşmüş durumda. İşgal edilen Cerablus, Bab, Ezaz ve Efrin'den Şehba'ya gerçekleştiren saldırılarla yaşamları sürekli tehdit altında. Efrin öncesi ve sonrası olarak tanımladıkları büyük bir travma içinde, geri dönüş umuduyla yaşanan acı ve zorlukları aşmaya çalışan bir halk ve kadın gerçekliği her adımda kendini hissettiriyor.

Savaşın ardından büyük çoğunluğu yıkılmış, hasar görmüş binalar, mayınlardan temizlenen evler ve araziler, atılan ölümlerden temizlenen kuyu suları, yaşam alanları ve olanaklarını oluşturuyor. Hazmedilemeyen işgalin, Efrin'i terk edişin acısını yüreklerine, ölümlerini aç susuz yürüdükleri yollara gömen duyguları henüz çok canlı. Efrin halkı için, çoluk çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek, dünyanın en uzun yürüyüşüne dönüşen bu yürüyüş, devletli uygarlığın Kürtlere ve Kürdistan'a reva gördüğü tarihin bir özeti gibi. Süreklileşen saldırılar, savaş, işgal, ölüm ve göç. Köylerden dağlara, dağlardan köylere, şehirlere; şehirlerden ülkelere denizleri, dağları aşan göçler yaşanır. Kendinden, toprağından göç ve yeniden toprağına 'kendine göç'. Tarihinden, toprağından, toplumundan, kültüründen uzaklaştırılmanın anılarını, direnişlerini, acılarını ve özlemlerini kendinde toplamanın, özüyle buluşup anlamlaşmanın, yaşam ve mücadele gücünü biriktirmenin 'kendine göç' destanlarıyla dolu Kürdistan tarihi...

Neolitikten bu yana saldırı, işgal ve göçün en derin acısını yaşayan; toplumsallığın ve yaşamın kaynağı kadın, saldırıların merkezinde yer almaya devam ediyor.

Bir neolitik yerleşim yeri ve kadın kenti Efrin'e saldırı ve işgal, özgürlük bilinci, ruhu ve iradesiyle özgür yaşam alanlarını geliştirmek isteyen Kürt kadını ve halkına düşmanlığın derinliği ve kapsamını göstermektedir. Havadan ve karadan kullanılan silahların, çetelerin ve çeteleşen devlet saldırısının taş üstünde taş bırakmayan, insan, tarih, kültür ve doğa katliamını tarif edecek cümleler halen keşfedilmiş değil. Söylenen her sözün anlamının yarım kaldığı, sıcak ve yakıcı bir gerçeklik... Savaşta göç ve sürgün edilmenin sınırının olmadığına tanıklık ederek Şam'dan Efrin'e Efrinden Şehba'ya sürülüşüne öfke duyan Efrinli Zeliha'nın dediği gibi " Bu düşman bizden ne istiyor. "

Efrin; Şam, Halep, Şehba savaşlarından kaçıp göç eden Kürt ve Araplarla nüfusu çoğalmış bir kantondur. 20 Ocak-16 Mart tarihleri arasında 58 gün süren savaş içinde sınır köylerinde topraklarını bırakıp gitmek istemeyen, direnen halk, savaşın ağırlaşması ile kanton merkezine göç etmek zorunda kalır. Yoğunlaşan savaşın yıkıcı bir işgal harekâtına dönüşmesi ile Efrin'den Şehba'ya, Halep'e, Fırat ve Cizire bölgelerine göç eder. Kobane'li Alan'ın denizaşırı göç yolculuğunda kıyıya vuran minik cesedini unutmayan Efrin'liler, toprağından fazla uzaklaşmak istemez. Topraklarına komşu Şehba'da geri dönüş umuduyla kalırlar. Dönüş tarihinin beklediklerinden uzun sürmesi, yaşam ve ekonomik koşulların zorluğundan Halep'e, sınırlı da olsa Güney Kürdistan'a, Türkiye'ye, Avrupa'ya göçler yaşanıyor. Şehba'daki halk ve kadınların, kalışları bir direniş biçimine ve her eylemleri, söylemleri, merasimleri bir ant içme ritüeline dönüşüyor. Efrin'den uzaklaşanlara bir sitem niteliğinde; uzaktan değil Şehba'da kalanlar için anlamlı olduğunu vurguladıkları soru, her sohbetin, tartışmanın, toplantının ardından gelen, "Em e kengî wegerin Efrin ê ?" (Efrin'e ne zaman döneceğiz) sorusudur.

Şehba: Büyük Bir Göçmen Kampı

Şehba'nın etrafı işgalci çetelerle çevrili. Suriye Devleti ve halk savunma güçlerinin ortak savunduğu Şehba'da, devletin varlığı her kapıya, duvara, direğe asılan resimler, bayrakları aşmıyor. Hizmet anlamında halkın yaşadığı zorlukları hafifletecek herhangi bir girişimi yok, aksine halkın iradesine müdahale anlamında geleneksel devlet politikalarını hatırlatmaya dönüktür. Savunmaya ilişkin bir konumlanma ve aslında kendini güvenceye alma durumu var. Kendini Şehba'da kalmaya ikna eden ve *öz savunma çalışmalarında yer alan Dayika Şebit Çiya "Başlangıçta Şehba'da ne işimiz var, dedik. Sonra burada da şehitler verdiğimizizi, kanımızı akıttığımızı bilerek kalmaya karar verdik"* diyor.

Şehba'dan dışarıya çıkmak, sınırları aşmak yasak. Ölümlü hastalıkların tedavisi için bile yirmi dakika ötedeki Halep'e ulaşmanın yolu devlet tarafından kapalı tutuluyor.

İlçe ve köylerin birçoğunda, üç, dört veya beş aile aynı evi paylaşmak zorunda. Tek tek yerleşilen evlerin yarısı saldırılarda yıkılmış, penceresiz, kapısız... Araziye yerleştirilmiş mayınlar temizlenmesine rağmen, halen patlayan mayınlardan yaşamını yitirenler var. Her gün silah, top ve çatışma seslerinin gölgesinde, güvencesi olmayan bir yaşam sürdürülüyor.

Şehba'da çadırlardan oluşmuş beş kamp bulunuyor. İlk kurulan Berxwedan ve ardından kurulan Serdem kampları, adını Efrin direnişinden alıyor. Küçük bir kamp olan Efrin Kampı'nda Roman (Koçer) halkı yaşıyor. Şehba Kampı, Efrin savaşından önce kurulmuş ve Arap aileler kalıyor. Eşleri IŞİD'e katılmış veya Türkiye'ye gitmiş aileler var. Weger Kampı ihtiyaçtan kaynaklı sonradan oluşturulmuş, dönüş anlamını taşıyor. Kirada kalan ve geri dönüş zamanının bilinmeyen bir tarihe uzamasıyla kirasını veremeyenlerin, diğer kamplardan, köylerden kalabalık sayıda kaldıkları evlerden çıkıp gelen ailelerden oluşuyor.

Kamplarda, köylerde, ilçelerde, Kongra Star yönetimi, meclisler, jineolojî öğretmenleri ve Şehba'da yaşayan kadınlar, ailelerle göç sonrası demografik anlamda yaşanan dalgalanmaların neden ve sonuçları üzerinde durduk. Özelde kamp yaşamı, genelde büyük bir kamp olan Şehba'da savaşın ve göçün yarattığı travmanın etkilerini aşma, yaşamsal konuların merkezinde yer alıyor. Şehba'da kalış sonrasını ele almak istesek de tüm kadınların "bir avuç yer" olarak tanımladıkları topraklarına 72 uçağın birden saldırması, savaşın acımasızlığı ve Efrin'i terk edişleri öncelikli konuları. 16 Mart'ta Efrin'i terk etmek zorunda kaldıkları günü "roja reş" (kara gün) olarak tanımlıyor, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirildiği gün olan 15 Şubat'la özdeşleştiriyorlar.

Yaşamlarını yitiren yakınlarının, anılarının, topraklarının, emeklerinin ve kimliklerinin sembolü zeytin ağaçlarını yüreklerine, zihinlerine kazımışlar. Efrin'e mutlaka dönme yeminiyle acılarını yaşam gücüne dönüştürme mücadelesi içinde canlı, iradeli duruşları dikkat çekiyor. Efrin'de olduğu gibi burada da kadınların yaşamın örgütlenmesine öncülük ettiklerini belirtiyorlar. 7 yıldır kadın devriminin Efrin'li kadınlarda bilinç ve örgütlenmeyi geliştirdiğini, önemli oranda kendi sistemlerini örgütlediklerini ve oturttuklarını söylüyorlar. Bugün bu örgütlü gücün kendilerini ayakta tuttuğunu ve fazla boşluk yaşamadan geldikten birkaç gün sonra komünlerini oluşturduklarını, daha sonra meclis örgütlenmelerine, belediye çalışmalarına başladıklarını anlatıyorlar.

Birçoğu Abdullah Öcalan'ın emeklerini, birebir kendisini tanıdıklarını ve eğitiminden geçmiş olmanın kendilerini direngen ve yenilmez kıldığını özellikle vurguluyor. Onlarca yıllık kadın direnişinin kendilerini bugüne getirdiğini, bu emeğin sonucu kurmaya çalıştıkları demokratik toplum ve kadın sisteminin tehdit olarak

görülmesinden kaynaklı saldırıların geliştiğini dile getiriyorlar. Bu yüzden çektikleri acıları, bu bilinçle ele aldıklarında Efrin'in durumuna ve burada yaşadıklarına daha iyi anlam veriyor ve geri dönüşü duygusal etkilenmeleri aşarak Kürdistan'daki genel mücadeleye ve Önderlerinin durumuna bağlıyorlar.

Evlerini ziyaret ettiğimiz Şerawa'nın köylerinden Adiqeli bir aile, birkaç kez Abdullah Öcalan'ı gördüklerini, Bekaa Vadisi'ne 15 Ağustos kutlamalarına katıldıklarını ve özellikle bir sözünü hiç unutmadıklarını hatırlatarak, ne kadar öngörülü olduğunu anlatıyorlar: *"Bir gün yaptığımız sobbette, bu toprakları işaret ederek yere bir şekil çizdi ve şöyle dedi: Şimdi buraya bir fidan dikiyoruz. Bu fidan bir gün büyüyecek ve kocaman bir ağaca dönüşecek. O ağacın altında bütün halklar toplanacak ve birlikte özgürce yaşayacak."* Bu ağaç, Kuzey ve Doğu Suriye'de gerçekleşen devrimdir ve bütün halklar da demokratik ulus olarak bir şemsiye görevi gören bu ağacın altında toplanmış, özgürce yaşıyorlar. Bugünleri yaşıyoruz işte ve bu acımasız saldırının amacı bu ağacı koparmak."

Bir ironi olabilir, ama Efrin'de kökünden koparılan, kesilen zeytin ağaçlarına duyulan öfkeyle özdeşleştirilebilir. Bir yandan emek verilen değerlerin talanı, diğer yandan barış ve özgür yaşamın sembolü olmayı binlerce yıldır sürdüren zeytin ağacının kıyımı gerçekleştiriliyor. Efrin halkının, kadınlarının esnek ve yumuşak karakterli oluşları emekleriyle büyüttükleri zeytinlerle özdeşleşen bir yaşam kültürünün ürünü olmalı. Barış ve kardeşlik kültürünün taşıyıcıları... İnsanlar yaşadıkları toprağa benzerler. Birbirlerini etkiler ve etkilenirler. Yerinden yur-

dundan sürme; insansızlaştırılan bedenler ve bedensizleştirilen ruhlar yaratmayı amaçlar. Toprak beden, insan onun ruhu gibidir. Birbirinden koparılamaz ve uzaklaştırılmaz; birbirini besler ve birbirinden beslenirler; şekil verir, ruh katarlar. Uzaklaştırıldığında ölüm olur. O yüzden topraklarından zorla uzaklaştırılanların mutlaka geri dönme özlemi, derinleşen bir yara olarak hep kemirir insanın içini. Bir kadının bu derin psikolojik etkilenmeyi kaldıramadığını ve akli dengesini kaybettiğini söylüyorlar; sürekli zeytin toplamaya gitmek istiyormuş. Çok uzun bir zaman geçmemiş olmasına rağmen, yaşanan özlemden kaynaklı zeytin toplama zamanı yaklaştığında yaşlı ölümlerinde -daha çok kadınlarda- artışın yaşandığı belirtiliyor.

İnsanlar yaşadıkları toprağa benzerler. Birbirlerini etkiler ve etkilenirler. Yerinden yurdundan sürme; insansızlaştırılan bedenler ve bedensizleştirilen ruhlar yaratmayı amaçlar. Toprak beden, insan onun ruhu gibidir. Birbirinden koparılamaz ve uzaklaştırılmaz; birbirini besler ve birbirinden beslenirler; şekil verir, ruh katarlar. Uzaklaştırıldığında ölüm olur. O yüzden topraklarından zorla uzaklaştırılanların mutlaka geri dönme özlemi, derinleşen bir yara olarak hep kemirir insanın içini.

Efrin'i cennet gibi süsleyen zeytinliklerin tahribi, sadece bir doğa kıyımı olarak ele alınamaz, cenneti cehenneme dönüştürmenin, barışı, kardeşliği, özgürlüğü ortadan kaldırmanın bir özel savaş uygulaması oluyor. Onlarca yıllık ağaçların insan ömrüne ömür katan, besleyen, büyüten, güzelleştiren öznesini ortadan kaldırmak, geri dönüşün umutlarını söndürme operasyonunun bir parçasıdır. Kamplardaki Efrin'li kadınlar, ağaçları olmasa da tarihi mekanları, manevi değerleri talan edilip harabeye çevrilse de geri döndüklerinde Efrin'i yeniden cennete çevireceklerini dile getiriyor; Halep'teki Şeyh Meqsud savaşı sonrası Efrin'e yerleşen Şera ilçesinden genç bir annenin "Efrin'de dilimizi, kültürümüzü, devlet okullarında yasak olanı yaşadık... Efrin'e dönmek için burada yaşıyoruz. Ağaçların, zeytinlerin, evlerin gitmesi sorun değil, özgür Efrin'e gitmeliyiz. Yeniden emek vererek güzelleştirir, cennete çeviririz" deyişi bu gerçekliği ifade ediyor. Doğa, insan, toplumsallık bağı kuran Bilbile'nin Şexurze köyünden Zekiye'nin, "Doğaya, toprağa, çiçeğe bağlıydık", yine Şerawalı Ehdas-Babinis'ten bir meclis üyesinin, "Efrin ismini söylemek çok şirin, hoş ve yaşam güzeldi. Kadın özgürlüğü hissetti" sözleri başka bir yaşamsal bağa dikkat çekiyor.

Şehba'ya geldiklerinde de bir viraneye karşılaşmışlar, Şehba'yı yeniden canlandırıp yeşillendirmişler. Bu en çok da kamplardaki çadırların önüne ekilen çiçek ve yeşilliklerde, kampın ortak bahçesine ekilen çiçekler ve dikilen ağaçlarda göze çarpıyor. Kürt coğrafyasının demografyasını değiştirme politikasını, doğasını da değiştirme, tahrip etme saldırganlığına, göç kamplarında ruhunu ve bedenini korumanın bir refleksi olarak geliyor. Canlılık, yaşam ve emekle bağı koparmak isteyen göç politikalarına karşı, yaşam ve özgürlük umudunu yeşertmenin bir cevabı oluyor. Kendilerini kuru bir çölü, vahaya çevirmenin umut taşıyıcıları olarak görüyor ve bu umuda yürekten inanıyorlar. Sıcığına, soğuğuna, zor koşullarına direnmenin dayanağı yapıyorlar. Efrin'e dönmek için, kamp yaşamının zorluklarına; "İnsan çok değerli bir şey isterse, bedeli de ağır olur. Çok değerli bir şey istediğimiz için ağır bedeller vermeye hazırız" ortak görüşüyle katlanıyorlar.

Kirazlarının tadı ve güzelliğiyle meşhur toprağından uzaklaştığı için ağzına kiraz koymayanlar var. Topraklarının bir kısmı, işgalin sembolü beton duvarın bu tarafında kaldığından, bir gün toprağına geri döneceği umuduyla ölümlerini yanlarında götürmek için Şerawa'ya gömenler var. Yoğun bombardımandan kurtulamayan kadınların zeytin dallarına asılı kalan uzun saçları hafızalarında capcanlı. Göçle geliştirilmek istenen köksüzleştirme, yurtsuzlaştırma politikalarına karşı, kültürünü, kimliğini, duygularını korumanın yeni direniş ve yaşam biçimleri şekilleniyor. Eğitimler, kadını ve toplumsal yaşamı canlı tutmanın ve örgütlü kılmanın en önemli yöntemi oluyor. Bu eğitimlerden birinde ders veren komisyon, hiç konuşmayan, sadece anlamlı

bakışlarla dikkatli dinlediği anlaşılan bir anaya neden konuşmadığını sorduğunda; “Ne konuşayım, tavuklarımı, ağaçlarımı, ev eşyalarımı, emeğimle yarattığım herşeyi bırakıp geldim, neyi anlatayım” diyor. Aradan belli bir zaman geçmiş olmasına rağmen, hala yaşadıklarını anlamlandırmaya çalışan ya da anlatmayı bir eksilme olarak gören, içinde tutmayı yeğ tutan bir göç sendromu. Sessizliği tercih eden, sorunlarını dile getirmek istemeyen, dile getirmeyi anlamlı bulmayan kadınların çokluğundan bahsediliyor... Şehba yollarında dolaşan Efrin plakalı arabaların çoğunluğu oluşturmaları, korunmak istenen kimliğin ve beklenen dönüşün ayrı bir göstergesi...

Kamplarda Yaşam Örgütlenmesi

On bine yakın nüfusun yaşadığı kamplarda, göçten kaynaklı sorunlar birbirine benzemekle birlikte, bu sorunları aşma yöntemleri ve alınan sonuçlar halkın ve kadınların örgütlülük düzeyine göre değişiklik arz ediyor. Savaşın hemen ardından Berxwedan ve Serdem kamplarının oluşumunda, çadırlar yerleştirilene ve düzene girene kadar çekilen zorlukları aşmanın ilk yolu barınma ve temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaktan geçer. Halen kamplarda temel yaşam ihtiyaçları gelen yardımlarla karşılanıyor. Yaşamı sürdürmenin manevi, moral ve örgütlülük boyutu, komün, meclis, ve Kongra Star’a bağlı kadın örgütlülüğünü geliştirerek sağlanır. Meclislerde ve komünlerde eğitimden sağlığa, öz savunmadan kültüre, belediyeye, toplumsal adalet gibi komiteler oluşturularak, demokratik toplumsallığın yaşam alanları örgütlenir. En büyük kamp ilk oluşturulan Berxwedan Kampı, ardından Serdem, Weger ve diğer kamplar geliyor. İlkokul, ortaokul ve lisesi olan Berxwedan Kampı’nda komşu köylerden çocuklar da eğitim görüyor. Diğer kamplarda sadece ilkokul var, ortaokul ve liseliler yakın köy veya ilçe okullarına gidiyor. Heyva Sor’a bağlı hastaneleri, pazar yerleri, ortak etkinlikler için geniş meydanları var.

Köyler ve ilçelerde de aynı süreçler yaşanmış, kalacak yer bulma, yıkık evleri yerleşecek hale getirme, kiralık evler bulma ardından örgütlenmeler gerçekleştirilmiş. Şehba ve Efrin’lilerin komün ve meclisleri başlangıçta ortak iken, daha sonra ayrıştırılmış. Ulusal, toplumsal, kültürel, örgütlenme ve bilinçlenme düzeyindeki farklılıklar, bu ayrışmayı gerekli kılmış. Şehba’nın çoğu Kürt, asimile olmuş, Araplaştırılmış. Köylerde kadınların kapalılığı, konuşmaması, iletişim kurmaktan kaçması, çocukların suskunluğu, erkeğin hakimiyeti ön planda olduğu için kadınlara ulaşmakta zorlanmışlar. Şehba meclisinde ortak örgütlendiklerinde, erkek egemen yaklaşımlar, kadınları kabul etmemelerinden kaynaklı zorlanmalar yaşanmış. Kültürel farklılıklar, karşılıklı baskı aracı olmaya

başlayınca ayrıştırılmış. Belli bir tanıma, bilinç düzeyinin gelişmesi ve kültürel kabul yaşandığı oranda, ortak yanlarının fazla olduğuna inanan kadınlar, komün ve meclisleri birleştirmekten yana. Çünkü köy komünlerini oluşturmaya gittiklerinde, yaşadıkları acıların ortaklığına tanıklık etmişler: IŞİD tarafından başı kesilen, kurşuna dizilen, işkence gören veya gözünün önünde yakınları alınıp götürülen kadın ve aileleri tanımışlar. Acılarının ve geleceklerinin ortaklığı birleştirici rol oynuyor. Efrin’den Kürt, Türkmen, Arap, Çerkes birlikte çıkıp gelmişler, orada yakalanan ortak yaşam kültürünün burada da geliştirilebileceğine inanıyorlar. Eğitim ve komünal örgütlenmelerle bu konuda belli bir sonuç almış olmaları güven vermiş.

Normal Olmayan Yaşamın Kaosunu Aşmak

Savaş ve göçler, insan yaşamında önemli bir belirsizlik yaratır ve yaşanan boşluk, üzerinde her türlü politikanın yürütüleceği bir zemin oluşturur. Amaç, toplumu ve kadını örgütsüz kılarak kaosa sürüklemek, yaratılan boşluklardan yararlanarak, kendine, kültürüne, geçmişine yabancılaştırma, geleceğini belirsizleştirme ve devlete tabi kılmadır. Yarın ne olacağını, geçimini nasıl sağlayacağını, yaşamını nasıl sürdürüp örgütleyeceğini bilememe durumu, krizli bir sürecin başlangıcıdır. Bu boşluğun psikolojik, ahlaki ve yaşamsal birçok sorunun kaynağı olduğunu bilmek önem taşıyor.

Kadın ve sosyolojik gerçeklikle daha yakından ilgili olan jineoloji öğretmenlerinden Zaxo, Gülistan ve Zahide, sürecin siyaseten net olmamasının “Ne olacağız” kaygısına yol açtığını, Efrin’e dönüş uzadıkça bir soğukluk ve kırılmanın geliştiğini belirtiyorlar. “Yaşamda bir istikrar yok ve normal bir yaşam yaşanmıyor. Ne zaman, nerede, ne olacağını bilememe bir savrulmaya yol açıyor” tespitleri yerinde. Bu nedenle Halep’e, oradan da başka yerlere göç ve savrulmanın devam ettiğini dile getirmeleri, yerinden etme politikalarının amacını kanıtlar nitelikte. Kadının genelde bir kaosu yaşadığı, genç kadınlardaki parçalanmanın, özel savaşın oyunlarına gelmeye kapı araladığı, bocalamaların genel kadının ruh halini ifade ettiği tespitleri, savaşlarda “önce kadınları vurma” politikalarıyla bağlantılı. Kadındaki dağılmanın, bozulmanın toplumsal dağılma ve bozulma anlamına geldiğinin tarihi tecrübesine sahip olan erkek egemen sistem, duygu ve sezgi dünyası güçlü, ama kırılğan kadını hedeflemektedir.

Savaşları çıkaran egemen güçlere paralel, yarattığı toplumsal boşluktan yararlanmak isteyen erkek egemen zihniyetin hortlaması, aynı kaynaktan beslendiklerini çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. Kamplarda, bütün sohbet ve paylaşımlarda ortaklaşılacak konu, erkeğin kadın üzerindeki egemenlik kısılcığını daralttığı ve ortaya çıkan bu ‘fırsat’tan yararlanmak istediğidir. İkinci bir kadınla evlenme, erken yaşta evlilik eğilimleri gelişmiş. Yaygın olmasa da bazı bölgelerde güdüselleşen ihtiyaçlarını giderme temelli kısa süreli (iki-üç ay gibi-muta evliliği) evlilikler gelişmiş. Psikolojik zorlanmalar erkeklik olgusunu körüklemekte, güdüselliği öne çıkarmaktadır. Psikolojisi bozulan kadınların sakat ve ölü doğan çocuklarına sebep olan devlet şiddeti ile izdüşümü aile ve erkek şiddeti birbirini tamamlamaktadır. Aile içi şiddette artış bunun bir devamı olarak yaşanır.

Erkeklerdeki egemenlik kültürü öne çıkmasıyla, kadını sınırlandırma, kadın ve toplumsal çalışmalara girmesini engelleme eğilimi gelişir. Gönüllü komün ve meclis çalışmalarına, eğitimlere katılmalarına zorluk çıkarırlar. Ev işleriyle toplumsal çalışmaları birlikte yürüttüğünü belirten Şerawalı Emine Muhammed, eşinin engel olma girişimlerine rağmen, köy çalışmalarından meclis çalışmalarına geçmiş. Kadınların yaşadıkları sorunların farklı olduğunu ve kızını daha aktif mücadele için yüreklendirdiğini belirterek, tüm kadınları evlerinden çıkarıp çalışmalara katmak istiyor. “Fefine’ye ilk geldiğimizde herkes evlerde boğuluyordu. Çalışmalara başladık, nefes aldık. Kadınlar evleri, yemekleri biliyordu, özgürlüğü tanıımıyordu. Keşke buradaki eğitimi Efrin’de görseydik, eğitimsizdik” diyen Emine Osman, Şera’da da meclis üyeliği yapmış.

İşsizliğin erkekte yarattığı travma, erkek işsizken eşinin çalışıyor olmasını kabullenmemenin getirdiği zorlanmalar, yukarıda ele aldığımız durumlar evlilik, erkeklik, kadınlık ve aile olgularında gel-gitlere yol açmış. Devletli sistemin yarattığı kadınlık ve erkeklik ile demokratik toplumsal sistemin kadını ve erkeği olma konusunda çatışmayı yoğunlaştıran bir sürecin yaşandığını belirtmek mümkün.

Savaş zamanı evlenenlerin savaştan hemen sonra boşanması, yine kısa süren evlilikler yaygınlaşmış; evlenme-boşanma oranlarında önemli bir artış var. Yaşanan boşluk, boş geçen

Savaşları çıkaran egemen güçlere paralel, yarattığı toplumsal boşluktan yararlanmak isteyen erkek egemen zihniyetin hortlaması, aynı kaynaktan beslendiklerini çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. Kamplarda, bütün sohbet ve paylaşımlarda ortaklaşılacak konu, erkeğin kadın üzerindeki egemenlik kısılcığını daralttığı ve ortaya çıkan bu ‘fırsat’tan yararlanmak istediğidir.

zaman, işsizlik, ekonomik sorunlar ve kamplarda sosyal yaşam alanının çok dar olmasının hem evliliklere hem boşanmalara gerekçe oluşturduğu, güdüselliği öne çıkardığı tespiti yapılıyor. Boşanmaların bir gerekçesi erken yaşta evlilikler. Eskiden evlenmek için gerekli olan maddi zorunlulukların zorlu yaşam koşullarından dolayı ortadan kalkmış olması, evliliği kolaylaştırmış. Çocuk doğurma oranında yaşanan artış da benzer gerekçelere dayanıyor. Özellikle kamplarda süt, giyim vb gibi çocuk bakımının parasız olması, teşvik edici rol oynuyor. Şehba genelinde son iki ayda 140'ı sezeryan olmak üzere, 240 çocuk doğumu gerçekleşmiş.

Savaş ve göçün travmasını aşma çabasında olan bilinçli ve örgütlü kadınların, yaşanan bu durumları normalleştirmemesi, tepki duyması önemli. Bu koşullarda evlenmeyi, çocuk yapmayı sorumsuzluk, istikrarsızlığın getirdiği bir sonuç olarak ele alıyorlar. Klasik Kürt yaklaşımıyla bir özsavunma biçimi (yok etme saldırılarına karşı çoğalarak varlığını sürdürme) olarak yorumlamamaları, bir mücadele konusu olarak görmeleri, farklılaşan düşünce düzeyini ifade ediyor. Kadına karşı erkekten ve devletten gelişen yönelimin örgütsüzlükten, bilinçsizliğin yarattığı boşluktan faydalandığını görerek, eğitim ve örgütlenme çalışmalarına hız vererek, boşa çıkarma çabaları, çözüm gücü olmada etkili olmuş.

Cennet Mekandan Tabuta Girme Psikolojisi

Kamplarda, çadır yaşamını kabullenme, yaşamın maddi üretim, emek yönüyle tamamlanamamasının getirdiği zorlanmalar devam ediyor. Sosyal ve kültürel üretimin sınırlılığı, dönemsellliği, savaş ve göçün etkisini azaltmaya yetmiyor. Efrin'den Til Rifat'a, oradan Ehdaş'a, Ehdaş'dan Berxwedan Kampı'na gelip yerleşen, siyasi çalışmalarda yer alan Mabatalı Muna'nın "Yaşamda her şeyi olan insan, hiçbir şeyi olmayan insana döndü. Cennet gibi bir yerden gelip bir tabutun içine girer gibi olduk..." tanımlaması, bu zorlanmayı yalın ve çarpıcı bir biçimde ifade etmekte. "Yerimiz kamp değil, Efrin; buranın soğuşunu da sıcakını da çekmek çok zor, yaşam oldukça zor, ancak geri dönüş için direniyoruz, yaşıyoruz, burada kalıyoruz" cümlesi, bu koşullara katlanmanın gerekçesini ortaya koyuyor. Temizlik sorunları, toz ve havadan etkilenecek hasta düşen çocuk, kadın ve yaşlılar var. Aile düzenlerinden ilişkilerine, yaşamlarına, her şeylerini etkiliyor, tek oda pişirilen ve yenen yemek, yıkanan bulaşık, oturuş ve uyunan yer...

Aynı evde 5-6 ailenin, aynı çadırda çocuklar ve ana-babanın yaşamak zorunda kalışı, kadın-erkek ilişkilerinde gerilime, şiddete varan yönelimlere yol açmış. Köylerde 40 insanın aynı evde yaşadığı koşullardan geçilmiş. Evlilik ilişkilerindeki mahremiyetin bozulması, yaşanan sorunların herkese mal olması, toplumsal ilişkilerde de aşınmaları getiriyor. Saygınlığını yitirmemek için bütün bu süreçlerden en çok etkilenen kadının yaşam direnişi öne çıkıyor.

Kamplarda ve köylerde ekonomik ihtiyaçları giderme, çalışma alanlarını örgütleme zorunluluğu kendini dayatıyor, ancak kendine ait görülmeyen toprağa, eve, araziye, bahçeye emek verme konusundaki yabancılık duygusu harekete geçmelerini engelliyor. Kampın genelinden sorumlu bir kadın yöneticinin, yaşanan bu sorunların sınırlı bir kesimi kapsadığı, etkisinin sınırlı olduğunu belirtmesi önemli olmakla birlikte, başta kamplar olmak üzere, bütün Şehba'yı ciddi bir tehdidin beklediğini gösteriyor. Bu tehdidin organize ve süreklileşen politikaların ürünü olduğu gerçeği, süreklileşen alternatif politikalarla boşa çıkarma zorunluluğunu dayatıyor. Zayıf noktaları tespit eden ve buradan vurmaya çalışan, bozmayı hedefleyen egemen güç taktığının, göçün donanımsız, zayıf bıraktığı alanlardan sızmak istediğini kanıtlamaktadır. Zayıf ve boşlukların tespitinin yerinde ve zamanında yapılmasının, üzerine gidilmesinin önemini göstermektedir.

Çocukluğun Özgür Dünyasına Dönüş Özlemi

Savaşta ölen ve yaralanan çocukların travmasına, aç-susuz ölümlerine tanık göç yollarının ve göç koşullarının eklenmesi, kampların ve yerleşilen köylerin başka bir gerçekliği. Diğer adı Lelun Dağı olan Kurmanç Dağı'ndan aşağı kendini bırakan halkın içinde 13 yaşındaki bir kız çocuğunun “Biz nasıl Afrin'den çıkarız” diye haykırışı hala kadınların kulaklarında çınlamakta. Efrin'den çıkarken “Efrin ya me ye, em bernadin” (Efrin bizimdir, bırakmayacağız) sloganı atan çocuklar unutulmamış. Göç yollarına gömülen çocuk ölümlerinin ardından katlanılan göçebelik... “Şimdi çocuklar kampta gül diyor, Efrin'e gittiklerinde arkadaşlarının, babalarının, kardeşlerinin, şehitlerin mezarlarına dikmek için” diye anlatılan küçük küçük dünyalar. Yaşanan vahşeti bu küçük dünyanın neresine yerleştirecekleri konusunda bocalarken, yaşam ve kişiliklerini belirleyen bir gerçekliğe dönüşecek.

Serdem Kampı'nda Efrinli 2 bin çocuk, 2 Eylül'de yapılan Çocuk Festivali'nde bir araya geldi. Kampın başından sonuna uzanan beş yüz metrelik beyaz kumaşa zeytin dallarıyla süsledikleri fırçalarıyla barışa olan özlemlerini, bayraklarını, topraklarını, zeytin ağaçlarını resmettiler. Özgürlük oyunlarını özgür topraklarında kurma istemini dile getiren duygu dünyaları, kimi oyunlarını geleceğe ertelediklerini gösteriyor. Kamplarda cıvı cıvı oynayan, koşturan, gürültü yapan çocukluk, mekan, koşul tanımasa da daha çok suskun ve dingin halleri dikkat çekici. Yaşadıklarının etkisiyle psikolojik olarak zorlandıkları, yalnız kalma, köşeye çekilme ve sessizliği tercih etmelerinden anlaşılıyor. Okulların açılmış olması, bu psikolojiden ve tanımadıkları, alışmadıkları çadırlardan çıkmalarına, arkadaşlık kurmalarına, toplumsallaşmalarına, çocukluk dünyalarına dönmelerine yardımcı oluyor. Sadece Berxwedan kampında 6 yüzden fazla çocuk okula gidiyor, diğer kamplarla birlikte

2 bine yaklaşıyor. Yeni eğitim yılında okula giden çocuk sayısında beklenmeyen bir artış yaşanmış. Zengin çocuk dünyasına dar gelen çadır, kamp, ev yaşamını aşmanın bir eylem biçimi okullu olmakta. Parçalanmış duygu dünyalarını yeniden oluşturma, hayal kurmanın sınırlarını genişletme eğilimi...

Kamplar dışında köylerde, ilçelerde de okullar var. Okul sayısının azlığı, çoğu yıkılmış büyük evler, mekanlar onararak aşmaya ve eğitim sorunu çözülmeye çalışılıyor. Kamplardaki okullar çadırlardan oluşuyor. Çocukların okula gitmesi hem kamplarda hem köy ve ilçelerde halk, kadınlar ve çocuklar açısından moral ve gelişimlerine hizmet ediyor. Çocukların eğitimden geri kalmamaları, birlikte zaman geçirerek yaşadıkları travmaları atlatmaları, zorlu yaşam koşullarını hafifletmenin bir yolu oluyor. Kadınların eğitimlere, toplumsal örgütlenme çalışmalarına katılarak, ağır savaş ve göç psikolojisini aşmanın ortak yol ve yöntemlerini bulmalarına fırsat sunuyor. Eğitimin yaşamın düzenlenmesi ve ağır psikolojik sorunların aşılmasında etkili olduğunu gören Suriye devleti, eğitim yapılmaması için baskı yapıyor, devlete ait olan okul ve boş binaların kullanılmasını engellemeye çalışıyor. Kimi köylerde okul açmaya çalışarak, Arapça okullarda, devlet müfredatı ile asimilasyon politikasını devam ettirmek istiyor.

Eğitim ve sağlık en temel yaşamsal alanları oluşturuyor. Kamplarda Heyva Sor'a bağlı hastaneler var ve örgütleniyor. İlçelerde de hastaneler bulunuyor. Sınırlı imkânlarla teşhis, tedavi ve ilaç sorunları çözülmeye çalışılıyor.

Çocukların eğitimden geri kalmamaları, birlikte zaman geçirerek yaşadıkları travmaları atlatmaları, zorlu yaşam koşullarını hafifletmenin bir yolu oluyor. Kadınların eğitimlere, toplumsal örgütlenme çalışmalarına katılarak, ağır savaş ve göç psikolojisini aşmanın ortak yol ve yöntemlerini bulmalarına fırsat sunuyor.

Ağır, ölümcül hastaları tedavi veya hastalık teşhisi koyacak teknik imkanların olmayışı zorluyor. Ehdas ilçesindeki meclislerden birinde yer alan Sağlık Komitesi Sorumlusu Bilbileli Hanife Xoca: "Efrin'den çıkış kadının psikolojisini çok bozdu. Genel anlamda da psikolojik sorunlar ağırlıklı. Ağır hastalıklara dönüşüyor. Kullanılan silahların kimyasal etkisiyle sinek ısırmasıyla bulaşan şark çıbanı hastalığı yayıldı. İçine cesetlerin atılmasından, yoğun kullanılan silahlardan kaynaklı kirlenen kuyu suları sarılık hastalığını yaygınlaştırdı. Halen mayınlardan ölen, yaralanan çocuklar var, evler ve araziler mayın dolu. Etrafımızın çeteler ve işgalcilerle çevrili olmasının yarattığı tedirginlik psikolojisi de etkili oluyor" diyor.

Sorunları Aşmada Eğitim Ve Örgütlenmenin Rolü

Kongra Star örgütlenmesi oturana kadar, kadınlarda önemli bir zorlanmanın yaşandığı tespiti, eğitim ve örgütlenme çalışmalarının önemine işaret ediyor. Tek tek aile ziyaretleri, komün örgütlenmesine ağırlık verme, eğitimleri yaygınlaştırma ile yaşamı canlı ve dinamik kılma, çıkan sorunları çözmede etkili olur. Komün örgütlenmelerinde kadınların sayısının artması, genel sorunların çözümüne katkı sunar ve kadın bakış açısıyla yaklaşımı güçlendirir. Temel ihtiyaçların karşılanması ve yaşamın düzene konulması ardından başlatılan eğitim, örgütlenme, toplantı ve halkı ziyaret hamleleri, toplumsallaşmaya, parçalılığı aşmaya ve yaşamı ortak bir çabayla düzenlemeye katkı sunar. Moral ve güç verir.

“Kadın örgütlülüğünün kalmadığını düşünen erkekler küçük kızları kandırmak, şehit eşlerine el atmak, örgütsüzlük ortamında içten karışıklık yaratmak isteyenler çıktı. Yarattığımız örgütlülük sayesinde şimdi erkeklere özgün eğitimler veriyoruz, kadınları dinliyor, kabul ediyor, saygı duyuyorlar... Zorluklar çok, ancak fırsatlar da var. Her kadın kendini eğitebilir, örgütlü kılabilir, bilinçlenebilir. Bilinçli insanlar olarak Efrin’e dönebiliriz” değerlendirmesini yapan Berxwedan kampından bir kadının tespitleri alınan yolu gösteriyor. Bir komünün eşbaşkanı; “Kampta herkes birbirine yardım etti. Kimin yönetici, kimin eşbaşkan olduğu önemli değildi, ortak bir ruhla hareket ettik. Kamp ortamının kadınlar açısından imkanları çok dardı. Ortak ihtiyaçlar için tek bir çadır vardı, sonra yardımlar geldi... Kadınlar üzerinde geliştirilen oyunlar oldu, biraz etkiledi, izin vermedik, önemli oranda önünü aldık... Genç kadınları internet, sosyal medya üzerinden kandırmak istediler. Özeleştirimizi veriyoruz, direneceğiz, teslimiyeti kabul etmeyeceğiz. Bu saldırıda kendi gücümüzü tanıdık kadınlar olarak. Komün ve meclislerimizi oluşturduk... Gelen munazamalar (yardım kuruluşları) bizi buradan çıkarak, Efrin’e gitmeye teşvik etti. Hangi Efrin’e gidecektik, işgal altında yaşamak istemiyoruz, özgür ve kimliğimizi rahatça ifade edeceğimiz bir Efrin’e dönebiliriz ancak” diyerek sorunlara ve çözüm yollarına işaret ediyor.

“Eğitim ve toplantılara ağırlık vererek yaşanan sorunları çözmeye çalıştık. Bilinç düzeyi kazandıkça sorunlar azalmaya başladı. Sorunlar çözüldükçe kadının psikolojisi rahatlıyor. Eskiye oranla kadının psikolojisi daha rahat. Kendi gerçekliğini giderek daha iyi gören bir kadın gerçekliği var” tespitleri, göçten kaynaklı zorlanmaları aşma gücüne kavuşmanın mümkün olduğunu gösteriyor. Eşrefiye mahallesinden Hevi Hasan, “Başlangıçta kamp yaşamı çok zordu, acımı unutmak için çalışmalara girdim” diyor... “Psikolojim bozulduğu için 3 ay evden çıkmadım, sonra yine çalışmalara katılarak belediyede yer aldım” diyor bir belediye çalışanı. Toplumsallaşarak bireysel acısına anlam verme, aynı zamanda çözüm gücünü de açığa çıkarıyor. Yalnızlaş-

manın psikolojik sorunları derinleştirdiğinin farkına varma durumu, yaşam gücünü açığa çıkarma, moral kaynaklarını yaratma ve kolektif emeğe katılmaya sevkeden bir rol oynuyor. Yaptığı çalışmanın bilincinde, iddialı, örgütlü ve özgüvenli kadınları görmek, bu zorlu koşullarda etkileyici bir gerçeklik.

Savaşın Yaralarını Sarma Çabası

Sorunlar kadar, çözüme kafa yoran ve çözüm gücü oldukça kendine daha fazla güvenen, sürekli bir planlama ve çalışma içinde olan, yaşamını örgütlü kılan bir kadın profili, Efrin kadınının ortak özelliklerini yansıtmaktadır. Toplumun ve kadının yaşadığı sorunlara çözüm bulmada ciddi zorluklar yaşayan, ancak doğru tespit ve yerinde müdahalelerle sonuç alan Kongra Star yönetimi pozitif bir öncülük rolüne sahip. Ulaştıkları sonuçları pratik planlamalara dönüştürerek, örgütlenme hamleleriyle çözüm gücü olmak, moral ve motivasyonu etkileyen temel bir unsur. Psikolojik sorunları giderek ağırlaşan kadın ve toplum gerçekliğini, ahlaki sorunların aşılmasını hedefleyen çabaların sonuç alması güç veren bir yön olur. Devlet şebekeleri tarafından kadınları ve gençleri düşürme, kandırma, kullanma girişimlerini boşa çıkarmaya kilitlenirler. Savaş ve göçle oluşan toplumsal, psikolojik, örgütsel boşluktan yararlanmaya çalışan erkek egemen zihniyeti ve saldırganlığına karşı, eğitimi bir seferberlik biçiminde yaygın ve sürekli kılmayı esas almışlar. Erkeklerin özgün eğitimi ve özel yoğunlaştırmalar da bu mücadelenin bir parçası olarak gelişir. Erkeğe dönük eğitim çalışmalarına ilgi, sorunların derinliğini görme ve demokratik toplumsal zihniyetin gelişimine duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.

Kadın sorunlarını çözmek için kurulan ortak mekanizmalar, harcanan kolektif emek sorunlarının tahlili, çözümü ve yaşam düzenlemelerine olumlu yansır. Kendini tanıma, cins sevgisi ve saygınlığı temelinde, bu emek ve çaba üzerinden toplumsallaşan ve kabul gören örgütlü bir iradenin açığa çıkmış olması önem taşıyor. Yeni ve yaratıcı yol ve yöntemlerin geliştirilmesine, toplumsal kabule katkı sunuyor. Efrin'e dönme duygusunun canlılığını, yaşam ve mücadele gücüne dönüştürme çabalarına öncülük rolü oynuyor. Direnişlerine yeni bir boyut kazandırarak kimliğini, özgürlüğünü korumaya ve özgür topraklarda yaşamaya kilitlenen bir enerjiyi açığa çıkarıyor. Bu enerjinin yaşamı yeniden inşa eden gücüne dayanarak, Efrin'den uzaklaşmayı reddediyor, Çiyaye Kurmanc'dan 'kendine göç' yoluna koyulmak istiyorlar.

Her Halk Kendi Kaderini Yazar: Devlet Dışı Otonom Demokratik Süreçlerdeki Kadınların Pratik ve Gerçek Deneyimleri

Yanira Hermida Martín¹

Çeviri: Dilan Bozgan

Bu metinde üç sahne üzerine düşüncelerimi paylaşmaya çalışacağım. Bu üç senaryoda da bir şekilde anarşist düşüncenin en belirgin kavramlarından birisi olan 'öz yönetim' (Cappeletti, s.a: 18) kavramına şekil vermek için mücadele ediyorlar. Bu üç örnekte de demokratik özerklik süreçleri devlet çerçevesinden uzak.

Kadınlar toplumsal dinamiklerde öncü rol oynamaya başladılar. Kadınlar yeni devrimci modeller yaratıyorlar. Toplumsal mücadele, kadınların ortaya koyduğu bakış açısı ve hayat deneyiminden olduğu gibi hayatı savunma ve doğayla ilişki biçiminden de yararlanmaktadır.

Anarşist düşüncenin klasik metinlerinden biri olan “Ekmeğin Fethi”, 19. yüzyılın sonlarına doğru Piotr Kropotkin tarafından Paris'te 1892'de yayınlanmıştır. Metinde, kapitalist toplumun temelini oluşturan baskı rejimlerine has kısıtlamalar ve ayrımcılıklar analiz edilmektedir. Bunlara alternatif olarak insan topluluklarında birbiriyle yardımlaşma, özyönetim ve özerkliği tanımlamakta ve önerilmektedir.

¹ Libertarias y de Dones LLiures

Camp de Morvedre de la Confederación General del Trabajo (CGT) grubu militanı.

Universitat de Barcelona Çağdaş Tarih Doktoru.

Şu anda: Universitat de Valencia doktora öğrencisi.

Bunlar özgürlükçü devrimci önerinin temel taşlarıdır. Bahsedilen çalışmada, Kropotkin kadınların öz kurtuluş mücadelesinin devrimci süreçlerle bütünleşmesinin önemine işaret eden ve ortaya koyan fikirlerine şu şekilde yer ayırır:

“Kadının kurtulması demek ona üniversite kapılarının, yargı, parlamento kapılarının açılması demek değildir; çünkü bu durumda, kurtulan kadın ev işlerini bir başka kadının üzerine yıkacaktır. Kadının kurtulması demek onun mutfak ve çamaşır gibi insanı kütleştiren işlerden kurtulması demektir. Kadının kurtulması demek çocuklarının beslenmesini sağlarken, ona toplumsal yaşama katılmasını sağlayacak boş zamanı da sağlamak demektir. Ve göreceksiniz, gerçekleşecek bu; hatta gerçekleşmeye başladı bile. Anlamamız gerekir ki, Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik gibi güzel sözlerle kendini tatmin eden ama ev köleliğine dokunmayan bir devrim gerçek devrim olamaz. İnsanlığın ev köleliği prangalarına bağlı bulunan koskoca yarısı, öbür yarıdan özgürleşebilmek için kendi devrimini önünde sonunda gerçekleştirecektir.” (Kropotkin, 240-1).

Bu çalışmada Kropotkin bize yeni devrimlerde eski modellerin mümkün olamayacağına dair bir uyarıda bulunuyor. Ekmek meselesi bu, bütün herkesin onurlu bir biçimde geçimi ve refahını garanti altına alma şeklidir. Bu mesele en devrimcilerin önceliği olmalıdır (Kropotkin, 2005: 63).

Özyönetime dair güncel süreçlerde kadınların mücadelesi açıkça belirleyicidir. Kadınların mücadelesi toplumsal mücadele kavramını ve devrimi yenileyen, tanımlayıcı bir unsurdur. jineoloji’nin tanımladığı ve savunduğu önermeler ve Kürt kadınlarının devrimci sürece katılımı bunu pekala gösteriyor. Özerklik ve özyönetim süreçlerinin yaşandığı diğer sahnelerde de aynı biçimde kadın deneyimleri öncü bir rol kazandılar. Sizlerle Abya Yala² topraklarında konumlanmış farklı üç feminist deneyim aracılığıyla bu sorular üzerine düşüncelerimi paylaşmak isterim.

1. Chiapas “... ve yağmur ormanları umudu aydınlattı” (Meksika)

Günümüzde hala Zapatista devrimi “başka bir dünya mümkün” ve bu yeni dünya şu anki dünyadan daha iyi diye işaret ediyor, ilham oluyor ve bu umudu devam ettiriyor. Ayrıca, Zapatista deneyiminin bize sunduğu miras, yerli kültürler

² “Abya Yala, Olgun Toprak, Canlı Toprak veya Çiçeklenmekte Olan Toprak demektir. Kolombiya ve Panama’da yaşayan yerli halk Kuna’lar tarafından kullanılan bir terimdir. Amerika Kitası olarak anlaşılan topraklara verilen addır.

bağlamı da dahil olmak üzere ataerkil düzeni sorgulamaktır. Zapatista mücadelesi ilk anlarından itibaren kadınların feminist yaklaşımları ve pratiklerini içerdi. Zapatista kadınları bu devrimci mücadelede kendilerine has yollarda ilerlemenin öneminin bilincine ulaştılar:

“Şüphesiz, Meksika konuyla ilgili en büyük literatüre sahip ülkedir. Bunu Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusunun (EZLN – ç.n. Ejército Zapatista de Liberación Nacional) 1994'teki silahlı ayaklanmasına borçluyuz. Ayaklanma sadece Meksika Devletinin demokrasi iddiasının değil, aynı zamanda yerli topluluklardaki kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin de sorgulanmasını sağladı” (Méndez, 2007: 35).

Bu nedenledir ki, EZLN ayaklanmasından bu yana Zapatistalar kendi topluluklarının mücadelesine katıldılar ve bu mücadelelere kendi taleplerini, kendi mücadelelerini kattılar. Ayrıca, halk mücadelesinde önemli liderler ve öncüler olarak kabul gördüler. Örneğin, Zapatista Devriminin ilk katkılarından biri “Kadınların Devrimci Yasası” oldu. Bu yasada bir yandan yerli halkaların kadın düşmanı (misojinist) geleneklerine yönelik kınamalarını, diğer yandan da sömürgeci-ataerkil (kolonyal patriyarkal) sistemin kadınlara karşı şiddet ve baskılarına karşı olduklarını ifade ettiler:

- Kadınlar; ırk, inanç, politik aidiyetlerinden bağımsız olarak irade ve kapasitelerinin belirlediği kademe ve derecede devrimci mücadeleye katılma hakkına sahiptirler.
- Kadınlar çalışma ve adil maaş alma hakkına sahiptirler.
- Kadınlar kaç çocuk sahibi olmak istediklerine ve kaç çocuğa bakabileceklerine karar verme hakkına sahiptirler.
- Kadınlar, topluluk meselelerine katılma hakkına ve özgür ve demokratik bir biçimde seçilmeleri şartıyla kamusal sorumlulukları yerine getirme hakkına sahiptirler.
- Kadınlar ve çocukları sağlık ve beslenme hakkına sahiptirler.
- Kadınlar eğitim hakkına sahiptirler.
- Kadınlar kendi eşlerini seçme hakkına ve istemedikleri kişilerle evlenmeme hakkına sahiptirler.
- Hiçbir kadın ne aile üyelerinden biri ne de bir yabancı tarafından fiziksel olarak kötü muameleye maruz bırakılamaz. Tecavüze kalkışma suçları ağır olarak cezalandırılacaktır.
- Kadınlar örgütlenmede yönetici pozisyonlarda ve devrimci silahlı

kuvvetlerde askeri kademelerde yer alabilirler.

- Kadınlar devrimci yasa ve düzenlemelerde belirtilen hak ve yükümlülüklerin tümüne sahiptirler.³

2. “Sözü Elllerine Aldılar ve Yeter Dediler!” Cherán K’eri (Meksika)

Michocán'ın 113 belediyesinden biri olan Cherán'da yaşayan *purépecha* topluluğu 15 Nisan 2011'de, yerel yönetimdeki yolsuzluğa karşı ayaklandılar. İsyana bir grup yerli kadın öncülük etti. Organize suç kamyonlarının karşısında durdular. Bu kamyonlar devlet izniyle her gün köylerine girip ormanları yağmalyordu. Bu çevreye ve geleneksel hayat tarzlarına saldırı karşısında kadınların ve *purépecha* topluluğunun aktif eylemlerle hükümete ve topraklarını tüketen şirketlere karşı durmalarını sağladı. O andan itibaren Cherán özerk bir bölge oldu. Cherán , şiddete ve devlet güçlerinin görevi kötüye kullanmasına ve düzlüklere kamp kurup topluluklarına olduğu kadar topraklarına da saldıran mafyaya karşı durarak topluluk savunmasıyla tüm dünyaya örnek oldu:

“Tahrip koyak bölgesine ulaştığında bir grup kadın ağaç kesenleri topluluğun doğal su kaynağını korumaya ikna etmeye çalıştılar. Hedef alındılar ve bölgeden şiddet kullanılarak uzaklaştırıldılar. Ertesi gün, 15 Nisan 2011'de erkenden öfkeyle, dağdan inen kütüklerle yüklü kamyonların yolunu kapattılar. Suçluları koruyan silahlı adamlar gruba saldırdı. Silah seslerini duyan halk havai fişelerle, taş ve sopalarla kadınları savunmak için dışarı çıktı. Uyuşturucu kaçakçılarını kovdular ve beş matkaba el koydular. Halk belediyenin kontrolünü aldı ve topluluğun özsavunmasını örgütledi. Yerel polisi bertaraf ettiler ve yerine gece bekçilerini, mangaları ve ateşle (kamp ateşi) aydınlatılmış barikat getirdiler. Dört ailelik gruplar halinde sokak köşelerine dağıldılar. Bu nöbet noktaları, haftalar boyunca, halkın toplandığı, birlikte yemek yediği, sohbet ettiği ve gözetleme yaptığı yerler oldu.” (Mandujano, 2014: 105).

Halkların ayaklanması öncesinde Şubat 2009 kritik bir nokta olarak karşımıza çıkıyor. Köylü hareketi lideri diğer köylülerle birlikte kaybedildi. O günden sonra işkence gördüler, tehdit edildiler ve saldırıya uğradılar (Mandujano, 2014: 104). Bu andan itibaren, Cherán halkı kendi kaynaklarının ve topraklarının idaresini ele aldı. Devlet çerçevesinin sınırlarında bir kuruluş aracılığıyla özerklik haklarını talep etmeye başladı. Bu süreçte devletin ne kadar vahşi ve yozlaşmış olduğunu da gördüler:

³ (Kadınların Devrimci Yasası, EZLN, 1994).

“Devlet ve belediye yetkililerinin, halkın güvenlik taleplerine kayıtsızlığı Cherán'da toprakların savunulmasından sonra ve 2011'deki ara seçim sürecinden faydalanarak siyasi partilerden bağımsız bir hükümet oluşturulması sürecine geçilmesini sağladı. Böylece 2012-2015 arası dönemde bir halk yönetimi kuruldu. Bu halk yönetimi topluluğun dört mahallesini bölgesel düzeyde temsil edenlerden oluşan bir meclis yapısına sahip oldu. En üst düzeydeki yetki Büyük Topluluk Meclisindeydi (K'Eri Tangurhikua). Bunu Dört Mahalle ve Hükümet Büyük Meclisi takip ediyordu. Ayrıca bu özerk hükümetin örgüt şeması içerisinde Vekalet ve Koruma Meclisi de bulunuyor. Topluluk polisi ve orman koruma kuvvetleri bu meclise bağlı olarak işlemektedir.” (Fuentes, 2015: 180)

3. “Seni İyileştirerek Kendim İyileşiyorum”. TZK’AT Geleneksel Şifacı Kadın Ağı (Iximulew- Guatemala)

Tzk’at quiché dilinde ağ demek. Geleneksel kadın şifacılar karşılıklılığa dayanan bir hayat ağını yarattıklarını, ördüklerini ve devam ettirdiklerini iddia ediyorlar (Cabnal; 2018). Bir grup Guatemalalı yerli kadın toplumsal feminizmden yola çıkarak ataerkil sistemin ve kapitalist sistemin hem bedenlerine hem de topraklarına yönelik şiddetle karşı durmaya karar verdiler. Hidroelektrik ve maden şirketlerine karşı yerli halkların mücadelelerinde kadınların temel rolünü anladılar. Çok uluslu büyük şirketlerin çıkarları altında kaynaklar her geçen gün daha da azalmakta ve bizi saran doğa daha da yok olmakta. Kadınlar bu çıkarlar sonucu oluşan ve yerli halklar içerisinde yeniden üretilen ataerkil pratikleri ifşa ettiler. Bu pratikler aynı zamanda sağlığı tehlikeye atıyor ve kadınların ve çocukların varoluşunu devamlı olarak tahrip ediyor.

Birçok baskıya maruz kalan kadınların bedenlerinin şifalandırılmasını birincil yöntem olarak sunuyorlar. Ağın kurucuların biri olan Lorena Cabnal'ın açıkladığı biçimiyle: “kendimizi özgürleştirmemiz için gereken yaşam enerjisini yayan tam da bu bedenlerdir. (...) şifalı bedenler özgürleşen bedenlerdir.” Lorena Cabnal'a göre toplumsal feminizme şans vermek acı tatlı bir süreç. Bu süreç kendisinin yaşamsal deneyimini değiştiriyor ve aynı zamanda yeni direniş perspektifi veriyor:

“Kendimi toplumsal feminist olarak kabul etmem hiç kolay olmadı, olmaya da devam ediyor. Bu siyasi kimliği seçtiğim için birçok kayıp ve yaşadım. Ancak hayatımda çok özgürleştirici bir karar oldu. Tamamen bir mutluluk bilincini hissettirdi bana. Bu düşünceyi özgürce telafuz etme ve gündelik hayat pratiklerimle yeniden yaratma ve diğer özgürlükçü pratiklerle ve yollarla birlikte yaşama bilincini hissettirdi” (Cabnal, 2010: 11).

Tam da açıkladığı biçimiyle kadın mücadelesi eylemi ve önerisi ataerkil ve sömürgeci topluma ve bu toplumun kadınların bedenlerine ve topraklarına saldırılarına karşı durmayı ima ediyor. Canlı bir öğrenme, şifa ve tedavi ağı bizzat kadınlar tarafından kadınlar için örgütleniyor. Bu ağ kurumsal ve devlet yapılarının dışında örgütleniyor.

Sonuç

Kadınların devrimci mücadelelere bilinçli ve aktif katılımı ve mücadelelerdeki varlığı gibi, bu üç karşılıklı yardımlaşma ve özerklik sürecini farklı noktalardan analiz edebiliriz. Kadınlar, ulus devlet iktidar yapılarının kıyılarında yer alan bu topluluklarda yönetim ve örgütlenme için yeni yollar ve çözümler üretiyorlar.

Zapatistalar, Cherán toplulukları ve T'ZK'AT Geleneksel Kadın Şifacı feministleri bizlere özgürlük mücadelelerine üç açıdan yaklaşım sunuyorlar. Ayrıca, Chiapas devrimci mücadelesi, Michoacán purépecha halklarının topraklarının ve doğal kaynaklarının savunması ve kadın bedenlerinin bir mücadele alanı olarak savunulması bize ortak bir noktayı işaret ediyor. Bizi saran kapitalist, sömürgeci, ataerkil sistem şiddet ve baskıyla ayakta duruyor ve kendisini devam ettiriyor. Bu devrimci önerilerde ve projelerde birbirine yaklaşma ve uyum öğeleriyle karşılaşabiliriz. Şiddete ve eşitsizliğe karşı duran Kürdistan devrimcileri gibi diğer yerlerden ve diğer konumlanmalardan bunları daha geniş bir kadın mücadelesi içerisinde algılayabiliriz. Aynı sistem bildiğimiz gibi küresel bir düzeyde işlemektedir.

Yaşamaya değer onurlu bir hayat için ortak bir hedefi olan kardeş mücadeleler sürüyor! Jin, Jiyan, Azadî!

Kaynakça

- Ayboğa, Ercan. Flach, Anja y Knapp, Michael. (2017). *Revolución en Rojava. Liberación de la Mujer y comunalismo entre la guerra y el embargo*. Descontrol ed.
- Cabnal, Lorena. (2010) “*Acercamiento a la construcción de la propuesta de pensamiento epistémico de las mujeres indígenas feministas comunitarias de Abya Yala*” En: *Feminismos diversos: el feminismo comunitario*. ACSUR-Las Segovias.
- Cappelletti, Ángel. (s.a.)
, www.proyectoospartaco.com
- Carrera Maldonado, B., & Ruiz Romero, Z. (2016). *Abya Yala Wawgeykuna. Artes, saberes y vivencias de indígenas americanos*.
- Castillo, R. Aída Hernández. (2001). “*Entre el etnocentrismo feminista y el esencialismo étnico. Las mujeres indígenas y sus demandas de género*”. *Debate feminista*, 24, 206-229.
- Comité de Jineoloji Europa. (2018) *Jineoloji*. Mezopotamien Verlag und Vertriebs GmgH.
- Falquet, Jules. (2001). “*La costumbre cuestionada por sus fieles celadoras: reivindicaciones de las mujeres indígenas zapatistas*”. *Debate feminista*, 24, 163-190.
- Fuentes Díaz, Antonio; Paleta Pérez, Guillermo. (2015) “*Violencia y autodefensas comunitarias en Michoacán, México*” En: *Iconos. Revista de Ciencias Sociales*, n°. 53.
- Kropotkin, Piotr (2005) *La conquista del pan*. Buenos Aires: Libros de Anarres.
- Mandujano Estrada, Miguel. (2014). “*La primavera P'urbépecha: resistencia y Buen Gobierno en Chirán K'eri*”. *Bajo palabra. Revista de filosofía*.
- Masson, Sabine. (2011). “*Sexo/género, clase, raza: feminismo descolonial frente a la globalización: Reflexiones inspiradas a partir de la lucha de las mujeres indígenas en Chiapas*”. *Andamios*, 8(17), 145-177.
- Méndez, Georgina. (2007). “*Nuevos escenarios de participación: experiencias de mujeres indígenas en México y Colombia*”. *Mujeres indígenas, territorialidad y biodiversidad en el contexto latinoamericano*, 35-46.

16. Sayı için Yazı Çağrısı

15. sayımızda yine sizlerle beraber erkek egemen sistemin nüfus politikaları ile hayatlarımıza nasıl müdahale edildiğini, kapitalist sistem içerisinde bu politikalarla yaşamın nasıl kadın aleyhine çevrildiğinin eleştirisini yaptık, beraber ürettik, beraber tartıştık.

Jineoloji beraber üretme serüvenine sizlerden aldığı güç ile devam ediyor. Yeni sayımızın konusunu ve sizlerden beklediğimiz yazıları yeniden sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz. 16. sayımızda **“Demokratik Komünal Ekonomi”** dosyası ile siz okurlarla buluşacağız.

Kapitalist Modernitenin ortaya koyduğu ekonomi anlayışı ile halklar her gün yeni bir krize sürükleniyor. Bizler, halk kitleleri, milyonlar bazen “yiycek ekmek” bulamazken, bir avuç zengin her gün bizlerin emeği üzerinden zengin olmaya ve daha çok yemeye devam ediyor. Toplumların çalınan emeği nerede? Kadınların bin yıllardır ürettikleri maddi-manevi emekleri nerede? “Bir erkek işi olarak ekonomi” her gün hırsızlık yapmaya, çalmaya devam ediyor. Peki, bizim için pek bir şey ifade etmeyen rakamlara, doğa talanına dayanan acımasız bir ekonomiye, ve çocukların sömürülen emeklerine gerçekten de ihtiyacımız var mı?

Ekonomi neydi nereye geldi? Toplumların yaşamları içerisinde ekonomi hep vardı. Peki neyi hangi araçlarla gerçekleştiriyordu? Kadınların görünmez kılınan emeklerinin anlamı bizlere başka bir hakikati gösteriyor olabilir mi? Emek, geçim, ekonomi belki de sadece para değildi...

Bu sorulara hep beraber yanıt aramak, hep beraber tartışmak ve üretmek için sizleri de dergimize katkı sunmaya bekliyoruz. Bizlere yazmak isterseniz editorjineoloji@gmail.com adresine 15 Aralık 2019 tarihine kadar yazılarınızı gönderebilirsiniz.

Bu dosya konumuzda ele almak istediğimiz konu başlıklarımız kısaca şöyle olacaktır;

-Ekonomi nedir? Kavramsal ve Kuramsal Olarak Neyi İfade Etmektedir?

-Ekonomi Teorileri, Bu Teorilerde Kadın Emeğine Yaklaşım

-Ekonominin Tarihsel Serüveni

-Ekonomi Tarihi İçerisinde Kadının Rolü

-Kapitalist Sistemin Ekonomiye Yaklaşımı

-Alternatif Ekonomi Deneyimleri ve Günümüzde Varolan Ekonomi Modelleri

Ulaşabileceğiniz Noktalar

Adana: Kitapsan

Adıyaman: AKM Kitapevi

Amed: Lilav Kitapevi

Kafka Kitapevi

Don Kişot Kitap Sahaf

Pirtuka Kurdi

Ankara: İmge Kitapevi

Turhan Kitapevi

Aydın: Red Kitabevi

Aydın Nazilli: Ada Kitapevi

Dersim: Baran Kitapevi

Minerva Kitapkafe

Etnik Kitapevi

İstanbul:

Beşiktaş Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Pandora Kitapevi

Boğaziçi Üniversitesi Pandora Kitapevi

Emek Kitap Dağıtım

Kadıköy Aram Sahaf

Kadıköy İmge Kitapevi

Kadıköy Mephisto Kitapevi

Kırmızı Kedi Kitapevi

Medya Kitapevi

Nişantaşı Pandora Kitapevi

Robinson Crouse 389 Kitapevi

Scala Kitapevi

Semerkant Kitapevi

İzmir: Alsancak Kitapsan

Alsancak Yakın Kitapevi

Alsancak Z KitapKafe

Alsancak Kabuk Kitapevi

Karşıyaka Pan Kitapevi

Karşıyaka Kül Kitapevi

Karşıyaka Adres Kitapevi

Kitapsan (Alsancak-Konak)

Mersin: Kitapsan

Sokak Kitap ve Kahve Evi

Konya: Kitapsan

Mardin Kızıltepe: Ekin Kitapevi

Leylan Kitapkafe

Van: Omedya Kitapevi

KKTC: Işık Kitapevi

Almanya: Mezopotamya Kitapevi

